JOSÉ

SARAMAGO

PEȘTERA

JOSÉ

SARAMAGO

PEȘTERA

Traducere din limba portugheză
de Mioara Caragea

POLIROM
2009

José Saramago s-a născut la 16 noiembrie 1922 la Azinhaga (Ribatejo), într-o familie modestă. Destinul său scriitoricesc a avut o traiectorie uluitoare, culminînd cu decernarea Premiului Nobel pentru Literatură (1998). După debutul din 1947 cu un roman ulterior renegat de scriitor, urmat de o tăcere de aproape două decenii, Saramago a publicat volume de poeme, cronici literare şi politice, nuvele, piese de teatru, nenumărate traduceri, revenind la roman abia în 1977 cu *Manual de pictură şi caligrafie*. *Ridicat de la pămînt* (1980) îi aduce recunoaşterea în spaţiul lusitan şi impune fraza şi punctuaţia care vor constitui de acum înainte marca inconfundabilă a stilului său. Celebritatea internaţională o dobîndeşte cu *Memorialul mînăstirii* (1982; Polirom, 2007), care, alături de *Anul morţii lui Ricardo Reis* (1984; Polirom, 2003, 2008) şi *Istoria asediului Lisabonei* (1989; Polirom, 2004), formează seria narativă cu tematică istorică, scriitorul acordînd o atenţie specială „originii şi identităţii portugheze". În 1991 publică *Evanghelia după Isus Cristos* (Polirom, 2003), cel mai polemic roman al său, care reconstruieşte o viaţă apocrifă a lui Isus. O cotitură în universul tematic romanesc al lui José Saramago o constituie seria de ficţiuni ucronice şi alegorice începută cu *Pluta de piatră* (1986; Polirom, 2002) şi urmată de *Eseu despre orbire* (1995; Polirom, 2005, 2008), *Toate numele* (1997; Polirom, 2002, 2008), *Peştera* (2000; Polirom, 2005, 2009), *Omul duplicat* (2002; în pregătire la Editura Polirom), *Eseu despre luciditate* (2004; Polirom, 2008) şi *Intermitenţele morţii* (2005; Polirom, 2007). Un an mai tîrziu, apare volumul autobiografic *Fărîme de memorii*, urmat de microromanul *Călătoria elefantului*, ambele în pregătire la Editura Polirom.

Urmînd capodoperelor *Eseu despre orbire* şi *Toate numele*, reeditate de curînd în seria de autor dedicată lui José Saramago în cadrul colecţiei „Biblioteca Polirom", *Peştera* are ca temă opoziţia dintre realitatea virtuală, o lume de simulacre creată de societatea postindustrială, şi realitatea tradiţională a artizanului. O familie de meşteşugari, olari din tată-n fiu, trăieşte şi iubeşte în umbra Centrului, o construcţie tentaculară menită să le asigure oamenilor fascinaţi de ea absolut totul, de la produse de consum pînă la „senzaţii naturale": muşcătura gerului, mîngîierea soarelui, ba chiar sentimentul de a se găsi în peştera din mitul platonic, model abreviat al unei lumi în care întoarcem spatele realităţii, privind halucinantele umbre deformate aruncate pe un zid. Ca şi în romanele anterioare ale scriitorului portughez, în *Peştera* se confruntă două universuri distincte: unul aflat într-un rapid proces de extincţie şi altul care creşte şi se multiplică asemenea unui joc de oglinzi, confruntare ce reflectă criza sfîrşitului de secol şi de mileniu.

Pentru Pilar

„Ciudată imagine și ciudați sînt oamenii legați. / Sînt asemănători nouă."

Platon, *Republica*,
Cartea a VII-a[1]

1. Platon, *Republica*. Traducere, comentarii și note de Andrei Cornea, Editura Universitas, București, 1998. (n.tr.)

Bărbatul care conduce camioneta se numește Cipriano Algor, este olar de profesie și are șaizeci și patru de ani, deși la prima vedere pare mai tînăr. Bărbatul de lîngă el e ginerele lui, se numește Marçal Gacho și încă n-a împlinit treizeci. Oricum, cu chipul pe care îl are nimeni nu i-ar da atîția. Cum poate s-a remarcat, amîndoi au lipite de prenume niște patronime insolite cărora le ignoră originea, sensul și motivația. Ar fi probabil nemulțumiți dacă ar afla vreodată că algor înseamnă răceala intensă a trupului, care vestește febra, și că gacho nu e altceva decît grumazul boului pe care șade jugul. Cel mai tînăr are uniformă, dar nu e înarmat. Cel mai vîrstnic poartă haine civile și pantaloni mai mult sau mai puțin pe măsură, o cămașă închisă sobru la guler, fără cravată. Mîinile care țin volanul sînt mari și puternice, de țăran, și totuși, poate din pricina contactului cotidian cu moliciunea argilei, la care-l obligă meseria, sugerează sensibilitate. Mîna dreaptă a lui Marçal Gacho n-are nimic deosebit, dar podul palmei stîngi poartă o cicatrice cu aspect de arsură, mergînd în diagonală de la baza degetului mare pînă la baza degetului mic. Camioneta nu-și merită numele, e doar o furgonetă de mărime mijlocie, un model demodat, și e plină de vase. Cînd cei doi bărbați au ieșit din casă, cu douăzeci de kilometri înainte, cerul abia începuse să se lumineze, acum dimineața a adus în lume destulă lumină ca să putem observa cicatricea lui Marçal Gacho și să ghicim

sensibilitatea mîinilor lui Cipriano Algor. Călătoresc cu viteză redusă din cauza fragilității încărcăturii, dar și a neregularităților pavajului. Livrarea mărfurilor care nu sînt considerate de primă sau secundă necesitate, e cazul vaselor rustice, se face, în acord cu orarele stabilite, la jumătatea dimineții, dar cei doi bărbați au plecat cu noaptea în cap pentru că Marçal Gacho trebuie să semneze condica de prezență cu cel puțin o oră înainte ca porțile Centrului să se deschidă pentru public. În ziua cînd nu-și aduce ginerele, dar are vase de transportat, Cipriano Algor nu trebuie să se trezească așa devreme. Totuși, din zece în zece zile, el se angajează să-l ia pe Marçal Gacho de la lucru ca să-și petreacă împreună cu familia cele patruzeci de ore libere la care are dreptul, și tot el îl aduce punctual înapoi, cu sau fără vase în lăzile din furgonetă, la responsabilitățile și obligațiile lui de gardian intern. Fiica lui Cipriano, Marta, avînd și numele de Isasca, după mama acum decedată, plus Algor, după tată, se bucură de prezența soțului în casă și în pat numai șase nopți și trei zile în fiecare lună. În noaptea anterioară acesteia a rămas gravidă, dar încă nu știe.

Zona e înnegrită, murdară, nu merită s-o privim de două ori. Cineva a dat acestor enorme întinderi cu un aspect deloc campestru numele tehnic de Centură Agricolă și, de asemenea, prin analogie poetică, cel de Centură Verde, dar singurul peisaj pe care ochii reușesc să-l distingă de-o parte și de alta a șoselei, acoperind fără vreo întrerupere perceptibilă multe mii de hectare, sînt mari depozite cu acoperiș plat, dreptunghiulare, construite dintr-un plastic de o

culoare neutră pe care vremea şi praful au transformat-o încetul cu încetul în cenuşiu. Înăuntru, departe de ochii trecătorilor, cresc plante. Pe drumuri secundare care dau în şosea, ies, ici şi colo, camioane şi tractoare cu remorci încărcate de vegetale, dar grosul transportului s-a efectuat în timpul nopţii, cele de acum fie că au o excepţională autorizaţie expresă să facă predarea mai tîrziu, fie au dormit prea mult. Marçal Gacho şi-a tras discret mîneca stîngă a hainei ca să se uite la ceas, este îngrijorat pentru că traficul devine tot mai aglomerat şi pentru că ştie că, de aici înainte, cînd vor pătrunde în Centura Industrială, dificultăţile vor creşte. Socrul remarcă gestul, dar nu zise nimic, ginerele lui e un tînăr simpatic, fără îndoială, dar e nervos, din rasa agitaţilor din născare, mereu îngrijorat de trecerea timpului, chiar dacă îi prisoseşte, caz în care nu ştie ce să pună în el, în timp, se înţelege, Cum va fi cînd va ajunge la vîrsta mea, se gîndi. Lăsară în urmă Centura Agricolă, şoseaua, acum şi mai murdară, traversează Centura Industrială, o ia printre instalaţii industriale de toate dimensiunile, activităţile şi tipurile, cu depozite sferice şi cilindrice de combustibil, staţii electrice, reţele de canalizare, conducte de aer, punţi suspendate, tuburi de toate grosimile, unele roşii, altele negre, coşuri scuipînd în atmosferă fuioare de fum toxic, macarale cu braţe lungi, laboratoare chimice, rafinării de petrol, mirosuri fetide, amare sau dulcege, zgomote stridente de burghie, zumzăit de ferăstraie mecanice, lovituri brutale de ciocane pneumatice, din cînd în cînd cîte o zonă de tăcere, nimeni nu ştie ce se produce acolo. Atunci Cipriano

Algor spuse, Nu te teme, ajungem la timp, Nu mă tem, răspunse ginerele, ascunzîndu-şi cu greu neliniştea, Ştiu, era o vorbă acolo, spuse Cipriano Algor. Viră spre o stradă paralelă, rezervată circulaţiei locale, Vom scurta drumul pe aici, spuse, dacă ne întreabă poliţia de ce am ieşit din şosea, aminteşte-ţi ce-am stabilit, avem ceva de rezolvat la una dintre fabrici înainte să ajungem în oraş. Marçal Gacho respiră adînc, cînd traficul se complica pe şosea, socrul, mai devreme sau mai tîrziu, ajungea s-o ia pe scurtătură. Se temea doar că nu va fi atent şi că va lua hotărîrea prea tîrziu. Din fericire, în ciuda aprehensiunilor şi a avertismentelor, nu fuseseră niciodată opriţi de poliţie. Odată şi-odată se va convinge că nu mai sînt un copil, se gîndi Marçal, nu trebuie să-mi amintească tot timpul de treburile pe care chipurile le avem la fabrică. Nici unul nu-şi închipuia că tocmai uniforma de gardian al Centrului pe care o purta Marçal Gacho era motivul veşnicei toleranţe sau indiferenţei binevoitoare a poliţiei rutiere, nu simplul rezultat al unor multiple întîmplări sau al soartei încăpăţînate, cum probabil ar fi sunat răspunsul dacă i-am întreba de ce cred că n-au fost amendaţi pînă acum. Dacă ar şti, Marçal Gacho poate că s-ar împăuna în faţa socrului cu greutatea autorităţii pe care i-o conferă uniforma, dacă ar şti, Cipriano Algor poate că ar începe să vorbească despre ginere cu mai puţină condescendenţă ironică. E foarte adevărat că nici tinereţea nu ştie ce poate, nici bătrîneţea nu poate cît ştie.

După Centura Industrială începe, în sfîrşit, oraşul, nu oraşul propriu-zis, acesta se zăreşte în zare, atins

ca de o mîngîiere de prima geană roză de soare, ce se vede aici sînt aglomerații haotice de barăci improvizate din tot felul de materiale, în majoritate precare, care-i puteau apăra de intemperii, mai ales de ploaie și de frig, pe locatarii lor loviți de soartă. Este, după spusele locuitorilor orașului, un loc înspăimîntător. Din cînd în cînd, în numele clasicei axiome care spune că și nevoia legiuiește, cîte un camion încărcat cu alimente este atacat și golit în mai puțin timp decît ne ia s-o povestim. Metoda operativă, de o eficacitate exemplară, a fost elaborată și dezvoltată după o profundă reflecție colectivă asupra rezultatelor primelor tentative, nereușite, cum imediat s-a dovedit, din pricina lipsei totale de strategie, a tacticii, dacă așa se poate numi, învechite și, în sfîrșit, a defectuoasei și dezordonatei coordonări a eforturilor în practică. Fiind fluxul traficului aproape continuu în timpul nopții, blocarea străzii pentru a reține un camion, prima lor idee, i-a făcut pe atacatori să cadă în propria lor capcană, de vreme ce, după camionul cu pricina, urmau alte camioane, adică întăriri și sprijin imediat pentru șoferul aflat la ananghie. Soluția problemei, într-adevăr genială, cum în șoaptă au recunoscut pînă și autoritățile polițienești, a constat în a se împărți atacatorii în două grupuri, unul tactic, altul strategic, pentru a stabili două baraje în loc de unul, mai întîi grupul tactic ocupa rapid șoseaua după trecerea unui camion situat la suficientă distanță de celelalte, apoi grupul strategic, aflat la cîteva sute de metri mai în față, informat expres de un semnal luminos, la fel de ușor monta cel de-al doilea baraj, vehiculul condamnat de destin fiind nevoit să se

oprească și să se lase jefuit. Pentru vehiculele care veneau din sens opus nu trebuia blocată strada, șoferii lor se opreau singuri observînd ce se întîmpla în față. Al treilea grup, de intervenție rapidă, își lua sarcina să convingă cu o ploaie de pietre orice solitar îndrăzneț. Barajele erau făcute din pietroaie transportate cu roabele, și chiar unii dintre atacatori, jurîndu-se pe toți sfinții că n-au nici un amestec în cele întîmplate, ajutau după aceea să fie cărate pe marginea drumului, Oamenii ăștia strică bunul nume al cartierului nostru, noi sîntem oameni cinstiți, spuneau, iar șoferii celorlalte camioane, nerăbdători să-și vadă curățată calea ca să nu întîrzie la Centru, le răspundeau doar, Bine, Bine. De astfel de accidente de parcurs a fost scutită furgoneta lui Cipriano Algor, mai ales pentru că circula ziua. Cel puțin pînă azi. Adevărul este că, fiind vasele de lut cele mai potrivite pentru masa săracilor și spărgîndu-se din te miri ce, s-ar putea întîmpla ca, într-o zi, o femeie, din nenumăratele care trăiesc în barăci, să-și aducă aminte să-i spună capului familiei, Avem nevoie de farfurii noi, la care el fără îndoială va răspunde, O să am grijă de asta, cîteodată trece o furgonetă pe care scrie Olărie, sigur are farfurii, Și căni, va adăuga femeia, profitînd de dispoziția lui binevoitoare, Și căni, n-o să uit.

Între barăci și primele clădiri din oraș, ca un pămînt al nimănui despărțind două tabere adverse, se întinde un spațiu larg, lipsit de construcții, deși, privind mai atent, se observă pe sol rețele încrucișate de urme de tractoare, zone netezite care nu pot fi produse decît de uriașe lopeți mecanice, implacabile

lame curbate, care, fără vreo tresărire de milă, mută totul din loc, casa veche, rădăcina nouă, zidul de sprijin, lăcaşul unei umbre care nu va mai cădea niciodată. Cu toate acestea, aşa cum se întîmplă în viaţă, cînd credem că totul e pustiit la picioarele noastre, dar apoi observăm că a mai rămas cîte ceva, tot aşa aici cîteva fragmente împrăştiate, zdrenţe murdare, resturi de materiale aruncate, cutii ruginite, scînduri putrede, o bucată de plastic pe care vîntul o poartă de colo colo ne arată că acest teritoriu a fost ocupat pe vremuri de aşezări de proscrişi. În curînd edificiile oraşului vor înainta ca o linie de puşcaşi umăr la umăr şi vor pune stăpînire şi pe acest teren, lăsînd între cele mai avansate dintre ele şi primele barăci doar o fîşie îngustă, un nou pămînt al nimănui, care aşa va rămîne pînă în momentul cînd se va trece la a treia fază.

Şoseaua principală, la care reveniseră, era acum mai largă, cu o bandă rezervată exclusiv circulaţiei vehiculelor grele şi, deşi furgoneta doar printr-o rătăcire a imaginaţiei se poate include în această categorie superioară, faptul că era vorba în mod indiscutabil de o maşină de transportat poveri îi dădea şoferului dreptul de a concura pe picior de egalitate cu lentele şi mastodonticele maşini care sforăie, rag şi scuipă nori sufocanţi prin ţevile de eşapament, depăşindu-le rapid, cu o sinuoasă agilitate care face să zornăie vasele în spate. Marçal Gacho se uită din nou la ceas şi suspină. Va ajunge la timp. Ajunseseră la periferia oraşului, mai aveau de parcurs cîteva străzi cu traseu confuz, după care trebuiau s-o cotească la stînga, la dreapta, din nou

la stînga, din nou la dreapta, acum la dreapta, la dreapta, stînga, stînga, dreapta, înainte, în sfîrșit ajung într-o piață unde se termină dificultățile, un bulevard în linie dreaptă îi duce chiar la țintă, acolo unde e așteptat gardianul intern Marçal Gacho și unde, puțin mai departe, olarul Cipriano Algor își va lăsa încărcătura. În față, un zid întunecat, amețitor, depășind cea mai înaltă clădire care mărginea bulevardul, le tăia abrupt calea. Nu era de fapt decît o iluzie optică, de o parte și de alta a zidului străzile continuau, iar zidul nu era zid, ci peretele unei construcții enorme, un edificiu gigantic, pătrat, fără ferestre pe fațada netedă, egal pe toată întinderea lui. Am ajuns, spuse Cipriano Algor, la țanc, după cum vezi, mai sînt zece minute pînă la ora de intrare, Știi la fel de bine ca și mine că n-am voie să întîrzii, ar dăuna poziției pe care o ocup pe lista de candidați la postul de gardian rezident, Soția ta nu e din cale afară de entuziasmată de dorința ta de a deveni gardian rezident, E mai bine pentru noi, vom avea mai multe facilități, condiții de viață mai bune. Cipriano Algor opri furgoneta la colțul edificiului, părea că-i va răspunde ginerelui, însă întrebă, De ce dărîmă clădirile acelea, Deci s-a confirmat, Ce s-a confirmat, De mai multe săptămîni se vorbea de o amplificare, răspunse Marçal Gacho coborînd din furgonetă. Se opriseră în fața unei uși deasupra căreia se vedeau cuvintele Intrare Rezervată Personalului de Siguranță. Cipriano Algor spuse, Poate, Ba da, dovada e la vedere, demolarea a început, Nu mă refeream la amplificare, ci la ce-ai spus înainte despre condițiile de viață, despre facilități nu discut,

oricum nu ne putem plînge, nu sîntem dintre cei mai lipsiți de noroc, Îți respect opinia, dar eu o am pe a mea, și vei vedea că Marta, cînd va veni momentul, va fi de acord cu mine. Făcu doi pași, se opri, fără îndoială se gîndise că nu așa se cuvenea să-și ia rămas-bun ginerele de la socrul care-l adusese la lucru, și rosti, Mulțumesc, îți doresc cale bună la întoarcere, Ne vedem peste zece zile, spuse olarul, Ne vedem peste zece zile, spuse gardianul intern, în timp ce-i făcea cu mîna unui coleg care sosea. Merseră împreună, intrară, ușa se închise.

Cipriano Algor porni motorul, dar nu demară imediat. Se uita la clădirile care erau dărîmate. De astă dată, probabil pentru că edificiile erau destul de joase, nu se utilizau explozibili, acest modern procedeu, expeditiv și spectaculos, în stare să transforme în trei secunde o structură solidă și organizată într-un morman haotic de cioburi. Cum era de așteptat, strada care forma un unghi drept cu aceasta era închisă circulației. Ca să-și livreze marfa, olarul va fi nevoit s-o ia prin dosul clădirilor care se demolau, să facă un ocol, să meargă apoi drept înainte, ușa la care trebuia să bată se afla la colțul cel mai îndepărtat față de locul unde se găsea el, exact la cealaltă extremitate a unei drepte imaginare care ar traversa oblic clădirea unde intrase Marçal Gacho, În diagonală, precizează mental olarul ca să scurteze explicația. Cînd va veni peste zece zile să-și ia ginerele, nu va mai exista nici urmă din aceste clădiri, praful distrugerii, care acum plutește în aer, se va fi așezat, și e posibil să fie gata imensa groapă unde se vor turna fundațiile și vor fi plantați pilonii noii construcții.

Apoi se vor ridica cei trei pereți, unul care se va învecina cu strada pe care Cipriano Algor va coti în curînd, doi care vor închide de-o parte și de alta terenul cîștigat pe seama străzii intermediare și a clădirilor dărîmate, făcînd să dispară fațada încă vizibilă a edificiului, ușa de acces pentru personalul de siguranță va fi mutată din loc, în cîteva zile nici omul cel mai perspicace nu va fi în stare să facă deosebirea, privind de afară, și cu atît mai puțin dinăuntru, între construcția recentă și construcția anterioară. Olarul se uită la ceas, era devreme, în zilele cînd își aducea ginerele la serviciu trebuia inevitabil să mai aștepte încă două ore pînă se deschidea serviciul de recepție spre care se îndrepta, plus cît mai dura pînă îi venea rîndul. Am însă avantajul să ocup un loc bun la rînd, poate voi fi chiar primul, își spuse. Nu fusese niciodată primul, întotdeauna se găseau alții mai matinali decît el, unii dintre șoferi își petrecuseră probabil o parte din noapte în cabina camionului. Urcau în stradă cînd se lumina de ziuă să-și cumpere o cafea, pîine și ceva de mîncare, o tărie în diminețile umede și reci, apoi se învîrteau pe acolo, sporovăind unii cu alții, pînă cu vreo douăzeci de minute înainte de deschiderea ghișeelor, atunci cei mai tineri, nervoși ca niște începători ce erau, se repezeau pe rampă să-și ocupe locurile, în vreme ce șoferii mai vîrstnici, mai ales dacă ocupau ultimele locuri la coadă, soseau conversînd pe îndelete, trăgînd ultimul fum de țigară, pentru că, în subteran, cu motoarele încinse, nu era permis fumatul. Sfîrșitul lumii, spuneau ei, încă n-a venit, n-avea rost s-o rupă la fugă.

Cipriano Algor își puse furgoneta în mișcare. Întîrziase uitîndu-se la demolarea clădirilor, iar acum voia să recupereze timpul pierdut, cuvinte nesăbuite între toate, expresie absurdă cu care ne închipuim că înșelăm cruda realitate că nici un timp pierdut nu e recuperabil, de parcă am crede, împotriva adevărului, că timpul pe care-l consideram pierdut pentru totdeauna s-ar fi hotărît, de fapt, să rămînă pe loc, așteptînd, cu răbdarea celui care n-are nici o grabă, să-i observăm lipsa. Incitat de graba iscată de gîndurile despre cine a ajuns primul și cine va ajunge mai tîrziu, olarul ocoli repede grupul de clădiri și o luă direct pe strada care limita cealaltă fațadă a edificiului. Ca de obicei, văzu inevitabila coadă care aștepta deschiderea ușilor pentru public. Trecu pe banda stîngă de circulație, spre accesul la rampa care cobora la etajul subteran, îi arătă gardianului permisul de furnizor și ocupă un loc în șirul de vehicule, în spatele unei camionete pline de lăzi care, judecînd după etichetele de pe ambalaj, conțineau sticlărie. Coborî din furgonetă să vadă cîți furnizori avea în față, calculînd, cu aproximație mai mare sau mai mică, timpul cît avea de așteptat. Era al treisprezecelea. Numără din nou, nu era nici o îndoială. Nefiind superstițios, nu ignora totuși proasta reputație a acestui numeral, în orice conversație despre hazard, fatalitate și destin întotdeauna se găsește cineva gata să relateze întîmplări adevărate despre influența negativă, și uneori funestă, a lui treisprezece. Încercă să-și amintească dacă soarta îi mai destinase vreodată acest loc, dar din două una, fie că nu se întîmplase niciodată, fie că pur și simplu nu-și aducea aminte.

Se mustră singur, e o prostie, o aiureală să-şi facă griji pentru ceva care nu există în realitate, da, aşa e, nu se gîndise niciodată, dar, de fapt, numerele nu există în realitate, lucrurilor nu le pasă ce număr le dăm, le e totuna dacă spunem că au numărul treisprezece sau patruzeci şi patru, concluzia e, pur şi simplu, că nu le interesează locul pe care s-a întîmplat să ajungă. Oamenii nu sînt lucruri, oamenii vor să fie mereu pe primele locuri, se gîndi olarul. Şi nu doar că vor să fie pe primele locuri, dar vor şi să se spună şi să se observe, murmură. Cu excepţia celor doi gardieni care controlau, cîte unul la fiecare capăt, intrarea şi ieşirea, subterana era pustie. Aşa se întîmpla întotdeauna, şoferii lăsau vehiculul în rînd cînd soseau şi urcau în stradă, la cafea. Se înşală dacă îşi imaginează c-o să rămîn aici, spuse Cipriano Algor cu glas tare. Dădu înapoi furgoneta, de parcă, la urma urmei, n-ar fi avut nimic de descărcat şi ieşi din rînd, Aşa nu voi mai fi al treisprezecelea, se gîndi. După cîteva momente, un camion coborî rampa şi ocupă locul pe care furgoneta îl lăsase liber. Şoferul ieşi din cabină, se uită la ceas, Mai am timp, trebuie să-şi fi spus. Cînd dispăru sus, pe rampă, olarul făcu o manevră rapidă şi se mută în spatele camionului, Acum sînt al paisprezecelea, îşi spuse, mulţumit de isteţimea lui. Se rezemă de spătar, suspină, deasupra auzea zumzetul traficului de pe stradă, de obicei ieşea cu ceilalţi să bea o cafea şi să cumpere un ziar, dar azi n-avea chef. Închise ochii de parcă s-ar fi retras în sine şi adormi imediat, ginerele îi spunea că, atunci cînd va fi numit gardian rezident, situaţia se va schimba peste noapte, Marta şi cu el nu vor

mai locui în olărie, era vremea să înceapă o viață independentă de familie, Fii înțelegător, ce trebuie să se întîmple, spune proverbul, are multă forță, lumea nu stă pe loc, dacă cei de care depinzi te promovează, nu poți decît să-ți ridici mîinile spre cer și să mulțumești, ar fi o prostie să întorci spatele norocului cînd el trece de partea ta, în plus sînt sigur că dorința lui cea mai mare e s-o facă fericită pe Marta, așa că ar trebui să fiu mulțumit. Cipriano Algor își auzea ginerele și zîmbea în sinea lui, Spui toate astea pentru că te gîndești că sînt al treisprezecelea, habar n-ai că acum sînt al paisprezecelea. Se deșteptă tresărind la auzul ușilor trîntite, semn că descărcatul urma să înceapă. Atunci, încă pe jumătate adormit, își spuse, N-am schimbat numărul, sînt al treisprezecelea care stă pe locul al paisprezecelea.

Așa era. După aproape o oră, îi veni rîndul. Coborî din furgonetă și se apropie de ghișeul de recepție cu hîrtiile obișnuite, foaia de predare în triplu exemplar, factura privind vînzările efective ale ultimului transport, declarația despre calitatea industrială, care însoțea fiecare livrare, prin care olăria își asuma responsabilitatea pentru orice defect de fabricație detectat în cursul inspecției la care erau supuse vasele, confirmarea de exclusivitate, și ea obligatorie de fiecare dată, prin care olăria se angaja, promițînd să suporte toate penalitățile în caz de infracțiune, să nu stabilească relații comerciale cu nici o altă firmă pentru plasarea articolelor ei. Ca de obicei, un muncitor se apropie să dea o mînă de ajutor la descărcat, dar subșeful de la recepție îl chemă și-i ordonă, Descarcă numai jumătate din cantitate, verifică după

listă. Cipriano Algor, surprins, alarmat, întrebă, De ce numai jumătate, Vînzările au scăzut mult în ultimele săptămîni, probabil va trebui să vă înapoiem marfa din magazie din lipsă de cumpărători, Îmi dați înapoi marfa din magazie, Da, conform contractului, Știu bine ce scrie în contract, însă, cum tot acolo scrie că nu sînt autorizat să am alți clienți, spuneți-mi cui o să vînd cealaltă jumătate, Asta nu mă privește, eu nu fac decît să îndeplinesc ordinele pe care le-am primit, Pot să vorbesc cu șeful de departament, Nu, n-are rost, n-o să vă primească. Lui Cipriano Algor îi tremurau mîinile, se uita în jur, perplex, cerînd ajutor, dar citi numai dezinteres pe fețele celor trei șoferi care sosiseră după el. Cu toate astea, încercă să apeleze la solidaritatea de clasă, Uitați ce situație, omul își aduce produsul muncii sale, a săpat în lut, l-a frămîntat, a modelat vasele care i-au fost comandate, le-a copt în cuptor, și acum îi spun că opresc numai jumătate din ce-a făcut și c-o să-i dea înapoi marfa din magazie, vreau să știu dacă e drept. Șoferii se uitară unul la altul, ridicară din umeri, nu erau siguri ce era mai bine să răspundă, nici cui i-ar fi pe plac răspunsul, unul chiar își scoase o țigară ca să arate limpede că nu-l interesa subiectul, de îndată își aminti că aici nu se poate fuma, atunci se întoarse cu spatele și se retrase în cabina camionului, departe de evenimente. Olarul înțelese că nu va avea decît de pierdut dacă își va continua protestele, vru să liniștească apele pe care chiar el le tulburase, dacă vindea jumătate era oricum mai bine decît deloc, lucrurile se vor rezolva pînă la urmă, se gîndi. Supus, se adresă subșefului de la

recepţie, Puteţi să-mi spuneţi de ce-au scăzut aşa de mult vînzările, Cred că din cauza apariţiei unor vase de plastic care imită ceramica, o imită aşa de bine încît par autentice, cu avantajul că au o greutate mai mică şi sînt şi mult mai ieftine, Nu e un motiv să nu mai fie cumpărate ale mele, argila e totuşi argilă, e autentică, e naturală, Spuneţi asta clienţilor, nu vreau să vă supăr, dar cred că de acum înainte vasele dumneavoastră nu-i vor mai interesa decît pe colecţionari, iar ei sînt tot mai rari. Numărătoarea era terminată, subşeful scrise pe foaia de parcurs, Am primit jumătate, şi spuse, Nu mai aduceţi nimic pînă nu vă anunţăm, Credeţi că o să mai pot fabrica, întrebă olarul, Decizia vă aparţine, nu-mi asum nici o responsabilitate, Şi de returnat, tot îmi veţi returna ce-aveţi în magazie, glasul îi tremura de disperare şi era plin de atîta amărăciune încît celălalt încercă să fie conciliator, Vom mai vedea. Olarul urcă în furgonetă, demară cu bruschețe, cîteva lăzi, precar aşezate după descărcatul pe jumătate, alunecară şi se izbiră violent de uşa din spate, Să se spargă totul odată, strigă iritat. Fu nevoit să se oprească la baza rampei de ieşire, regulamentul cerea ca şi paznicul de aici să verifice permisul, de ce, nu se ştie, sînt chestiuni birocratice, în principiu cine a intrat ca furnizor, tot ca furnizor va ieşi, dar, din cît se vede, mai sînt şi excepţii, precum cazul lui Cipriano Algor, era furnizor cînd a intrat, dar acum, dacă ameninţările se vor confirma, nu va mai fi. Trebuie să fie din vina lui treisprezece, mutînd după ceea ce era înainte nu poţi păcăli destinul. Furgoneta urcă rampa, ieşi la lumina zilei, nu mai e nimic de făcut, trebuie să se

întoarcă acasă. Olarul zîmbi cu tristețe, N-a fost treisprezece, treisprezece nu există, dacă ajungeam primul, sentința era aceeași, deocamdată jumătate, după aceea o să mai vedem, ce mizerie de viață.

Femeia din barăci, cea care avea nevoie de farfurii și de căni noi, își întrebă soțul, Așadar ai văzut furgoneta de la olărie, iar bărbatul îi răspunse, Da, am obligat-o să se oprească, dar apoi am lăsat-o să plece, De ce, Dacă vedeai fața omului dinăuntru, pun rămășag că făceai și tu la fel.

Olarul opri furgoneta, coborî geamurile laterale și așteptă să vină cineva să-l jefuiască. Disperarea sufletului, loviturile vieții îșI împing uneori victima la astfel de hotărîri, dacă nu chiar mai rele. Vine o clipă cînd omul lovit sau înjurat aude un țipăt în mintea lui, Pierdut o dată, pierdut de tot, și atunci, în funcție de locul unde se află și de particularitățile situației lui, ori își risipește ultimii bani pe un bilet de loterie, ori aruncă pe masa de joc ceasul moștenit de la tată și portțigaretul de argint dăruit de mamă, ori pariază tot ce are pe roșu, deși a văzut că a ieșit de cinci ori la rînd, ori iese singur din tranșee și aleargă cu baioneta întinsă spre mitraliera dușmanului, ori își oprește furgoneta, coboară geamurile, deschide ușile și așteaptă să-l prade oamenii din barăci, cu obișnuitele lor bîte, cuțitele dintotdeauna și nevoile de ocazie, Dacă ăia nu le-au vrut, să le ia barem ăștia, a fost ultimul gînd al lui Cipriano Algor. Au trecut zece minute fără să se apropie nimeni să comită jaful dorit, un sfert de oră fără ca măcar un cîine vagabond să vină pe șosea să se ușureze pe o roată și să adulmece conținutul furgonetei și trecuse o jumătate de oră cînd, în sfîrșit, se apropie un bărbat murdar și încruntat care îl întrebă pe olar, E vreo problemă, ai nevoie de ajutor, pot s-o împing puțin, poate a murit bateria. Or, dacă pînă și firile cele mai puternice au clipe de irezistibilă slăbiciune, cînd trupul nu mai reușește să se poarte cu rezerva

și discreția pe care spiritul s-a străduit ani de zile să i le imprime, n-are de ce să ne mire că oferta de ajutor, venind pe deasupra de la un om cu față de tîlhar, a făcut să vibreze coarda cea mai sensibilă a lui Cipriano Algor, și în asemenea măsură încît o lacrimă i s-a ivit în colțul ochiului, Nu, mulțumesc foarte mult, rosti, dar, imediat, pe cînd serviabilul cireneu dădea să se îndepărteze, sări din furgonetă, fugi să deschidă ușa din spate, chemîndu-l, Hei, domnule, domnule, vino încoace. Omul se opri, Vrei totuși să te ajut, întrebă, Nu, nu e asta, Atunci, Vino încoace, fă-mi hatîrul. Omul se apropie, iar Cipriano Algor rosti, Ia jumătate de duzină de farfurii, du-le nevestei dumitale, e un dar, și ia-le și pe astea șase, sînt de supă, Dar n-am făcut nimic, se miră omul, Nu contează, e ca și cum ai fi făcut, și, dacă îți trebuie un urcior pentru apă, poftim, Într-adevăr, un urcior mi-ar prinde bine acasă, Atunci ia-l, ia-l. Olarul împachetă farfuriile, mai întîi pe cele întinse, apoi pe cele adînci, le puse unele într-altele, le așeză în îndoitura brațului stîng al bărbatului și, cum urciorul de apă era atîrnat de mîna lui dreaptă, omul nu avu cum să mulțumească, doar vorbele obișnuite, care pot fi sincere sau nu, și surpriza unei înclinări din cap deloc în armonie cu clasa socială căreia îi aparține, am ști mai mult despre complexitățile vieții dacă i-am studia cu sîrg contradicțiile în loc să ne pierdem timpul cu identitățile și coerențele ei, acestea au obligația să se explice singure.

Cînd omul care părea, dar nu era tîlhar sau care, pur și simplu, n-a vrut să fie și de astă dată se făcu nevăzut, destul de nedumerit, printre barăci, Cipriano

Algor porni furgoneta. Desigur, nici mintea cea mai ageră n-ar fi în stare să remarce vreo schimbare a presiunii exercitate asupra arcurilor şi cauciucurilor furgonetei, o duzină de farfurii şi un urcior de lut cîntăresc într-un vehicul de transport, chiar de mărime medie, tot atît cît ar cîntări în fericita minte a miresei douăsprezece petale de roză albă şi o petală de roză roşie. Cuvîntul fericit n-a apărut din întîmplare, numai aşa poate fi descrisă expresia lui Cipriano Algor, privindu-l acum, nimeni n-ar crede că i-au cumpărat doar jumătate din încărcătura pe care a dus-o la Centru. Din păcate, cînd, după doi kilometri, a intrat în Centura Industrială, i-a venit din nou în minte supărarea comercială pe care o suferise. Amenințătoarea viziune a coşurilor vomitînd vălătuci de fum îl făcu să se întrebe care o fi blestemata de fabrică unde se produc blestematele de minciuni de plastic, josnice imitaţii ale vaselor de argilă, E cu neputinţă, murmura, nici sunetul, nici greutatea nu seamănă, şi mai e şi relaţia dintre văz şi pipăit despre care am citit, ochii văd prin degetele care ating lutul, iar degetele, fără să-l atingă, reuşesc să simtă ce văd ochii. De parcă nu s-ar fi frămîntat destul, Cipriano Algor se mai întreba, gîndindu-se la vechiul cuptor al olăriei, cîte farfurii, căni, ulcele şi glastre or fi ejectînd blestematele de maşini pe minut, cîte obiecte care mint că sînt urcioare ori lighene. Aceste întrebări şi altele care n-au fost înregistrate au întunecat din nou chipul olarului şi, mai departe, tot restul drumului a cugetat la viitorul dificil destinat familiei Algor în cazul în care Centrul îşi va menţine noua evaluare a produselor a cărei primă victimă fusese

poate olăria. Totuși să-l lăudăm pe cel ce merită, Cipriano Algor nu regretă nici o clipă că a fost generos cu omul care ar fi trebuit să-l fure, dacă e adevărat tot ce se spune despre oamenii din barăci. La periferia Centurii Industriale se aflau cîteva manufacturi modeste, era de neînțeles cum de reușiseră să supraviețuiască lăcomiei de spațiu și imensei varietăți de produse ale giganticelor fabrici moderne, dar iată-le, erau încă aici, pentru Cipriano Algor fusese mereu o consolare să le privească ori de cîte ori, în momentele de neliniște, se gîndea la viitorul meseriei sale. Nu vor mai rezista mult, se gîndi, se referea acum la manufacturi, nu la viitorul activității sale de olar, dar a spus-o doar pentru că n-a făcut efortul să reflecteze destul, se întîmplă adesea, credem că putem afirma că n-are rost să așteptăm concluziile numai pentru că ne-am oprit în mijlocul drumului care duce la ele.

Cipriano Algor traversă rapid Centura Verde, n-aruncă nici o privire cîmpiei, întotdeauna îl deprimase spectacolul monoton al întinderilor de plastic, cenușii de la natură și întunecate de murdărie, în starea sufletească de acum e ușor de ghicit ce efect ar avea asupra lui contemplarea deșertului. La fel ca acela care odată a ridicat tunica binecuvîntată a unei sfinte de pe altar ca să vadă dacă se sprijinea pe picioare sau pe pari neșlefuiți, de mult timp olarul nu mai era tentat să oprească furgoneta ca să se convingă că sub prelate și panouri creșteau într-adevăr plante reale, cu fructe ce puteau fi mirosite, pipăite și mușcate, cu frunze, tuberculi și muguri ce se puteau găti, asezona și așeza în farfurie, sau dacă trista

melancolie din afară contamina cu incurabilul ei artificiu şi ce creştea înăuntru, orice ar fi fost. După Centura Verde, olarul o apucă pe o stradă secundară, se zăreau nişte pîlcuri anemice de arbori, cîmpuri neîngrijite, un pîrîu cu ape tulburi şi fetide, după o curbă apărură trei case ruinate, fără uşi şi ferestre, cu acoperişurile în mare parte prăbuşite şi spaţiile interioare aproape devorate de vegetaţia care mereu ţîşneşte dintre ruine, de parcă ar fi aşteptat, ascunsă acolo, încă de la săparea fundaţiilor. Aşezarea începea cîteva sute de metri mai încolo, era compusă din cîteva străzi care dădeau în şoseaua care o traversa pe la mijloc, o piaţă care se lărgea pe o latură, o fîntînă acoperită, cu o pompă de scos apa şi o roată mare de fier, la umbra a doi platani înalţi. Cipriano Algor făcu cu mîna unor bărbaţi care stăteau la taifas, dar nu se opri cum obişnuia după ce ducea vasele la Centru, într-o clipă ca asta nu-şi putea închipui ce i-ar face plăcere, oricum nu o conversaţie, fie ea şi cu oameni pe care-i cunoştea. Olăria şi casa unde locuia împreună cu fiica şi cu ginerele lui se aflau la celălalt capăt al satului, în cîmp, departe de ultimele clădiri. Intrînd în sat, Cipriano Algor reduse viteza furgonetei, iar acum mergea şi mai încet, fiica lui termina probabil de pregătit prînzul, era ora, Ce să fac, îi spun imediat sau după ce mîncăm, se întreba, Mai bine după, las furgoneta în şopron, nu se va duce să vadă dacă am adus ceva, nu e zi de cumpărături, cel puţin vom mînca liniştiţi, adică va mînca liniştită, eu nu, la sfîrşit îi spun ce s-a întîmplat, sau poate mai tîrziu, pe la mijlocul după-amiezii, în timp ce lucrăm, e la fel de rău să

afle înainte de prînz ca și imediat după aceea. Șoseaua făcea o buclă largă la capătul așezării, după ultima casă se vedea în depărtare un uriaș dud negru, de peste zece metri înălțime, acolo se afla olăria. Cupa a fost umplută, acum trebuie băută, spuse Cipriano Algor cu un zîmbet obosit, și se gîndi că ar fi mai bine dacă ar putea s-o verse. Întoarse furgoneta la stînga, pe un drum care urca lin spre casă, la jumătatea lui claxonă sonor de trei ori, anunțînd că sosea, așa făcea întotdeauna, fiica lui s-ar mira dacă azi n-ar face la fel.

Casa și olăria fuseseră construite pe un tăpșan larg, probabil o veche ogradă sau ocol, pe care bunicul olar al lui Cipriano Algor, care purta același nume, s-a hotărît să planteze dudul într-o zi atît de îndepărtată încît nu fusese păstrată în memorie. Cuptorul, pe o latură, fusese o modernizare adusă de tatăl lui Cipriano Algor, care și el primise același nume, și înlocuise un altul, foarte vechi, ca să nu spunem arhaic, care, privit de afară, semăna cu două trunchiuri de con suprapuse, cel de deasupra mai mic decît cel de dedesubt, și despre a cărui origine se știa tot atît de puțin. Pe vetustele lui temelii se ridicase cuptorul actual, unde s-au perpelit vasele din care Centrul n-a vrut să primească decît jumătate, iar acum, deja răcit, așteaptă o nouă încărcătură. Cu o atenție exagerată, Cipriano Algor băgă furgoneta în șopron între două grămezi de lemne uscate, apoi se gîndi că ar putea vedea de cuptor ca să mai cîștige cîteva minute, dar n-avea motiv, n-avea justificare ca altădată cînd se întorcea din oraș și cuptorul era în funcțiune, atunci arunca o privire înăuntru și evalua temperatura după

culoarea argilei incandescente, dacă roșul închis se transformase în roșu-cireașă, iar apoi în portocaliu. Se opri, curajul de care avea nevoie parcă rămăsese în urmă, dar glasul fiicei lui îl sili să se miște, De ce nu intri, prînzul e gata. Mirată de întîrziere, Marta se ivi în prag, Hai, vino, se răcește mîncarea. Cipriano Algor intră, își sărută fiica și se închise în baie, comoditate casnică instalată pe cînd era adolescent, cu multă vreme în urmă, acum avea nevoie de amplificare și îmbunătățiri. Se privi în oglindă, pe chipul lui nu se vedea nici o cută în plus, E pe dinăuntru, își spuse, apoi se ușură, se spălă pe mîini și ieși. Mîncau în bucătărie, în jurul unei mese mari care cunoscuse zile mai fericite și adunări mai numeroase. După moartea mamei, Justa Isasca, despre care probabil nu se va vorbi prea mult în această povestire, dar îi înregistrăm aici prenumele, numele de familie îl știm, cei doi mănîncă la o extremitate a mesei, tatăl la capăt, Marta pe locul lăsat liber de mamă, și, în fața ei, Marçal, cînd e acasă. Cum a fost de dimineață, întrebă Marta, Bine, ca de obicei, răspunse tatăl plecîndu-și capul spre farfurie, A sunat Marçal, Da, și ce vrea, Mi-a spus că ați vorbit despre mutarea noastră la Centru, cînd va fi promovat gardian intern, Da, am vorbit despre asta, Era supărat pentru că din nou ai spus că nu ești de acord, Între timp m-am gîndit mai bine, cred că va fi o soluție bună pentru amîndoi, Ce te-a făcut brusc să-ți schimbi părerea, Nu-ți dorești să lucrezi tot restul vieții în olărie, Nu, deși îmi place ceea ce fac, Trebuie să-ți urmezi bărbatul, mîine-poimîine o să ai copii, trei generații care s-au hrănit din lut e mai mult decît

suficient, Dar dumneata, tată, ești de acord să mergi cu noi la Centru, să părăsești olăria, întrebă Marta, S-o părăsesc, niciodată, nici nu se pune problema, Vrei să spui c-o să faci totul singur, sapi lutul, îl frămînți, îl modelezi și-l pui pe roată, aprinzi cuptorul, îl umpli, îl cureți, scoți vasele din forme singur-singurel, îți amintesc că toate astea sînt destul de anevoioase chiar și cu ajutorul pe care ni-l dă Marçal în puținul timp pe care-l petrece aici, O să găsesc pe cineva să mă ajute, sînt destui tineri în sat, Știi foarte bine că nimeni nu mai vrea să se facă olar, cei care se satură de lucrul la cîmp merg în fabricile din Centură, nu-și lasă pămîntul ca să se ocupe de lut, E încă un motiv ca să părăsești toate astea, Doar nu crezi c-o să te las singur, O să vii să mă vezi din cînd în cînd, Tată, te rog, vorbesc serios, Și eu, fata mea.

Marta se ridică să schimbe farfuriile și să servească supa, pe care familia obișnuia s-o mănînce la sfîrșit. Tatăl o urmărea cu privirea și se gîndea, Discuția asta complică lucrurile, mai bine i-aș spune imediat. N-a făcut-o totuși, deodată fiica lui avea din nou opt ani, iar el îi spunea, Fii atentă, e ca atunci cînd mama ta frămîntă pîinea. Rostogolea bulgărele de argilă înainte și înapoi, îl apăsa și-l întindea cu podul palmei, îl lovea cu putere de masă, îl turtea, îl strîngea, apoi o lua de la capăt, repeta întreaga operație o dată, de două ori, iar și iar, De ce faci asta, îl întrebase fetița, Ca să nu las în lut grunji și bule de aer, strică lucrarea, Așa e și cu pîinea, Din pîine doar grunjii, bulele nu contează. Punea deoparte cilindrul compact în care se transformase argila și începea să frămînte alt bulgăre, E timpul să înveți,

spusese, dar apoi se răzgîndise, Ce prostie, n-are decît opt ani, și corectase, Du-te afară la joacă, du-te, aici e frig, dar fiica lui i-a răspuns că nu voia să plece, încerca să modeleze o păpușă dintr-o fărîmă de lut care, fiind prea moale, i se lipea de degete, Nu e bun, încearcă mai bine cu ăsta, o să vezi că reușești, a spus tatăl. Marta îl privea îngrijorată, el nu obișnuia să mănînce cu capul plecat, parcă încerca, ascunzîndu-și chipul, să-și ascundă și grijile, poate din pricina discuției cu Marçal, dar am mai vorbit despre asta și nu arăta așa, o fi bolnav, pare prăbușit, lipsit de putere, în ziua aceea mama mi-a spus, Ai grijă, nu te căzni prea mult, iar eu i-am răspuns, Nu e nevoie decît de puterea brațelor și de efortul umerilor, restul trupului se odihnește, Nu-mi spune asta mie, după o oră de frămîntat mă doare pînă și rădăcina părului, Ai fost mai obosită în ultima vreme, Sau am început să îmbătrînesc, Mamă, renunță, te rog, la idei din astea, nu ești deloc bătrînă, dar, cine și-ar fi putut închipui, nu trecuseră nici două săptămîni de la această conversație, și mama era moartă și îngropată, surprizele pe care moartea le face vieții, La ce te gîndești, tată. Cipriano Algor se șterse la gură cu șervetul, luă paharul de parcă voia să bea, dar îl puse la loc fără să-l ducă la buze. Spune, vorbește, insistă fiica, și, ca să deschidă drum mărturisirii, întrebă, Te mai gîndești la ce-ai vorbit cu Marçal sau ai alt motiv de îngrijorare. Cipriano Algor luă în mînă paharul, dintr-o înghițitură bău restul de vin și răspunse repede, cuvintele parcă îi ardeau limba, N-au oprit decît jumătate din încărcătură, spun că s-au împuținat cumpărătorii de vase

de argilă, cică au apărut niște plastice care le imită și sînt preferate de clienți, Era de așteptat, mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se întîmple, argila crapă, se ciobește, se sparge la cea mai mică lovitură, în timp ce plasticul rezistă la tot și nu se plînge, Deosebirea e că lutul seamănă cu oamenii, simte nevoia să fie bine tratat, Plasticul e la fel, doar că în mai mică măsură, Cel mai rău e că mi-au spus să nu le mai duc vase pînă nu le comandă, Atunci vom opri lucrul, Nu ne putem opri, cînd vor cere va trebui să avem vasele gata ca să le putem da în aceeași zi, n-o să aprindem cuptorul după ce vom primi comanda, Și ce facem pînă atunci, O să așteptăm, o să avem răbdare, mîine mă duc în sat, ceva tot o să vînd, Amintește-ți că ai mai făcut asta acum două luni, nu vei găsi mulți doritori, Nu încerca să mă descurajezi, Încerc numai să văd lucrurile așa cum sînt, adineauri mi-ai spus că ajung trei generații de olari în familie, Nu vei fi a patra generație, o să mergi să locuiești cu soțul tău la Centru, Da, o să merg, dar dumneata vii cu mine, Ți-am spus că niciodată n-o să mă vezi trăind în Centru, Centrul ne-a hrănit pînă azi cumpărîndu-ne produsele, tot el ne va hrăni cînd vom locui acolo și nu vom mai avea nimic de vînzare, Datorită salariului lui Marçal, Nu e nici o ofensă ca un ginere să-și întrețină socrul, Depinde de socru, Tată, nu e bine să fii așa de mîndru, Nu e vorba de mîndrie, Despre ce e vorba, atunci, Nu pot explica, e mai complicat decît mîndria, e altceva, e un soi de rușine, dar, iartă-mă, recunosc că nu trebuia să spun ce-am spus, Nu vreau să duci lipsă de nimic, Poate c-o să le vînd negustorilor din oraș, Centrul trebuie

să-mi dea permisiunea, dacă vor cumpăra mai puțin n-au dreptul să-mi interzică să le vînd altora, Știi mai bine decît mine că negustorii din oraș se luptă cu mari dificultăți ca s-o scoată la capăt, toată lumea cumpără de la Centru, tot mai mulți vor să locuiască acolo, Eu nu vreau, Ce-o să faci dacă Centrul n-o să mai cumpere nici un vas și toți oamenii de aici vor folosi numai ustensile de plastic, Sper să mor înainte, Mama a murit înainte, A murit la masă, muncind, ce n-aș da să mor și eu la fel, Nu vorbi despre moarte, tată, Cît sîntem vii putem vorbi despre moarte, nu după aceea. Cipriano Algor își mai turnă puțin vin, apoi se ridică, se șterse la gură cu dosul palmei ca și cum, plecînd, regulile de bună purtare la masă s-ar fi anulat, și rosti, Trebuie să mă duc să mai scot niște lut, ce-avem e pe sfîrșite. Cînd să iasă, fiica lui îl chemă, Tată, mi-a venit o idee, Ce idee, Da, m-am gîndit să-i telefonez lui Marçal să vorbească cu șeful departamentului de achiziții și să încerce să descopere care sînt intențiile Centrului, dacă reducerea comenzii e temporară sau definitivă, știi, tată, că Marçal e respectat de superiorii lui, Cel puțin așa spune el, Spune pentru că e adevărat, replică Marta, nerăbdătoare, și adăugă, Dacă nu vrei, nu sun, Sună, da, sună, e o idee bună, e singura care poate fi acum de folos, deși mă îndoiesc că un șef de departament al Centrului ar fi dispus să dea socoteală așa, pur și simplu, unui gardian de clasa a doua despre treburile lui, îl cunosc mai bine decît el, nu trebuie să fii din interior ca să pricepi din ce aluat sînt făcuți oamenii de acolo, li se pare că l-au prins pe Dumnezeu de-un picior, și apoi un șef de departament nu e decît un

funcționar, îndeplinește ordinele care vin de sus, poate chiar să ne înșele cu explicații nefondate, numai ca să facă pe importantul. Marta ascultă pînă la capăt lunga tiradă a tatălui, dar nu răspunse. Dacă, așa cum părea evident, el voia să aibă ultimul cuvînt, de ce să-i strice plăcerea. După ce tatăl ei ieși își spuse însă, Ar trebui să fiu mult mai înțelegătoare, să mă pun în locul lui, să-mi închipui cum ar fi să rămîn brusc fără lucru, să mă despart de casă, de olărie, de cuptor, de viață. Repetă ultimele cuvinte cu glas tare, De viață, în timp ce privirea i se încețoșă deodată, se pusese în locul tatălui ei și suferea la fel de mult ca și el. Se uită împrejur și observă pentru prima dată că totul părea năpădit de argilă, nu murdar de lut, ci doar năpădit de culoarea pe care o are el, culoarea tuturor culorilor cu care a ieșit din carieră, lăsată de trei generații care, zi de zi, și-au băgat mîinile în praful și apa argilei, iar, afară, culoarea de jar viu a cuptorului, stingîndu-se treptat cînd rămînea gol, ca o casă părăsită de stăpîni, așteptînd răbdătoare, iar mîine, dacă toate astea nu se vor fi terminat definitiv, din nou prima flacără a lemnului, prima răbufnire caldă care va învălui ca o mîngîiere pămîntul uscat, iar apoi, încetul cu încetul, tremurul aerului, o scînteiere rapidă a jarului, prima auroră, irupția orbitoare a focului deplin, Niciodată n-o voi mai vedea după ce vom pleca, rosti Marta, și i se strînse inima de parcă se despărțea de persoana pe care o iubea cel mai mult, în clipa asta n-ar fi putut spune care era aceea, mama decedată, tatăl copleșit de tristețe ori chiar bărbatul ei, da, putea fi bărbatul, era cel mai logic. Auzea de parcă ar fi venit de sub

podele zgomotul surd al barosului spărgînd argila, dar astăzi zgomotul loviturilor i se părea diferit, poate pentru că tatăl nu era însufleţit de simpla nevoie de a munci, ci de mînia neputincioasă că n-o va mai face. O să dau telefon, murmură Marta, tot gîndindu-mă la asta o să mă amărăsc la fel de mult ca și el. Ieși din bucătărie și se îndreptă spre camera tatălui. Aici, pe măsuța unde Cipriano Algor își ținea socoteala cheltuielilor și cîștigurilor olăriei, se afla un telefon de modă veche. Formă un număr al centralei și ceru legătura cu serviciul de securitate. Aproape în aceeași clipă răsună o voce seacă de bărbat, Serviciul de securitate, rapiditatea răspunsului n-o surprinse, se știe că atunci cînd e vorba de chestiuni de siguranță pînă și cea mai neînsemnată secundă poate conta, Doresc să vorbesc cu gardianul de clasa a doua Marçal Gacho, rosti Marta, Cine e, Sînt soția lui, sun de acasă, Gardianul de clasa a doua Marçal Gacho este de serviciu și nu poate fi chemat, În acest caz, vă rog să-i transmiteți un mesaj, Sînteți soția lui, Da, mă numesc Marta Algor Gacho, puteți verifica, Știți că nu primim mesaje, doar notăm cine a telefonat, Vă rog numai să-i transmiteți să sune acasă cînd poate, E urgent, întrebă glasul. Marta se gîndi de două ori, oare e urgent, nu era vorba de vreo hemoragie subită, nici de probleme grave la cuptor, nici de vreo naștere prematură, însă pînă la urmă răspunse, Da, într-adevăr, e destul de urgent, Am notat, spuse bărbatul și închise. Cu un suspin de obosită resemnare, Marta puse receptorul în furcă, nu mai avea ce face, lucrurile acum o depășeau, serviciul de siguranță nu se simțea bine dacă nu-și

afirma autoritatea în fața celorlalți, chiar și într-o împrejurare așa de simplă ca acum, așa de banală, cotidiană, o femeie care a telefonat la Centru pentru că trebuia să-i vorbească bărbatului ei, nu se poate să fi fost prima, și, cu siguranță, nici ultima. Cînd Marta ieși în curte, sunetele barosului încetară brusc să pară că vin din pămînt, acum veneau de unde trebuiau să vină, din colțul întunecat al olăriei unde era ținută argila extrasă din carieră. Se apropie de ușă, dar nu trecu de prag, Am telefonat, rosti, au spus că-i vor transmite mesajul, Să sperăm c-o vor face, răspunse tatăl și, fără alte cuvinte, atacă cel mai mare dintre blocurile de lut pe care le avea în față. Marta plecă pentru că știa că nu trebuia să pătrundă într-un spațiu ales dinadins de tată ca să fie singur, dar și pentru că avea și ea treburi de făcut, cîteva duzini de ulcele mari și mici așteptau să le fie lipite toartele. A intrat pe ușa laterală.

Marçal Gacho telefonă pe seară, după ce ieși din tură. Îi răspunse nevestei în cuvinte puține și frînturi de propoziții, fără să arate regret, neliniște sau plictis față de necuviința comercială căreia îi căzuse victimă socrul. Vorbi cu un glas absent, de parcă se gîndea la altceva, spuse Da, da, înțeleg, depinde, presupun că e normal, o să mă duc cînd pot, uneori nu, fără îndoială, da, am înțeles, nu e nevoie să repeți, și încheie conversația cu o frază în sfîrșit completă, dar fără nici o legătură cu subiectul, Fii liniștită, n-o să uit de cumpărături. Marta înțelese că bărbatul vorbise față de martori, colegi de muncă, poate un superior care venise să inspecteze dormitorul, de aceea fusese nevoit să se prefacă, pentru a evita curiozitățile incomode sau chiar periculoase. Centrul fusese organizat urmînd un model de strictă compartimentare a diverselor activități și funcții, care, deși nu erau și nu puteau fi complet etanșe, comunicau între ele numai pe canale unice, adeseori greu de identificat și descîlcit. Este evident că un simplu gardian de clasa a doua, atît prin natura funcției, cît și prin valoarea lui scăzută în cadrul personalului subaltern, un lucru derivînd inevitabil din celălalt, nu dispune, generic vorbind, de suficient discernămînt și capacitate de percepție pentru a capta subtilități și nuanțe de acest fel, la drept vorbind aproape volatile, însă Marçal Gacho, nefiind cel mai isteț din categoria sa, posedă, în avantajul lui, un anumit

ferment de ambiție având ca țintă cunoscută promovarea ca gardian rezident și, într-o a doua etapă, firește, ca gardian de clasa întîi, care nu se știe unde l-ar putea duce în viitorul apropiat sau îndepărtat, dacă îl va avea. Pentru că a umblat cu ochii bine deschiși și a ciulit urechile încă din ziua cînd a început să lucreze în Centru, a reușit să învețe în scurt timp cînd și cum se cuvenea să vorbească, să tacă sau să se prefacă. După doi ani de căsnicie, Marta crede că-și cunoaște bine bărbatul care i-a căzut la sorți în jocul de noroc care este aproape întotdeauna viața conjugală și îi dedică întreaga afecțiune de soție, n-ar șovăi cîtuși de puțin, în caz că interesul narațiunii ne-ar cere să-i sondăm intimitatea, chiar să-și afirme vehement iubirea, dar nu e ea femeia care să se mintă singură, fiind chiar probabil, dacă am insista și mai mult, să ajungă să mărturisească faptul că uneori el i se pare prea prudent, ca să nu spună calculat, închipuindu-ne că ne-am împinge cercetarea spre o zonă atît de negativă a personalității. Era sigură că bărbatul închisese telefonul contrariat de discuție, îl îngrijora probabil perspectiva întîlnirii cu șeful departamentului de achiziții, și nu din timiditate sau modestie de grad inferior, de fapt, Marçal Gacho ţinuse întotdeauna să proclame că nu-i place să atragă atenția asupra lui, dacă nu era vorba de o chestiune de serviciu, mai ales, vor adăuga cei ce-și imaginează că-l cunosc, dacă nu-i aducea un beneficiu. La urma urmelor, ideea Martei păruse bună doar pentru că, în clipa respectivă, așa cum spusese tatăl ei, era singura posibilă. Cipriano Algor stătea în bucătărie, n-avea

cum să audă crîmpeiele de discurs, izolate și fără legătură, emise de ginere, însă părea că le-a citit pe toate, completînd golurile, pe chipul abătut al fiicei sale, cînd aceasta, după un lung moment, ieși din cameră. Și pentru că n-avea rost să dea de lucru limbii pentru atît de puțin, nu-și pierdu vremea s-o întrebe, Așadar, Marta a trebuit să-i comunice ceea ce era evident, Va vorbi cu șeful de departament, nici ea n-ar fi trebuit să se chinuie să vorbească, două priviri erau de ajuns. Așa e viața, e plină de cuvinte fără rost, sau care au avut rost, dar nu mai au, oricare pe care-l pronunțăm ia locul altuia mai merituos, nu prin el însuși, ci prin consecințele rostirii lui. Cina s-a desfășurat în tăcere, tăcerea a dominat și cele două ore petrecute după aceea în fața televizorului indiferent, la un moment dat, așa cum s-a întîmplat adesea în ultimele luni, Cipriano Algor adormi. Dormea cu o expresie încrîncenată, mînioasă, de parcă își reproșa că se lăsase așa de ușor pradă somnului, supărarea și iritarea ar fi fost drept și corect să-l țină treaz zi și noapte, supărarea ca să sufere din plin insulta, iritarea ca să-i facă suportabilă suferința. Astfel expus, dezarmat, cu capul lăsat pe spate, cu gura întredeschisă, rupt de sine, prezenta imaginea dureroasă a unui iremediabil abandon, ca un sac rupt ce și-a pierdut pe drum conținutul. Marta își privea tatăl cu fervoare, cu o intensitate pasionată, gîndindu-se, Acesta e bătrînul meu tată, exagerare scuzabilă la cineva care se află încă în zorii vîrstei adulte, un bărbat de șaizeci și patru de ani, deși cu sufletul cam ofilit, cum se observă la acesta, n-ar trebui numit bătrîn cu atîta inconștientă ușurință,

așa o fi fost obiceiul în vremurile cînd dinții începeau să cadă la treizeci de ani și primele riduri apăreau la douăzeci și cinci, acum însă bătrînețea, autentică, imbatabilă, din care nu exista întoarcere, nici măcar simulată, începea doar după optzeci de ani să-și merite, cu adevărat și fără scuze, numele pe care-l dăm timpului despărțirii. Ce se va întîmpla cu noi dacă Centrul n-o să mai cumpere, pentru cine vom fabrica noi vase dacă gusturile Centrului le hotărăsc pe toate celelalte, se întreba Marta, șeful de departament nu s-a hotărît de capul lui să reducă cumpărăturile, ordinul a venit de sus, de la superiori, de la cineva căruia nu-i pasă de un olar în plus sau în minus pe lume, ce s-a întîmplat s-ar putea să fie doar primul pas, al doilea va fi refuzul definitiv, trebuie.să fim pregătiți pentru un astfel de dezastru, pregătiți, da, tare aș vrea să știu cum te pregătești să primești un ciocan în cap, cînd Marçal va fi promovat gardian rezident, ce mă voi face cu tata, îl las aici singur și fără ocupație, imposibil, imposibil, fiică denaturată, ar zice vecinii despre mine, și mai rău, aș zice eu despre mine, lucrurile ar sta altfel dacă ar mai trăi mama, pentru că, în ciuda a ceea ce se spune de obicei, două slăbiciuni nu fac o slăbiciune mai mare, ci o nouă forță, dar probabil că nu e așa și n-a fost niciodată, dar sînt clipe cînd ar fi bine să fie, nu, dragă tată, nu, Cipriano Algor, cînd voi pleca vei merge cu mine, chiar dacă va trebui să te tîrăsc cu forța, nu mă îndoiesc că un bărbat e în stare să trăiască singur, dar sînt convinsă că va începe să moară din clipa cînd va închide în urmă ușa casei lui. De parcă ar fi fost smucit brusc de un braț ori

şi-ar fi dat seama că e vorba despre el, Cipriano Algor deschise ochii deodată şi se îndreptă în scaun. Îşi trecu palmele peste faţă şi, cu expresia pe jumătate năucă a unui copil prins cu ocaua mică, murmură, Lăsaţi-mă să dorm. Întotdeauna spunea aceste cuvinte, Lăsaţi-mă să dorm, cînd se trezea din scurtele lui aţipeli în faţa televizorului. Dar seara asta nu era ca toate celelalte, de aceea trebui să adauge, Mai bine nu mă trezeam, şopti, în somn cel puţin eram un olar care avea de lucru, Cu marea deosebire că munca din vis n-a dat niciodată o lucrare făcută, spuse Marta, La fel ca în viaţa cu ochii deschişi, munceşti, munceşti şi iar munceşti şi, într-o zi, ţi se sfîrşeşte visul sau coşmarul şi ţi se spune că ce-ai făcut n-a folosit la nimic, Ba a folosit, tată, Dar parcă n-ar fi folosit, Azi am avut o zi proastă, mîine vom gîndi cu mai multă linişte, o să găsim o soluţie pentru situaţia în care ne-au băgat, Da, o să vedem, da, o să ne gîndim. Marta se apropie de tată şi îi dădu un sărut tandru, Du-te la culcare, du-te, şi dormi bine, odihneşte-ţi mintea. La uşa camerei, Cipriano Algor se opri, se întoarse, păru că ezită o clipă, dar, în cele din urmă, spuse, vrînd parcă să se convingă singur, Poate că Marçal telefonează mîine, poate că ne dă veşti bune, Cine ştie, tată, poate, răspunse Marta, mi-a spus că se va ocupa serios de problemă, asta era dispoziţia lui.

A doua zi Marçal nu dădu telefon. Trecu toată ziua, care era miercuri, trecu ziua de joi şi trecu ziua de vineri, trecură sîmbăta şi duminica, dar abia marţi, la aproape o săptămînă după întîmplarea cu vasele, telefonul sună din nou în casa lui Cipriano Algor. În

ciuda celor spuse, olarul nu ieși să caute cumpărători în împrejurimi. Își ocupă timpul care trecea ca melcul cu mici treburi, unele inutile, ca inspectarea și curățarea cuptorului, de sus pînă jos, pe dinăuntru și pe dinafară, bucată cu bucată, cărămidă cu cărămidă, de parcă l-ar fi pregătit pentru cea mai mare lucrare din istoria lui. Frămîntă o porție de argilă care îi trebuia fiicei lui, dar, spre deosebire de atenția scrupuloasă cu care se ocupase de cuptor, lucră fără elan, așa că Marta se văzu nevoită s-o mai frămînte o dată pe ascuns ca să-i reducă impuritățile. Tăie lemne, mătură curtea și, în după-amiaza în care, timp de trei ore, căzu o ploaie măruntă și monotonă, stătu tot timpul așezat pe un trunchi sub șopron, ba privind fix înainte ca un orb care știe că nu va începe să vadă dacă-și va întoarce capul în altă direcție, ba contemplîndu-și mîinile desfăcute de parcă, în încrengătura lor de linii, ar fi căutat un drum, cel mai scurt sau cel mai lung, c-o iei pe unul sau pe altul depinde, în general, de graba mai mare sau mai mică pe care o ai să ajungi, fără a uita, totuși, cazurile cînd cineva sau ceva te împinge de la spate, fără să știi de ce și încotro. În după-amiaza aceea, cînd ploaia s-a oprit, Cipriano Algor a luat-o pe drumul care cobora în șosea, nu băgase de seamă că fiica lui îl privea din ușa olăriei, însă nici el nu avea de ce să spună unde merge, nici ea de ce să afle. Ce om încăpățînat, se gîndi Marta, ar fi trebuit să ia furgoneta, poate oricînd să reînceapă să plouă. E firesc, asta se așteaptă de la o fiică, să-și facă griji, căci, oricît ar fi exagerat istoria declarînd contrariul, niciodată cerul n-a fost de încredere. Acum, totuși,

chiar dacă ploaia se va porni iar să curgă din cenușiul uniform care acoperă și înconjoară pămîntul, nu-l va uda pînă la piele, cimitirul așezării e foarte aproape, la capătul uneia dintre străzile transversale, iar Cipriano Algor, în ciuda vîrstei, își păstrează încă pasul larg și iute cu care cei tineri se grăbesc. Bătrîn sau tînăr, azi vrea liniște. Și n-ar fi o idee bună să-l sfătuiască Marta să ia furgoneta, pentru că cimitirelor, mai ales celor sătești, campestre, bucolice, le datorăm să mergem pe jos, nu din pricina vreunui imperativ categoric sau vreunei impoziții transcendentale, ci din respect față de convenienţele pur umane, atîția au fost în pedestre pelerinaje venerînd tibia vreunui sfînt, încît ar fi de neînțeles să mergi altfel acolo unde dinainte știm că ne așteaptă propria noastră memorie și poate o lacrimă. Cipriano Algor va zăbovi cîteva minute în fața mormîntului soției, nu pentru a recita niște rugăciuni pe care le-a uitat, nici pentru a-i cere ca, în empireicul ei sălaș, dacă atît de sus au ridicat-o virtuțile, să intervină în favoarea lui pe lîngă cel despre care unii spun că poate orice, se va mulțumi doar să protesteze, Justa, uite ce mi-au făcut, au rîs de munca mea și a fiicei noastre, spun că nu mai interesează ceramica, că nimeni n-o mai vrea, așa că nici noi nu mai sîntem necesari, ca o strachină crăpată în care n-are rost să le mai torni lapte pisicilor, tu ai avut mai mult noroc cînd trăiai. Pe cărările înguste de pietriș din cimitir sînt băltoace de apă, iarba crește peste tot, nu vor trece nici o sută de ani și nu se va mai ști cine se află sub mușuroaiele de pămînt și, chiar dacă s-ar ști, e îndoielnic că mai interesează, morții, s-a mai spus,

sînt ca niște vase crăpate, care nu merită prinse cu vechile cîrlige de fier care uneau ce era spart și separat, sau, în cazul de față, explicînd analogia cu alte cuvinte, pisicile memoriei și pisicile dorului. Cipriano Algor se apropie de mormîntul soției, e aici de trei ani, trei ani în care n-a mai apărut nicăieri, nici în casă, nici în olărie, nici în pat, nici în umbra dudului negru, nici sub soarele încins al carierei, nu s-a mai așezat la masă, nici la roată, n-a mai curățat cenușa căzută de pe grătar, nici n-a mai întors piesele care se usucă, n-a curățat cartofii, n-a frămîntat lutul, n-a mai spus, Așa stau lucrurile, Cipriano, viața n-are decît două zile de dat, atîția oameni n-au trăit decît o zi și jumătate, alții nici atît, așa că nu ne putem plînge. Cipriano Algor rămase doar cîteva minute, era destul de inteligent ca să știe că nu e important să stea acolo, rugîndu-se sau nu, cu ochii la un mormînt, important e c-a venit, importantă e călătoria, drumul pe care l-ai parcurs, dacă ai conștiința că-ți prelungești contemplarea e fie pentru că te observi pe tine însuți, fie, mai grav, pentru că aștepți să fii observat. Comparînd cu viteza instantanee a gîndului, care merge în linie dreaptă pînă cînd pare că și-a pierdut direcția, așa credem pentru că nu pricepem că el, alergînd într-o direcție, avansează, de fapt, în toate sensurile, comparînd, spuneam, bietul cuvînt trebuie mereu să ceară voie unui picior ca să-l pună pe celălalt să meargă, și chiar și așa se poticnește tot timpul, se întreabă, își pierde vremea învîrtindu-se în jurul unui adjectiv, a unui timp verbal care a apărut fără să se facă anunțat de subiect, acesta e motivul pentru care Cipriano Algor n-a avut

timp să-i spună soţiei tot ce gîndise, că nu e drept, Justa, ce mi-au făcut, dar e foarte posibil că, mergînd spre ieşirea din cimitir, murmură acum tot ce-a rămas de spus. Tăcuse deja cînd îşi încrucişă paşii cu o femeie în doliu care intra în cimitir, aşa a fost întotdeauna, unii sosesc, alţii pleacă, ea spuse, Bună ziua, domnule Cipriano, adresarea respectuoasă se explică prin diferenţa de vîrstă, dar şi prin obiceiurile de la ţară, el răspunse, Bună ziua, nu i-am spus numele nu pentru că nu-l ştim, ci pentru că ne-am gîndit că femeia, în doliu greu după bărbatul ei, nu va lua parte la sumbrele evenimente viitoare ce se anunţă, nici la relatarea lor, deşi ea intenţionează să vină mîine la olărie să cumpere un urcior, după cum anunţă, Mîine vin să cumpăr un urcior, dar sper să fie mai bun decît celălalt, am rămas cu toarta în mînă cînd l-am ridicat, s-a făcut bucăţi şi mi-a inundat toată bucătăria, imaginaţi-vă, ce-i drept era foarte vechi, iar Cipriano Algor răspunse, Nu e nevoie să veniţi la olărie, vă aduc eu un urcior nou ca să-l înlocuiţi pe cel care s-a spart, nu trebuie plătit, e oferta fabricii, O spuneţi pentru că sînt văduvă, întrebă femeia, Nu, ce idee, e doar o ofertă, nimic mai mult, avem un număr de urcioare pe care s-ar putea să nu mai reuşim niciodată să le vindem, În cazul ăsta, vă rămîn foarte recunoscătoare, domnule Cipriano, N-aveţi pentru ce, Un urcior nou e ceva, Da, dar e numai atît, Atunci pe mîine, vă aştept, şi vă mulţumesc încă o dată, Pe mîine. Or, alergînd gîndul simultan în toate direcţiile, cum înainte s-a explicat foarte clar, şi avansînd odată cu el sentimentele, nu va trebui să ne surprindă că mulţumirea

văduvei că va primi un urcior gratis i-a moderat pe moment supărarea care o scosese din casă într-o după-amiază atît de tristă ca să meargă să viziteze ultima locuință a soțului. Bineînțeles că, deși stă încă la intrarea în cimitir, bucurîndu-se în sinea ei, ca o gospodină ce se află, de neașteptatul cadou, ea tot va merge acolo unde au convocat-o doliul și datoria, dar poate, pînă la urmă, nu va plînge atît de mult cît a crezut. Seara se lasă lent, încep să apară lumini palide în casele vecine cu cimitirul, dar crepusculul va mai dura destul ca să-i îngăduie femeii să spună tatăl-nostru și ave-maria fără să se teamă de flăcările sepulcrale și de sufletele condamnate, rămîi în pace, odihnește-te în liniște.

Cînd Cipriano Algor trecu de ultima casă a așezării și privi spre locul unde se afla olăria, văzu sclipind lumina exterioară, un vechi felinar dintr-o cutie metalică atîrnat deasupra ușii, și, deși nu trecea nici o noapte fără să-l aprindă, simți acum că inima îi prinde puteri și sufletul i se îmblînzește, casa parcă îi spunea, Te aștept. Aproape impalpabile, purtate în voia valurilor invizibile care împing aerul, picături minuscule îi atinseră fața, curînd moara din nori va reîncepe să-și cearnă făina ei de apă, cu atîta umezeală nu știu cum vom reuși să uscăm piesele. Fie din pricina blîndeții crepusculare sau a scurtei vizite evocatoare la cimitir sau chiar, ceea ce ar însemna o compensație efectivă a generozității sale, pentru că-i spusese femeii în doliu că-i va da un urcior nou, Cipriano Algor, în clipa asta, nu se gîndește la decepțiile și spaimele lui că va pierde și nu va cîștiga. Într-un ceas ca acesta, cînd pășești pe pămîntul ud

și prima pieliță a cerului e atît de aproape, nu te mai poți gîndi la tot felul de lucruri absurde, cum ar fi că te întorci acasă cu jumătate din vase sau că fiica ta te va lăsa în curînd singur. Olarul ajunse la capătul drumului și respiră adînc. Decupat pe perdeaua de nori cenușii, dudul negru e la fel de întunecat pe cît i-o cere numele. Lumina felinarului nu-i pătrunde coroana, nu atinge nici măcar frunzele crengilor mai joase, doar o slabă luminozitate tapisează solul aproape atingînd trunchiul gros al copacului. Vechea cușcă pentru cîine e tot acolo, goală de mulți ani, de cînd ultimul ei locatar a murit în brațele Justei, iar ea i-a spus bărbatului, Nu mai vreau niciodată un animal în casa mea. În fața intrării întunecate a cuștii se zări o licărire care dispăru imediat. Cipriano Algor vru să afle despre ce e vorba, se aplecă să arunce o privire după ce se apropiase cîțiva pași. Bezna dinăuntru era completă. Înțelese că astupa cu trupul lui lumina felinarului și se dădu puțin la o parte. Era licărirea unor ochi, un cîine, Sau o pisică, dar mai degrabă e un cîine, se gîndi olarul, și avea probabil dreptate, despre specia lupină nu mai există memorie credibilă aici, în ținut, iar ochii pisicilor, îmblînzite sau sălbatice, așa cum oricine are obligația să știe, arată chiar ca niște ochi de pisică, cel mult, și în cel mai rău caz, i-am putea confunda cu niște ochi de tigru mai mici, însă un tigru adult evident că n-ar încăpea niciodată într-o cușcă de mărimea asta. Cipriano Algor nu vorbi de pisici și de tigri cînd intră în casă, nu suflă o vorbă nici despre vizita la cimitir, iar în ce privește urciorul pe care-l va da femeii în doliu, înțelege că nu e un subiect

potrivit într-un asemenea moment, fiicei lui nu-i spuse decît, E un cîine afară, făcu o pauză, aşteptînd parcă un răspuns, şi adăugă, Sub dud, în cuşcă. Marta se spălase şi se schimbase, se aşezase un minut să se odihnească înainte de pregătirea cinei, nu-i arde să se gîndească la locurile pe unde trec şi zăbovesc cîinii fugiţi sau abandonaţi în hoinărelile lor, Să-l lăsăm în pace, dacă nu-i place să călătorească noaptea, mîine va pleca, rosti, Ai ceva de mîncare să-mi dai să-i duc, o întrebă tatăl, Nişte resturi de la prînz, pîine, apă nu-i trebuie, a căzut multă din cer, O să i le duc, Cum vrei, tată, dar gîndeşte-te că n-o să se mai dea dus, Aşa cred şi eu, dacă aş fi în locul lui, aş face la fel. Marta răsturnă mîncarea într-o farfurie veche pe care o ţinea sub cuptor, fărîmiţă deasupra o bucată de pîine şi stropi totul cu puţină supă, Poftim, dar atenţie că ăsta e doar începutul. Cipriano Algor luă farfuria şi dădu să iasă din bucătărie cînd fiica lui îl întrebă, Îţi aminteşti că mama a spus, atunci cînd a murit Constant, că nu mai vrea cîini pe lîngă casă, Îmi amintesc, dar aş pune rămăşag că, dacă ar fi în viaţă, nu tatăl tău i-ar duce farfuria cîinelui pe care ea nu-l vrea, răspunse Cipriano Algor, şi ieşi fără să audă şoapta femeii, Poate că ai dreptate. Ploaia cădea din nou, era aceeaşi burniţă înşelătoare, aceeaşi pulbere de apă dansînd şi amestecînd distanţele, pînă şi forma alburie a cuptorului părea hotărîtă să-şi ia tălpăşiţa, iar furgoneta semăna mai mult cu o fantomă de caleaşcă decît cu un vehicul modern, cu motor cu explozie, chiar dacă nu un model recent, aşa cum ştim. Sub dudul negru, apa se scurgea de pe frunze în picături

mari și rare, acum una, apoi alta, la întîmplare, de parcă legile hidraulicii și dinamicii lichidelor, încă stăpînind dincolo de precara umbrelă a copacului, sub el nu s-ar fi aplicat. Cipriano Algor puse farfuria cu mîncare pe jos, se dădu trei pași înapoi, dar cîinele nu ieși din adăpost, E imposibil să nu-ți fie foame, spuse olarul, ori poate ești un cîine care se respectă, nu vrei să arăți cît îți este de foame. Mai așteptă un minut, apoi se retrase și intră în casă, dar nu închise ușa de tot. Se vedea greu prin deschizătură, totuși reuși să distingă o formă neagră care ieșise din cușcă și se apropia de strachină, de asemenea observă că cîinele, era cîine, nu lup sau pisică, privi mai întîi spre casă și doar după aceea se aplecă spre mîncare, parcă gîndindu-se că datora acest semn de considerație celui care venise, prin ploaie, înfruntînd intemperiile, să-i astîmpere foamea. Cipriano Algor închise ușa și intră în bucătărie, Mănîncă, spuse, Dacă era flămînd, probabil a și terminat, răspunse Marta, zîmbind, Mai mult ca sigur, zîmbi și tatăl, dacă azi cîinii mai sînt ca pe vremuri. Cina era simplă, curînd Marta o puse pe masă. La sfîrșit, spuse, Încă o zi fără vești de la Marçal, nu înțeleg de ce nu sună, barem un cuvînt, un simplu cuvînt era de ajuns, nu-i cer cine știe ce discurs, Poate că încă n-a putut vorbi cu șeful, Putea să ne-o spună, Nu e ușor, știi prea bine, spuse olarul, neașteptat de împăciuitor. Fiica lui îl privi surprinsă, mai mult de tonul vocii decît de semnificația cuvintelor, Nu prea îți stă în obicei să-i cauți scuze sau justificări lui Marçal, spuse ea, Îmi place, Poate că-ți place, dar nu-l iei în serios, Nu reușesc să-l iau în serios pe gardianul în care s-a preschimbat

băiatul bun și simpatic pe care-l cunoșteam, Acum e un bărbat bun și simpatic, iar meseria de gardian este un mod de viață la fel de demn și de cinstit ca oricare altul, Nu ca oricare altul, Care e deosebirea, Deosebirea e că Marçal al tău, așa cum îl cunoaștem acum, e pe de-a-ntregul gardian, gardian din cap pînă în picioare, și bănuiesc că e gardian pînă în inimă, Tată, te rog, nu poți vorbi așa de bărbatul fiicei tale, Ai dreptate, iartă-mă, astăzi n-ar trebui să fie o zi de reproșuri și acuzații, Astăzi, de ce, Am fost la cimitir, am dat un urcior unei vecine și avem un cîine afară, evenimente toate de mare însemnătate, Ce poveste mai e și asta cu urciorul, I-a rămas toarta în mînă și s-a făcut cioburi, Se mai întîmplă, nimic nu e veșnic, Dar a avut bunul-simț să spună că urciorul era vechi, de aceea mi s-a părut potrivit să-i dau unul nou, ne gîndim că celălalt a avut un defect de fabricație, sau nici nu e cazul să ne gîndim, ce-i dat e bun dat, n-are nevoie de explicații, Cine e vecina, E Isaura Estudiosa, cea care a rămas văduvă acum cîteva luni, Este o femeie tînără, Nu am intenția să mă căsătoresc din nou, dacă la asta te gîndești, Dacă m-am gîndit, nu mi-am dat seama, dar poate c-ar trebui, așa n-ai mai rămîne singur, dacă te încăpățînezi să nu vii cu noi la Centru, Repet că n-am intenția să mă căsătoresc, și în nici un caz cu prima femeie care-mi iese în cale, cît despre restul, te rog să nu-mi strici seara, N-am vrut asta, iartă-mă. Marta se ridică, strînse farfuriile și tacîmurile, împături fața de masă și șervetele, tare s-ar înșela cel care ar crede că meseria de olar, fiind o muncă brută ca în acest caz, practicată într-o așezare mică și fără farmec,

cum s-a ghicit că e aceasta, ar fi incompatibilă cu delicatețea și plăcerea manierelor care disting clasele înalte de azi, care au uitat sau au ignorat din născare brutalitatea străbunicilor lor sau bestialitatea strămoșilor acestora. Acești Algori sînt oameni care și-au însușit bine ce-au avut de învățat, arătîndu-se capabili să-și folosească învățătura ca să afle și mai multe, iar Marta, aparținînd ultimei generații, beneficiind așadar de mai mult sprijin în educația ei, a avut marele noroc să meargă să studieze la oraș, un avantaj asupra satelor trebuie să aibă marile nuclee de populație. Și dacă a ales olăria, a făcut-o din pricina unei conștiente și manifeste vocații de modelatoare, deși decizia i-a fost influențată și de faptul că, în familie, nu erau frați bărbați care să continue tradiția familială, fără să uităm nici un al treilea, suveran motiv, adînca iubire filială care nu i-ar fi permis niciodată să-și lase, la bătrînețe, părinții în voia sorții. Cipriano Algor deschise televizorul, închizîndu-l însă imediat. Dacă, în această clipă, cineva i-ar cere să spună ce-a văzut între gestul de a deschide și gestul de a închide aparatul, n-ar ști ce să răspundă, însă pur și simplu s-ar supăra dacă întrebarea ar fi alta, La ce te gîndești de pari așa de distrat. Ar spune nu, domnule, ce idee, nu sînt distrat, doar pentru a nu mărturisi că se simțea îngrijorat ca un copil din pricina cîinelui, dacă stă la adăpost în cușcă, dacă, acum că-și mulțumise stomacul și-și refăcuse energiile, și-o fi continuat călătoria, în căutarea unei hrane mai bune sau a unui stăpîn locuind într-un loc mai puțin expus furtunilor și ploilor mărunte. Mă duc în camera mea, spuse Marta,

am ceva de cusut și am tot amînat, dar azi trebuie să termin, Nici eu nu mai stau mult, spuse tatăl, sînt obosit, deși n-am făcut nimic, Ai frămîntat lut, ai verificat cuptorul, ceva tot ai făcut, Știi la fel de bine ca și mine că trebuie să mai frămînt o dată lutul, iar cuptorul n-avea nevoie de îngrijiri de zidar, nici de doică, Zilele sînt toate la fel, orele nu, cînd zilele ajung la capăt au întotdeauna toate cele douăzeci și patru de ore, chiar dacă în ele nu s-a întîmplat nimic, dar nu e cazul nici al orelor, nici al zilelor dumitale, Marta, filozoafa timpului, spuse tatăl și îi dădu un sărut pe frunte. Fiica lui îi întoarse mîngîierea și, zîmbind, spuse, Nu uita să vezi ce-ți mai face cîinele, Deocamdată nu e decît un cîine care a venit la noi și a crezut că se poate feri de ploaie în cușcă, poate e bolnav sau rănit, poate are pe zgardă numărul de telefon al persoanei care trebuie sunată, poate e al unui om din sat, poate că l-au bătut și a fugit, dacă așa s-a întîmplat, mîine-dimineață nu va mai fi aici, știi cum sînt cîinii, stăpînul e întotdeauna stăpîn chiar cînd îi pedepsește, deci nu te grăbi să spui că e cîinele meu, nici măcar nu l-am văzut, nici nu știu dacă-mi place, Știi că vrei să-ți placă, și asta înseamnă ceva, Acum te-ai făcut filozoafă a sentimentelor, spuse tatăl, Presupunînd că păstrezi cîinele, ce nume vrei să-i dai, întrebă Marta, E devreme să mă gîndesc la asta, Dacă mîine mai e aici, numele trebuie să fie primul cuvînt pe care-l va auzi din gura ta, Nu-l voi numi Constant, a fost numele unui cîine care nu se va mai întoarce la stăpîna lui și, dacă s-ar întoarce, n-ar găsi-o, poate îl voi numi Pierdut, i se potrivește, Mai e unul care

se potrivește mai bine, Care, Găsit, Găsit nu e nume de cîine, Nici Pierdut nu e, Da, e o idee, era pierdut și a fost găsit, acesta îi va fi numele, Pe mîine, tată, somn ușor, Pe mîine, să nu stai tîrziu la cusut, ai grijă cu ochii. După ce fiica lui se retrase, Cipriano Algor deschise ușa care dădea afară și privi spre dudul cel negru. Burnița persistentă continua să cadă și nu se simțea nici un semn de viață în cușcă. O mai fi acolo, se întrebă olarul. Găsi un fals pretext ca să nu meargă să verifice, Asta mai lipsește, să mă ud la piele din pricina unui cîine vagabond, o dată a fost de ajuns. Se retrase în camera lui și se culcă, mai citi o jumătate de oră. Noaptea tîrziu se trezi, aprinse lumina, ceasul de pe noptieră arăta patru și jumătate. Se ridică, luă o lanternă dintr-un sertar și deschise fereastra. Nu mai ploua, se vedeau stele pe cerul întunecat. Cipriano Algor aprinse lanterna și îndreptă fasciculul de lumină spre cușcă. Lumina nu era suficient de puternică pentru a vedea ce era înăuntru, dar Cipriano Algor n-avea nevoie decît de două licăriri, doi ochi, și ei erau acolo.

De cînd l-au trimis înapoi cu jumătate din vase, care, între paranteze fie spus, n-au fost încă scoase din furgonetă, Cipriano Algor a început, de la o oră la alta, să nu-și mai merite reputația de muncitor matinal, cîștigată într-o viață de multă trudă și puține sărbători. Acum se scoală cînd soarele e pe cer, se spală și se bărbierește cu mai multă tihnă decît cea indispensabilă unui chip obișnuit cu rasul și unui trup deprins cu curățenia, mănîncă puțin, dar în tihnă, și, în sfîrșit, fără mai mult entuziasm decît cel de la trezire, merge să lucreze. Astăzi, totuși, după ce-a dormit restul nopții visînd un tigru care venise să-i mănînce din palmă, ieși dintre pături cînd soarele de-abia începuse să coloreze cerul. Nu deschise fereastra, trase puțin oblonul ca să vadă cum e vremea, așa gîndi, sau vru să creadă că se gîndise, dar, de fapt, nu-i stătea în obicei să verifice vremea, acest bărbat a trăit mai mult decît suficient ca să știe că vremea este mereu ori însorită cum făgăduiește să fie astăzi, ori ploioasă, cum s-a întîmplat să fie ieri, adevărul e că deschidem fereastra și ne ridicăm privirea spre spațiile superioare numai ca să ne convingem că afară e vremea pe care ne-o dorim. Fără alte preambuluri, proprii sau străine, trebuie spus că, uitîndu-se în curte, Cipriano Algor voia doar să vadă dacă cîinele mai aștepta să i se dea alt nume, sau, obosit de așteptarea frustrată, plecase de-acum în căutarea unui stăpîn mai atent. Din el nu se zărea

decît botul odihnindu-se pe labele din față încrucișate și urechile pleoștite, dar nu erau motive să se teamă că restul trupului n-ar mai fi în cușcă, E negru, zise Cipriano Algor. Cînd se dusese să-i ducă mîncarea i se păruse deja că animalul avea această culoare sau, cum nu lipsesc cei care o afirmă, absența ei, însă era noapte, iar dacă noaptea pisicile albe sînt gri, același lucru, dar accentuînd tușa tenebroasă, se poate spune despre un cîine văzut pentru prima dată sub un dud negru pe cînd o burniță nocturnă dizolva linia de separare dintre ființe și lucruri, apropiind ființele de lucrurile în care, mai devreme sau mai tîrziu, se vor transforma. Cîinele nu e cu adevărat negru, doar pe bot și pe urechi, restul însă bate într-un cenușiu general, un amestec de tonuri întunecate cu porțiuni negre ca smoala. Un olar de șaizeci și patru de ani, cu problemele de vedere pe care vîrsta le aduce mereu și care a renunțat la ochelari din pricina căldurii cuptorului, nu poate fi mustrat că a spus, E negru, de vreme ce înainte era noapte și ploua, iar acum, în lumina palidă a dimineții, obiectele aflate la distanță par încețoșate. Cînd Cipriano Algor se va apropia în sfîrșit de cîine va vedea că niciodată n-ar mai putea repeta, E negru, dar ar fi un păcat grav împotriva adevărului și dacă ar afirma, E cenușiu, mai ales cînd va descoperi că o dungă albă, ca o cravată subțire, coboară pe pieptul animalului pînă la începutul pîntecelui. Glasul Martei răsună dincolo de ușă, Tată, trezește-te, te așteaptă cîinele, Sînt treaz, vin acum, răspunse Cipriano Algor, dar imediat regretă că rostise ultimele cuvinte, era pueril, aproape ridicol, un bărbat de vîrsta lui se

agita ca un copil căruia i s-a adus jucăria visată, cînd știm cu toții că, în locuri ca acesta, un cîine e, dimpotrivă, cu atît mai apreciat cu cît își dovedește mai clar utilitatea practică, virtute de care n-au nevoie jucăriile, cît privește visele, dacă e vorba de împlinirea lor, nu-i va fi de ajuns un cîine celui care noaptea trecută a visat un tigru. În ciuda mustruluielii pe care și-o dăduse singur, Cipriano Algor nu-și mai pierdu timpul și de astă dată cu periatul și curățatul, se îmbrăcă repede și ieși din cameră. Marta întrebă, Vrei să pregătesc ceva să-i dai de mîncare, Mai tîrziu, acum mîncarea doar l-ar distrage, Du-te, du-te să îmblînzești fiara, Nu e fiară, bietul animal, l-am observat de la fereastră, Și eu l-am văzut, Cum ți s-a părut, Nu cred că e al cuiva de pe aici, Unii cîini nu ies niciodată din curte, acolo trăiesc și mor, cu excepția momentului cînd îi duc pe cîmp să-i spînzure de o creangă de copac sau să le curme viața cu o descărcătură de plumbi în cap, Să ascult această poveste nu mi se pare cel mai plăcut mod de a începe ziua, Așa e, atunci s-o începem într-un mod mai puțin omenesc, dar mai milos, spuse Cipriano Algor ieșind în curte. Fiica lui nu-l urmă, rămase în prag, privindu-l, E sărbătoarea ta, își zise. Olarul înaintă cîțiva pași și, cu un glas limpede, ferm, dar fără să-l modifice prea mult, pronunță numele ales, Găsit. Cîinele își ridicase capul cînd îl văzuse, și acum, ascultînd în sfîrșit numele pe care-l așteptase, ieși cu totul din cușcă, nu era nici mare, nici mic, un animal tînăr, zvelt, cu blană țepoasă, într-adevăr cenușiu, într-adevăr bătînd în negru, cu o îngustă dungă albă care îi împarte pieptul și seamănă cu o

cravată. Găsit, repetă olarul, înaintînd încă doi pași, Găsit, vino aici. Cîinele rămase pe loc, își ținea capul sus și dădea încet din coadă, dar nu se mișcă. Atunci olarul se lăsă pe vine ca să-și coboare ochii la nivelul ochilor animalului și repetă, de astă dată pe un ton apăsat, intens, ca și cum dădea expresie unei necesități personale, Găsit. Cîinele înaintă un pas, doi pași, încă unul, fără să se mai oprească pînă cînd ajunse în dreptul celui care-l chema. Cipriano Algor întinse mîna dreaptă, aproape atingîndu-i botul, și așteptă. Cîinele adulmecă de cîteva ori, apoi își întinse gîtul, și nasul lui rece atinse vîrfurile degetelor care-l solicitau. Mîna olarului avansă ușor spre urechea din partea lui și o mîngîie. Cîinele făcu și ultimul pas, Găsit, Găsit, rosti Cipriano Algor, nu știu ce nume purtai înainte, de acum numele tău va fi Găsit. Doar în clipa aceea observă că animalul nu avea zgardă, iar blana nu era cenușie, ci plină de noroi și de resturi vegetale, mai ales labele și pîntecele, semn mai mult decît probabil al unor aspre traversări de cîmpuri cultivate și de pustietăți, nu al unuia care ar fi călătorit comod pe șosea. Marta se apropiase, aducea o farfurie cu puțină mîncare pentru cîine, nimic prea substanțial, doar cît să confirme întîlnirea și să celebreze botezul, Dă-i-o tu, spuse tatăl, dar ea îi răspunse, Nu, dă-i-o dumneata, voi avea ocazia să-l hrănesc și eu. Cipriano Algor puse blidul pe jos, apoi se ridică cu greu, Vai de genunchii mei, ce n-aș da să am din nou barem genunchii de anul trecut, Atît de diferiți îi simți, îl întrebă fiica lui, În această etapă a vieții și o zi se simte, dar cîteodată, spre norocul meu, pare mai bine. Cîinele Găsit, acum că

are acest nume, așa va trebui să-i zicem, sau cîine, nume care, din puterea obișnuinței, se impune și el, sau animal sau lighioană, care merg pentru orice nu face parte din regnul mineral sau vegetal, totuși, din cînd în cînd nu ne va fi cu putință să scăpăm de aceste variante, doar pentru a evita repetițiile plictisitoare, e singurul motiv pentru care, în loc de Cipriano Algor, am scris olar, dar și bărbat, bătrîn și tatăl Martei. Or, cum spuneam, cîinele Găsit, după ce, cu două lipăieli rapide, făcu să dispară mîncarea din farfurie, demonstrînd clar că nu-și considera încă mulțumită cum trebuie foamea de ieri, își ridică botul ca așteptînd o nouă porție de hrană, așa cel puțin a interpretat Marta gestul, de aceea îi spuse, Ai răbdare, prînzul e mai tîrziu, veselește-te cu ce-ai în stomac, a fost o judecată pripită, cum de atîtea ori se produc în creierele umane, în ciuda apetitului remanent, pe care niciodată nu l-ar nega, nu mîncarea îl preocupa pe Găsit în acest moment, ce voia el era să i se dea un semnal despre ce voiau de la el. Îi era sete, evident și-o putea potoli în multele bălți de apă pe care ploaia le lăsase în jurul casei, dar îl reținea ceva, dacă am vorbi despre sentimente de oameni, n-am ezita să vorbim de scrupule sau delicatețe în maniere. Dacă i-au pus mîncarea într-o farfurie, dacă n-au vrut s-o adune necuviincios din noroiul de pe jos, atunci și apa ar trebui băută din recipient propriu. Trebuie să-i fie sete, spuse Marta, cîinii au nevoie de multă apă, Are aici o mulțime de bălți, răspunse tatăl, nu bea pentru că nu vrea, Dacă îl păstrăm, n-o facem ca să bea apă din baltă de parcă ar fi fără căpătîi, obligațiile sînt obligații. În timp ce Cipriano

Algor se străduia să pronunțe fraze slobode, aproape fără sens, cu singurul scop de a-și obișnui cîinele cu sunetul glasului său, dar unde dinadins, cu insistența unui refren, cuvîntul găsit revenea în mod repetat, Marta aduse o strachină mare de lut, plină cu apă limpede, pe care o puse lîngă cușcă. Înfruntînd scepticisme, din plin justificate după miile de relatări citite și auzite despre viețile exemplare ale cîinilor și miracolele lor, va trebui totuși să spunem că Găsit îi surprinse din nou pe noii lui stăpîni rămînînd pe loc, față în față cu Cipriano Algor, așteptînd, după toate aparențele, ca acesta să ajungă la sfîrșitul a ce avea să-i spună. Numai cînd olarul tăcu și făcu un gest ca și cum îi dădea liber, cîinele îi întoarse spatele și se duse să bea. N-am mai întîlnit nici un cîine care să se poarte așa, observă Marta, Cel mai rău, după toate astea, răspunse tatăl, ar fi să-mi spună cineva de aici că e cîinele lui, Nu cred că va fi cazul, aș jura că Găsit nu aparține acestor locuri, cîinii de turmă și de pază nu fac ce-a făcut el, După ce mănînc o să fac un tur să întreb, Profită ca să-i duci urciorul vecinei Isaura, rosti Marta fără să încerce să-și ascundă zîmbetul, M-am gîndit și eu la asta, așa spunea bunicul, să faci mai devreme ce se poate lăsa pe mai tîrziu, răspunse Cipriano Algor privind în altă direcție. Găsit terminase de băut și, pentru că nici unul dintre ei nu părea că vrea să-i dea atenție, se hotărî să se întindă în fața intrării în cușcă, acolo unde pămîntul nu era prea ud.

După masa de dimineață, Cipriano Algor merse să caute un urcior în magazie, îl așeză cu grijă în furgonetă, potrivindu-l ca să nu se rostogolească

printre lăzile cu farfurii, apoi se urcă, se așeză și porni motorul. Găsit își înălță capul, era evident că nu ignora că un zgomot ca ăsta e urmat întotdeauna de o îndepărtare, apoi, imediat, de o dispariție, dar experiențele lui anterioare de viață trebuie să-i fi amintit că, cel puțin uneori, există o metodă de a împiedica să se întîmple asemenea calamități. Se ridică în două labe, agitîndu-și coada cu forță, ca și cum ar fi rotit o biciușcă, și, pentru prima dată de cînd venise aici să ceară azil, Găsit lătră. Cipriano Algor conduse încet furgoneta spre dudul negru și se opri la mică distanță de cușcă. Credea c-a înțeles ce vrea Găsit. Deschise ușa de pe partea opusă și, înainte să apuce să-l invite la plimbare, cîinele era deja înăuntru. Cipriano Algor nu se gîndise să-l ia cu el, intenționase să meargă din casă în casă întrebînd dacă știu un cîine așa și pe dincolo, cu blana și figura asta, cu cravată și virtuți morale, și, cît timp îl va descrie, se va ruga la toți sfinții din ceruri și la toți demonii de pe pămînt, vă rog, să-l oblige pe cel interogat să răspundă că niciodată în viața lui n-a avut un asemenea animal și nici n-a auzit de el. Cu Găsit la vedere în furgonetă evita monotonia descrierii și economisea repetițiile, era de ajuns să întrebe, Cîinele ăsta e al dumitale, sau al tău, în funcție de gradul de intimitate cu interlocutorul, și să audă răspunsul, Nu, Da, în primul caz va trece fără întîrziere la vecinul următor ca să nu-i dea prilej să se răzgîndească, în al doilea caz va observa atent reacțiile lui Găsit, care nu e cîinele să se lase luat prin înșelăciune de revendicările mincinoase ale unui fals stăpîn. Marta, care, la zgomotul motorului, apăruse,

cu mîinile murdare de lut, în ușa olăriei, vru să afle dacă merge și cîinele. Tatăl îi răspunse, Da, merge, și peste un minut curtea era atît de goală și Marta atît de singură de parcă pentru amîndoi ar fi fost prima oară.

Înainte să ajungă pe strada unde locuia Isaura Estudiosa, nume despre care, ca și în cazul lui Gacho și Algor, nu se știe ce motiv și proveniență a avut, olarul a bătut la poarta a doisprezece vecini și a avut satisfacția să audă de la toți aceleași răspunsuri, Nu e al meu, Nu știu al cui este. Soției unui comerciant îi plăcu Găsit așa de mult încît a făcut o generoasă ofertă de cumpărare, prompt respinsă de Cipriano Algor, și, în trei case unde nimeni nu răspunse la apel, se auzi lătratul violent al veghetorilor canini, ceea ce-i permise olarului raționamentul sinuos că Găsit nu poate fi de acolo, de parcă în vreo lege universală a animalelor domestice ar fi scris că unde e un cîine nu pot fi doi. În sfîrșit, Cipriano Algor opri cu un scrîșnet furgoneta la poarta femeii în doliu, strigă, și cînd ea apăru, îmbrăcată cu bluza și fusta ei neagră, îi dădu un bună ziua mai sonor decît e firesc, vina pentru subita dizarmonie vocală e a Martei, ca autoare a zănaticei idei cu căsătoria între văduvi trecuți, denumire care merită o critică severă, s-o spunem, cel puțin în privința Isaurei Estudiosa, ea nu poate avea mai mult de patruzeci și cinci de ani, și dacă, pentru a fi exacți, vom fi nevoiți să mai adăugăm cîțiva, adevărul e că nu-i arată. Ah, bună ziua, domnule Cipriano, spuse ea, Am venit să fac ce-am promis, v-am adus urciorul, Mulțumesc foarte mult, dar chiar nu trebuia să vă deranjați, după ce

am vorbit la cimitir, m-am gîndit că nu e mare deosebire între lucruri și oameni, au viața lor, durează un timp, iar apoi se sfîrșesc, ca totul pe lume, Totuși, dacă un urcior poate fi înlocuit de altul, și ne gîndim la asta doar cît aruncăm cioburile celui vechi și-l umplem cu apă pe cel nou, nu același lucru se întîmplă cu oamenii, la nașterea fiecăruia parcă s-ar fi spart mulajul din care a ieșit, așa că oamenii nu se repetă, Oamenii nu ies din mulaje, dar cred că înțeleg ce vreți să spuneți, Sînt vorbe de olar, nu le dați importanță, poftim, și să sperăm că n-o să-i cadă prea repede toarta. Femeia își întinse mîinile ca să apuce urciorul de gît, îl strînse la piept și mulțumi din nou, Mulțumesc, domnule Cipriano, în clipa aceea văzu cîinele în furgonetă, Cîinele acela, rosti. Cipriano Algor simți un șoc, nu-i trecuse prin cap posibilitatea că tocmai Isaura Estudiosa ar putea fi stăpîna lui Găsit, iar ea spusese Cîinele acela de parcă l-ar fi recunoscut, cu acea expresie de surpriză care poate fi a celui care, în sfîrșit, a găsit ce căuta, imaginați-vă cu cît de puțină dorință de a avea dreptate a întrebat Cipriano Algor, E al dumneavoastră, imaginați-vă de asemenea ușurarea lui cînd a auzit răspunsul, Nu, nu e al meu, dar îmi aduc aminte că l-am văzut umblînd pe aici acum două-trei zile, l-am strigat, dar s-a făcut că nu mă aude, e un animal frumos, Cînd m-am întors ieri acasă de la cimitir, am dat de el pe jumătate ascuns în cușca de sub dud, care a fost a altui cîine pe care l-am avut, Constant, era întuneric, doar ochii îi străluceau, Căuta un stăpîn pe placul lui, Nu știu dacă eu sînt un stăpîn pe placul lui, poate că are deja unul, am tot încercat să aflu, Unde,

aici, întrebă Isaura Estudiosa și, fără să aștepte răspunsul, adăugă, În locul dumneavoastră, nu m-aș mai obosi, cîinele ăsta nu e de pe meleagurile astea, a venit de departe, din alt loc, din altă lume, De ce spuneți din altă lume, Nu știu, poate pentru că mi se pare așa de diferit de cîinii de acum, Abia dacă ați apucat să-l vedeți, Ce-am văzut mi-a fost de ajuns, și atît de mult încît, dacă nu-l vreți, mă ofer să-l păstrez eu, Dacă ar fi alt cîine poate că nu m-ar deranja să vi-l las, dar pe ăsta ne-am hotărît să-l păstrăm, dacă nu-i voi găsi stăpînul, bineînțeles, Chiar îl vreți, I-am pus și nume, Cum îl cheamă, Găsit, Pentru un cîine pierdut e numele cel mai potrivit, Așa a spus și fiica mea, Atunci, dacă îl vreți pentru dumneavoastră, nu mai căutați, Am obligația să-l înapoiez stăpînului, și eu aș vrea să mi se înapoieze un cîine pe care l-am pierdut, Dacă faceți asta, mergeți împotriva voinței animalului, amintiți-vă că el a vrut să-și aleagă altă casă unde să locuiască, Privind lucrurile din acest punct de vedere, nu spun că n-aveți dreptate, dar legea o cere, obiceiul o cere, Nu vă gîndiți la lege și la obicei, domnule Cipriano, luați ce vă aparține deja, Ar fi prea mare încrederea, Uneori e nevoie să abuzezi puțin de ea, Așa credeți, Da, Mi-a făcut plăcere să stau de vorbă cu dumneavoastră, Și mie, domnule Cipriano, La revedere, La revedere. Cu urciorul strîns la piept, Isaura Estudiosa privi din poartă furgoneta care se întorcea ca s-o ia înapoi pe drumul pe care venise, se uită la cîine și la bărbatul care conducea, bărbatul îi făcu cu mîna stîngă un semn de rămas-bun, cîinele probabil se gîndea la casa lui și la dudul negru care-i ținea loc de cer.

Așa că, mai devreme decît s-ar fi gîndit, Cipriano Algor se întoarse la olărie. Sfatul vecinei Isaura Estudiosa sau Isaura, fără adaos, pentru a scurta, era înțelept, rațional, cum nu se poate mai adecvat situației și, dacă ar fi fost aplicat funcționării generale a lumii, cu ușurință s-ar fi încadrat într-o ordine a lucrurilor apropiată de perfecțiune. Mai admirabil era totuși că Isaura se exprimase cu cea mai desăvîrșită naturalețe, fără să-și stoarcă mințile, ca una care, pentru a spune că doi și cu doi fac patru, nu trebuie să-și piardă vremea gîndindu-se, mai întîi, că doi și cu unu fac trei, iar apoi, că trei și cu unu fac patru. Isaura are dreptate, mai presus de orice trebuie respectată dorința animalului și voința care a transformat-o în act. Oricine o fi stăpînul, sau, prudentă corecție, oricine o fi fost, nu mai are dreptul să vină cu reclamații, Cîinele ăsta este al meu, de vreme ce toate aparențele și evidențele demonstrează că, dacă Găsit ar fi înzestrat cu omenescul dar al vorbirii, n-ar avea decît un răspuns de dat, Nu-l vreau pe stăpînul ăla. Deci fie binecuvîntat de mii de ori urciorul spart, binecuvîntată ideea de a-i dărui femeii în doliu un urcior nou și, să adăugăm anticipînd ce se va petrece mai tîrziu, binecuvîntată fie întîlnirea din după-amiaza aceea umedă și ploioasă, mustind de apă, chin pentru suflet și trup, cînd știm bine că, exceptînd durerile unei pierderi recente, vremea proastă nu-i atrage pe cei în suferință să meargă în cimitir să-și plîngă morții. Fără îndoială, cîinele Găsit are noroc, va putea rămîne acolo unde vrea cît o să aibă chef. Mai e un motiv care întărește sentimentul de ușurare și de mulțumire al lui Cipriano

Algor, se bucură că n-a trebuit să bată la poarta părinților lui Marçal, și ei locuitori ai așezării, familiile nu sînt în cei mai buni termeni, și relațiile ar deveni și mai proaste dacă ar trece pe lîngă casa lor fără să-i viziteze. De altfel, e convins că Găsit nu le aparține, simpatiile familiei Gacho în chestiuni canine, de cînd îi cunoaște, s-au îndreptat mereu spre moloși și alți cîini agresivi. Ne-a mers bine în dimineața asta, îi spuse cîinelui Cipriano Algor.

Peste cîteva minute ajunse acasă. După parcarea furgonetei, Găsit își privi fix stăpînul, înțelese că deocamdată era scutit de obligațiile lui de navigator și se îndepărtă, dar nu în direcția cuștii, ci porni în plimbare cu aerul inconfundabil al celui care s-a hotărît că a venit timpul să recunoască locurile. Să-i pun un lanț, se întrebă neliniștit olarul, dar apoi, observînd manevrele cîinelui, care adulmeca și-și marca teritoriul cu urină, ba aici, ba dincolo, Nu, nu cred că trebuie să-l leg, dacă voia, fugea pînă acum. Intră în casă și auzi glasul fiicei lui, care vorbea la telefon. Așteaptă, așteaptă, a sosit tata. Cipriano Algor luă telefonul și, fără alt preambul, întrebă, Ce mai e nou. La celălalt capăt al liniei, după o clipă de tăcere, Marçal Gacho procedă ca unul care considera că nu acesta e modul cel mai adecvat de a începe o convorbire între doi oameni, socru și ginere, care nu se mai auziseră de o săptămînă întreagă, de aceea spuse calm bună ziua, întrebă ce-ai mai făcut, tată, la care Cipriano Algor răspunse cu un bună ziua sec și, fără pauză sau tranziție, Aștept de o săptămînă întreagă, mă întreb cum te-ai simți tu dacă ai fi în locul meu, Iartă-mă, doar azi-dimineață am reușit să

vorbesc cu șeful de departament, explică Marçal, renunțînd să sublinieze enorma bruschețe cu care era tratat, Și el ce-a spus, Că nu s-au hotărît deocamdată, cazul dumitale nu e singurul, mărfurile care au interesat, dar nu mai interesează sînt o rutină aproape zilnică în Centru, sînt cuvintele lui, rutină aproape zilnică, Și ție ce impresie ți-a făcut, Ce impresie mi-a făcut, Da, tonul glasului, privirea, ți s-a părut că vrea să fie amabil, Trebuie să știi, din proprie experiență, că ei lasă întotdeauna impresia că se gîndesc la altceva, Da, e adevărat, Și, dacă-mi permiți să fiu foarte sincer, nu cred că vor mai cumpăra vase de la dumneata, pentru ei lucrurile sînt simple, ori produsul interesează, ori nu interesează, restul le e indiferent, nu există jumătăți de măsură, Dar pentru mine, pentru noi, e la fel de simplu, e indiferent, nu există jumătăți de măsură, întrebă Cipriano Algor, Am făcut ce-am putut, dar nu sînt decît un simplu gardian, N-aveai ce face, spuse olarul cu un glas care se frînse rostind ultimul cuvînt. Observînd schimbarea de ton, lui Marçal Gacho i se făcu milă de socru și încercă să îndulcească sumbrul pronostic, Oricum, n-a închis complet ușa, a spus doar că studiază problema, pînă una-alta trebuie să ne păstrăm speranța, Marçal, am nevoie de certitudini, și imediate, nu pot aștepta un mîine care s-ar putea să nu mai fie al meu, Înțeleg, tată, viața e un urcuș și un coborîș continuu, totul se schimbă, dar nu trebuie să te descurajezi, ne ai pe noi, pe Marta și pe mine, cu olărie sau fără ea. Era ușor de înțeles unde voia să ajungă Marçal cu discursul lui de solidaritate familială, în mintea lui, toate problemele, cele de acum

sau cele care vor apărea în viitor, aveau să fie rezolvate în ziua în care se vor instala în Centru. Altădată, în altă stare de spirit, Cipriano Algor i-ar fi răspuns cu asprime, însă acum, fie pentru că îl atinsese resemnarea cu aripa ei melancolică, fie pentru că nu se pierduse definitiv cîinele Găsit, ori chiar, mai ştii, din pricina scurtei discuţii între doi oameni despărţiţi obiectiv de un urcior, olarul a vorbit cu blîndeţe, Vineri, la ora obişnuită, vin să te iau, sună dacă primeşti pînă atunci vreo veste, şi, fără să-i dea timp lui Marçal să răspundă, încheie dialogul, Ţi-o dau pe nevastă-ta. Marta schimbă cîteva cuvinte cu bărbatul ei, spuse, Vom vedea cum se termină toate astea, apoi îşi luă rămas-bun pînă vineri şi închise telefonul. Cipriano Algor ieşise, stătea în olărie, la masă, cu capul plecat. Aici fusese retezată viaţa Justei Isasca de un stop cardiac fulgerător. Marta se aşeză pe banca de alături şi aşteptă. După un lung moment, tatăl o privi, apoi îşi întoarse ochii. Marta spuse, N-ai stat mult timp în sat, Aşa e, Ai întrebat peste tot dacă au mai văzut cîinele, dacă e cineva stăpînul lui, Am întrebat în cîteva case, apoi am considerat că n-are rost să continui, De ce, E un interogatoriu, Nu, tată, e doar o încercare de a-ţi abate gîndurile, mă doare să te văd trist, Nu sînt trist, Atunci, descurajat, Nici descurajat nu sînt, Foarte bine, eşti cum eşti, acum povesteşte-mi de ce ţi s-a părut că nu mai merită să întrebi, M-am gîndit că, dacă Găsit are stăpîn în sat şi a fugit de el, şi nu s-a întors, deşi putea, asta înseamnă că vrea să fie liber ca să-şi caute altul, deci eu nu am dreptul să-l silesc, Privind lucrurile din acest punct de vedere, ai dreptate, Aşa

am spus și eu, exact cu aceste cuvinte, Cui i le-ai spus. Cipriano Algor nu răspunse. După aceea, cum fiica lui îl privea așteptînd, liniștită, se hotărî, Vecinei, Care vecină, Cea cu urciorul, Ah, da, te-ai dus să-i dai urciorul, De aia l-am pus în furgonetă, Bineînțeles, Da, Atunci, dacă înțeleg bine, ea ți-a explicat că n-avea rost să umbli după stăpînul lui Găsit, Da, ea, E, fără îndoială, o femeie inteligentă, Așa pare, Și i-ai lăsat urciorul, Ți se pare o greșeală, Nu te supăra, tată, doar stăm de vorbă, cum crezi că ar putea să mi se pară o greșeală un lucru atît de simplu ca a dărui un urcior, Da, însă avem probleme mai grave, și tu te prefaci că viața ne merge ca pe roate, Exact despre asta vreau să-ți vorbesc, Atunci nu înțeleg de ce-a fost nevoie de atîtea ocolișuri, Pentru că-mi place să vorbesc cu dumneata ca și cum n-ai fi tatăl meu, îmi place să mă prefac, cum spui, că sîntem doar doi oameni care se iubesc foarte mult, tată și fiică în cazul nostru, dar care s-ar iubi cu iubire de prieteni și dacă n-ar fi, O să mă faci să plîng, vezi că, la vîrsta mea, lacrimile curg ușor, Știi că aș face orice ca să te văd fericit, Însă încerci să mă convingi să merg la Centru, deși e cel mai rău lucru care mi s-ar putea întîmpla, Credeam că cel mai rău lucru care ți se poate întîmpla este să fii despărțit de fiica ta, Nu e drept, poate ar trebui să-ți ceri scuze, Iartă-mă, într-adevăr n-a fost drept, îmi cer scuze. Marta se ridică și își îmbrățișă tatăl, Iartă-mă, repetă, N-are importanță, răspunse olarul, n-am vorbi așa dacă n-am fi nefericiți. Marta trase banca lîngă tatăl ei, se așeză și, luîndu-l de mînă, începu să vorbească, M-am gîndit la ceva în timp ce te plimbai cu cîinele,

Spune, Deocamdată vom lăsa deoparte chestiunea Centrului, adică, hotărîrea dumitale de a merge sau nu cu noi, Bine, Problema nu se va pune nici mîine, nici luna viitoare, cînd va veni momentul, te vei decide dacă rămîi sau pleci, e viața dumitale, Mulțumesc că-mi dai voie, în sfîrșit, să respir, Nu-ți dau voie, Ce mai e acum, După ce-ai plecat, am venit să lucrez, mai întîi m-am uitat în depozit și am observat că nu mai avem glastre de flori, am venit așadar să fac cîteva, cînd deodată, cu lutul pe masă, mi-am dat seama cît e de absurd să continui orbește munca, De ce orbește, De ce, nimeni n-a comandat glastre, nici mari, nici mici, nimeni nu așteaptă cu nerăbdare să le termin ca imediat să vină să le cumpere, și cînd spun glastre spun orice altă piesă pe care o fabricăm, mare sau mică, utilă sau inutilă, Înțeleg, totuși trebuie să fim pregătiți, Pregătiți pentru ce, Pentru comenzi, cînd vor sosi, Și ce vom face pînă atunci, ce vom face dacă Centrul nu va mai cumpăra, cum vom trăi și din ce, așteptăm să se coacă dudele și cîinele să prindă vreun iepure beteag, Tu și Marçal nu veți avea probleme, Tată, am hotărît să nu vorbim de Centru, De acord, continuă, Ei bine, presupunînd că vreun miracol va face Centrul să se răzgîndească, lucru în care nu cred, și nu crezi nici dumneata dacă nu vrei să te minți singur, cît timp vom sta cu brațele încrucișate sau vom face vase fără să știm de ce și pentru cine, În situația în care sîntem, nu văd ce altceva am putea face, Sînt de altă părere, Ce părere, ce idee mirifică ți-a venit, Să fabricăm alte lucruri, Dacă Centrul nu le cumpără pe astea, e mai mult decît îndoielnic că va cumpăra altele, Poate că nu,

poate că cine știe, Despre ce vorbești, femeie, Spun c-ar trebui să ne apucăm să facem păpuși, Păpuși, exclamă Cipriano Algor cu un ton de surpriză scandalizată, păpuși, niciodată n-am auzit o idee mai trăsnită, Da, dragă tată, păpuși, statuete, bibelouri, momîi, jucării, hopa-mitică, spune-le cum vrei, dar nu spune că e o prostie pînă n-avem rezultatul, Vorbești de parcă ai fi sigură că Centrul le va cumpăra, Nu sînt sigură de nimic, decît de faptul că nu mai putem sta pe loc, așteptînd să cadă cerul peste noi, Peste mine a căzut, Tot ce cade peste tine cade și peste mine, ajută-mă ca să te ajut, După atîta timp cît am făcut vase cred că mi-am pierdut îndemînarea, Și eu pot spune același lucru, dar, dacă cîinele nostru s-a pierdut ca să fie găsit, cum cu finețe a explicat Isaura Estudiosa, și mîinile noastre pierdute, ale dumitale și ale mele, vor putea, cine știe, să se regăsească, E o aventură care se va sfîrși prost, S-a sfîrșit prost și ce n-a fost o aventură. Cipriano Algor își privi fiica în tăcere, apoi luă o bucată de lut și îi dădu prima formă a unei figuri umane. Cu ce începem, întrebă, Cu ce se începe întotdeauna, cu începutul, răspunse Marta.

Autoritare, paralizante, circulare, uneori eliptice, frazele de efect, numite în glumă pepite de aur, sînt un flagel malign, dintre cele mai primejdioase care au pustiit lumea. Le spunem celor cu mintea confuză, Cunoaște-te pe tine însuți, ca și cum cunoașterea de sine n-ar fi a cincea și cea mai dificilă operație din aritmeticile umane, le spunem celor abulici, Dacă vrei, poți, de parcă realitățile bestiale ale lumii nu s-ar amuza în fiecare zi inversînd poziția relativă a verbelor, le spunem nehotărîților, Începe cu începutul, ca și cum începutul ar fi capătul vizibil al unui fir răsucit stîngaci de care ar fi de ajuns să tragem și să tot tragem pînă ajungem la capătul celălalt, de parcă între unul și altul am fi avut în mîini o ață dreaptă și continuă care n-a trebuit descurcată, nici deznodată, lucru imposibil în viața mosoarelor și, dacă altă frază de efect ne e permisă, în ghemele vieții. Marta îi spuse tatălui, Să începem cu începutul, și părea că amîndoi se vor așeza pe banca de lucru să modeleze păpuși cu degetele deodată agile și exacte, cu vechea iscusință recuperată după o lungă letargie. Simplă greșeală a unor naivi neștiutori, începutul n-a fost niciodată clar și precis, începutul e un proces foarte lent, zăbavnic, care cere timp și răbdare pentru a înțelege care este direcția bună, pentru a pipăi drumul ca un orb, începutul e doar un început, nu contează. De aceea Marta aminti apoi, pe un ton mai putin categoric, N-avem decît trei zile

ca să pregătim prezentarea proiectului, așa cred că se spune în limbaj de afaceri și de directori, Explică-mi, nu reușesc să te urmăresc, spuse tatăl, Azi e marți, dumneata mergi joi după-amiază să-l iei pe Marçal, atunci va trebui să-i duci șefului departamentului de achiziții propunerea de a fabrica păpuși, cu desene, modele, prețuri, în sfîrșit, tot ce i-ar putea convinge să cumpere și le-ar da posibilitatea să ia o hotărîre acum și nu la anul. Fără să observe că repeta ce mai spusese, Cipriano Algor întrebă, Cu ce începem, dar răspunsul Martei n-a mai fost același, Va trebui să alegem vreo douăzeci de tipuri, sau chiar mai puțin, ca să nu ne complicăm prea mult munca, să calculăm cîte păpuși putem face pe zi, asta depinde de cum le concepem, dacă modelăm lutul sculptînd direct în el sau facem figuri identice de bărbat și femeie și abia după aceea le îmbrăcăm după profesii, mă refer, firește, la păpuși în picioare, după părerea mea toate ar trebui să fie așa, sînt mai ușor de lucrat, Ce înțelegi tu prin a îmbrăca, A îmbrăca înseamnă chiar a îmbrăca, înseamnă să lipim pe corpul figurii vestimentația și accesoriile care o caracterizează și-i dau individualitate, dacă lucrăm așa, ne vom mișca mai repede, după aceea nu mai trebuie să ne ocupăm decît de vopsea și să avem grijă să nu se întindă, Văd că ai gîndit ceva timp, spuse Cipriano Algor, Nu chiar, am gîndit repede, Și bine, Nu mă face să roșesc, Și mult, chiar dacă tu spui nu, Uite c-am roșit, Din fericire pentru mine ești în stare să gîndești repede, să gîndești mult și să gîndești bine, totul în același timp, Ochi de tată, iubire de tată, greșeală de tată, Și ce figuri crezi c-ar trebui să

facem, Nu foarte vechi, multe profesiuni au dispărut, azi nimeni nu mai știe ce făceau oamenii ăia, ce utilitate aveau, și cred că n-ar trebui să fie nici figuri de acum, sînt destule păpuși de plastic, cu eroii lor, rambo, astronauți, mutanți, monștri, superpolițiști și superbandiți, cu armele lor, mai ales armele, Mă gîndesc, din cînd în cînd și eu reușesc să storc niște idei, dar nu așa de bune ca ale tale, Lasă-te de modestii prefăcute, nu ți se potrivesc, Mă gîndeam să ne uităm prin cărțile ilustrate pe care le avem, de exemplu, enciclopedia aceea veche, cumpărată de bunicul tău, dacă găsim modele pentru păpuși, vom rezolva în același timp și problema desenelor pe care trebuie să le prezint, șeful departamentului nu-și va da seama că am copiat și, chiar dacă-și dă seama, nu va da importanță, Da, domnule, e o idee care merită douăzeci de puncte după tabela școlară de odinioară, Mă mulțumesc și cu unsprezece, bat mai puțin la ochi, Să ne apucăm de lucru.

Cum e ușor de imaginat, biblioteca familiei Algor nu e extinsă în cantitate și nu excelează în calitate. De la persoane rurale și într-un loc ca acesta, departe de civilizație, nu sînt de așteptat excese de înțelepciune, totuși se pot număra două sau trei sute de cărți aranjate pe rafturi, unele vechi, altele așa și așa, acestea sînt majoritatea, restul mai mult sau mai puțin recente, deși puține foarte noi. Satul nu are nici o prăvălie care să merite nobilul și vetustul titlu de librărie, există doar o papetărie care comandă de la editurile din oraș cărțile de studiu necesare și doar foarte rar cîte o operă literară de care s-a vorbit insistent la radio și la televiziune și care corespunde

satisfăcător intereselor medii ale locuitorilor prin conținut, stil și intenții. Marçal Gacho nu e omul care să se dedice unor lecturi frecvente și susținute, în orice caz, cînd vine la olărie cu cîte o carte în dar pentru Marta, trebuie recunoscut c-a fost în stare să perceapă diferența dintre ce e bun și ce nu trece de mediocru, deși e adevărat că, în ce privește alunecoasele concepte de bun și de mediocru, nu vor lipsi niciodată motive de discuție și disensiuni. Enciclopedia pe care tatăl și fiica au deschis-o pe masa de bucătărie a fost considerată cea mai bună în epoca publicării ei, în timp ce azi poate folosi doar la cercetarea cunoștințelor ieșite din uz sau care, pe vremea aceea, abia își articulau primele și șovăielnicele silabe. Așezate în șir, una după alta, enciclopediile de azi, de ieri și de răsalaltăieri reprezintă imagini succesive ale unor lumi paralizate, gesturi întrerupte în mișcarea lor, cuvinte în căutarea ultimei sau penultimei semnificații. Enciclopediile sînt ca niște ciclorame imuabile, mașini de arătat minuni ale căror rotițe s-au blocat și arată cu un soi de maniacă fixitate un peisaj care, condamnat să rămînă pentru totdeauna numai ce a fost, va deveni în același timp mai vechi, mai caduc și mai inutil. Enciclopedia cumpărată de tatăl lui Cipriano Algor e la fel de magnifică și de inutilă ca un vers pe care nu reușim să ni-l aducem aminte. Să nu fim totuși trufași și lipsiți de recunoștință, să ne amintim de înțeleapta recomandare a înaintașilor noștri, sfătuindu-ne să păstrăm ce nu ne trebuie pentru că, mai devreme sau mai tîrziu, vom găsi ceea ce, chiar dacă acum nu știm, cîndva ne va lipsi. Aplecați peste paginile vechi și îngălbenite,

respirînd mirosul umed al paginilor închise de ani de zile, fără atingerea aerului, nici răsuflarea luminii peste hîrtia moale, tatăl și fiica profită astăzi de lecția învățată, caută ce le lipsește în ceea ce credeau că nu le mai e de folos. În căutările lor, au găsit un academician cu bicorn de pene, sabie și broderii pe cămașă, au găsit un bufon și un echilibrist, au găsit un schelet cu coasă și au trecut mai departe, au găsit o amazoană pe cal și un amiral fără barcă, au găsit un toreador și un bărbat în halat, au găsit un pugilist și pe adversarul lui, au găsit un carabinier și un cardinal, au găsit un vînător cu cîinele lui, au găsit un marinar în permisie și un magistrat, un saltimbanc și un roman cu togă, au găsit un derviș și un halebardier, au găsit un gardian fiscal și un scrib așezat, au găsit un poștaș și un fachir, au mai găsit un gladiator și un hoplit, o infirmieră și un scamator, un lord și un menestrel, au găsit un spadasin și un apicultor, un miner și un pescar, un pompier și un flautist, au găsit două marionete, au găsit un barcagiu, au găsit un săpător, au găsit un sfînt și o sfîntă, au găsit un diavol, au găsit sfînta treime, au găsit soldați și militari de toate gradele, au găsit un scafandru și un patinator, au văzut niște santinele și un lemnar, au văzut un cizmar cu ochelari, au găsit un toboșar și un gornist, au găsit o bătrînă cu palton și fular, au găsit un bătrîn cu pipă, au găsit o veneră și un apolo, au găsit un domn cu joben, au găsit un episcop cu mitră, au găsit o cariatidă și un atlant, au găsit un lăncier călare și altul pedestru, au găsit un arab cu turban, au găsit un mandarin chinez, au găsit un aviator, au găsit un

condotier și un brutar, au găsit un muschetar, au găsit o servitoare cu șorț și un eschimos, au găsit un asirian cu barbă, au găsit un acar de la calea ferată, au găsit un grădinar, au găsit un bărbat gol cu mușchii la vedere și cu schema sistemului nervos și circulator, au mai găsit o femeie goală, dar aceasta își acoperea pubisul cu mîna dreaptă și sînii cu mîna stîngă. Au mai găsit pe mulți alții, dar nu corespundeau scopurilor pe care le aveau în vedere, fie pentru că elaborarea figurilor în lut era prea complicată, fie pentru că o imprudentă folosire a celebrităților antice și moderne cu ale căror portrete, sigure, plauzibile sau imaginare, era ilustrată enciclopedia putea fi interpretată răuvoitor ca o lipsă de respect, ba chiar putea prilejui, în cazul celebrităților vii sau al morților faimoși cu moștenitori interesați și vigilenți, ruinătoare procese judiciare pentru ofense, daune morale și abuz de imagine. Pe cine vom alege din toate imaginile astea, întrebă Cipriano Algor, gîndește-te că nu putem plasa mai mult de doi sau trei, fără să mai spunem că, pînă se va hotărî Centrul să cumpere sau nu, va trebui să facem multe exerciții dacă vrem să apărem cu o lucrare corectă, prezentabilă, Oricum, tată, cel mai bine cred că ar fi să le propunem șase figuri, spuse Marta, ori ei vor fi de acord și atunci vom împărți producția în două faze, rămînînd doar să stabilim termenele de predare, ori, și, la început, e lucrul cel mai probabil, chiar ei vor alege două sau trei păpuși pentru a sonda curiozitatea clienților și a le evalua posibilul răspuns, S-ar putea să se oprească aici, E adevărat, dar cred că, dacă le ducem șase desene, avem mai multe șanse

să-i convingem, numărul contează, numărul are o influență, e o chestiune de psihologie, Psihologia n-a fost niciodată punctul meu forte, Nici al meu, dar pînă și ignoranța e în stare să aibă intuiții profetice, Nu-ți dirija profeticele intuiții spre viitorul tatălui tău, el a preferat întotdeauna să cunoască în fiecare zi ceea ce fiecare zi, bine sau rău, s-a hotărît să-i aducă, Una e ce aduce fiecare zi, alta ceea ce noi, prin noi înșine, îi aducem, Ajunul, Nu înțeleg, Ajunul îl aducem fiecărei zile pe care o trăim, a trăi e a căra ajunuri ca unul care cară pietre, cînd nu mai suportăm greutatea s-a terminat transportul, ultima zi e singura care nu se poate numi ajun, Vrei să mă întristezi, Nu, fata mea, dar poate că e vina ta, Vina mea, de ce, Cu tine ajung mereu să vorbesc de lucruri serioase, Atunci să vorbim de ceva și mai serios, să alegem păpușile. Cipriano Algor nu este un bărbat care să rîdă mult și chiar zîmbetul deschis e rar pe buzele lui, cel mult i se observă în ochi o scurtă strălucire care deodată își schimbă locul, iar uneori își încrețește buzele ca și cum ar trebui să zîmbească pentru a se opri din zîmbit. Cipriano Algor nu e un bărbat care să rîdă mult, dar acum s-a văzut că-și păstrase rîsul pentru astăzi. Haide atunci, spuse, eu aleg unul, tu alegi altul, pînă la șase, dar atenție, avînd mereu grijă să ne facem munca ușoară și să respectăm gustul cunoscut sau presupus al oamenilor, De acord, spuse fiica lui, te rog să ai amabilitatea să începi, Măscăriciul, spuse tatăl, Bufonul, spuse fiica, Infirmiera, spuse tatăl, Eschimosul, spuse fiica, Mandarinul, spuse tatăl, Bărbatul gol, spuse fiica, De ce, De-aia, pentru că e gol, Bărbatul gol, nu, nu

se poate, va trebui să alegi altul, Centrul n-o să vrea un bărbat gol, Atunci să fie femeia goală, E și mai rău, Dar e acoperită, A te acoperi în acest fel e mai mult decît dacă s-ar arăta toată, Sînt surprinsă de cunoștințele dumitale în aceste probleme, Am trăit, am privit, am citit, am simțit, Ce-are a face aici lectura, Citind afli aproape totul, Și eu citesc, Probabil că știi și tu cîte ceva, Acum nu mai sînt așa de sigură, Atunci va trebui să citești altfel, Cum, Fiecare citește în felul lui, își inventează o manieră proprie, unii își petrec toată viața citind fără să treacă vreodată dincolo de lectură, rămîn lipiți de pagină, nu pricep că vorbele sînt numai pietre puse pentru a traversa curentul unui rîu, sînt acolo doar ca să putem ajunge pe celălalt țărm, celălalt țărm contează, Doar dacă nu cumva, Dacă nu cumva, Dacă nu cumva aceste rîuri n-au două țărmuri, ci mai multe, fiecare om care citește este propriul lui țărm și e numai al lui țărmul pe care trebuie să ajungă, Bună observație, spuse Cipriano Algor, iarăși s-a demonstrat că bătrînilor nu le prieşte să discute cu generațiile tinere, pierd întotdeauna, dar, în sfîrșit, să recunoaștem că și învață cîte ceva, Mulțumesc pentru ce-ai spus despre mine, Să ne întoarcem la a șasea păpușă, Nu poate fi bărbatul gol, Nu, Nici femeia goală, Nu, Atunci să fie fachirul, Fachirii, ca și scribii și olarii, stau de obicei așezați, un fachir în picioare e un ins ca oricare altul, iar așezat ar fi mai mic decît ceilalți, Atunci, muschetarul, Muschetarul n-ar fi rău, dar ar trebui rezolvată problema spadei și a penelor de la pălărie, penele tot se mai pot aranja, dar spada numai lipind-o de picior, iar o

spadă lipită de picior pare mai degrabă un baston, Atunci, asirianul cu barbă, Sugestie acceptată, ne vom opri la asirianul cu barbă, e ușor, e compact, M-am gîndit și la vînător cu cîinele lui, dar cîinele ne-ar aduce complicații și mai mari decît spada muschetarului, Pușca la fel, confirmă Cipriano Algor, că veni vorba despre cîine, ce-o mai fi făcînd Găsit, am uitat complet de el, oare doarme. Olarul se ridică, dădu la o parte perdeaua de la fereastră, Nu-l văd în cușcă, spuse, Umblă pe afară, îndeplinindu-și obligațiile de paznic al casei, supraveghind împrejurimile, Dacă n-o fi fugit, Orice se poate întîmpla în viață, dar nu cred. Neliniștit, temător, Cipriano Algor deschise brusc ușa și aproape se împiedică de cîine. Găsit stătea întins pe preș, în fața pragului, cu botul întors spre intrare. Se ridică văzîndu-și stăpînul și așteptă. E aici, anunță olarul, Văd, spuse Marta dinăuntru. Cipriano Algor dădu să închidă ușa, Se uită la mine, spuse, N-o să fie singura dată, Ce fac, Ori închizi ușa și-l lași afară, ori îi faci semn să intre și închizi ușa, Nu glumi, Nu glumesc, va trebui să te hotărăști astăzi dacă vrei sau nu să-l primești în casă, știi că, dacă intră, intră pentru totdeauna, Și Constant intra cînd avea chef, Da, dar de obicei prefera independența custii, în timp ce Găsit, dacă nu mă înșel, are nevoie la fel de mult de companie ca de hrană, Ai dreptate, spuse olarul. Deschise larg ușa și făcu un gest, Intră. Fără să-și ia ochii de la stăpîn, Găsit făcu un pas timid, apoi, ca pentru a arăta că nu era sigur că înțelesese ordinul, se opri. Intră, insistă olarul. Cîinele înaintă încet și se opri în mijlocul bucătăriei, Fii bine-venit în căminul

nostru, spuse Marta, dar te avertizez că e bine să începi să înveți regulile casei, nevoile de cîine, cele solide și cele lichide, se satisfac afară, mîncatul de asemenea, în timpul zilei poți să intri și să ieși de cîte ori vrei, dar noaptea stai în cușcă și păzești casa, și să nu crezi că sînt dispusă să-mi placă mai puțin de tine decît stăpînului tău, ca dovadă eu i-am spus că ai nevoie de companie. Cît timp ținu prelegerea, Găsit nu-și întoarse ochii. Nu putea înțelege ce voia Marta de la el, dar micul lui creier de cîine pricepea că, pentru a afla, trebuie să privească și să asculte. Mai așteptă cîteva clipe după ce Marta tăcu, apoi se făcu covrig într-un colț al bucătăriei, dar nu ajunse să încălzească locul, nici nu se așezase bine Cipriano Algor, că-și și schimbă locul ca să se întindă lîngă scaunul lui. Și ca să nu rămînă îndoieli în mintea stăpînilor asupra înțelegerii clare pe care o avea asupra tuturor obligațiilor și responsabilităților lui, nu trecuse nici un sfert de oră că se și ridică de acolo ca să se întindă lîngă scaunul Martei. Un cîine știe foarte bine cînd cineva are nevoie de compania lui.

Au fost trei zile de activitate intensă, de însuflețire nervoasă, de continuă facere și desfacere pe hîrtie și în ceramică. Nici unul nu voia să admită că rezultatul ideii și efortului pe care-l făceau ca să-i dea soliditate ar fi putut fi un refuz sec, fără alte explicații decît, Vremea păpușilor a trecut. Naufragiați, vîsleau spre o insulă fără să știe dacă era o insulă reală sau fantasma ei. Dintre cei doi, cea mai îndemînatică la desen era Marta, de aceea ea își luă sarcina să transpună pe hîrtie cele șase tipuri alese, mărindu-le, prin clasicul procedeu al hîrtiei de calc,

la dimensiunea exactă pe care păpușile aveau s-o aibă după coacere, o palmă bine măsurată, nu după mîna ei, mică, ci a tatălui. Urmă operația de colorare a desenelor, complicată, nu de o exagerată dorință de perfecțiune a execuției, ci de nevoia de a alege și combina culorile figurilor care nu se știa dacă erau cele naturale, de vreme ce enciclopedia, ilustrată în acord cu tehnologiile grafice ale epocii ei, nu avea decît gravuri alb-negru, cu detalii minuțioase, dar fără alte efecte cromatice decît variațiile unui cenușiu aparent, rezultînd din imprimarea trăsăturilor negre pe fondul invariabil al hîrtiei. Dintre toate, cel mai ușor de colorat este, evident, infirmiera. Bonetă albă, bluză albă, fustă albă, pantofi albi, totul alb alb alb, totul de un alb impecabil, de parcă era un înger al milei, coborît pe pămînt cu sarcina de a ușura și a face să dispară necazurile și durerile pînă cînd, mai devreme sau mai tîrziu, va trebui chemat în grabă un alt înger, îmbrăcat la fel, pentru a-i ușura și a face să dispară propriile dureri și necazuri. Nici eschimosul nu prezintă mari dificultăți, blănurile care îl îmbracă pot fi vopsite jumătate bej, jumătate gri, întretăiate de cîteva pete albicioase, totul imitînd pielea de urs întoarsă pe dos, important e ca eschimosul chiar să aibă față de eschimos, de aia a venit pe lume. În ce-l privește pe măscărici, problemele vor fi mult mai serioase, și asta numai pentru că e un măscărici sărac. Dacă, în locul zdrențărosului amărît care este, ar fi un măscărici bogat, o culoare vie, oricare, strălucitoare, stropită cu paiete împrăștiate la nimereală pe pălăria conică, pe cămașă și pe pantaloni, ar rezolva problema. Dar măscăriciul e

sărac, sărman între sărmani, poartă niște bulendre fără gust sau criteriu, eterogene, cusute aiurea, cu o vestă care-i ajunge pînă la genunchi, niște pantaloni largi pînă la glezne, un guler în care ușor ar intra trei gîturi, un papion cît un ventilator, o cămașă delirantă, încălțări ca niște bărci. Toate astea vor putea fi mîzgălite după bunul plac, căci, fiind vorba de un măscărici sărac, nu-și va pierde nimeni vremea să verifice dacă culorile acestei zămisliri din lut au decența să respecte culorile sub care se prezintă realitatea săracului, chiar cînd nu face pe măscăriciul. Rău e că, la o analiză mai serioasă, acest factotum nu va fi pînă la urmă mai ușor de modelat decît vînătorul și muschetarul care au ridicat atîtea probleme. Trecînd acum la bufon înseamnă a trece de la asemănător la egal, de la apropiat la identic, de la similar la analog. Altfel aplicate, culorile unuia vor fi bune și pentru celălalt, două sau trei modificări vestimentare îl vor transforma rapid pe bufon în măscărici și pe măscărici în bufon. Adevărul este că cele două figuri aproape că se repetă una pe cealaltă, ca îmbrăcăminte și funcții, singura deosebire care se observă între ele este una socială, căci nu-i stă în obicei măscăriciului să meargă la palatul regelui. La fel, mandarinul cu halatul lui și asirianul cu tunică nu cer atenții speciale, cu două tușe rapide la ochi fața eschimosului va fi și a chinezului, iar barba opulentă și ondulată a asirianului va ușura lucrul la partea inferioară a feței. Marta făcu trei serii de desene, prima absolut fidelă originalelor, a doua eliberată de accesorii, a treia curățată de detalii inutile. Astfel va fi ușurată examinarea de către cel

care, în Centru, va avea ultimul cuvînt despre soarta propunerii și, în cazul că va fi aprobată, se va reduce, cel puțin așa sperau, posibilitatea unor viitoare reclamații privind eventualele deosebiri între ce se vedea pe desen și execuția ceramică. Pînă cînd Marta trecu la a treia serie, Cipriano Algor se mulțumi să urmărească mersul operațiilor, nerăbdător pentru că nu putea să ajute și enervat pentru că avea conștiința că orice intromisiune din partea lui n-ar fi făcut decît să îngreuneze și să întîrzie treaba. Totuși, cînd Marta îi puse în față foaia de hîrtie care începea ultima serie de ilustrații, adună rapid copiile inițiale și se duse în olărie. Fiica mai apucă să-i spună, Nu te supăra dacă nu-ți iese de la început. Ceas după ceas, tot restul zilei și parte din ziua următoare, pînă la ora cînd trebuia să plece să-l aducă pe Marçal de la Centru, olarul făcu, desfăcu și refăcu păpuși cu chip de infirmiere și de mandarini, de bufoni și de asirieni, de eschimoși și de măscărici, la prima încercare, aproape de nerecunoscut, îndată cîștigînd formă și sens pe măsură ce degetele începeau să interpreteze pe cont propriu și după propriile legi instrucțiunile transmise de minte. Într-adevăr, puțini sînt aceia care cunosc existența unui mic creier în fiecare deget al mîinii, undeva între falange. Celălalt organ pe care-l numim creier, cel cu care am venit pe lume, pe care-l transportăm în craniu și care ne transportă pe noi pentru ca noi să-l transportăm pe el, n-a produs niciodată decît niște intenții vagi, generale, difuze și, mai ales, puțin variate, despre ce trebuie să facă mîinile și degetele. De exemplu, dacă creierului din cap i-a venit ideea unei picturi, sau

muzici, sau sculpturi, sau literaturi, sau păpuși de lut, el n-a făcut decît să-și manifeste dorința și să rămînă apoi în așteptare, să vadă ce se întîmplă. Doar pentru că a trimis un ordin mîinilor și degetelor, el crede, sau se preface a crede, că era de ajuns pentru ca treaba, după cîteva operații executate de extremitățile brațelor, să fie gata. Niciodată n-a avut curiozitatea să se întrebe din ce motiv rezultatul final al acestei manevre, care, pînă și în cele mai simple expresii ale ei, s-a dovedit întotdeauna complexă, seamănă atît de puțin cu ce-și imaginase înainte de a le da instrucțiuni mîinilor. Să observăm că, la naștere, degetele n-au încă creier, el se formează încetul cu încetul odată cu trecerea timpului și cu ajutorul a ceea ce văd ochii. Ajutorul ochilor e important, la fel ca și ajutorul a ceea ce este văzut de ei. Din acest motiv, ceea ce degetele au știut mereu să facă cel mai bine a fost să dezvăluie ocultul. Tot ceea ce, în creier, poate fi perceput ca o cunoaștere apriorică, magică sau supranaturală, orice o fi însemnînd supranaturalul, magicul și aprioricul, i-a fost revelat de degete, cu micile lor creiere. Pentru ca creierul din cap să știe ce e piatra, degetele au trebuit mai întîi s-o atingă, să-i simtă asprimea, greutatea și densitatea, să fie rănite de colțurile ei. Doar mult mai tîrziu, creierul a înțeles că, din bucata aceea de rocă, se poate face ceva ce s-ar numi cuțit și altceva ce s-ar numi idol. Creierul din cap umblă toată viața în urma degetelor și, chiar în vremurile de acum cînd ni se pare că le-a luat-o înainte, tot degetele trebuie să-i explice investigațiile tactile, fiorul epidermei atingînd lutul, dilacerarea ascuțită a dălții,

muşcătura acidului pe placă, vibraţia subtilă a foii întinse de hîrtie, orografia texturilor, împletitura fibrelor, abecedarul în relief al lumii. Şi culorile. Adevărul cere să spunem că creierul se pricepe la culori mult mai puţin decît crede. Reuşeşte, bineînţeles, să vadă mai clar sau mai puţin clar tot ce-i arată ochii, dar de cele mai multe ori suferă de ceea ce-am putea numi probleme de orientare atunci cînd vine momentul să transforme ce-a văzut în cunoaştere. Datorită siguranţei inconştiente cu care durata vieţii a ajuns să-l înzestreze, pronunţă fără ezitare numele culorilor cărora le zice elementare şi complementare, însă pe dată se pierde, perplex, mirat, cînd vrea să formeze cuvinte servind drept etichete sau distihuri explicative pentru ceva care atinge inefabilul, indicibilul, pentru culoarea care abia se naşte, creată de mîini şi de degete, cu asentimentul, complicitatea şi adesea surpriza propriilor ochi, şi care probabil nu-şi va primi niciodată numele care i se cuvine. Sau poate l-a primit, dar nu-l cunosc decît mîinile, pentru că au compus vopseaua ca şi cum descompuneau părţile constitutive ale unei note muzicale, pentru că s-au murdărit de culoare şi au păstrat-o în interiorul profund al dermei, pentru că doar cu această cunoaştere invizibilă a degetelor va putea fi cîndva pictată infinita pînză a viselor. Încrezător în ceea ce ochii îşi închipuie c-au văzut, creierul din cap afirmă că, în funcţie de lumini şi de umbre, de vînt şi de linişte, de umezeală şi de uscăciune, plaja e albă, sau galbenă, sau aurie, sau cenuşie, sau violetă, sau orice altă culoare, dar apoi vin degetele şi, cu o îmbrăţişare, de parcă ar strînge holdele, ridică de la pămînt toate

culorile care sînt pe lume. Ce părea unic este plural, ce este plural va fi și mai mult. Nu e, totuși, mai puțin adevărat că, în fulguрația exaltată a unui singur ton sau în modulația lui muzicală sînt vii și prezente toate celelalte, atît tonurile culorilor care au nume, cît și tonurile celor care încă îl așteaptă, la fel cum o întindere ce pare netedă poate acoperi, manifestîndu-le, urmele tuturor lucrurilor trăite și întîmplate în istoria lumii. Toată arheologia materialelor e o arheologie umană. Lutul ascunde și arată trecerea ființei prin timp și prin spații, semnele degetelor, zgîrieturile unghiilor, cenușa și tăciunii rugurilor stinse, oasele proprii și străine, drumurile care veșnic se bifurcă, distanțîndu-se și pierzîndu-se unele de altele. Acest grăunte ce răsare la suprafață e o amintire, această depresiune, urma rămasă de la un trup culcat. Creierul a întrebat și a cerut, mîna a răspuns și a făcut. Marta a spus-o în alt fel, Deja ai învățat cum se face.

Am o afacere între bărbaţi, azi trebuie să rămîi acasă, îi spuse Cipriano Algor cîinelui care dăduse fuga spre el, văzîndu-l că se apropie de furgonetă. E evident că Găsit n-avea nevoie să i se poruncească să urce, era suficient să-i lase deschisă uşa de la maşină cît să priceapă că nu va fi alungat, dar, oricît ar părea de ciudat, cauza reală a agitaţiei lui a fost c-a presupus, în anxietatea lui de cîine, că va fi lăsat singur. Marta, care ieşise în curte vorbind cu tatăl ei, pe care îl însoţi pînă la furgonetă, ţinea în mînă plicul cu desenele şi propunerea şi, deşi cîinele Găsit nu avea idei clare despre ce sînt şi la ce servesc plicurile, propunerile şi desenele, învăţase totuşi de-a lungul vieţii că oamenii care se pregătesc să urce în maşini obişnuiesc să ia cu ei lucruri pe care, de obicei, le aruncă pe bancheta din spate. Instruit de aceste experienţe, se înţelege că memoria lui Găsit l-a făcut să creadă că Marta îşi va însoţi tatăl în această nouă excursie cu furgoneta. Deşi a venit de puţine zile, nu are îndoieli că aici e casa lui, însă simţul lui de proprietate, deocamdată incipient, nu-i permite încă să spună, uitîndu-se în jur, Toate astea sînt ale mele. De altfel, un cîine, oricare i-ar fi dimensiunea, rasa şi caracterul, n-ar îndrăzni niciodată să pronunţe cuvinte atît de brutal posesive, ar spune cel mult, Toate astea sînt ale noastre, şi chiar şi atunci, revenind la cazul particular al acestor olari şi al bunurilor lor mobile şi imobile, cîinele Găsit

nici peste zece ani nu va fi în stare să se vadă pe sine însuși ca fiind al treilea proprietar. Cel mult, cînd va fi un cîine bătrîn, va reuși poate să dobîndească obscurul și vagul sentiment că participă la ceva riscant de complex și, cum s-ar spune, plin de alunecoase semnificații, un tot făcut din părți unde fiecare parte este și totul căruia îi aparține. Idei aventuroase ca aceasta, pe care creierul uman este, grosso modo, mai mult sau mai puțin capabil să le conceapă, avînd însă de îndată imense dificultăți de a intra în detalii, sînt pentru natia canină pîinea cea de toate zilele, fie dintr-un punct de vedere pur teoretic, fie din perspectiva consecințelor lor practice. Să nu credem totuși că spiritul cîinilor e ca un nor de vreme bună care trece ușor, ca o dimineață de primăvară scăldată într-o lumină suavă, ca un heleșteu de grădină pe care plutesc lebede albe, dacă ar fi așa n-ar începe Găsit să scheaune, brusc, jalnic, Și eu, și eu, spunea el. Pentru a răspunde la o asemenea dezlănțuire a unui suflet necăjit, Cipriano Algor nu găsise, îngrijorat cum era de responsabilitatea misiunii care-l ducea la Centru, alte cuvinte mai bune decît, Azi stai acasă, noroc că neliniștitul animal a văzut-o pe Marta făcînd doi pași înapoi după ce-i înmînase plicul tatălui, așa a aflat Găsit că nu va rămîne fără companie, de fapt, chiar constituind fiecare parte, singură, totul căruia îi aparține, cum credem că am demonstrat deja prin a + b, două părți, dacă sînt unite, înseamnă ceva în ansamblu. Marta îi făcu tatălui un gest obosit de rămas-bun și se întoarse în casă. Cîinele n-o urmă imediat, așteptă să vadă furgoneta dispărînd după prima casă din sat, după

ce coborîse aleea spre șosea. Cînd, imediat după aceea, intră în bucătărie, o văzu pe stăpîna casei așezată pe același scaun pe care lucrase ultimele zile. Din cînd în cînd își trecea degetele peste ochi de parcă avea nevoie să alunge o umbră sau o durere. Fără îndoială pentru că era în floarea tinereții, Găsit n-a avut încă vreme să capete opinii gata făcute, clare și definitive asupra necesității și înțelesului lacrimilor la ființa omenească, totuși, avînd în vedere că aceste umori lichide se încăpățînează să se manifeste în strania supă de sentiment, rațiune și cruzime din care e compusă pomenita ființă omenească, se gîndi că poate nu va face o greșeală gravă apropiindu-se de înlăcrimata-i stăpînă ca să-și așeze cu blîndețe capul pe genunchii ei. Un cîine mai bătrîn, și din acest motiv, presupunînd că vîrsta e nevoită să îndure vinovății mai grele, mai cinic decît cinismul pe care îl are vrînd-nevrînd, ar comenta sarcastic gestul afectuos, dar numai pentru că pustietatea bătrîneții l-a făcut să uite că, în chestiuni de inimă și sentiment, surplusul e întotdeauna preferabil absenței. Mișcată, Marta îi trecu încet mîna peste cap mîngîindu-l și, cum el nu se retrăgea și continua s-o privească fix, luă un cărbune și începu să deseneze pe o hîrtie primele trăsături ale unei schițe. La început, lacrimile o împiedicau să vadă bine, dar, încetul cu încetul, în timp ce mîna cîștiga siguranță, ochii i se limpeziră, și capul cîinelui, parcă apărînd din fundul unei ape tulburi, i se înfățișă în întreaga lui frumusețe și forță, în misterul și interogația lui. Începînd din ziua aceea, Marta îl va iubi la fel de mult pe cîinele Găsit cum știm că îl iubește Cipriano.

Olarul lăsase în urmă satul, cele trei case izolate pe care nimeni nu le va vedea ridicîndu-se din ruine, acum merge de-a lungul rîului, sufocat de putreziciune, va traversa cîmpurile neîngrijite, pădurea abandonată, a făcut de atîtea ori acest drum că de-abia observă dezolarea care-l înconjoară, dar azi are două motive de îngrijorare care-i justifică aerul preocupat. Unul dintre ele, demersul comercial care-l duce la Centru, nu are, evident, nevoie de o menţiune particulară, dar celălalt, care nu se ştie cît timp îl va mai afecta, îi neliniştește mai mult spiritul, fiindcă, trecînd pe lîngă intrarea pe strada unde locuieşte Isaura Estudiosa, a simţit impulsul, cu adevărat neaşteptat şi inexplicabil, de a merge să ceară veşti despre urcior, dacă utilizarea lui a scos în evidenţă vreun defect ascuns, dacă curge, dacă păstrează apa proaspătă. Evident, nu de ieri, de azi îşi cunoaşte vecina Cipriano Algor, ar fi cu neputinţă să existe vreo persoană în sat pe care el, din pricina meseriei, să n-o fi întîlnit, şi, cu toate că nu existaseră relaţii de prietenie cu familia ei, Algorii, tatăl şi fiica, însoţiseră la cimitir funeraliile defunctului Joaquim Estudioso, căci al lui era numele prin care Isaura, care venise dintr-o localitate îndepărtată ca să se mărite aici, începuse şi ea, cum e obiceiul la ţară, să fie cunoscută. Cipriano Algor îşi amintea că îşi exprimase condoleanţele la ieşirea din cimitir, în acelaşi loc unde cîteva luni mai tîrziu s-au întîlnit din nou ca să schimbe impresii şi promisiuni despre un urcior spart. Era o văduvă în plus în aşezare, încă o femeie umblînd în doliu timp de şase luni, urmate de alte şase fără atîta rigoare, şi are mare noroc, pentru că

a fost o vreme cînd doliul a împovărat mai mult trupul femeii, şi sufletul, se ştie, un an întreg de zile şi de nopţi, fără să mai vorbim de femeile bătrîne pe care legea obiceiului le silea să trăiască înveşmîntate în negru pînă la ultima suflare. Cipriano Algor se întreba dacă, în răstimpul dintre cele două întîlniri din cimitir, a mai vorbit vreodată cu Isaura Estudiosa, şi răspunsul îl surprinse, Nici măcar n-am văzut-o, şi era adevărat, nu trebuie totuşi să ne mire aparenta ciudăţenie a situaţiei, în chestiunile în care domneşte hazardul, e totuna că trăieşti într-un oraş cu zece milioane de locuitori sau într-un sat cu cîteva sute, nu se întîmplă decît ce e sortit să se întîmple. În momentul acela, gîndul lui Cipriano Algor încercă să se îndrepte spre Marta, parcă încerca s-o facă din nou responsabilă de fanteziile care-i treceau prin cap, însă obiectivitatea, onestitatea judecăţii lui vigilente reuşiră să învingă, Nu te mai ascunde, lasă-ţi fiica în pace, ea n-a spus decît cuvintele pe care doreai să le auzi, acum gîndeşte-te dacă ai să-i dai Isaurei Estudiosa ceva mai mult decît un simplu urcior şi, de asemenea, nu uita, dacă ea o fi dispusă să primească ceea ce crezi că ai de dat, dacă îţi trece ceva prin minte. Monologul se împiedica de această obiecţie, deocamdată de nedepăşit, şi de subita oprire s-a folosit imediat al doilea motiv de grijă, trei motive într-unul singur, păpuşile de lut, Centrul, şeful departamentului de achiziţii, O să vedem ce se mai întîmplă, murmură olarul, frază tîlcuită în aşa fel încît, dacă vom fi atenţi, poate servi şi pentru a masca tacit, cu o complicitate distrată, excitantul subiect al Isaurei Estudiosa. Prea tîrziu, traversăm

acum Centura Agricolă sau Verde, cum este insistent numită de oamenii cărora le place să ascundă sub cuvinte aspra realitate, culoarea de gheață murdară care acoperă solul, interminabila mare de plastic unde serele, croite după aceeași măsură, seamănă cu iceberguri împietrite, cu gigantice pietre de domino fără puncte. Înăuntrul lor nu e frig, dimpotrivă, oamenii care lucrează acolo se asfixiază de căldură, fierb în propria lor sudoare, leșină, sînt ca niște cîrpe muiate și stoarse de mîini violente. Dacă nu sînt toate cuvintele la fel, pătimirea e aceeași. Azi furgoneta e goală, Cipriano Algor nu mai aparține clubului de vînzători din inatacabilul motiv că produsele lui nu mai interesează, acum duce cîteva desene pe scaunul de alături, acolo unde le-a lăsat Marta, și nu pe locul din spate, cum a presupus cîinele Găsit, iar aceste desene sînt singura și fragila lui busolă, din fericire ieșise din casă atunci cînd, timp de cîteva momente, cea care le pictase a crezut ratată călătoria. Se spune că peisajul e o stare sufletească, că vedem lumea din afară cu ochii dinăuntru, să fie pentru că aceste extraordinare organe interioare ale vederii n-au știut să vadă fabricile și hangarele, fumul ce devorează cerul, prafurile toxice, eternele noroaie, crustele de funingine, gunoiul de ieri întins peste gunoiul de fiecare zi, gunoiul de mîine grămădit peste gunoiul de azi, aici ar fi suficienți și ochii obișnuiți ca să convingă și sufletul cel mai mulțumit să pună la îndoială norocul în care presupunea că se scaldă.

După Centura Industrială, pe șosea, pe terenurile pustii ocupate de barăci, se vede un camion ars. Nu

e nici o urmă a mărfurilor pe care le transporta, doar cîteva resturi de lăzi, împrăștiate și înnegrite, fără inscripții despre conținut și proveniență. Ori încărcătura arsese odată cu camionul, ori au reușit s-o scoată înainte de extinderea focului. Pămîntul e ud de jur împrejur, dovadă că pompierii au intervenit, dar, după toate aparențele, au ajuns tîrziu, de vreme ce camionul a ars cu totul. Staționate în față, se văd două mașini ale poliției de circulație, de cealaltă parte a șoselei un vehicul militar de transport al personalului. Olarul încetini să vadă mai bine ce se întîmplase, dar polițiștii, severi, încruntați, îi ordonară să avanseze imediat, n-a apucat decît să întrebe dacă au fost morți, dar nu i-au dat atenție. Treci mai departe, mergi, strigau, gesticulînd violent cu brațele. Atunci Cipriano Algor privi într-o parte și observă soldați mișcîndu-se printre barăci. Din cauza vitezei nu reuși să vadă altceva, doar că părea că scot locuitorii din case. Era evident că, de astă dată, hoții nu se mulțumiseră doar cu jaful. Dintr-un motiv necunoscut, așa ceva nu se mai întîmplase, au incendiat camionul, poate că șoferul a opus rezistență sau poate că grupurile organizate din barăci s-au hotărît să-și schimbe strategia, deși e greu de înțeles ce soi de profit se așteaptă ei să obțină dintr-o acțiune violentă, care, dimpotrivă, nu va face decît să justifice acțiuni la fel de brutale din partea autorităților. Din cîte știu, se gîndi olarul, armata intră pentru prima dată în cartierul de barăci, pînă acum raziile au fost mereu făcute de poliție, de altfel, oamenii se așteptau la ele, veneau agenții, uneori puneau întrebări, alteori nu, arestau doi sau trei bărbați, și viața continua ca

și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, mai devreme sau mai tîrziu arestații se întorceau. Olarul Cipriano Algor a uitat de vecina Isaura Estudiosa, femeia căreia i-a dăruit un urcior, și de șeful departamentului de achiziții din Centru, omul pe care nu știe dacă îl va putea convinge de interesul păpușilor. Gîndul lui s-a concentrat cu totul asupra unui camion pe care flăcările l-au calcinat atît de tare încît n-au lăsat nici o urmă din încărcătura pe care o ducea, dacă ducea vreuna. Dacă, dacă. Repetă conjuncția ca unul care, după ce s-a poticnit de o piatră, se întoarce înapoi ca să se împiedice din nou, de parcă ar lovi-o iar și iar, așteptînd să vadă țîșnind dinăuntru o scînteie, dar scînteia nu pare dispusă să se arate, Cipriano Algor străbătuse trei kilometri buni gîndindu-se la asta și aproape că renunțase, Isaura Estudiosa se pregătea să-și dispute terenul cu șeful de departament, cînd subit scînteia țîșni și se făcu lumină, camionul nu fusese ars de oamenii din barăci, ci chiar de poliție, era un pretext pentru intervenția armatei, Îmi pun capul că asta s-a întîmplat, murmură olarul, și se simți brusc foarte obosit, nu pentru că-și forțase prea mult mintea, ci pentru că își dădea seama că așa e lumea, minciunile sînt multe și adevărurile lipsesc, sau o mai fi cîte unul, dar în continuă schimbare, nu numai că nu ne dă timp să ne putem gîndi la el ca la un adevăr posibil, dar trebuie mai întîi verificat dacă nu cumva e vorba de o minciună probabilă. Cipriano Algor își privi pe fugă ceasul, dacă-l interesa ora, gestul n-a folosit, făcîndu-l îndată după dezbaterea despre probabilitatea minciunilor și posibilitatea adevărurilor, parcă se

aștepta să descopere concluzia în dispunerea limbilor pe cadran, un unghi drept ar însemna da, un unghi ascuțit i-ar antepune un prudent poate, un unghi obtuz spune un nu categoric, iar limbile suprapuse mai bine nu te mai gîndi. Cînd, imediat după aceea, a privit din nou cadranul ceasului, limbile arătau din nou orele, minutele și secundele, se transformaseră iar în autentice, funcționale și obediente limbi de ceas, Ajung la timp, rosti, și era adevărat, ajungea la timp, la urma urmei, mergem odată cu timpul, în timp, și niciodată în afara lui, oricît ni s-ar reproșa că rămînem pe dinafară. Acum era în oraș, mergea pe bulevardul care-l ducea la țintă, înaintea lui, mai iute decît furgoneta, alerga gîndul, șeful departamentului de achiziții, șeful departamentului, șeful achizițiilor, Isaura Estudiosa, sărmana, rămăsese în urmă. În fund, pe înaltul perete gri care tăia drumul, se vedea un enorm afiș alb, dreptunghiular, unde, cu litere de un albastru strălucitor și intens, se citeau, dintr-o parte într-alta, cuvintele, TRĂIȚI ÎN SIGURANȚĂ, TRĂIȚI ÎN CENTRU. Dedesubt, în colțul din dreapta, se distingea o linie scurtă, doar două cuvinte, scrise cu negru, pe care ochii miopi ai lui Cipriano Algor nu reușeau să le descifreze de la distanță, și totuși ele nu merită mai puțină considerație decît mesajul scris cu majuscule, dacă vrem, le putem numi complementare, dar niciodată un simplu adaos, CEREȚI INFORMAȚII, asta sfătuiau. Afișul apare aici din cînd în cînd, repetînd aceleași cuvinte, schimbîndu-și numai culoarea, uneori arată imagini de familii fericite, soțul de treizeci și cinci de ani, soția de treizeci și patru, un fiu de unsprezece,

o fiică de nouă, și de asemenea, dar nu întotdeauna, un bunic și o bunică cu părul alb, cîteva riduri și vîrstă nedefinită, toți punîndu-și să zîmbească respectivele danturi, perfecte, albe, sclipitoare. Lui Cipriano Algor i se păru de rău augur invitația, parcă își auzea ginerele anunțînd pentru a suta oară că vor merge să trăiască în Centru de îndată ce va fi promovat gardian rezident. Parcă văd c-o să ajungem tustrei pe un afiș ca ăla, își spuse, au un cuplu tînăr, Marta și soțul ei, bunicul voi fi eu dacă vor reuși să mă convingă, bunică n-avem, a murit acum trei ani, și nepoții lipsesc deocamdată, dar, în locul lor, îl vom putea pune în fotografie pe Găsit, un cîine a dat întotdeauna bine în anunțurile cu familii fericite, oricît de straniu ar părea, fiind vorba de o creatură irațională, le conferă o nuanță subtilă, dar ușor de recunoscut, de superioară umanitate. Cipriano Algor își întoarse furgoneta spre strada din dreapta, paralelă cu centrul, în timp ce se gîndea că nu, nu se poate, centrul nu primește nici cîini, nici pisici, acceptă cel mult păsări de colivie, papagali, canari, sticleți, mierle și, bineînțeles, pești de acvariu, mai ales dacă sînt tropicali, din cei care au exces de aripioare, dar nu pisici, cîini cu atît mai puțin, asta ar mai lipsi, să-l lăsăm din nou pe bietul Găsit în părăsire, o dată i-a ajuns, în clipa aceea în gîndurile lui Cipriano Algor reuși să se strecoare imaginea Isaurei Estudiosa lîngă zidul cimitirului, apoi cu urciorul în brațe, dar, așa cum a apărut, a trebuit să dispară, în față se vede intrarea în subsolul unde se descarcă mărfurile și unde șeful departamentului

de achiziții verifică facturile și hotărăște ce rămîne și ce nu.

În afară de camionul care se descărca, mai erau două care-și așteptau rîndul. Olarul se gîndi că, neaflîndu-se aici ca să livreze mărfuri, logic ar fi să-l scutească de statul la coadă. Problema care-l aducea era de competența exclusivă a șefului departamentului de achiziții, nu pentru a fi negociată cu angajați subalterni și din principiu reticenți, deci va trebui să se prezinte la ghișeu și să anunțe în ce scop venise. Parcă furgoneta, luă hîrtiile și, cu un pas care voia să pară ferm, deși îi tremurau picioarele, așa cum orice observator atent și-ar fi dat seama, traversă banda de tranzit pătată de pete de ulei vechi și recente pînă la ghișeul de primire, îl salută pe paznic cu un politicos bună ziua și ceru să vorbească cu șeful de departament. Omul plecă să transmită cererea, reveni imediat, Vine acum, spuse. Trecură încă zece minute pînă cînd, în sfîrșit, apăru nu șeful căutat, ci un subșef. Lui Cipriano Algor nu-i plăcea să-și spună povestea unuia care n-avea, în general, altă utilitate în organigramă și în practică decît de a-l feri de nepoftiți pe cel care ierarhic era deasupra lui. Noroc că, pe la mijlocul explicației, chiar subșeful și-a dat seama că, dacă se ocupa el de problemă, s-ar fi legat la cap fără să-l doară și că, într-un fel sau altul, decizia trebuia luată tot de cel care avea acest rol și care, de aceea, cîștiga cît cîștiga. Subșeful, cum ușor se deduce din acest comportament, e un nemulțumit social. Brusc îi tăie vorba olarului, luă propunerea și desenele și se îndepărtă. Ieși după cîteva minute pe ușa pe unde intrase, îi

făcu un semn lui Cipriano Algor să se apropie, nu va fi nevoie să amintim din nou că, în asemenea situații, picioarele au irezistibila tendință de a-și accentua tremurul dinainte, iar după ce-i făcu loc să treacă, se întoarse la ocupațiile lui. Șeful ținea propunerea în mîna dreaptă, desenele erau aliniate pe birou, în fața lui, ca niște cărți de pasiență. Îi făcu semn lui Cipriano Algor să se așeze, providență care-l făcu pe olar să nu se mai gîndească la picioare și să se lanseze în expunerea problemei lui, Bună ziua, domnule, iertați-mă că vin să vă deranjez de la treabă, dar e o idee care ne-a venit mie și fiicei mele, la drept vorbind mai mult ei decît mie. Șeful îl întrerupse, Înainte de a continua, domnule Algor, este de datoria mea să vă informez că Centrul a decis să nu mai achiziționeze produsele întreprinderii dumneavoastră, mă refer la cele pe care ni le-ați furnizat pînă la suspendarea achizițiilor, acum e definitiv și irevocabil. Cipriano Algor își plecă fruntea, trebuie să fie foarte atent ce vorbește, orice s-ar întîmpla nu poate spune sau face nimic care să pună în pericol șansa de a încheia afacerea cu păpușile, de aceea se mulțumi să murmure, Mă așteptam la acest lucru, domnule, dar, dacă-mi dați voie, e greu, după atîția ani ca furnizor, să fiu nevoit să aud din gura dumneavoastră asemenea cuvinte, Așa e viața, e în mare parte făcută din lucruri care se termină, Dar și din lucruri care încep, Nu sînt niciodată aceleași. Șeful de departament făcu o pauză, atinse ușor desenele, parcă distrat, apoi spuse, Ginerele dumneavoastră a venit să-mi vorbească, La rugămintea mea, domnule, la rugămintea mea, ca să mă scoată din

nesiguranţa în care trăiam, neştiind dacă mai pot continua sau nu producţia, Acum v-aţi lămurit, Da, domnule, m-am lămurit, Ar trebui să ştiţi, de asemenea, că e un principiu de onoare al Centrului să nu se accepte presiuni sau interferenţe ale unor terţi în activitatea comercială, şi cu atît mai puţin din partea angajaţilor, N-a fost vorba de presiuni, domnule, Dar a fost o interferenţă, Îmi cer scuze. Altă pauză, Ce-o să-mi mai spună acum, se întrebă olarul, îngrijorat. Nu va întîrzia s-o afle. Şeful deschise un registru, îl răsfoi, consultă o pagină, alta, apoi adună cifre pe un calculator de buzunar, în fine spuse, Mai avem în magazie, fără posibilitate de vînzare, nici măcar la preţ de sold, chiar sub cît ne-au costat, o mare cantitate de articole de la olăria dumneavoastră, obiecte de toate tipurile care ocupă un spaţiu de care avem nevoie, iată de ce mă văd obligat să vă invit să procedaţi la retragerea lor în termen de maximum două săptămîni, voiam să vă telefonez mîine ca să vă informez, Va trebui să fac nici nu-mi închipui cîte drumuri, furgoneta e mică, Cu o încărcătură pe zi veţi rezolva problema, Şi cui îi voi vinde acum vasele mele, întrebă olarul, pierit, Problema e a dumneavoastră, nu a mea, Am, cel puţin, permisiunea să negociez cu comercianţii din oraş, Contractul nostru este anulat, puteţi face afaceri cu cine doriţi, Dacă va merita efortul, Dacă va merita efortul, afară, criza e gravă, pe lîngă asta, şeful de departament tăcu, luă desenele şi le strînse, apoi le trecu încet prin faţa ochilor, unul cîte unul, le privea cu o atenţie care părea sinceră, de parcă le vedea întîia oară. Cipriano Algor nu poate întreba, Pe lîngă

asta, ce anume, trebuie să aştepte, să-şi ascundă neliniştea, în fond, şeful de departament hotăra regulile partidei, iar aici se joacă un joc inegal, în care cărţile au ajuns toate de aceeaşi parte şi, dacă e nevoie, culorile îşi vor schimba valoarea în funcţie de voinţa celui care are mîna, caz în care regele va putea să valoreze mai mult decît asul şi mai puţin decît dama, sau valetul cît doiarul, şi acesta mai mult decît toată casa regală, deşi trebuie recunoscut, cu toate că nu ştim la ce poate servi, că, fiind şase păpuşile prezentate, olarul are la fix un avantaj numeric. Şeful de departament adună desenele, le puse deoparte cu un gest absent şi, după ce se mai uită o dată în registru, îşi termină fraza, Pe lîngă asta, vreau să spun pe lîngă situaţia catastrofală în care se află comerţul tradiţional, cîtuşi de puţin propice articolelor pe care timpul şi schimbările de gust le-au discreditat, olăriei i se va interzice să facă negoţ în afară în cazul în care Centrul va comanda produsele pe care le propuneţi în acest moment, Vreţi să spuneţi, domnule, că nu ne vom putea vinde păpuşile comercianţilor din oraş, Înţelegeţi bine, dar nu înţelegeţi totul, Nu pricep unde vreţi să ajungeţi, Nu numai că nu le veţi putea vinde păpuşile, dar nu veţi avea voie să le vindeţi nici unul dintre celelalte produse ale olăriei, chiar admiţînd absurda ipoteză că v-ar fi comandate, Înţeleg, din momentul în care aş fi din nou acceptat ca furnizor al Centrului, nu mai pot fi furnizorul altcuiva, Exact, de altfel nu e cazul să fiţi surprins, astea au fost mereu regulile, Totuşi, domnule, într-o situaţie ca acum, cînd anumite produse nu mai interesează Centrul, ar fi just să i se dea furnizorului

libertatea de a-și căuta alți cumpărători, Sîntem pe terenul faptelor comerciale, domnule Algor, teoriile care nu sînt în slujba faptelor și nu le consolidează nu contează pentru Centru, acum dați-mi voie să vă spun că și noi avem competența să elaborăm teorii, și pe unele le-am lansat aici, pe piață, adică numai pe cele care au servit ca să omologheze și, la nevoie, să absolve faptele cînd ele s-au purtat urît. Cipriano Algor își spuse că nu trebuia să-i răspundă sfidător. Tentația de a se lua la trîntă verbală cu șeful de departament, eu afirm, tu negi, eu protestez, tu contești, nu duce la nimic bun, nu știi niciodată cînd un cuvînt rău interpretat poate avea ca dezastruoasă consecință distrugerea celei mai subtile și mai elaborate dialectici a persuasiunii, vechea înțelepciune spunea, cu stăpînul tău nu te joci, el mănîncă fructele coapte și ție ți le dă pe cele verzi. Șeful de departament îl privi surîzînd ușor și adăugă, Adevărul e că nu știu de ce vă spun lucrurile astea, Sincer vorbind, domnule, și pe mine mă miră, eu nu sînt decît un simplu olar, puținul pe care-l am de vînzare nu merită să vă pierdeți vremea cu mine și să mă onorați cu reflecțiile dumneavoastră, răspunse Cipriano Algor, dar imediat își mușcă limba, tocmai se hotărîse că nu va mai arunca așchii în focul unei conversații evident încordate, și iată-l din nou lansat într-o provocare, nu doar directă, ci și inoportună. Încercînd să evite răspunsul acid de care se temea, se ridică și spuse, Vă cer iertare pentru timpul pe care vi l-am răpit, domnule, vă las desenele să le apreciați, doar dacă nu, Dacă nu, Dacă nu cumva ați luat o decizie, Ce decizie, Nu știu, domnule, nu vă

ghicesc gîndurile, Decizia de a nu comanda păpușile, de exemplu, întrebă șeful de departament, Da, domnule, răspunse olarul fără să-și întoarcă privirea, în timp ce se acuza în gînd de prostie și imprudență, N-am luat încă nici o decizie, Pot să vă întreb dacă o să dureze mult, știți, situația în care ne aflăm, Voi fi rapid, i-o tăie șeful, poate veți fi anunțat mîine, Mîine, Da, mîine, nu vreau să spuneți că Centrul nu v-a dat o ultimă șansă, Cred că pot deduce din ce aud că decizia va fi pozitivă, E posibil, asta e tot ce vă pot spune în acest moment, Mulțumesc, domnule, Deocamdată nu aveți motive să-mi mulțumiți, Vă mulțumesc pentru speranța pe care mi-ați dăruit-o, nu e puțin lucru, În speranță nu poți avea încredere, Sînt de acord, dar ce putem face, trebuie să ne agățăm de ceva în clipele grele, La revedere, domnule Cipriano Algor, La revedere, domnule. Olarul puse mîna pe clanța ușii, era pe punctul de a ieși, însă șeful de departament mai avea ceva de spus, Stabiliți cu subșeful, cel care v-a trimis înăuntru, planul de retragere pentru vasele dumneavoastră, amintiți-vă că n-aveți decît două săptămîni ca să le luați pe toate, pînă la ultima farfurie, Da, domnule. Această expresie, plan de retragere, nu dă bine în gura unui civil, sună mai degrabă a operație militară decît a rutinieră înapoiere de mărfuri și, aplicată literal la pozițiile relative ale unității Centru și ale unității olărie, poate însemna fie o providențială retragere tactică în scopul regrupării forțelor dispersate pentru ca apoi, la momentul oportun, adică odată cu aprobarea producerii păpușilor, să se reia atacul, fie, dimpotrivă, poate însemna sfîrșitul, înfrîngerea pe

toată linia, debandada, fuga care încotro. Cipriano Algor îl auzea pe subșef spunîndu-i sacadat și fără să-și întoarcă ochii spre el, În fiecare zi, la patru după-amiază, va trebui să vă descurcați singur sau să aduceți ajutoare, personalul de aici nu vă poate fi pus la dispoziție nici măcar contra cost, și se întreba dacă merită să îndure asemenea rușine, să fie tratat ca un idiot, un nimeni, pe deasupra trebuind să recunoască că aveau dreptatea de partea lor, pentru Centru nu contează niște rudimentare farfurii de ceramică sau niște ridicole păpuși făcînd pe infirmierele, eschimoșii și asirienii cu barbă, nici o importanță, nimic, zero, Asta sîntem pentru ei, zero. Se așeză în sfîrșit în furgonetă, se uită la ceas, mai avea de așteptat aproape o oră pînă să-și ia ginerele, îi trecu prin minte ideea de a intra în Centru, de multă vreme n-a mai deschis ușile pentru public, fie pentru a se uita, fie pentru a cumpăra, Marçal face mereu cumpărăturile din pricina reducerilor la care are dreptul ca angajat, și a intra doar ca să se uite nu este, să ni se ierte redundanța, bine văzut, cine se plimbă înăuntru cu mîinile goale poate fi sigur că va deveni curînd obiectul atenției speciale a gardienilor, se poate chiar imagina comica situație în care propriul lui ginere îl va interpela, Tată, ce faci aici, nu cumperi nimic, iar el va răspunde, Mă duc la sectorul de vase să văd dacă mai au expusă vreo piesă de la olăria Algor, să întreb cît costă vasul decorat cu bucățele de marmură incrustate, să spun Da, domnule, nu mai sînt mulți meșteri în stare să execute un asemenea urcior, cu un finisaj atît de fin lucrat, poate că responsabilul de sector, stimulat de

opinia priceputului specialist, va recomanda departamentului de achiziții să cumpere urgent o sută de urcioare, din acelea cu bucățele de marmură, în acest caz, nu va mai trebui să ne aruncăm în aventuri cu măscărici, bufoni și mandarini, care nu știm unde ne vor duce. Cipriano Algor nu trebui să-și spună, Nu merg, de săptămîni de zile o spune fiicei și ginerelui, o dată e de ajuns. Era cufundat în aceste cugetări inutile, cu capul sprijinit de volan, cînd se apropie gardianul care veghea ieșirea din subteran, spunîndu-i, Dacă v-ați rezolvat problemele, vă rog să plecați, aici nu e garaj. Olarul spuse, Știu, porni motorul și plecă fără nici o vorbă. Gardianul notă numărul furgonetei pe o hîrtie, n-ar avea nevoie s-o facă, îl știe aproape din prima zi cînd a devenit gardian în această subterană, totuși îl notă ostentativ pentru că nu-i plăcuse acel sec Știu, oamenii, mai ales dacă sînt gardieni, trebuie tratați cu respect și considerație, nu li se răspunde Știu așa, pur și simplu, bătrînul ar fi trebuit să spună, Da, domnule, cuvinte simpatice și obediente, potrivite în orice situație, adevărul e că gardianul, mai mult decît iritat, e deconcertat, se gîndește că nici el n-ar fi trebuit să spună, Aici nu e garaj, și pe un ton disprețuitor de parcă ar fi regele lumii, cînd nu e nici măcar al subteranei murdare unde își petrece zilele. Tăie numărul și se întoarse la post.

Cipriano Algor căută o stradă liniștită unde să-și treacă timpul pînă va merge să-și aștepte ginerele la poarta serviciilor de siguranță. Parcă furgoneta la un colț de unde se zărea, la o distanță de trei întinse cvartale, o parte dintr-una din uriașele fațade ale

Centrului, cea care corespunde zonei locuite. Cu excepția ușilor care se deschid în exterior, pe nici un alt perete nu se văd deschizături, sînt ziduri impenetrabile pe care panourile suspendate care promit siguranță nu pot fi învinovățite că iau lumina și fură aerul celor care trăiesc înăuntru. Spre deosebire de fațadele netede, partea de dincoace este ciuruită de ferestre, sute și sute de ferestre, mii de ferestre, închise permanent din cauza condiționării atmosferei din interior. Se știe că atunci cînd ignorăm înălțimea exactă a unui edificiu, dar vrem să dăm o idee aproximativă despre mărimea lui, spunem că are un anumit număr de etaje, două, sau cinci, sau cincisprezece, sau douăzeci, sau treizeci și așa mai departe, mai mult sau mai puțin, de la unu la infinit. Edificiul Centrului nu e nici atît de mic, nici atît de mare, se mulțumește cu patruzeci și opt de etaje deasupra nivelului străzii și cu zece etaje sub ea. Acum, de vreme ce, staționînd aici furgoneta lui Cipriano Algor, ne-am apucat să ponderăm cîteva numere care specifică volumul Centrului, să spunem că lățimea fațadelor mai mici e de aproximativ o sută cincizeci de metri, iar a celor mai mari cu puțin peste trei sute cincizeci, fără să punem deocamdată la socoteală prelungirea construcției la care s-a făcut o detaliată aluzie la începutul acestei relatări. Mergînd mai departe cu calculele și luînd ca medie înălțimea de trei metri pentru fiecare etaj, în care se include grosimea planșeelor care le separă, vom afla, socotind și cele zece niveluri subterane, o înălțime totală de o sută șaptezeci și patru de metri. Dacă înmulțim acest număr cu cei o sută cincizeci de metri lățime

şi cu cei trei sute cincizeci de metri lungime, vom obţine ca rezultat, exceptînd greşeala, omisiunea sau confuzia, un volum de nouă milioane o sută treizeci şi cinci de mii de metri cubi, cu o palmă în plus sau în minus, cu un punct în plus, o virgulă în minus. Centrul, toţi recunosc cu uimire, e într-adevăr mare. Şi aici, bombăni Cipriano Algor printre dinţi, vrea ginerele meu să vin să trăiesc, în dosul unei ferestre care nu se poate deschide, cică pentru a nu altera stabilitatea termică a aerului condiţionat, dar adevărul e altul, oamenii se pot sinucide, dacă vor, dar nu aruncîndu-se în stradă de la o sută de metri înălţime, disperarea ar bate prea tare la ochi şi ar trezi curiozitatea morbidă a trecătorilor, care pe dată ar vrea să afle de ce. Cipriano Algor a mai spus, nu o dată, ci de multe ori, că nu va accepta niciodată să vină să locuiască în Centru, nu va renunţa la olăria care a aparţinut tatălui şi bunicului său, şi pînă şi singura lui fiică, Marta, care, sărmana, n-are altă alegere decît să-şi însoţească bărbatul cînd va fi promovat gardian rezident, a înţeles acum două-trei zile, cu o lăudabilă sinceritate, că hotărîrea finală doar tatăl poate s-o ia, fără să fie forţat de insistenţele şi presiunile unor terţe persoane, chiar justificate de iubirea filială sau de acea milă înlăcrimată pe care bătrînii, chiar dacă o resping, o trezesc în sufletul oamenilor cumsecade. Nu merg, nu merg şi gata, nici dacă mă omoară, bombăni olarul, conştient totuşi că aceste cuvinte, tocmai pentru că par atît de categorice, definitive, ar putea arăta o convingere pe care, de fapt, n-o simte, ascunzînd o slăbiciune interioară, ca o zgîrietură încă invizibilă pe peretele mai subţire al

unui urcior. Evident acesta a fost motivul, dacă tot am vorbit din nou de urcioare, pentru care Isaura Estudiosa s-a întors în mintea lui Cipriano Algor, cum s-a întîmplat, însă calea urmată de acest gînd sau raţionament, dacă de raţiune e vorba, dacă n-a fost doar lumina unui fulger instantaneu, l-a împins spre o concluzie destul de jenantă, formulată într-un murmur visător, Aşa n-ar mai trebui să vin la Centru. Gestul contrariat al lui Cipriano Algor, îndată ce pronunţă aceste cuvinte, nu ne dă voie să întoarcem spatele evidenţei că olarul, în ciuda plăcerii de a se gîndi la Isaura Estudiosa pe care am observat-o la el, nu poate să evite o mişcare de umoare care pare c-o neagă. Să pierdem timpul explicînd de ce-i place e aproape inutil, în viaţă există lucruri care se definesc singure, un anumit bărbat, o anumită femeie, un anumit cuvînt, un anumit moment, ar fi fost suficient s-o spunem astfel pentru ca toată lumea să priceapă despre ce era vorba, dar sînt şi alte lucruri, care pot fi acelaşi bărbat şi aceeaşi femeie, acelaşi cuvînt şi acelaşi moment, care, privite dintr-un unghi diferit, sub o lumină diferită, pot stîrni îndoieli şi perplexităţi, semne neliniştitoare, o insolită palpitaţie, de aceea lui Cipriano Algor îi pieri brusc plăcerea de a se gîndi la Isaura Estudiosa, vina a avut-o fraza, Aşa n-ar mai trebui să vin la Centru, de parcă ar fi spus, Dacă mă însor cu ea, ar avea cine să aibă grijă de mine, din nou se demonstrează ce nu mai are nevoie de demonstraţie, cel mai greu pentru un bărbat e să-şi recunoască slăbiciunile şi să le mărturisească. Mai ales cînd acestea se manifestă în afara anotimpului potrivit, ca un fruct pe care creanga abia îl

ține pentru că a apărut prea tîrziu. Cipriano Algor oftă, apoi se uită la ceas. Era timpul să meargă să-și ia ginerele de la ușa serviciilor de siguranță.

Cîinelui Găsit nu-i plăcu de Marçal. Erau atîtea de vorbit, atîtea noutățile, atîtea suișurile și coborîșurile curajului și speranței, trăite în aceste zile, că lui Cipriano Algor nu-i trecu prin minte, pe drumul dintre Centru și olărie, să-i pomenească ginerelui despre misterioasa apariție a cîinelui, cu singularul lui comportament. Ne cere, totuși, dragostea de adevăr, înviorată de scrupulele naratorului, să menționăm o unică și rapidă apariție a inopinatului episod în memoria selectivă a olarului, care, totuși, n-a reușit să prindă glas pentru că Marçal, cu un ton plin de îndreptățit reproș, a întrerupt relatarea socrului ca să-l întrebe de ce naiba nici el, nici Marta nu se gîndiseră să-l înștiințeze despre ce se întîmpla acasă, ideea păpușilor, desenele, experiențele de modelaj, Parcă nici nu exist pentru voi, comentă el cu amărăciune. Prins cu ocaua mică, Cipriano Algor încropi o explicație în care se amestecau nervozitatea și concentrarea proprie oricărei creații artistice cu lipsa de amabilitate cu care santinela de serviciu la telefon obișnuia să le răspundă rudelor gardienilor care locuiau în afara Centrului și, în sfîrșit, cu cîteva cuvinte decorative, grăbite, menite să umple și să încheie discursul. Din fericire, trecerea pe lîngă camionul incendiat abătu atenția de la un diferend gata-gata să devină o ceartă de familie, care, s-o spunem, nu va trece de o simplă amenințare, deși Marçal Gacho are intentia să reia subiectul cînd va

fi singur cu nevasta, în dormitor și cu ușa închisă. Cu o ușurare vizibilă, Cipriano Algor lăsă deoparte păpușile de lut ca să-și expună bănuielile iscate de incendiu, poziție pe care Marçal, încă enervat de desconsiderația căreia îi căzuse victimă, o negă cu o anume bruschețe în numele deontologiei, a conștiinței etice și a procedeelor curate care, prin definiție, au distins întotdeauna forțele armate, în general, și autoritățile administrative și polițienești, în particular. Cipriano Algor strînse din umeri, Vorbești așa pentru că ești gardian al Centrului, dacă erai civil ca mine, vedeai altfel lucrurile, Faptul că sînt gardian al Centrului n-a făcut din mine un polițist sau un militar, răspunse Marçal sec, Nu, dar ești pe aproape, la graniță, Acum ai obligația să-mi spui dacă ți-e rușine că un gardian al Centrului se află aici, lîngă dumneata, în furgoneta dumitale, respirînd același aer. Olarul nu răspunse imediat, regreta că cedase din nou stupidei și gratuitei tentații de a-și înțepa ginerele, De ce fac eu așa ceva, se întrebă, deși știa prea bine răspunsul, acest bărbat, acest Marçal Gacho voia să-i ia fata, de fapt i-o și luase însurîndu-se cu ea, să i-o ia definitiv, Chiar dacă, obosit să tot spun nu, o să merg pînă la urmă cu ei să trăiesc în Centru, își spuse. Apoi, vorbind rar, ca și cum trebuia să tragă fiecare cuvînt după el, spuse, Iartă-mă, n-am vrut să te jignesc, n-am vrut să fiu rău cu tine, uneori nu mă pot opri, pare mai puternic decît mine, și n-are rost să mă întrebi de ce, nu ți-aș răspunde, ori ți-aș spune minciuni, dar există motive, dacă vom căuta, vom găsi întotdeauna, motive pentru a explica ceva n-au lipsit niciodată, chiar nefiind cele corecte,

sînt vremurile care se schimbă, sînt bătrînii care îmbătrînesc o zi în fiecare ceas, munca nu mai e ce era, și noi, care nu putem fi decît ce-am fost, deodată ne dăm seama că lumea nu mai are nevoie de noi, dacă a avut vreodată, dar credința că eram necesari părea destul, părea suficient și, într-un anume fel, era veșnică cît timp ne ținea viața, asta e veșnicia, nimic altceva. Marçal nu vorbi, doar își așeză mîna stîngă peste mîna dreaptă a socrului, care ținea volanul. Cipriano Algor înghiți în sec, se uită la mîna care, blîndă, dar fermă, părea că vrea să i-o protejeze pe a lui, oblica cicatrice răsucită care-i dilacera adînc pielea, ultima urmă a unei arsuri brutale care nu se știe din ce uimitor noroc nu pătrunsese pînă la venele subiacente. Fără experiență, nepriceput, Marçal încercase să ajute la alimentarea cuptorului, să-i facă o impresie bună fetei pe care o curta de numai cîteva săptămîni, ca și tatălui ei, să-i arate că e un bărbat în toată firea, cînd, în realitate, de abia ieșise din adolescență și singurul lucru din viață și din lume despre care își închipuia că știe tot ce era de știut era că e îndrăgostit de fata olarului. Cel care a cunoscut vreodată asemenea certitudini își va imagina cu ușurință cu cît entuziasm tîra după el, creangă după creangă, lemnele din șopron, împingîndu-le apoi în flăcări, ce răsplată supremă i se păreau, în acele momente, surpriza încîntată a Martei, zîmbetul binevoitor al mamei ei, privirea serioasă și rezervat aprobatoare a tatălui. Și deodată, fără să se înțeleagă vreodată de ce, considerînd că în memoria olarilor nu se păstra amintirea nici unei întîmplări asemănătoare, o flacără subțire, rapidă și sinuoasă ca limba

unei cobre, țîșni șuierînd din gura vetrei și mușcă cu cruzime mîna băiatului, apropiată, inocentă, neștiutoare. Atunci s-a născut surda antipatie pe care familia Gacho a început s-o nutrească față de Algori, nu doar incalificabil de neatenți și de iresponsabili, ci și, conform inflexibilei lor judecăți, nerușinat de profitori, pentru că se folosiseră de sentimentele unui tînăr naiv ca să-l pună să lucreze pe gratis. Satele îndepărtate de civilizație nu sînt singurele unde apendicele cerebrale umane se arată în stare de a genera asemenea idei. Marta îngriji în mod repetat mîna lui Marçal, de multe ori îl consolă și-i răcori rana cu răsuflarea ei, și atît au perseverat amîndoi încît peste ani s-au căsătorit, totuși familiile nu s-au apropiat. Acum iubirea lor pare adormită, ce se poate face, pare un efect natural al timpului și al neliniștilor vieții, dar, dacă înțelepciunea veche încă mai e bună la ceva, dacă mai poate fi de vreo utilitate ignoranței moderne, să amintim împreună cu ea, discret, ca să nu rîdeți de noi, că atîta timp cît va exista viață, va exista speranță. Da, e adevărat, oricît de groși și de negri ar fi norii deasupra capului nostru, cerul, acolo sus, va fi mereu albastru, dar ploaia, grindina și fulgerele vin mereu în jos, omul nu știe ce să gîndească atunci cînd trebuie să se înțeleagă cu ștințe din acestea. Mîna lui Marçal s-a retras, așa e obiceiul între bărbați, demonstrațiile de afecțiune, ca să fie virile, trebuie să fie rapide, instantanee, unii afirmă că e din pricina pudorii masculine, așa o fi, dar să recunoaștem că și mai bărbat, în accepțiunea completă a cuvîntului, s-ar fi arătat Cipriano Algor, și desigur nu mai puțin viril, oprind furgoneta ca să-și îmbrățișeze

pe loc ginerele și să-i mulțumească pentru gest chiar acolo cu singurele cuvinte meritate, Îți mulțumesc că ți-ai pus mîna pe mîna mea, asta trebuia să spună, și nu să profite acum de seriozitatea momentului ca să se plîngă de ultimatumul impus de șeful departamentului de achiziții, închipuiește-ți, mi-a dat cincisprezece zile ca să retrag toate vasele, Cincisprezece zile, E adevărat, cincisprezece zile, și fără nici un ajutor, Îmi pare rău că nu-ți pot fi de folos, Sigur că nu poți, n-ai timp și nici n-ar fi bine pentru cariera ta să fii văzut în chip de hamal, mai rău e că nu știu cum să scap de niște cioburi pe care nu le vrea nimeni, Poate că vei reuși să vinzi vreun vas, Pentru vînzare ne ajung vasele pe care le avem în olărie, În cazul ăsta, pare într-adevăr complicat, O să mai văd, poate le las pe undeva, pe drum, N-o să-ți dea voie poliția, Dacă rabla asta, în loc de furgonetă, era un camion care-și ridică lada, ar fi fost foarte simplu, un buton electric și gata, în mai puțin de un minut, ar ajunge totul în șanț, Ai scăpa o dată sau de două ori de poliția rutieră, dar pînă la urmă tot te-ar prinde în flagrant, Altă soluție ar fi să găsesc o groapă pe cîmp, nu trebuie să fie prea adîncă, și să pun totul în ea, imaginează-ți ce nostim ar fi să asistăm, peste o mie sau două mii de ani, la dezbaterile arheologilor și antropologilor despre originea și motivele prezenței unei cantități atît de mari de vase, căni și oale de lut, și despre problematica lor utilitate, într-un loc nepopulat ca ăsta, Acum e nepopulat, peste o mie sau două mii de ani nu e deloc imposibil că orașul va ajunge unde ne aflăm în acest moment, observă Marcal Făcu o pauză, ca și

cum vorbele pe care le pronunțase îi cereau să reflecteze iar la ele, și, cu tonul perplex al celui care, fără să priceapă cum, a ajuns la o concluzie logic impecabilă, adăugă, Sau Centrul. Or, știind noi că, în viața acestui socru și a acestui ginere, supărătoarea chestiune a Centrului nu e cîtuși de puțin pașnică, e de mirare că neașteptata aluzie a gardianului intern Marçal Gacho n-a avut urmări, că periculoasa propoziție Sau Centrul n-a declanșat imediat o nouă discuție, repetîndu-se toate neînțelegerile cunoscute și același șir de reproșuri surde sau explicite. Motivul pentru care au tăcut amîndoi, presupunînd că cel care, ca noi, observă din afară are posibilitatea să dezvăluie ceea ce, cu toată probabilitatea, nici pentru ei nu e clar, trebuie să fi fost faptul că vorbele respective au constituit în gura lui Marçal, luînd în considerare mai ales contextul în care au fost rostite, o noutate absolută. Se va spune că nu e așa, că, dimpotrivă, admițînd posibilitatea că Centrul va face să dispară în viitor, printr-o absorbție teritorială de neoprit, cîmpurile pe care furgoneta le traversează acum, gardianul intern Marçal Gacho a subliniat, în nume propriu, și a aplaudat în forul său interior, puterea expansivă, în spațiu și în timp, a întreprinderii care îi plătește modestele servicii. Interpretarea ar fi valabilă și ar pune definitiv punct chestiunii dacă n-ar fi fost pauza aproape imperceptibilă, dacă acea clipă de suspendare aparentă a gîndirii n-ar corespunde, să ni se permită îndrăzneala presupunerii, apariției cuiva în stare pur și simplu să gîndească altfel. Dacă a fost așa, este ușor de înțeles că Marçal Gacho n-a putut avansa imediat pe drumul deschis

în fața lui, odată ce acest drum era menit unui om care nu era el. Cît despre olar, el a trăit destul ca să știe că cel mai bun mod de a ucide o roză e s-o deschizi cu forța cînd încă mai este o mică promisiune în boboc. Păstră așadar în memorie cuvintele ginerelui și se prefăcu că n-a înțeles adevăratul lor sens. N-au mai vorbit pînă au intrat în așezare. Ca de obicei cînd își aducea ginerele de la Centru, Cipriano Algor opri la ușa nesuferiților de cumetri, doar cît să intre Marçal, să-și îmbrățișeze mama și tatăl, dacă erau acasă, să întrebe ce-au mai făcut de ultima oară, și să iasă spunînd, Mîine vom vorbi mai pe îndelete. De obicei, erau de ajuns și prisoseau cinci minute pentru îndeplinirea rutinei sentimentelor filiale, restul de expansiune și conversația substanțială rămîneau pe a doua zi, uneori prînzeau, alteori nu, dar aproape întotdeauna fără Marta. Astăzi, totuși, cinci minute n-au fost suficiente, nici zece, și au trecut aproape douăzeci pînă la întoarcerea lui Marçal. Urcă repede în furgonetă și trînti ușa. Avea un chip serios, aproape sumbru, cu o expresie încruntată de adult pe care tinerețea trăsăturilor lui nu era pregătită s-o susțină. Ai stat mult azi, s-a întîmplat ceva, e vreo problemă în familie, întrebă socrul, atent, Nu, nu e nimic grav, scuză-mă că te-am făcut să aștepți, Ești supărat, Nu e nimic grav, ți-am spus, nu-ți face griji. Erau aproape de casă, furgoneta viră la stînga pentru a urca aleea care ducea la olărie, schimbînd viteza, Cipriano Algor își dădu seama că a trecut pe lîngă casa Isaurei Estudiosa fără să-și amintească de ea și, în această clipă, un cîine vine de sus, alergînd și lătrînd, e a doua surpriză pe care o are astăzi Marçal,

sau a treia, dacă a doua a fost vizita la părinți. De unde a mai ieșit și cîinele ăsta, întrebă, A apărut aici acum cîteva zile și l-am lăsat să stea, e o lighioană simpatică, l-am botezat Găsit, deși, dacă ne gîndim bine, noi am fost cei găsiți, nu el. Cînd furgoneta a ajuns la capătul rampei și s-a oprit, mai multe lucruri s-au întîmplat simultan sau cu intervale minime de timp, Marta s-a ivit în ușa bucătăriei, olarul și gardianul intern au coborît din mașină, Găsit a scheunat, Marta a venit spre Marçal, Marçal s-a îndreptat spre Marta, cîinele a scos un mîrîit răgușit, soțul și-a îmbrățișat soția, soția și-a îmbrățișat soțul, s-au sărutat, cîinele s-a oprit din mîrîit și a atacat o gheată a lui Marçal, Marçal și-a scuturat piciorul, cîinele n-a dat drumul prăzii, Marta a strigat, Găsit, tatăl ei a strigat același lucru, cîinele a dat drumul ghetei și a încercat să înșface glezna, Marçal l-a lovit intenționat cu piciorul, dar fără prea mare violență, Marta a spus, Nu-l bate, Marçal a protestat, El m-a mușcat, Pentru că nu te cunoaște, Pe mine nu mă cunosc nici măcar cîinii, aceste cuvinte teribile au ieșit din gura lui Marçal ca un geamăt, durere și vaiet insuportabile, Marta și-a pus mîinile pe umerii soțului, Să nu mai spui așa ceva, sigur că el nu va mai repeta, nu e nevoie, sînt lucruri care, spuse o dată, rămîn pentru totdeauna, Marta le va auzi în minte pînă în ultima zi a vieții, cît despre Cipriano Algor, dacă vrem să știm ce face în acest moment, răspunsul cel mai simplu e, Nimic, dacă n-ar fi revelatoarea circumstanță că și-a întors repede privirea la auzul vorbelor lui Marçal, totuși ceva a făcut. Cîinele se îndepărtase în direcția cuștii, dar,

la jumătatea drumului, s-a oprit, întorcîndu-se să privească. Din cînd în cînd mai scotea cîte un mîrîit. Marta spuse, Nu ştie ce sînt îmbrăţişările, a crezut probabil că vrei să-mi faci rău, dar Cipriano Algor, ca să însenineze atmosfera, interveni cu o idee mai banală, S-ar putea şi să nu-i placă uniformele, s-au mai văzut cazuri. Marçal nu răspunse, se mişca între conştiinţa regretului de a fi rostit nişte cuvinte ce vor rămîne pentru totdeauna ca o confesiune publică a unei supărări ascunse pînă în acest moment în adîncul sufletului său şi instinctiva intuiţie că, lăsîndu-le să iasă în acest fel, însemna că e pe punctul de a părăsi un drum pentru a o lua pe altul, deşi era încă devreme să ştie în ce direcţie îl va purta. O sărută pe Marta pe frunte şi spuse, Mă duc să-mi schimb hainele. Seara se lăsa repede, va fi noapte în mai puţin de jumătate de oră. Cipriano Algor îi spuse fiicei lui, Am vorbit cu omul de la achiziţii, Din cauza prostiei cîinelui, aproape c-am uitat să te întreb cum a fost discuţia, A spus că poate mîine ne va da un răspuns, Aşa de repede, E greu de crezut, într-adevăr, dar e posibil să fie o decizie pozitivă, cel puţin aşa mi-a dat de înţeles, Să sperăm că nu te înşeli, Singura frumoasă fără cusur pe care o cunosc eşti tu, Ce te-a apucat, ce vrei să spui, După o veste bună, vine mereu una proastă, Şi care e asta, Va trebui să retrag în două săptămîni vasele pe care le mai au în magazie, Merg cu tine să te ajut, Nici gînd, dacă Centrul face comanda, nu ne va ajunge timpul, vor trebui modelate păpuşile în forma lor finală, făcute mulajele, modelate, vopsite, va trebui umplut şi golit cuptorul, mi-ar plăcea să predau

prima comandă înainte să las goale rafturile magaziei, să nu-și schimbe cumva ideile, Și ce facem cu vasele, Nu-ți face griji, am vorbit deja cu Marçal, le las undeva, în cîmp, într-o groapă, dacă vrea cineva n-are decît să le ia, Cu atîtea mutări, majoritatea se vor sparge, Foarte probabil. Cîinele veni și atinse cu botul mîna Martei, părea că cere să i se explice noua compoziție a agregatului familial, cum se spunea pe vremuri. Marta îl certă, Să te văd cum te porți de acum înainte, între tine și bărbatul meu poți fi sigur că-mi aleg bărbatul. Ultima umbră a dudului negru se retrăgea încetul cu încetul începînd să se piardă în umbra mai adîncă a nopții care se apropia. Cipriano Algor murmură, Trebuie să avem grijă cu Marçal, ce-a spus el adineauri a fost ca o lovitură de cuțit, iar Marta răspunse, tot în șoaptă, A fost o lovitură de cuțit, a durut tare. Felinarul deasupra ușii se aprinse. Marçal Gacho apăru în prag, își schimbase uniforma cu o haină obișnuită, de umblat prin casă. Cîinele Găsit îl privi cu atenție, cu capul ridicat, înaintă cîțiva pași spre el, apoi se opri, în expectativă. Marçal se apropie, Facem pace, întrebă. Botul rece atinse ușor cicatricea de pe mîna stîngă, Facem pace. Olarul rosti, Uite că am avut dreptate, Găsitul nostru detestă uniformele, În viață, totul e uniformă, trupul e cu adevărat civil doar cînd e gol, răspunse Marçal, dar nu se mai simțea amărăciune în glasul lui.

În timpul cinei au vorbit îndelung despre cum i-a venit Martei ideea să facă păpuși și despre îndoielile, temerile și speranțele care au agitat casa și olăria în ultimele zile și, trecînd la chestiuni practice, au

calculat timpul necesar pentru fiecare fază de producție, ca și respectivii factori de siguranță, totul fiind diferit de condițiile de producție cu care erau obișnuiți, Totul depinde de numărul de păpuși care va fi comandat, sper să nu fie nici prea puține, nici prea multe, vom aștepta să vedem de unde bate vîntul, ca pe vremea cînd nu existau sere de plastic, comentă Cipriano Algor. După ce strînse masa, Marta îi arătă soțului ei schițele pe care le făcuse, încercările, experiențele de culoare, vechea enciclopedie de unde copiase modelele, la prima vedere pare un efort neînsemnat pentru atîta agitație, dar trebuie să înțelegem că, în circumnavigațiile vieții, o briză blîndă pentru unii poate fi pentru alții o furtună ucigătoare, totul depinde de pescajul corăbiilor și de starea pînzelor. În dormitor, cu ușile închise, Marçal își spuse din nou că nu merită să-i ceară socoteală Martei pentru că nu-l informase despre ideea cu păpușile, în primul rînd pentru că valul supărării trecuse de cîteva ceasuri bune, luînd cu el ranchiuna și proasta dispoziție, iar, în al doilea rînd, pentru că îl preocupau necazuri mult mai serioase decît sentimentul sau impresia că a fost jignit, Necazuri mai serioase și nu mai puțin urgente. Cînd un bărbat se întoarce acasă și la nevastă, după o abstinență de zece zile, dacă e tînăr ca Marçal, sau, în caz că e bătrîn, dacă vîrsta n-a reușit încă să-i înfrîngă impulsul amoros, firesc este să-și satisfacă imediat simțurile înfrigurate, lăsînd conversația pe mai tîrziu. Femeile, de obicei, nu sînt de acord. Nu e nici o grabă, dacă, dimpotrivă, Noaptea e a noastră, și cine spune noaptea spune după-amiaza sau ziua de mîine,

femeia mai mult ca sigur va prefera ca actul amoros să înceapă printr-o conversație tihnită, odihnitoare, și depărtată pe cît posibil de ideea fixă care, zumzăind ca un titirez, se învîrte în capul bărbatului. Ca un urcior adînc care se umple treptat, femeia se apropie de bărbat încetul cu încetul sau, vorbind cu mai multă proprietate, îl face să se apropie de ea, pînă cînd nevoia unuia și nerăbdarea celuilalt, deja declarate, deja coincizînd, de neamînat, fac să urce cîntînd valul unanim. Sînt totuși și excepții precum Marçal care, oricît ar vrea s-o ducă în pat pe Marta, trebuie mai întîi să reverse grelele preocupări ce-l apasă, și care nu sînt legate de Centru, nici de discuția de pe drum cu socrul, ci de părinții lui. Totuși, și de astă dată primul cuvînt va fi rostit de Marta, Este posibil să nu te recunoască cîinii, dar soția te cunoaște, Marçal, Nu vreau să vorbesc despre asta, Trebuie să vorbim despre ce ne doare, Am fost stupid și nedrept, Să lăsăm deoparte stupid, pentru că nu ești, să ne oprim la nedrept, Am recunoscut, Nici nedrept n-ai fost, Să nu complicăm lucrurile, Marta, te rog, ce-a fost a fost, Lucrurile care par să fi trecut sînt cele care nu trec niciodată, noi am fost nedrepți, Noi, cine, Eu și cu tata, mai ales eu, tata își are fiica măritată și se teme c-o va pierde, n-are nevoie de altă scuză, Dar tu, Eu n-am nici o scuză, De ce, Pentru că te iubesc, și cîteodată, de prea multe ori, dau impresia că uit, sau chiar uit, că datorez această iubire unui om concret, complet în ființa care e, nu unei persoane care trebuie să se mulțumească cu un sentiment pe jumătate difuz, care încetul cu încetul se împacă, de parcă ar fi un implacabil destin,

cu propriul lui vid muritor, Așa e căsătoria, așa trăiesc oamenii, îmi e destul să mă uit la părinții mei, Mai am încă o vină, Te rog, oprește-te, Vreau să merg pînă la capăt, Marçal, acum merg pînă la capăt, Marta, te rog, Vrei să mă opresc pentru că ghicești ce vreau să spun, Te rog, Cînd ai spus că pe tine nu te cunosc nici cîinii, ai vrut să-i spui nevestei tale că ea, nu numai că nu te cunoaște, dar nici n-a făcut nimic ca să te cunoască, în sfîrșit, aproape nimic, Nu e adevărat, tu mă cunoști, nimeni nu mă cunoaște mai bine, Doar atît cît să înțeleg sensul cuvintelor tale, dar n-am fost mai inteligentă decît tata, care și el le-a înțeles imediat, Dintre noi doi, tu ești adultul, eu nu sînt decît un copil, Poate că ai dreptate, cel puțin îmi dai mie dreptate, minunata adultă care sînt, preaînțeleapta nevastă a lui Marçal Gacho, n-a fost în stare să priceapă, deși ar trebui, ce înseamnă un om care are cinstea și simplitatea să spună despre el însuși că e doar un copil, Nu voi rămîne veșnic un copil, Nu vei rămîne veșnic un copil, de aceea, cît mai e vreme, va trebui să fac tot ce-mi stă în putință să te înțeleg așa cum ești, și să ajung probabil la concluzia că, la tine, a fi copil este, la urma urmei, un mod diferit de a fi adult, În ritmul ăsta nu voi mai ști cine sînt, Cipriano Algor ți-ar spune că e unul dintre acele lucruri care ni se întîmplă de multe ori în viață, Cred că încep să mă înțeleg cu tatăl tău, Nu-ți imaginezi, ba îți imaginezi, cît de fericită mă faci. Marta luă mîinile lui Marçal și le sărută, apoi îl strînse la piept, Uneori, spuse, ar trebui să ne întoarcem la anumite gesturi de afecțiune de pe vremuri, Ce știi tu de asta, n-ai trăit pe vremea

reverențelor și sărutărilor de mîini, Citesc ce povestesc cărțile, e parcă aș fi acolo, oricum nu m-am gîndit la sărutări de mînă și la reverențe, Obiceiurile erau diferite, moduri de a simți și de a comunica care nu mai sînt ale noastre, Chiar dacă ți se pare stranie comparația, pentru mine gesturile sînt mai mult decît niște simple gesturi, sînt ca niște desene făcute de un trup pe altul. Invitația era explicită, dar Marçal s-a prefăcut că n-a înțeles, deși știa că venise momentul s-o atragă pe Marta la sine, să-i mîngîie părul, s-o sărute încet pe față, pe pleoape, ușor, ca și cum n-ar simți dorință, ca și cum ar fi cu mintea în altă parte, gravă greșeală am face gîndind astfel, în asemenea ocazii dorința pune complet stăpînire pe trup pentru a se servi de el, să ni se ierte analogia materialistă și utilitară, parcă ar fi vorba despre o unealtă cu utilizări multiple, la fel de priceută să alunece ca și să are, la fel de puternică pentru a emite ca și pentru a recepționa, la fel de minuțioasă la numărat ca și la măsurat, la fel de activă la urcuș ca și la coborîș. Ce ai, întrebă Marta, brusc nehotărîtă, Nimic important, cîteva mici supărări, Probleme la lucru, Nu, Atunci, După ce că timpul pe care-l petrecem împreună e atît de scurt, se mai și bagă în viața noastră, Nu trăim într-un glob de sticlă, Am trecut pe la părinții mei, Vreun accident, vreo complicație. Marçal făcu semn că nu și continuă, La început s-au arătat foarte interesați să afle cam cînd aștept să fiu promovat ca gardian rezident, și eu am răspuns că nu știu, nici măcar nu sînt sigur c-o să se întîmple, Ești aproape sigur, Da, aproape sigur, dar pînă cînd nu văd, Nu crezi, și apoi, S-au

mai învîrtit puțin în jurul cozii și eu nu înțelegeam unde vor să ajungă, după aceea mi-au comunicat, în sfîrșit, marea lor idee, Și care e marea idee, Nici mai mult, nici mai puțin decît că plănuiesc să-și vîndă casa și să vină să locuiască cu noi, Cu noi, unde, În Centru, Am auzit bine, părinții tăi vor să locuiască în Centru, cu noi, Exact, Și tu ce le-ai spus, Le-am atras mai întîi atenția că e deocamdată devreme să ne gîndim la asta, dar ei mi-au răspuns că o casă nu se vinde de pe o zi pe alta, că n-o s-o vîndă după ce ne instalăm, tu și cu mine, că se apucă să caute cumpărător, Și tu ce-ai spus, Crezînd că pun punct subiectului le-am spus că avem intenția să-l luăm pe tatăl tău ca să nu rămînă singur, mai ales că olăria trece printr-un moment de criză, Le-ai spus asta, Da, dar nu le-a păsat, puțin a lipsit să nu se pună pe țipat, pe plîns, vorbesc de mama, desigur, tata nu e un sentimental, el a bombănit și a protestat, ce fel de fiu sînt eu care pun interesele unor oameni care nu sînt sînge din sîngele meu mai presus de nevoile propriilor mei progenitori, chiar așa au spus, progenitori, nu știu de unde au pescuit cuvîntul, niciodată nu și-ar fi imaginat că vor auzi din gura mea că îi reneg pe cei cărora le datorez viața, care m-au crescut și m-au educat, sigur că însurătoarea te îndepărtează, dar nu sînt dispuși să-mi suporte disprețul, că, oricum, n-am de ce să-mi fac sînge rău, nu trebuie deocamdată să cerșească în stradă, dar să nu uit că remușcarea vine întotdeauna și, dacă nu vine în timpul vieții, vine după moarte, și e mai rău, și să nu dea Domnul să am copii să mă pedepsească pentru neomenia cu care mi-am tratat azi părinții, Asta a fost fraza finală,

Nu știu dacă a fost fraza finală, am uitat probabil cîteva, croite după același tipar, Trebuia să le explici că n-are rost să-și facă griji, știi bine că tata nu vrea să meargă să locuiască în Centru, Da, dar am preferat să n-o fac, De ce, Le dădeam un motiv să creadă c-au învins, Dacă insistă, n-ai ce face, Mă vor face să nu accept promovarea, trebuie doar să găsesc un motiv să conving Centrul, Mă îndoiesc că vei găsi. Stăteau pe pat, se puteau atinge, dar momentul mîngîierilor a trecut, în aparență e la fel de departe ca vremea sărutărilor de mîini și a reverenței, sau chiar de acea clipă cînd două mîini de bărbat au fost sărutate și pe dată strînse la pieptul femeii. Marçal spuse, Știu că nu e frumos pentru un fiu să facă o asemenea declarație, dar adevărul e că nu vreau să trăiesc cu părinții mei, De ce, Nu ne-am înțeles niciodată, nici eu pe ei, nici ei pe mine, Sînt părinții tăi, Da, sînt părinții mei, într-o noapte s-au culcat și le-a venit cheful, așa m-am născut, cînd eram mic îmi amintesc că i-am auzit comentînd, de parcă se amuzau povestind o anecdotă grozavă, că el, în momentul respectiv, era beat, Cu vin sau fără vin, așa ne naștem cu toții, Recunosc că e o exagerare, dar mi se pare respingător că tatăl meu a fost beat cînd m-a zămislit, e ca și cum aș fi fiul altui bărbat, ca și cum cel care, într-adevăr, ar fi trebuit să fie tatăl meu n-a putut fi, ca și cum locul lui a fost luat de altul, de cel pe care azi l-am auzit spunînd că speră să fiu pedepsit de copiii mei, Nu s-a exprimat exact așa, Dar exact așa a gîndit. Marta luă mîna stîngă a lui Marçal, o strînse în palme și șopti, Toți tații au fost odată fii, mulți fii devin tați, însă unii

au uitat ce-au fost, iar celorlalți n-are cine să le explice ce vor fi, Nu e ușor de înțeles, Nici eu nu înțeleg, așa mi-a venit, nu da importanță, Să mergem la culcare. Se dezbrăcară și se culcară. Momentul mîngîierilor se întoarse din nou în cameră, ceru iertare c-a întîrziat atît pe afară, Nu găseam drumul, se scuză și, deodată, cum se întîmplă uneori, deveni etern. Un sfert de oră mai tîrziu, cînd trupurile erau încă înlănțuite, Marta șopti, Marçal, Ce e, întrebă el, somnoros, Mi-a întîrziat două zile.

În ocrotitoarea tăcere din cameră, între cearşafurile răvăşite de agitaţia amoroasă de adineauri, bărbatul şi-a auzit nevasta comunicîndu-i că i-a întîrziat ciclul două zile, şi vestea i s-a părut ceva nemaiauzit şi absolut incredibil, un al doilea fiat lux într-o epocă în care latina a încetat să mai fie folosită şi practicată, un surge et ambula vernacular care n-are idee încotro se îndreaptă şi tocmai de aceea sperie. Marçal Gacho, care, doar cu o oră înainte, sau mai puţin, cu un mişcător abandon, rar întîlnit la sexul masculin, se mărturisise copil, este, pînă la urmă, fără să aibă habar, tată embrionar de cîteva săptămîni, lucru care, din nou, ne demonstrează că nu trebuie niciodată să ne simţim siguri de ceea ce credem că sîntem pentru că, chiar atunci, s-ar putea foarte bine să fi devenit altceva. Aproape tot ce şi-au spus Marta şi Marçal pînă tîrziu în noapte, înainte să adoarmă de epuizare, e descris într-o mie şi una de poveşti despre cupluri cu copii, dar analiza concretă a situaţiei în care se află acest cuplu trecu în revistă şi anumite chestiuni care le sînt proprii, precum slăbirea capacităţii Martei de a suporta duritatea muncii în olărie, problemă deocamdată fără soluţie pentru că depinde de aşteptata numire, întrebarea dacă copilul se va naşte înainte sau după mutarea în Centru. În ce priveşte prima chestiune, Marta afirmă că nu crede că mama ei, răposata Justa Isasca, o femeie care a muncit fără odihnă pînă în ultima zi, a ales să se

bucure de plăcerile unei totale trîndăvii doar pentru c-a rămas gravidă, Eu însămi aș aduce mărturie despre asta dacă aș recupera memoria celor nouă luni pe care le-am trăit în pîntecele ei, Copilului din burta mamei îi e cu neputință să știe ce se întîmplă afară, răspunse Marçal, căscînd, Așa o fi, însă trebuie să recunoști cel puțin că ar fi cum nu se poate mai firesc ca pruncul să cunoască intim ce se întîmplă în trupul mamei, problema, după părerea mea, stă toată în memorie, Dacă nu ne aducem aminte nici măcar de ce se întîmplă în clipa nașterii, Atunci ne pierdem, probabil, prima memorie, Bați cîmpii, dă-mi un sărut. Înainte de această delicată conversație și de acest sărut, Marçal își exprimase vehement dorința să se mute în Centru înainte de naștere, Vei avea cea mai bună asistență medicală pe care ți-o poți închipui, nu există nimic asemănător, nici pe departe, nici pe aproape, atît în medicină, cît și în chirurgie, De unde știi, n-ai stat niciodată în spitalul Centrului, probabil că nici nu ai intrat acolo, Știu oameni care au fost internați, un superior de-al meu a intrat aproape mort și a ieșit ca nou, și unii din afară bagă pile să fie primiți, dar normele sînt inflexibile, Vorbești de parcă n-ar muri nimeni în Centru, Se moare, evident, dar moartea se observă mai puțin, E un avantaj, fără îndoială, O să vezi cînd vom fi acolo, O să văd că moartea se observă mai puțin, asta vrei să spui, Nu vorbeam de moarte, Ba da, domnule, Nu-mi pasă de moarte, vorbeam de tine și de copilul nostru, de spitalul unde o să-l naști, Dacă numirea ta nu va întîrzia prea mult, Dacă în nouă luni nu mă promovează, nu mă mai promovează niciodată, Dă-mi un

sărut, domnule gardian intern, și hai să dormim, Uite-ți sărutul, dar mai trebuie să vorbim despre ceva, Despre ce anume, De azi înainte vei lucra mai puțin în olărie și, peste două-trei luni, vei renunța de tot, Crezi că tatăl meu se poate descurca singur, mai ales dacă Centrul va comanda păpușile, Vom angaja pe cineva să-l ajute, Știi bine că e zadarnic, nu vrea nimeni să lucreze la olărie, Dar în starea ta, În starea mea, ce, mama a lucrat tot timpul cît a fost gravidă cu mine, De unde știi, Îmi aduc aminte. Rîseră amîndoi. Marta propuse, Deocamdată să nu-i spunem nimic tatei, el va fi încîntat, dar mai bine să nu-i spunem, De ce, Nu știu, are prea multe pe cap, Olăria, Nu numai olăria, Centrul, Și Centrul, comanda care va veni sau nu, vasele pe care trebuie să le ia înapoi, dar mai sînt și altele, povestea unui urcior căruia i-a căzut toarta, de exemplu, o să-ți povestesc mai tîrziu. Marta adormi prima. Marçal nu mai era la fel de speriat, acum știa mai mult sau mai puțin pe ce cale o va lua după nașterea copilului și, după aproape o jumătate de oră, cînd somnul îl atinse cu degete de fum, se lăsă purtat cu spiritul în pace, fără rezistență. Ultimul lui gînd conștient a fost întrebarea dacă Marta a vorbit într-adevăr de toarta unui urcior, Ce prostie, probabil că visez, își spuse. El a dormit cel mai puțin, dar s-a trezit primul. Lumina zorilor se strecura prin crăpăturile obloanelor. Vei avea un fiu, își spuse, și repetă, un fiu, un fiu, un fiu. Imediat, împins de o curiozitate fără dorință, aproape inocentă, dacă mai există inocență în acest loc al lumii numit pat, ridică păturile ca să privească trupul Martei. Era întoarsă spre el, cu genunchii

ușor îndoiți. Partea inferioară a cămășii de noapte i se răsucise pînă la brîu, albeața pîntecelui abia se putea distinge în penumbră, dispărînd complet în zona întunecată a pubisului. Marçal lăsă să cadă cuverturile și înțelese că momentul mîngîierilor încă nu plecase, rămăsese în cameră, neclintit toată noaptea și era tot acolo, așteptînd. Probabil atinsă de aerul rece care se mișcase odată cu cearșafurile, Marta suspină și își schimbă poziția. Ca o pasăre pipăind delicat locul primului ei cuib, mîna stîngă a lui Marçal, ușoară, îi atinse pîntecele. Marta deschise ochii și zîmbi, apoi spuse glumind, Bună ziua, domnule tată, dar expresia ei se schimbă brusc, își dăduse seama că nu erau singuri în cameră. Momentul mîngîierilor se insinuase între ei, intrase sub cearșafuri, nu știa să spună explicit ce dorea, dar i-au făcut pe plac.

Cipriano Algor deja ieșise din casă. Dormise prost întrebîndu-se dacă azi va primi răspunsul șefului departamentului de achiziții și cum va fi, pozitiv sau negativ, reticent, îl va amîna, însă ce i-a alungat complet somnul timp de cîteva ore a fost o idee care i-a răsărit în minte pe la miezul nopții și care, ca toate cele care ne asaltează în ceasurile moarte ale insomniei, i se păru extraordinară, magnifică și, în cazul de față, o adevărată lovitură a unui talent de negociere demn de toată lauda. Trezindu-se după cele două ore de somn agitat, cît reușise trupul lui disperat să sustragă propriei extenuări, pricepu că ideea, de fapt, nu făcea doi bani, era mai prudent să nu-și facă iluzii privind natura și caracterul celor care dețin puterea, orice ordin venit de la cei învestiți cu o autoritate peste cea obișnuită trebuie considerat

ca un dictat al destinului care nu poate fi refuzat. Căci, dacă simplitatea este o virtute, nu există nici o idee mai virtuoasă ca asta, aşa cum se va constata imediat, Domnule şef de departament, ar zice Cipriano Algor, am reflectat la ce mi-aţi spus, că am două săptămîni pentru a retrage vasele care ocupă spaţiu în magazie, pe moment nu mi-am dat seama, probabil din cauza emoţiei pe care am simţit-o înţelegînd că există o vagă speranţă de a fi în continuare furnizorul Centrului, dar apoi am început să meditez, să cuget, şi mi-am dat seama că nu e uşor, ba e de-a dreptul imposibil, să îndeplinesc în acelaşi timp două sarcini, adică să iau vasele şi să fac păpuşile, da, ştiu bine că încă n-aţi spus că le veţi comanda, dar, presupunînd c-o veţi face, m-am gîndit, din simplu spirit de prevedere, să vă propun o alternativă, să-mi lăsaţi liberă prima săptămînă ca să pot avansa cu lucrul la păpuşi, să retrag jumătate din vase a doua săptămînă, să mă întorc la păpuşi într-a treia şi să termin transportatul vaselor într-a patra, ştiu, ştiu, nu e cazul să-mi spuneţi, nu mă prefac că nu mai există altă opţiune, de a începe cu vasele în prima săptămînă şi apoi să schimb, după secvenţa păpuşi, vase, păpuşi, dar cred că, în acest caz particular, ar trebui luaţi în considerare factorii psihologici, toată lumea ştie că starea de spirit a creatorului nu seamănă cu a distrugătorului, dacă aş putea începe cu păpuşile, adică prin creaţie, şi, în plus, cu o excelentă dispoziţie sufletească, aş accepta cu mai mult curaj anevoioasa sarcină de a distruge roadele propriei mele munci, să nu mai am cui le vinde e ca şi cum le-aş distruge, şi mai rău dacă nu găsesc pe nimeni

să le vrea, chiar date de pomană. Acest discurs, care, la trei noaptea, îi părea autorului lui de o logică imbatabilă, deveni absurd odată cu prima rază de lumină și de-a dreptul ridicol în lumina denunțătoare a soarelui. În sfîrșit, ce trebuie să se întîmple se va întîmpla, îi spuse olarul cîinelui Găsit, n-o sta diavolul mereu pitit după ușă. Din cauza evidentei diferențe de concepte și a vocabularului distinct al fiecăruia, Găsit nu putea nici măcar aspira la o simplă înțelegere preliminară a ceea ce voia stăpînul să-i comunice, și, într-un anume sens, era mai bine, pentru că o condiție indispensabilă pentru a trece la următorul grad de înțelegere ar fi să-l întrebe ce înseamnă diavolul, figură, entitate sau personaj, presupunem, absentă din lumea spirituală canină de la bun început, și e clar că, punînd o întrebare din astea, discuția ar fi nesfîrșită. Odată cu apariția Martei și a lui Marçal, neobișnuit de binedispuși, de parcă noaptea trecută le dăruise mai mult decît obișnuita revărsare a dorințelor acumulate în timpul celor zece zile de despărțire, Cipriano Algor își alungă ultimele urme de indispoziție și, imediat, datorită căilor mentale ușor de desenat pentru cine cunoaște premisa și concluzia, se pomeni gîndindu-se la Isaura Estudiosa, la ea ca persoană, dar și la numele pe care-l poartă, de ce se numește Estudiosa, numele soțului, cînd el e mort, Cu prima ocazie, se gîndi olarul, să nu uit s-o întreb care e numele ei de familie, numele ei propriu, al ei personal, cel de obîrșie, de familie. Absorbit de grava decizie pe care o luase, diligență dintre cele mai temerare pe teritoriul rezervat al numelui, căci nu e prima oară cînd o poveste de dragoste începe,

pentru a nu da decît un exemplu, prin fatala curiozitate, Ce nume porți, a întrebat ea, Cipriano Algor nu observă imediat că Marçal și cîinele se împrieteniseră și se jucau ca niște vechi amici care nu s-au văzut de mult, Era uniforma, spunea ginerele, și Marta repeta, Era uniforma. Olarul îi privi cu mirare, de parcă toate lucrurile din lume și-ar fi schimbat brusc sensul, poate pentru că se gîndise la vecina Isaura mai mult pentru numele pe care-l purta decît pentru femeia care era, într-adevăr nu e obișnuit, nici măcar în gîndurile distrate, să înlocuiești ceva prin altceva, doar dacă n-o fi consecința faptului că a trăit mult, poate că există lucruri pe care începem să le înțelegem doar cînd ajungem acolo, Ajungem acolo, Unde, La bătrînețe. Cipriano Algor se îndreptă spre cuptor, murmura o cantilenă fără sens, Marta, Marçal, Isaura, Găsit, apoi schimbînd ordinea, Marçal, Isaura, Găsit, Marta și iar, Isaura, Marta, Găsit, Marçal, și iar, Găsit, Marçal, Marta, Isaura, în sfîrșit, adăugă propriul lui nume, Cipriano, Cipriano, Cipriano, îl repetă pînă pierdu șirul, pînă cînd simți că amețeala îl azvîrlea în afara propriei persoane, pînă cînd încetă să mai înțeleagă ce spunea, atunci pronunță cuvîntul cuptor, cuvîntul șopron, cuvîntul lut, cuvîntul dud, cuvîntul arie, cuvîntul felinar, cuvîntul pămînt, cuvîntul lemn, cuvîntul ușă, cuvîntul pat, cuvîntul cimitir, cuvîntul toartă, cuvîntul urcior, cuvîntul furgonetă, cuvîntul apă, cuvîntul olărie, cuvîntul iarbă, cuvîntul casă, cuvîntul foc, cuvîntul cîine, cuvîntul femeie, cuvîntul bărbat, cuvîntul, cuvîntul, și toate lucrurile din lume, numite și nenumite, cunoscute și secrete, vizibile și invizibile, precum un stol de

păsări care a obosit să zboare și coboară din nori, se așezară unul cîte unul la locurile lor, umplînd absențele și reordonînd sensurile. Cipriano Algor se așează pe banca veche de piatră pe care bunicul o pusese lîngă cuptor, își sprijini coatele pe genunchi, bărbia în palmele împreunate și desfăcute, nu privea casa, nici olăria, nici cîmpurile care se întindeau dincolo de șosea, nici acoperișurile satului la dreapta lui, se uita la pămîntul semănat cu minuscule fragmente de ceramică, la țărîna albicioasă și grunjoasă de dedesubt, la furnica rătăcită care ridica cu mandibulele-i puternice un spic de două ori mai mare decît ea, la forma unei pietre de unde pîndea capul delicat al unei șopîrle, ca de îndată să dispară. N-avea nici gînduri, nici senzații, era doar cea mai mare dintre bucățile de lut, un bulgăre uscat pe care o ușoară apăsare a degetelor ar fi de ajuns s-o facă fărîme, un grăunte căzut din spic și purtat de hazardul unei furnici, o piatră unde din cînd în cînd se adăpostea o ființă vie, un scarabeu, sau o șopîrlă, sau o iluzie. Găsit păru că răsare de nicăieri, nu e aici și deodată este, își puse brusc labele pe genunchii stăpînului, stricîndu-i postura de contemplator al vanităților lumii care-și pierde timpul, sau crede că-l cîștigă, punînd întrebări furnicilor, scarabeilor și șopîrlelor. Cipriano Algor îl mîngîie pe cap și puse altă întrebare, Ce vrei, dar Găsit n-a răspuns, doar gîfîia și căsca botul de parcă ar fi zîmbit la nerozia întrebării. Atunci auzi glasul lui Marçal chemîndu-l, Tată, vino, micul dejun e gata. Ginerele făcea pentru prima dată așa ceva, ceva neobișnuit trebuie că se întîmplă în casa și în viața celor doi, dar el nu reușea să ghicească,

îşi imaginã fiica spunînd, Cheamă-l tu, sau, lucru şi mai ieşit din comun, Marçal luîndu-i-o înainte, Îl chem eu, o explicaţie există, fără îndoială. Se ridică de pe bancă, mai mîngîie o dată cîinele pe cap şi plecară, Cipriano Algor nu observă că furnica nu va mai călca niciodată pe drumul care o ducea la furnicar, încă îşi ţine spicul strîns vitejeşte între mandibule, dar călătoria ei s-a sfîrşit acolo, de vină a fost ţopăiala lui Găsit, care nu se uită unde-şi pune labele.

În timpul mesei, parcă răspunzînd unei întrebări, Marçal îl informă că le telefonase părinţilor ca să le spună că o treabă urgentă îl împiedica să ia prînzul cu ei, iar Marta îşi dădu cu părerea că n-ar trebui să înceapă azi să care vasele, Aşa ne-am petrece ziua împreună, e de presupus că, în două săptămîni, o diferenţă de o zi nu va fi prea gravă, Cipriano Algor făcu observaţia că şi el se gîndise la asta, mai ales din pricina şefului de departament care ar putea oricînd telefona, Şi trebuie să fiu acasă pentru a-i putea răspunde. Marta şi Marçal se uitară cu îndoială unul la celălalt, iar el spuse prudent, Dacă aş fi în locul dumitale, ştiind cum funcţionează Centrul, n-aş fi atît de încrezător, Aminteşte-ţi că el însuşi a admis posibilitatea de a-mi răspunde astăzi, Chiar şi în acest caz, ar fi putut fi doar vorbe în vînt, din cele pe care le spui fără să le dai prea multă importanţă, Nu e vorba de încredere, cînd puterea de a decide e în mîinile altora, cînd nu le poţi influenţa judecata, nu-ţi rămîne decît să aştepţi. N-au avut mult de aşteptat, telefonul a sunat în timp ce Marta strîngea masa. Cipriano Algor se precipită, apucă receptorul

cu o mînă tremurătoare, spuse, Olăria Algor, la celălalt capăt al firului, o femeie, secretară sau telefonistă, întrebă, Sînteţi domnul Algor, Da, eu sînt, Un moment, vi-l dau pe domnul şef de departament, timp de un nesfîrşit minut, olarul trebui să asculte muzica de viori care umplea cu o maniacă insistenţă aceste aşteptări, îşi privi fiica, dar n-o vedea, ginerele, dar ca şi cum n-ar fi fost acolo, pe neaşteptate muzica încetă, se stabilise legătura, Bună ziua, domnule Algor, spuse şeful departamentului de achiziţii, Bună ziua, domnule, chiar acum îi spuneam fiicei şi ginerelui meu că, dacă mi-aţi promis, cu siguranţă veţi suna astăzi, Despre promisiunile îndeplinite trebuie vorbit mult ca să uităm de cele neîndeplinite, Aşa e, domnule, V-am studiat propunerea, am luat în considerare diverşi factori, atît pozitivi, cît şi negativi, Mă scuzaţi că vă întrerup, cred că v-am auzit vorbind de factori negativi, Nu negativi în sensul riguros al termenului, aş spune mai curînd factori care, fiind în principiu neutri, ar putea să reprezinte o influenţă negativă, Mi-e destul de greu să înţeleg, dacă nu vă supăraţi, Mă refer la faptul că olăria dumneavoastră nu are nici un fel de experienţă cunoscută în fabricarea produselor pe care le propuneţi, E adevărat, domnule, dar şi eu, şi fiica mea ne pricepem la modelat şi, pot spune fără vanitate, sîntem buni la asta, şi dacă e adevărat că n-am făcut niciodată o producţie industrială, asta s-a întîmplat pentru că ne-am orientat de la bun început spre producţia de vase, Înţeleg, dar, în aceste condiţii, n-a fost uşor să vă susţin propunerea, Adică, dacă-mi permiteţi întrebarea şi interpretarea, aţi susţinut-o, Da, am susţinut-o, Şi

hotărîrea, Hotărîrea e pozitivă pentru o primă fază, Ah, mulțumesc, domnule, dar trebuie să vă rog să-mi explicați ce e cu prima fază, Adică vom face o comandă experimentală de două sute de figuri din fiecare model, iar posibilitatea unor noi comenzi va depinde, evident, de modul cum primesc clienții produsul, Nu știu cum v-aș putea mulțumi, Pentru Centru, domnule Algor, mulțumirea stă în satisfacerea clienților noștri, dacă ei sînt mulțumiți, adică cumpără și continuă să cumpere, și noi vom cumpăra, vedeți ce s-a întîmplat cu vasele dumneavoastră, nu-i mai interesează și, cum produsul, spre deosebire de ce s-a întîmplat în alte cazuri, nu merita efortul și cheltuiala de a-i convinge că greșesc, am pus capăt relației noastre comerciale, e foarte simplu, cum vedeți, Da, domnule, e foarte simplu, să sperăm că păpușile de acum nu vor avea aceeași soartă, O s-o aibă mai devreme sau mai tîrziu, ca totul în viață, ce nu mai folosește se aruncă, Inclusiv oamenii, Exact, inclusiv oamenii, chiar eu voi fi azvîrlit afară cînd nu voi mai fi de folos, Dar dumneavoastră sînteți șef, Sînt șef, e adevărat, dar numai pentru cei de sub mine, deasupra mea sînt alți judecători, Centrul nu e un tribunal, Vă înșelați, e un tribunal, și nu știu altul mai implacabil, De fapt, domnule, nu știu de ce vă irosiți prețiosul timp vorbind despre aceste subiecte cu un olar neînsemnat, Bag de seamă că repetați lucruri pe care vi le-am spus eu ieri, Cred că e adevărat, mai mult sau mai puțin, Motivul e că anumite lucruri nu se pot spune decît celor de mai jos, Și eu sînt mai jos, Nu eu v-am pus acolo, dar acolo sînteți, Mai am încă cel puțin această utilitate, dar veți progresa în carieră,

cum sînt sigur că se va întîmpla, și mult mai mulți se vor afla sub dumneavoastră, Dacă se va întîmpla așa, domnule Cipriano Algor, veți deveni invizibil pentru mine, Cum ați spus adineauri, așa e viața, Așa e viața, dar deocamdată eu sînt cel care va semna comanda, Domnule, mai am o problemă de supus judecății dumneavoastră, Ce problemă, E vorba de retragerea vaselor, Deja s-a hotărît, v-am dat un termen de cincisprezece zile, Între timp mi-a venit o idee, Ce idee, Cum este în interesul nostru și al Centrului să grăbim cît mai mult comanda, ne-ar fi de mare ajutor dacă am putea să alternăm, Să alternați, Vreau să spun, o săptămînă pentru a lua vasele, alta pentru a lucra la statuete, și tot așa succesiv, Dar asta ar însemna că v-ar trebui o lună ca să-mi eliberați magazia, în loc de cincisprezece zile, Da, totuși am cîștiga timp pentru a înainta cu lucrul, Ați spus o săptămînă vasele, alta statuetele, Da, domnule, S-o facem atunci altfel, prima săptămînă pentru statuete, următoarea pentru vase, în fond, e o chestiune de psihologie aplicată, construcția a fost întotdeauna mai stimulatoare decît distrugerea, N-aș fi îndrăznit să vă cer așa de mult, domnule, sînteți foarte amabil, Nu sînt amabil, sînt practic, îi tăie vorba șeful departamentului de achiziții, Poate că și amabilitatea este o chestiune de practică, murmură Cipriano Algor, Repetați, n-am înțeles prea bine, Nu contează, domnule, nu e important, Oricum ar fi, repetați, Am spus că și amabilitatea este poate o chestiune de practică, E o opinie de olar, Da, domnule, dar nu toți olarii ar avea-o, Olarii sînt pe ducă, domnule Algor, Și opiniile de acest gen. Șeful

departamentului nu răspunse imediat, s-o fi gîndind dacă merită să se mai distreze cu acest soi de joc de-a şoarecele şi pisica, însă poziţia sa pe harta organică a Centrului îi aminti că structurile ierarhice se definesc şi se menţin pentru a fi scrupulos respectate, şi niciodată depăşite sau pervertite, fără să uităm că a trata inferiorii sau subalternii cu excesivă încredere a dus întotdeauna la minarea respectului şi la instaurarea permisivităţii, sau, pentru a folosi cuvinte mai explicite, fără ambiguitate, la insubordonare, indisciplină şi anarhie. Marta, care de cîteva clipe se străduia să-i atragă atenţia tatălui ei fără să reuşească, atît era de absorbit de disputa verbală, mîzgălise rapid pe o hîrtie două întrebări cu litere de tipar şi acum i le punea sub nas, Care, Cîte. Citindu-le, Cipriano Algor îşi duse mîna liberă la cap, neatenţia lui nu avea scuză, multă conversaţie de dragul conversaţiei, multe argumente şi contraargumente, dar, din ce-l interesa cu adevărat, ştia doar o parte şi numai pentru că îi spusese şeful departamentului de achiziţii, şi anume că fiecare dintre statuetele comandate vor fi două sute la număr. Tăcerea a durat mai puţin decît am crede, însă din nou trebuie să ne amintim că, într-o clipă de tăcere, chiar mai scurtă decît aceasta, se pot întîmpla multe lucruri, şi cînd, ca în cazul de faţă, e necesar să le enumerăm, să le descriem, să le explicăm pentru a reuşi să înţelegem ceva din sensul pe care-l au fiecare şi toate laolaltă, imediat apare cineva şi ne contrazice spunînd că e imposibil, lumea nu încape în gaura acului, cînd adevărul e că universul a încăput într-o gaură de ac, şi în ea ar încăpea

chiar două universuri. Totuși, pe un ton circumspect, pentru ca deșteptarea dragonului adormit să nu fie prea bruscă, e timpul ca Cipriano Algor să murmure, Domnule, e timpul și ca șeful departamentului de achiziții să pună punct unei discuții pe care mîine, din motivele expuse mai sus, ar putea s-o regrete și să dorească să nu se fi întîmplat, Bine, ne-am înțeles, puteți trece la treabă, mîine expediez comanda, moment în care olarul spuse că mai e un amănunt de rezolvat, Ce amănunt, Care sînt ele, domnule, Care sînt ele, ați vorbit de un detaliu, nu de mai multe, Ce păpuși comandați dintre cele șase, asta mai trebuie să aflu, Toate, răspunse șeful departamentului de achiziții, Toate, repetă stupefiat Cipriano Algor, celălalt însă nu-l mai auzi, închisese. Năucit, olarul își privi fiica, apoi ginerele, N-am sperat niciodată, am auzit și nu-mi vine să cred, a spus că va comanda două sute din fiecare, Din toate șase, întrebă Marta, Cred că da, asta a spus, toate. Marta alergă spre tatăl ei și-l îmbrățișă cu putere, fără o vorbă. Marçal se apropie și el de socru, Uneori lucrurile merg prost, dar uneori vine o zi numai cu vești bune. Dacă Cipriano Algor ar fi fost doar un strop mai interesat de ceea ce spuneau ceilalți, dacă nu l-ar fi năucit bucuria că are asigurată munca, ar dori desigur să afle ce alte vești bune a mai adus această zi. De altfel, pactul tăcerii stabilit numai de cîteva ore între viitorii părinți aproape c-a fost încălcat atunci, Martei îi stătea pe limbă să spună Tată, am impresia că sînt gravidă, dar și-a luat seama și a reușit să-și înghită cuvintele. Marçal n-a observat, neclintit în angajamentul luat, nici Cipriano, neatins de nici o bănuială.

De altfel, o astfel de revelație ar fi putut s-o aibă numai cineva care nu numai că știe să citească pe buze, abilitate relativ obișnuită, dar e și în stare să prevadă ce vor pronunța ele cînd gura abia a început să se deschidă. La fel de rară este această înzestrare magică precum cealaltă, de care am vorbit altundeva, a vederii înăuntrul trupului prin sacul de piele care-l învăluie. În ciuda seducătoarei profunzimi a ambelor teme, propice celor mai suculente reflecții, trebuie să le abandonăm pentru a asculta ce spune Marta, Tată, făcînd socoteala, șase ori două sute fac o mie două sute, va trebui să predăm o mie două sute de păpuși, e multă muncă pentru doi oameni și foarte puțin timp. Numărul exagerat de mare făcu să pălească cealaltă veste bună a zilei, probabilitatea că Marçal și Marta vor avea un copil, considerată sigură, își pierdu deodată din forță, redeveni simpla posibilitate din fiecare zi, efectul ocazional sau intenționat al uniunii sexuale, pe căile pe care le numim naturale și fără precauții, între un bărbat și o femeie. Gardianul intern spuse, pe jumătate serios, pe jumătate glumeț, Prevăd că de acum înainte voi dispărea din peisaj, sper cel puțin să nu uitați că exist, Niciodată n-ai existat așa de mult, răspunse Marta, iar Cipriano Algor își luă pentru o clipă gîndul de la cele o mie două sute de păpuși ca să se întrebe ce-o fi vrut ea să spună.

În cele din urmă mor și cei care trăiesc în Centru, spuse Cipriano Algor, intrînd în casă cu cîinele după el după ce-și dusese ginerele la slujbă, Presupun că nimeni nu și-a imaginat vreodată contrariul, răspunse Marta, știm cu toții că ei își au înăuntru propriul lor cimitir, Cimitirul nu se vede de pe stradă, însă fumul da, Care fum, De la crematoriu, Centrul nu are crematoriu, N-a avut, dar acum are, Cine ți-a spus, Marçal, cînd am ajuns pe bulevard, am văzut fum ieșind din acoperiș, era ceva de care se vorbea și a ieșit bine, Marçal spune că începuseră să aibă probleme cu spațiul, Pe mine mă miră fumul, eram aproape sigur că tehnologia actuală l-a eliminat, Poate fac experiențe și ard alte lucruri, vechituri care nu mai sînt la modă, ca farfuriile noastre, Nu te mai gîndi la farfurii, avem multă treabă, Am venit cît de repede am putut, doar l-am lăsat pe Marçal în fața ușii și m-am întors, răspunse Cipriano Algor. Omisese micul ocol care i-a permis să treacă prin fața casei Isaurei Estudiosa și nu-și dădea seama că vorbele lui sunau a justificare improvizată, sau își dădea seama, dar nu reușea s-o evite. De fapt, îi lipsise curajul să oprească furgoneta și să bată la ușa văduvei lui Joaquim Estudioso, dar n-a fost singurul motiv pentru care, pentru a folosi o expresie cam aspră, se arătase laș, se temuse mai ales că va deveni ridicol pomenindu-se în fața femeii fără să știe ce să-i spună și, în disperare de cauză, întrebînd-o

despre urcior. O importantă întrebare va rămîne pe veci nelămurită, dacă, intrînd să schimbe două vorbe cu Isaura Estudiosa, Cipriano Algor i-ar fi povestit despre morți, fum și crematorii sau dacă, dimpotrivă, plăcerea conversației i-ar fi adus în minte vreo temă mai plăcută, precum revenirea rîndunelelor sau bogăția de flori care a răsărit pe cîmpuri. Marta înșiră pe masa din bucătărie cele șase desene din ultima fază pregătitoare, în ordine, măscăriciul, bufonul, infirmiera, eschimosul, mandarinul, asirianul cu barbă, asemănătoare celor supuse judecății șefului departamentului de achiziții, cu o deosebire sau două de detaliu, însă neînsemnate, nu sînt suficiente pentru a le considera versiuni diferite ale aceleiași propuneri, Marta trase un scaun pentru tatăl ei, dar el rămase în picioare. Își rezemase mîinile pe masă, privea figurile una după alta, în sfîrșit spuse, E păcat că nu avem și perspectiva din profil, De ce, Ne-am face o idee mai precisă despre modul cum ar trebui să le modelăm, Ideea mea, amintește-ți, era să le modelăm goale și apoi să le îmbrăcăm, Nu cred că e o idee bună, De ce, Uiți că sînt o mie două sute, Da, știu foarte bine, sînt o mie două sute, A modela o mie două sute de statuete goale și apoi a le îmbrăca una cîte una înseamnă o muncă dublă, le-am face și le-am reface, Ai dreptate, ce prostie că nu m-am gîndit, Că veni vorba, și eu am fost la fel de prost, am crezut că Centrul va alege numai trei sau patru păpuși, și nu ne-a trecut prin cap că prima comandă va fi așa de mare, Vasăzică, n-avem decît o soluție, spuse Marta Exact, Modelăm cele șase păpuși care vor servi pentru mulaje, le coacem, și apoi hotărîm

dacă vom lucra cu barbotină sau cu lut, Mi se pare că pentru barbotină nu avem destulă experiență, știm teoretic cum se face, dar nu ajunge, aici am lucrat mereu cu lut, spuse Cipriano Algor, Atunci cu lut să fie, Cît despre cofraje, le comandăm unui tîmplar, Dar mai întîi trebuie să le desenăm din profil, spuse Marta, și din spate, bineînțeles, Va trebui să inventezi, Nu e greu, cîteva linii simple ca să ne ghidăm pentru modelaj. Erau doi generali pașnici studiind harta operațiunilor, elaborînd strategia și tactica, calculînd costurile, evaluînd sacrificiile. Dușmanii care trebuie supuși sînt aceste șase păpuși, pe jumătate serioase, pe jumătate grotești, făcute din hîrtie colorată, vor trebui forțate să se predea folosind armele lutului și apei, lemnului și ghipsului, vopselelor și focului, și prin mîngîierea neobosită a mîinilor, care nu sînt necesare numai pentru a iubi. Atunci Cipriano Algor spuse, Trebuie să fim atenți să facem mulajul doar din două bucăți, dacă ar fi trei ne-am complica munca, Cred că două vor ajunge, păpușile sînt simple, doar fața și spatele, și gata, nici nu vreau să-mi închipui ce dificultăți am fi avut dacă alegeam halebardierul sau spadasinul, săpătorul sau flautistul, ori lăncierul pe cal, ori muschetarul cu pene la pălărie, spuse Marta, Sau scheletul cu aripi și coasă, sau sfînta treime, spuse Cipriano Algor, Avea aripi, La care te referi, La schelet, Avea, deși nu înțeleg de ce naiba l-au reprezentat cu aripi dacă e peste tot, pînă și în Centru, cum am văzut de dimineață, Presupun că e de pe vremea dumitale, observă Marta, zicala că cel care vorbește de barcă vrea să se îmbarce, Nu e de pe vremea mea, e de pe vremea străbunicului tău,

care n-a văzut marea niciodată, nepotul vorbește atît de mult despre barcă pentru că nu vrea să uite că nu vrea să se urce în ea, Pace, tată, Nu văd steagul alb, Iată-l, spuse Marta și-l sărută. Cipriano Algor adună desenele, planul de bătălie era gata, mai trebuia să sufle în corn și să dea ordinul de atac, La luptă, la treabă, dar, în ultima clipă, observă că lipsea un cui din potcoava calului statului-major, or, soarta războiului va atîrna poate de acest cal, de această potcoavă și de acest cui, se știe că bidiviul șchiop nu duce mesaje, sau, dacă le duce, riscă să le piardă pe drum. Mai e o problemă și sper să fie ultima, spuse Cipriano Algor, La ce te-ai gîndit acum, La mulaje, Am vorbit de mulaje, Am vorbit de matrițele mulajelor, doar de matrițe, ele trebuie păstrate, dar e vorba de mulajele pe care le folosim, nu putem modela două sute de păpuși cu un singur mulaj, nu rezistă, am începe cu un măscărici fără barbă și am termina cu o infirmieră bărboasă. Marta își întorsese ochii la primele cuvinte, simțea că i se urcă sîngele în obraz și că nu-l putea trimite înapoi în venele și arterele protectoare, acolo unde rușinea și pudoarea devin firești și simple, vina o purta cuvîntul acela, matriță, și altele înrudite, mamă, maternitate, matern, vina o purta tăcerea ei, Deocamdată n-am să vorbesc cu tata despre asta, spusese, iar acum nu mai putea să tacă, e adevărat că o întîrziere de două sau trei zile, dacă o numărăm și pe cea de azi, e o nimica toată pentru majoritatea femeilor, dar organismul ei fusese mereu exact, matematic, regulat, o pendulă biologică, ca să spunem așa, dacă ar fi avut cea mai mică îndoială nu l-ar fi pus la curent pe Marçal, și acum

ce să facă, tatăl ei aşteaptă un răspuns, tatăl ei o priveşte mirat, nici măcar n-a zîmbit la gluma cu infirmiera bărboasă, pur şi simplu nu l-a auzit, De ce-ai roşit, e imposibil să răspundă că nu e adevărat, că n-a roşit, în curînd, da, va putea s-o spună, pentru că brusc va păli, de acest sînge denunţător cu modurile lui opuse de a acuza nu se poate apăra decît printr-o confesiune completă, Tată, cred că sînt gravidă, spuse şi îşi plecă privirea. Sprîncenele lui Cipriano Algor se ridicară brusc, chipul lui îşi schimbă expresia, de la mirare la o perplexitate surprinsă, apoi confuzia, păru să caute cele mai potrivite cuvinte în această situaţie, dar n-a găsit decît, De ce mi-o spui acum, de ce mi-o spui aşa, evident că ea n-a răspuns Mi-am adus acum aminte, ajunge cu prefăcătoria, Pentru c-ai pronunţat cuvîntul matriţă, Chiar am folosit acest cuvînt, Da, cînd ai vorbit de mulaje, Ai dreptate, îmi aduc aminte. Dialogul aluneca rapid spre absurd, devenise comic, Marta simţea o poftă nebună să rîdă, dar, pe neaşteptate, izbucni în lacrimi, culorile îi reveniră în obraji, nu e neobişnuit ca stările opuse, contradictorii, să se manifeste la fel, Cred că da, tată, cred că sînt gravidă, Dar nu ştii sigur, Ba da, ştiu sigur, Atunci de ce spui cred, Ştiu şi eu, tulburare, nervozitate, se întîmplă pentru prima dată, Marçal ştie, I-am spus cînd a fost aici, De aceea vă purtaţi altfel ca de obicei ieri-dimineaţă, Ce idee, ţi s-a părut, eram la fel ca întotdeauna, Dacă-ţi închipui că mama ta şi cu mine eram ca întotdeauna de ziua ta, Bineînţeles că nu, iartă-mă. Întrebarea la care Marta se aştepta de la începutul discuţiei veni, Şi de ce nu mi-ai spus pînă acum, Ai destule griji, tată, Ţi

se pare că sînt îngrijorat, acum că am aflat, întrebă Cipriano Algor, Dar nu pari nici prea mulțumit, observă Marta, încercînd să evite fatalitatea, Sînt mulțumit în suflet, chiar foarte mulțumit, dar sper că nu te aștepți să mă pun pe dansat, nu sînt genul, Te-am supărat, Da, m-ai supărat, dacă nu spuneam cuvîntul acela, matriță, cît timp aș fi continuat să ignor că fiica mea e gravidă, cît timp m-aș fi uitat la tine fără să știu, Tată, te rog, Probabil pînă cînd s-ar fi observat, pînă cînd ai fi început să ai grețuri, și eu te-aș fi întrebat ești-bolnavă-te-doare-burta, și tu mi-ai fi răspuns ce-prostie-tată-sînt-gravidă-am-uitat-să-ți-spun, Tată, te rog, repetă Marta plîngînd, azi n-ar trebui să fie o zi de lacrimi, Ai dreptate, sînt egoist, Nu e asta, Sînt egoist, dar, oricît mă străduiesc, nu reușesc să înțeleg de ce nu mi-ai spus, ai vorbit de griji, grijile mele sînt și ale tale, olăria, vasele, păpușile, viitorul, cine împărtășește un lucru împărtășește totul. Marta își trecu rapid degetele peste obrajii uzi, Am avut un motiv, dar a fost o copilărie, mi-am imaginat sentimente care probabil nu există, și, dacă există, nu trebuie să mă bag unde nu-mi fierbe oala, Ce poveste mai e și asta, ce vrei să spui, întrebă Cipriano Algor, dar tonul vocii i se schimbase, aluzia la niște nedefinite sentimente de a căror existență Marta ba se îndoia, ba credea în ele îl tulburase, Mă refer la Isaura Estudiosa, rosti Marta de parcă s-ar fi aruncat într-o baie cu apă rece, Poftim, exclamă tatăl, M-am gîndit că, dacă ești interesat de ea, cum mi s-a părut uneori, și-ți spun că ești pe cale să ai un nepot, ai putea, îmi dau seama că scrupulele mele sînt absurde, dar n-am reușit să le evit, Ce-aș putea,

Nu știu, ți-aș aduce aminte, te-aș face să te simți prost, Adică imbecil și ridicol, Sînt vorbele tale, nu ale mele, Cu alte cuvinte, bătrînul văduv care face pe cocoșul, aruncînd ocheade tandre unei văduve ca și el, dar din cele tinere, și uite că vine fata moșului să-i dea de veste că va fi bunic, ca și cum i-ar zice lasă-te de jocuri, vremea ta a trecut, mulțumește-te să-ți plimbi nepoțelul și să mulțumești cerului că ai trăit atît, Oh, tată, E foarte greu să mă convingi că nu e asta explicația pentru hotărîrea ta de a ține secret ceva ce-ar fi trebuit să-mi spui imediat, Cel puțin n-am avut intenții rele, Asta ar mai fi lipsit, Îmi cer iertare, murmură Marta, pierită, și plînsul reveni, de nestăvilit. Tatăl o mîngîie pe păr, spuse, Lasă, timpul e un maestru de ceremonii care ne aduce mereu acolo unde se cuvine să fim, avansăm, ne oprim și dăm înapoi la ordinele lui, greșeala noastră e că ne închipuim că-l putem trage pe sfoară. Marta apucă mîna care se retrăgea, o sărută, apăsînd-o cu putere pe buze, Iartă-mă, iartă-mă, repeta ea. Cipriano Algor vru s-o consoleze, dar cuvintele rostite, Lasă, la urma urmei, nimic nu contează, cu siguranță n-au fost cele mai adecvate intenției. Ieși în curte amărît de inevitabilul gînd că se arătase nedrept cu fiica lui și, mai mult, conștient că-i mărturisise ceea ce refuzase să admită pînă astăzi, că vremea lui de bărbat a ajuns la capăt, că, zilele astea, femeia numită Isaura Estudiosa nu fusese decît o fantezie a minții lui, o minciună voluntar acceptată, o ultimă născocire a spiritului lui pentru consolarea cărnii triste, un efect abuziv al palidei lumini crepusculare, un suflu efemer care a trecut și n-a lăsat urme, picătura minusculă

de ploaie care a venit și curînd s-a uscat. Cîinele Găsit își dădu seama că din nou stăpînul nu era în cea mai bună dispoziție, chiar ieri, cînd îl căutase la cuptor, se mirase de expresia absentă a celui care considera plăcut să se gîndească la lucruri greu de înțeles. Îi atinse mîna cu botul rece și umed, cineva trebuie să-l fi învățat pe acest animal primitiv să-și ridice labele dinainte așa cum fac mereu pînă la urmă cu atîta naturalețe cîinii instruiți în reguli sociale, de altfel, nu se cunoaște alt mod de a evita ca iubita mînă a stăpînului să fugă brusc de contact, ca dovadă că nu e totul rezolvat în relația dintre ființele umane și ființele canine, poate că umezeala și răceala atingerii deșteaptă vechi spaime în partea cea mai arhaică a creierului nostru, vîscozitatea de neșters a vreunui limax gigantic, înghețata și unduitoarea trecere a unui șarpe, răsuflarea glacială a unei grote populate de ființe de pe lumea cealaltă. Astfel că Cipriano Algor își retrase într-adevăr mîna, deși faptul că-i mîngîie imediat capul lui Găsit, fiind evident o cerere de iertare, trebuie interpretat și ca un semn că, într-o zi, poate va înceta să mai reacționeze așa, presupunînd, bineînțeles, că timpul de viață în comun al celor doi va fi îndeajuns de îndelungat să preschimbe în obicei contrar ceea ce încă se manifestă ca instinctivă repulsie. Cîinele Găsit n-are cum să înțeleagă aceste complicații, își folosește botul așa cum l-a învățat natura, este un gest mai sănătos autentic decît strîngerile de mînă umane, oricît de cordiale ne-ar părea la vedere și la atingere. Ce vrea să știe cîinele Găsit e unde se va duce stăpînul cînd se va hotărî să iasă din imobilitatea gînditoare în

care-l vede. Ca să-l facă să înțeleagă că-i așteaptă decizia, îl atinse din nou cu botul, și cum Cipriano Algor se îndreptă de îndată spre cuptor, spiritul animal care, oricît s-ar crede contrariul, e cel mai logic dintre toate spiritele din lume, îl făcu pe Găsit să tragă concluzia că, în viața oamenilor, o dată nu ajunge. În timp ce Cipriano Algor se așeza greoi pe banca de piatră, cîinele se apucă să adulmece pietroiul de sub care apăruse șopîrla, dar evidenta preocupare a stăpînului a fost mai puternică în sufletul lui decît o vînătoare îndoielnică, de aceea curînd se întinse cît era de lung în fața omului, pregătit pentru o interesantă conversație. Primele cuvinte pe care le-a pronunțat olarul, S-a terminat, precise și laconice ca o sentință fără comentarii, nu păreau să promită dezvoltări ulterioare, dar, în cazuri din astea, cel mai productiv pentru un cîine a fost întotdeauna să păstreze tăcerea pînă cînd stăpînii obosesc să tacă, cîinii știu foarte bine că natura umană e vorbăreață prin definiție, imprudentă, indiscretă, intrigantă, incapabilă să închidă gura și s-o țină închisă. În realitate, nu vom reuși niciodată să ne imaginăm profunzimea abisală pe care o atinge introspecția unui animal cînd ne privește, ne închipuim că nu face decît să ne privească și nu ne dăm seama că el doar dă impresia că ne privește, cînd adevărul e că ne-a văzut, iar apoi a plecat, ne-a lăsat să ne agităm ca niște idioți la suprafața ființei noastre, presărînd cu explicații false și inutile lumea. Tăcerea cîinelui și faimoasa tăcere a universului la care altădată s-a făcut o teologică referință, părînd imposibil de comparat, fiind atît de disproporționate dimensiunile

lor materiale și obiective, sînt, în fond, egale ca densitate și greutate specifică cu două lacrimi, deosebirea constă numai în durerea care le-a făcut să țîșnească, să alunece și să cadă. S-a terminat, repetă Cipriano Algor, și Găsit nici măcar nu clipi, știa prea bine că ce se terminase nu era vînzarea farfuriilor către Centru, poveste acum depășită, acum e vorba de vreo femeie, trebuie să fie Isaura Estudiosa pe care o văzuse din furgonetă cînd stăpînul îi dusese urciorul, o femeie frumoasă la chip și la stat, deși să observăm că opinia n-a formulat-o Găsit, urîtul și frumosul nu există pentru el, canoanele frumuseții sînt idei umane, Chiar de-ai fi cel mai urît om, i-ar spune cîinele Găsit stăpînului său dacă ar vorbi, urîțenia ta n-ar avea nici un înțeles pentru mine, nu m-ar mira cu adevărat decît dacă ți-ai schimba mirosul sau ți-ai trece altfel mîna peste capul meu. Inconvenientul divagațiilor stă în facilitatea cu care-l pot atrage pe cel ce divaghează pe drumuri lăturalnice, făcîndu-l să piardă firul cuvintelor și al evenimentelor, așa cum tocmai i s-a întîmplat lui Găsit, care a prins fraza următoare a lui Cipriano Algor cînd ajunsese la jumătate, din acest motiv, se va observa, îi lipsește majuscula, n-o s-o mai caut, încheie olarul, bineînțeles că nu se referă la pomenita majusculă, de vreme ce nu le folosește în vorbire, ci la femeia numită Isaura Estudiosa, cu care, din acest moment, renunță să mai aibă orice fel de legătură, Mă purtam ca un copil nerod, de acum înainte n-o s-o mai caut, a fost fraza completă, dar cîinele Găsit, deși neîndrăznind să se îndoiască de puținul pe care-l auzise, nu poate să nu observe că melancolia de pe chipul

stăpînului contrazice deschis decizia din cuvinte, noi ştim totuşi că hotărîrea lui Cipriano Algor e fermă, Cipriano Algor n-o va mai căuta pe Isaura Estudiosa, Cipriano Algor îi este recunoscător fiicei sale pentru că îl făcuse să vadă lumina raţiunii, Cipriano Algor e un bărbat în toată firea, trăit şi răstrăit, nu un adolescent naiv care, la vîrsta entuziasmului negîndit, îşi petrece timpul alergînd după fantezii, nori şi miraje şi nu renunţă la ele nici măcar cînd se izbeşte de zidul imposibilului. Cipriano Algor se ridică de pe banca de piatră, părea că-i e greu să-şi ridice trupul de pe ea, nu e de mirare, căci nu e totuna greutatea sentimentelor unui bărbat şi ce înregistrează mecanica balanţei, uneori e mai mult, alteori mai puţin. Cipriano Algor va intra în casă, dar, împotriva celor anunţate înainte, nu-i va mulţumi fiicei lui pentru că i-a arătat lumina raţiunii, nu-i putem cere atît de mult unui bărbat care tocmai a renunţat la un vis, deşi neînsemnat, doar o vecină tînără, va spune da, va comanda cofraje tîmplarului, nu c-ar fi lucrul cel mai urgent, dar tot se cîştigă ceva timp, în materie de termene tîmplarii şi croitorii n-au fost niciodată de încredere, cel puţin aşa se întîmpla pe vremuri, cu hainele de-a gata şi faceţi-le singuri, lumea s-a schimbat. Mai eşti supărat pe mine, întrebă Marta, Nu m-am supărat, am fost puţin dezamăgit, dar n-o să vorbim despre asta tot restul vieţii noastre, tu şi Marçal veţi avea un copil, eu voi avea un nepot, totul va fi cum nu se poate mai bine, fiecare lucru la locul lui, era timpul să termin cu fanteziile, cînd mă întorc, ne apucăm să planificăm lucrarea, trebuie să folosim cît mai bine săptămîna asta, următoarea voi fi ocupat

cu transportul vaselor cel puțin o bună parte din zi, Ia furgoneta, spuse Marta, să nu te obosești, N-are rost, tîmplăria nu e departe. Cipriano Algor chemă cîinele, Hai, cuțu, și Găsit plecă după el, Poate c-o întîlnesc, se gîndea. Așa sînt cîinii, cînd au chef, gîndesc în locul stăpînilor.

Tristele motive ale lui Cipriano Algor de a se plînge de nemiloasa politică comercială a Centrului, prezentate pe larg în această relatare dintr-un punct de vedere de mărturisită simpatie de clasă care, totuși, credem, nu s-a îndepărtat nici o clipă de judecata cea mai riguros obiectivă, nu ne vor face totuși să uităm, chiar riscînd o înteţire inoportună a amorţitului rug al conflictualelor relaţii istorice dintre capital și muncă, nu ne vor face totuși să uităm, spuneam, că și numitul Cipriano Algor are o vină în toate astea, ingenuă, inocentă, dar, cum s-a întîmplat de atîtea ori, rădăcina malignă a tuturor relelor, credinţa că gusturile și nevoile contemporanilor bunicului fondator, în materie de produse ceramice, se vor menţine inalterabile per omnia saecula saeculorum, cel puţin pe timpul vieţii lui, ceea ce, dacă sîntem atenţi, e totuna. Am văzut că lutul e frămîntat aici în modul cel mai artizanal posibil, am văzut cît sînt de rustice instrumentele, aproape primitive, am văzut afară cuptorul care păstrează trăsături de inadmisibilă antichitate pentru epoca modernă, care, în ciuda scandaloaselor defecte și intoleranţe care o caracterizează, a avut bunăvoinţa să admită pînă acum existenţa unei olării ca aceasta cînd există un Centru ca acela. Cipriano Algor se plînge, se plînge, dar nu pare a înţelege că lutul frămîntat nu se mai înmagazinează așa, că industriile ceramice de astăzi sînt pe cale să devină

laboratoare cu angajați în halate albe, luînd notițe, și roboți imaculați făcînd toată treaba. E scandalos că lipsesc de aici, de exemplu, higrometrele pentru a măsura umiditatea ambientului și dispozitivele electronice care s-o mențină constantă, corectînd-o de fiecare dată cînd crește sau scade, acum nu se mai poate lucra după ochi, nici măsurînd cu palma, pipăind sau adulmecînd, după înapoiatele procedee tehnologice ale lui Cipriano Algor, care îi comunică fiicei lui, cu aerul cel mai natural din lume, Pasta e bună, suficient de umedă și de plastică, ușor de lucrat, acum ne întrebăm cum poate fi așa de sigur de ce spune dacă doar și-a pus mîna pe ea, doar a strîns și a frecat puțină pastă între degetul mare, arătător și mijlociu, ca și cum, cu ochii închiși, lăsîndu-se complet pe seama simțului interogator al pipăitului, ar fi judecat, nu un amestec omogen de argilă roșie, caolin, siliciu și apă, ci urzeala și trama unei bucăți de mătase. Cel mai probabil, cum în ultimele zile am avut ocazia să remarcăm și să propunem spre considerare, e că degetele lui sînt cele care știu și nu el. În orice caz, verdictul lui Cipriano Algor trebuie să fi fost în acord cu realitatea fizică a lutului, de vreme ce Marta, mult mai tînără, mai modernă, din timpurile astea, și care, cum știm, nu e deloc o ignorantă în aceste arte, a trecut fără obiecții la alt subiect, întrebîndu-și tatăl, Crezi că va fi o cantitate suficientă pentru cele o mie două sute de păpuși, Cred că da, dar o să am grijă să mai fac. Au trecut în compartimentul din olărie unde țineau vopselele și alte materiale de finisaj, au înregistrat ce există, au notat ce lipsește, Vom avea nevoie de

mai multe culori decît avem, spuse Marta, păpușile vor trebui să fie atractive, Și trebuie și ghips pentru mulaje, și săpun ceramic, și petrol pentru vopsit, adăugă Cipriano Algor, să mergem să luăm o dată tot ce lipsește, să nu fim nevoiți să ne întrerupem munca și să dăm fuga la cumpărături. Marta își luase brusc un aer gînditor, Ce se întîmplă, întrebă tatăl ei, Avem o problemă foarte serioasă, Care, Ne-am hotărît să umplem cofrajele manual, Exact, Dar n-am vorbit de fabricarea figurilor propriu-zise, e imposibil să lucrăm manual o mie două sute de figuri, mulajele nu rezistă și munca nu rentează, ar fi ca și cum am vrea să golim marea cu găleata, Ai dreptate, Înseamnă că va trebui să recurgem la umplerea cu barbotină, Nu avem experiență, dar sîntem la vîrsta cînd încă mai putem învăța, Problema cea mai gravă nu e asta, tată, Atunci, Îți aduci aminte că am citit, cartea trebuie să fie pe aici, că pentru barbotină nu e bună pasta roșie care conține caolin, iar a noastră are caolin, cel puțin treizeci la sută, Nu mă mai ajută capul, cum de nu m-am gîndit la asta, Nu te învinui, nu sîntem obișnuiți să lucrăm cu barbotină, Așa e, dar sînt cunoștințe olărești de grădiniță, abecedarul meseriei. Se uitară unul la altul deconcertați, nu mai erau tată și fiică, viitor bunic și viitoare mamă, ci numai doi olari puși în încurcătură de nemăsurata sarcină de a scoate caolinul din lutul frămîntat și de a-i diminua apoi grăsimea prin introducerea de lut slab, cu coacere la roșu. Cu atît mai mult cu cît această operație de alchimie nu este pur și simplu posibilă. Ce facem, întrebă Marta, să ne uităm în carte, poate, N-are rost, caolinul nu poate fi scos din

lut, nici neutralizat, ce spun eu n-are sens, cum s-ar putea scoate sau neutraliza caolinul, mă întreb, singura soluție e să pregătim alt lut cu componentele bune, Nu e timp, tată, Da, ai dreptate, nu e timp. Ieșiră din olărie, două ființe descurajate de care Găsit nici nu încercă să se apropie, acum stăteau în bucătărie, se uitau la desenele care se uitau la ei, și nu vedeau cum s-ar putea rezolva impasul, știau din experiență că luturile grase tind să se strîngă prea tare, crapă, se deformează, sînt excesiv de plastice, moi, dar nu știau ce efect puteau avea asupra barbotinei și, mai ales, ce consecințe negative asupra lucrării odată terminate. Marta căută și găsi cartea, scria că pentru pregătirea barbotinei nu ajunge să dizolvi lutul în apă, trebuie folosiți dizolvanți, silicat de sodiu sau carbonat de sodiu, sau silicat de potasiu și sodă caustică, dacă n-ar fi atît de periculoasă, ceramica e arta în care e într-adevăr imposibil să separi chimia de efectele ei fizice și dinamice, însă ce nu spune cartea e ce se va întîmpla cu păpușile mele dacă le fac din singurul lut pe care-l am la îndemînă, nu văd altă soluție, altă problemă e cantitatea, dacă ar fi mai mică am putea umple manual mulajele, dar o mie două sute, sfîntă fecioară. Dacă înțeleg bine, spuse Cipriano Algor, condițiile principale pe care trebuie să le îndeplinească barbotina sînt densitatea și fluiditatea, Așa e explicat aici, spuse Marta, Citește, te rog, În ce privește densitatea, idealul este de unu virgulă șapte, cu alte cuvinte, un litru de barbotină trebuie să cîntărească o mie șapte sute de grame, în lipsa unui densimetru adecvat, dacă vrei să cunoști densitatea barbotinei, folosești

o eprubetă și un cîntar, scăzînd bineînțeles greutatea eprubetei, Și fluiditatea, Pentru măsurarea fluidității se folosește un viscometru, sînt de mai multe tipuri, fiecare bazat pe o scală care folosește alte criterii, Nu e prea utilă cartea asta, E utilă, fii atent, Sînt, Unul dintre cele mai frecvent folosite este viscometrul de torsiune a cărui lectură se face în grade Gallenkamp, Cine e acest domn, Nu scrie, Continuă, După această scală, fluiditatea ideală se situează între două sute șaizeci și trei sute șaizeci de grade, Nu găsești pe acolo nimic pe înțelesul meu, întrebă Cipriano Algor, Acum urmează, spuse Marta și citi, În cazul nostru vom folosi o metodă artizanală, empirică și imprecisă, dar capabilă, prin practică, să dea o indicație aproximativă, Ce metodă e asta, Cufundăm mîna adînc în barbotină și o scoatem, lăsînd barbotina să curgă pe mîna deschisă, fluiditatea e bună cînd, curgînd, formează între degete o membrană ca o labă de gîscă, Ca a gîștelor, Da, ca a gîștelor. Marta puse cartea deoparte și spuse, N-am avansat prea mult, Am avansat ceva, am aflat că nu putem lucra fără dizolvanți și că nu vom avea o barbotină ca lumea cît timp nu vom obține membrana de gîscă, Mă bucur că ești binedispus, Umorul e ca fluxul, ba urcă, ba coboară, al meu a urcat acum, să vedem cît ține, Trebuie să țină, casa asta e în mîinile tale, Casa, da, dar nu viața, Așa de repede coboară fluxul, întrebă Marta, În acest moment, ezită, se îndoiește, nu știe dacă să urce sau să coboare, Atunci, rămîi cu mine, simt că plutesc de parcă nu știu sigur că sînt cine cred că sînt, Uneori mă gîndesc că poate ar fi mai bine să nu știm cine sîntem, spuse Cipriano

Algor, Ca Găsit, Da, îmi închipui că un cîine știe mai puține despre sine decît despre stăpînul pe care-l are, nici măcar nu e în stare să se recunoască într-o oglindă, Poate că oglinda cîinelui e stăpînul lui, poate că numai în el îi este posibil să se recunoască, sugeră Marta, Frumoasă idee, Cum vezi, pînă și ideile greșite pot fi frumoase, Vom crește cîini dacă va da faliment afacerea cu olăria, În Centru nu sînt cîini, Bietul Centru, dacă nici cîinii nu-l vor, Nici Centrul nu vrea cîini, Această problemă nu-i poate interesa decît pe cei care trăiesc acolo, îi tăie vorba Cipriano Algor cu glasul crispat. Marta nu răspunse, înțelese că orice cuvînt pe care l-ar spune ar putea porni o nouă discuție. În timp ce reordona din nou desenele obosite se gîndi, Dacă mîine Marçal vine acasă și spune că a devenit gardian rezident, că trebuie să ne mutăm, tot ce facem aici își pierde sensul, va fi totuna dacă tata ne însoțește sau nu, oricum olăria tot va fi condamnată, chiar dacă ar insista să rămînă nu va putea lucra singur, o știe și el. Nu știm ce-a gîndit între timp Cipriano Algor și n-are rost să inventăm gînduri care ar putea să nu coincidă cu cele reale și efective, însă, presupunînd că vorba nu i-a fost dată omului ca să ascundă ce gîndește, ceva apropiat ar fi legitim să conchidem din ce-a spus olarul, după o tăcere îndelungată, Rău nu e să ai o iluzie, rău e să-ți faci iluzii, probabil că gîndise exact același lucru ca și fiica lui și concluzia unuia ar trebui să fie, prin forța logicii, concluzia celuilalt. Oricum, adăugă Cipriano Algor, fără să observe, sau poate observînd chiar în momentul cînd a deschis gura, nuanțele sibilinice ale cuvîntului inițial, oricum corabia care

stă pe loc nu călătorește, orice s-ar întîmpla mîine, trebuie să lucrăm astăzi, cel care plantează un copac nu știe dacă, într-o zi, nu se va spînzura de el, Cu o maree neagră ca aceea de acum, bărcuța noastră chiar că nu iese în larg, spuse Marta, dar ai dreptate, timpul nu ne așteaptă, trebuie să ne punem pe treabă, prima mea sarcină, acum, este să desenez părțile laterale și dosul figurilor și să le dau culoare, dacă nu-mi distrage nimeni atenția, cred că le termin pînă diseară, Nu așteptăm vizite, spuse Cipriano Algor, eu mă ocup de prînz, Trebuie doar încălzit, ajunge să faci o salată, spuse Marta. Aduse hîrtia de desen, acuarelele, recipientele pentru diluat vopseaua, pensulele, o cîrpă veche ca să le șteargă, aranjă totul în ordine, metodic, pe masă, se așeză și luă asirianul cu barbă, Încep cu ăsta, spuse, Simplifică pe cît posibil ca să nu înțepenească sau să se agațe cînd îl scoatem din mulaj, fă-l din două părți și gata, din trei ar fi prea greu, N-o să uit. Cipriano Algor rămase cîteva minute privindu-și fiica desenînd, apoi se duse în olărie. Se va măsura cu lutul, va ridica greutățile și halterele noii reînvățări, își va exersa mîna amorțită, va modela cîteva figuri de probă care nu vor fi nici măscărici, nici bufoni, nici eschimoși, nici infirmiere, nici asirieni, nici mandarini, niște figuri despre care oricine le va privi, bărbat sau femeie, tînăr sau bătrînă, va putea spune, Seamănă cu mine. Și poate că una dintre aceste persoane, femeie sau bărbat, bătrînă sau tînăr, din plăcerea și poate vanitatea de a duce acasă o reprezentare atît de fidelă a imaginii pe care o are despre sine, va veni la olărie și-l va întreba pe Cipriano Algor cît costă figura, iar Cipriano

Algor va spune că nu e de vînzare, şi cînd va fi întrebat de ce, el va răspunde, Pentru că sînt eu. Se însera, în curînd va apune soarele, cînd Marta veni în olărie şi spuse, Am terminat, le-am pus la uscat pe masa de bucătărie. Imediat, observînd lucrarea executată de tată, două figuri neterminate de aproape două palme înălţime, în picioare, una masculină, alta feminină, amîndouă goale, din umărul uneia ieşea un vîrf de sîrmă, comentă, Nu e deloc rău, tată, chiar deloc, dar păpuşile noastre nu trebuie să fie aşa de mari, aminteşte-ţi că ne-am gîndit la o palmă de-a ta, Ar fi bine să fie puţin mai mari, vor atrage mai mult privirile pe rafturile Centrului, şi trebuie să ţinem seama şi de reducerea dimensiunii în cuptor în urma pierderii ultimei umezeli, dar deocamdată nu sînt decît experimente, Chiar şi aşa îmi plac, îmi plac foarte mult, şi nu seamănă cu nimic din ce-am mai văzut, oricum femeia îmi aduce aminte de cineva, Cum e pînă la urmă, întrebă Cipriano Algor, zici că nu seamănă cu nimic din ce-ai mai văzut, şi apoi adaugi că femeia îţi aminteşte de cineva, E o dublă impresie, de stranietate şi de familiaritate, Poate că nu va trebui să cresc cîini, poate că mă voi dedica sculpturii, care e o artă din cele mai bănoase, din cîte am auzit, O familie exemplară de artişti, observă Marta cu un zîmbet pe jumătate ironic, Noroc că-l avem pe Marçal ca să nu se piardă chiar totul, răspunse Cipriano Algor, dar nu zîmbi.

Aceasta a fost prima zi a creaţiei. A doua zi, olarul s-a dus în oraş să cumpere ghipsul ceramic destinat mulajelor, plus carbonatul de sodiu, asta a găsit ca dizolvant, vopselele, cîteva găleţi de plastic, recipiente

noi de lemn şi bobine de sîrmă, spatule, dălţi. Chestiunea vopselelor fusese obiect de vii dezbateri în timpul şi după cina din prima zi, punctul controversat a fost dacă piesele trebuie băgate în cuptor după ce sînt vopsite sau, dimpotrivă, vopsitul trebuie făcut după ce sînt gata şi nu se mai întorc în cuptor. Vopselele erau diferite de la caz la caz, aşa că decizia trebuia luată imediat, nu putea fi lăsată pe ultima clipă, cu pensula în mînă, E o chestiune de estetică, susţinea Marta, E o chestiune de timp, se opunea Cipriano Algor, şi de siguranţă, Dacă le vopsim înainte să meargă la cuptor, execuţia va avea o mai bună calitate şi strălucire, insista ea, Dar, dacă vopsim la rece, evităm surprizele dezagreabile, culoarea utilizată aşa rămîne, nu va depinde de acţiunea căldurii asupra pigmenţilor, mai ales că uneori cuptorul e capricios. Învinse opinia lui Cipriano Algor, vor cumpăra aşadar vopsele care sînt cunoscute pe piaţa de specialitate sub numele de email de vase, cu aplicaţie uşoară şi uscare rapidă, cu o paletă largă de culori, iar, în ce priveşte diluantul, indispensabil pentru că vopseaua este, în mod normal, foarte groasă, dacă nu vor un produs sintetic, se poate folosi chiar petrolul de iluminat sau lampant. Marta deschise din nou cartea de artă, căută capitolul despre vopsitul la rece şi citi, Se aplică pe piesele care au fost coapte, piesa va fi şlefuită cu glaspapir fin, ca să se elimine orice defect de finisare, uniformizînd suprafaţa şi permiţînd o mai bună adeziune a vopselei în zonele unde piesa a fost coaptă excesiv, Şlefuirea a o mie două sute de păpuşi va fi o nebunie, După această operaţie, continuă Marta să citească, trebuie eliminate toate urmele de

praf rămase după șlefuit, utilizînd un compresor, Nu avem compresor, întrerupse Cipriano Algor, Sau, deși ia mai mult timp, dar e preferabil, cu o bucată de piele aspră, Vechile procedee sînt încă bune, Nu întotdeauna, corectă Marta, și continuă, Cum se întîmplă cu aproape toate vopselele de acest gen, emailul de vase nu rămîne mult timp omogen în cutie, de aceea trebuie amestecat bine înainte de a fi aplicat, E elementar, știe toată lumea, treci mai departe, Culorile pot fi aplicate direct pe piesă, dar aderența lor se va îmbunătăți dacă aplicăm mai întîi un substrat, în mod normal alb lăptos, Nu ne-am gîndit la asta, E greu să te gîndești cînd nu știi, Nu sînt de acord, ne gîndim tocmai pentru că nu știm, Lasă această pasionantă problemă pentru altă dată și ascultă-mă, Asta și fac, Baza de substrat se poate face cu pensula, dar poate fi avantajos aplicată cu pistolul pentru a obține un strat mai subțire, Nu avem pistol, Sau prin scufundare, Asta e metoda clasică, dintotdeauna, deci vom proceda prin scufundare, Tot procesul se va desfășura la rece, Foarte bine, Odată vopsită și uscată, piesa nu trebuie și nu poate fi supusă nici unui tip de coacere, Asta ți-am spus și eu, se cîștigă mult timp, Mai sînt și alte recomandări, dar cea mai importantă e că trebuie să lăsăm culoarea să se usuce bine înainte de a o aplica pe următoarea, dacă nu dorim efecte de suprapunere și de amestec, Nu vrem efecte, nici transparențe, vrem rapiditate, asta nu e pictură în ulei, În orice caz, halatul mandarinului merită un tratament mai îngrijit, aminti Marta, uite că și desenul cere diversitate și bogăție de culori, Vom simplifica. Acest cuvînt închise dezbaterea, dar a rămas prezent

în mintea lui Cipriano Algor în timp ce-și făcea cumpărăturile, ca dovadă a luat în ultimul minut un pistol de vopsit. Avînd în vedere dimensiunea figurilor, substratul nu va cîștiga nimic dacă va fi gros, îi explică după aceea fiicei sale, cred că pistolul e preferabil, o pulverizare de jur împrejurul păpușii și gata, Ne vor trebui măști, spuse Marta, Măștile sînt scumpe, n-avem bani pentru lux, Nu e un lux, e o precauție, vom respira în mijlocul unui nor de vopsea, Dificultatea se poate rezolva, Cum, Voi face această parte a lucrării afară, în aer liber, vremea e sigură, De ce spui că vei face și nu că vom face, întrebă Marta, Tu ești gravidă, eu nu, din cîte știu, Ți-a revenit buna dispoziție, dragă tată, Fac tot ce pot, înțeleg că sînt lucruri care-mi scapă din mîini și altele care amenință să-mi scape, problema mea este să disting între cele pentru care mai merită luptat și cele care trebuie lăsate să se ducă fără părere de rău, Sau cu părere de rău, Cea mai mare părere de rău, dragă fată, nu e cea pe care o simți pe moment, e cea pe care o vei simți mai tîrziu cînd nu se mai poate face nimic, Se spune că timpul vindecă totul, Nu trăim de ajuns ca să avem dovada, spuse Cipriano Algor, și, în aceeași clipă, își dădu seama că lucra la masa peste care se prăbușise soția lui cînd o fulgerase atacul de cord. Atunci, obligat de onestitatea lui morală, se întrebă dacă, în atotcuprinzătoarele păreri de rău de care vorbise, era inclusă și această moarte, sau era adevărat că, în acest caz particular, timpul își făcuse treaba de vindecător emerit, sau poate că părerea de rău invocată nu se referea de fapt la moarte, ci la viață, la vieți, a ta, a mea, a noastră,

a cui. Cipriano Algor modela infirmiera, Marta era ocupată cu măscăriciul, dar nici unul nu se simțea mulțumit de rezultatele încercărilor repetate, poate pentru că a copia este, în fond, mai greu decît a crea liber, cel puțin așa ar putea spune Cipriano Algor, care cu atîta vehemență și libertate de gesturi concepuse cele două figuri de bărbat și de femeie care acum sînt învelite în cîrpe ude ca să nu li se usuce și să li se fisureze spiritul care le ține în picioare, statice și totuși vii. Truda Martei și a lui Cipriano Algor nu se terminase încă, parte din lutul cu care modelează acum o figură provine de la altele pe care au fost nevoiți să le dea deoparte și să le frămînte, așa se întîmplă cu toate lucrurile de pe lumea asta, înseși cuvintele, care nu sînt lucruri, ci doar le desemnează cît pot de bine, și desemnînd le modelează, chiar dacă au servit exemplar, presupunînd că e posibil, sînt folosite de milioane de ori și tot de atîtea ori aruncate, dar apoi noi, umili, cu coada între picioare, precum cîinele Găsit cînd îl apasă rușinea, trebuie să le luăm din nou, și ele lut călcat în picioare, frămîntat și mestecat, înghițit și scuipat, eterna reîntoarcere chiar există, domnilor, dar nu e aia, e asta. Măscăriciul modelat de Marta e poate utilizabil, bufonul și el se apropie destul de mult de realitatea bufonilor, însă infirmiera, care părea așa de simplă, strictă, regulamentară, se împotrivește să-și arate volumul sînilor de sub lut, de parcă și ea ar fi învelită într-o pînză udă ale cărei capete le-ar ține cu putere. Cînd prima săptămînă de creație va fi pe sfîrșite, cînd Cipriano Algor va trece la prima săptămînă de distrugere, transportînd vasele din magazia Centrului

și aruncîndu-le ca pe niște gunoaie nefolositoare, doar atunci degetele celor doi olari, în același timp libere și disciplinate, vor începe în sfîrșit să inventeze și să traseze drumul drept care îi va duce la volumul exact, la linia justă, la planul armonios. Momentele nu vin niciodată tîrziu sau devreme, vin cînd le bate ceasul, al lor, nu al nostru, nu trebuie să le mulțumim pentru coincidențele, atunci cînd se întîmplă, între ce aveau de propus și nevoile noastre. În timpul jumătății de zi în care tatăl se va ocupa de treaba absurdă de a se debarasa de o încărcătură considerată inutilă și superfluă, Marta se va afla în olărie, cu jumătatea de duzină de păpuși practic terminată, ocupîndu-se să îndrepte cîte un colț lovit și să rotunjească cîte o curbă strîmbată de o atingere involuntară, egalînd înălțimi, consolidînd baze, calculînd pentru fiecare dintre statuete linia optimă de divizare a respectivelor jumătăți de mulaje. Cofrajele n-au fost încă predate de tîmplar, ghipsul așteaptă în sacii mari de hîrtie groasă, impermeabilă, dar vremea multiplicării se apropie.

Cînd Cipriano Algor s-a întors acasă în prima zi din săptămîna distrugerii, mai indignat din pricina umilinței decît obosit de efort, i-a povestit fiicei sale aventura ridicolă a unui om bătînd cîmpurile în căutarea unui loc unde să poată lepăda cioburile inutile pe care le transporta de parcă ar fi fost vorba de propriile lui excremente, Cu pantalonii în mînă, spuse, așa m-am simțit, de două ori au apărut niște oameni să mă întrebe ce caut pe un teren privat, cu o furgonetă plină de vase, am fost nevoit să încropesc niște explicații aiurea, am spus că trebuia să ajung

pe șosea și am crezut că drumul trecea pe acolo, scuzați, vă rog, și, dacă vă interesează vreun vas din furgonetă, îmi face plăcere să vi-l ofer, unul n-a vrut nimic, a răspuns enervat că, în casa lui, lucruri din astea nici pentru animale, dar altuia i-a plăcut o supieră și a luat-o. Și unde ai lăsat vasele pînă la urmă, Lîngă rîu, Unde, M-am gîndit că o groapă naturală ar fi cea mai potrivită, dar tot există inconvenientul că rămîn la vedere, s-ar recunoaște produsul și fabricantul, și ca rușine și jignire e destul, Personal, nu mă simt nici jignită, nici rușinată, Poate că te-ai simți dacă ai fi fost în locul meu de la început, Poate că da, și ce-ai găsit, Exact groapa ideală, Există gropi ideale, întrebă Marta, Depinde întotdeauna de ce vrei să pui înăuntru, închipuiește-ți în cazul ăsta o groapă mare, mai mult sau mai puțin circulară, de vreo trei metri adîncime, în care se coboară pe un plan ușor înclinat, cu arbori și arbuști înăuntru, văzută de afară e ca o insulă verde în mijlocul cîmpului, iarna se umple cu apă, mai are încă o baltă pe fund, E la vreo sută de metri de malul rîului, întrebă Marta, Și tu o știi, întrebă tatăl, O știu, am descoperit-o cînd aveam zece ani, e într-adevăr groapa ideală, de fiecare dată cînd intram în ea mi se părea că trec o poartă spre altă lume, Și eu m-am jucat acolo la vîrsta aia, Și probabil bunicul meu, Și străbunicul meu, Totul se pierde pînă la urmă, tată, atîta vreme groapa aia n-a fost decît o groapă și o peșteră magică pentru cîțiva copii visători, dar acum, cu toate vasele în ea, n-o să mai fie nici una, nici alta, Cioburile nu sînt așa de multe, femeie, curînd le vor acoperi tufișurile, nici n-o să se mai observe, Deci ai lăsat

acolo totul, Am lăsat, Cel puțin sînt aproape de sat, într-o bună zi un copil de aici, dacă mai frecventează groapa ideală, o să vină acasă cu o farfurie crăpată, o să-l întrebe unde a găsit-o și o să vezi că toată lumea o să dea fuga să ia ceea ce acum nu vrea, Așa sîntem, nu m-ar mira. Cipriano Algor termină ceașca de cafea pe care fiica i-o pusese în față la sosire și întrebă, Tîmplarul a dat vreun semn, Nu, Trebuie să mă duc să-l presez, Cred că da, e cel mai bine. Olarul se ridică, Mă duc să mă spăl, făcu doi pași și se opri, Ce e asta, întrebă, Ce anume, Asta, arăta o farfurie acoperită cu un șervet brodat, E o prăjitură, Ai făcut o prăjitură, N-am făcut-o eu, ne-a fost adusă, e un dar, De la cine, Ghici, N-am chef să ghicesc, E o ghicitoare ușoară. Cipriano Algor strînse din umeri ca pentru a arăta că nu-l interesa subiectul, repetă că merge să se spele, dar nu se hotărî, nu făcu pasul afară din bucătărie, în mintea lui se încinsese o dezbatere între doi olari, unul argumenta că e obligația noastră să ne purtăm cu naturalețe în toate împrejurările vieții, dacă cineva a avut amabilitatea să ne aducă acasă o prăjitură acoperită cu un șervet brodat, e firesc și normal să întrebăm cui i se datorează neașteptata generozitate, și dacă, în loc de răspuns, ni se propune să ghicim, ar fi mai mult decît suspect să ne prefacem că n-am auzit, micile jocuri de familie și de societate n-au mare importanță, nimeni nu se va apuca să tragă concluzii pripite din faptul că am nimerit, mai ales pentru că cei care au motive să ne dăruiască o prăjitură nu vor putea fi niciodată prea mulți, uneori e o singură persoană, asta spunea unul dintre olari, dar celălalt răspundea

că nu e dispus să fie complice în false ghicitori de circ, faptul că știa sigur numele persoanei care adusese prăjitura era exact motivul pentru care nu-l va rosti, și mai spunea că, cel puțin în anumite cazuri, păcatul concluziilor nu este atît că sînt uneori pripite, ci că sînt, pur și simplu, concluzii. Așadar, nu vrei să ghicești, insistă Marta, zîmbind, iar Cipriano Algor, enervat puțin pe fiica lui și mult pe sine, dar conștient că singurul mod de a ieși din impasul în care singur intrase ar fi să-și recunoască eșecul, rosti, sacadat, un nume, învăluindu-l în cuvinte, A fost văduva, vecina, Isaura Estudiosa, ca să mulțumească pentru urcior. Marta negă cu o mișcare din cap, Nu se numește Isaura Estudiosa, corectă, numele ei este Isaura Madruga, Ah, bine, spuse Cipriano Algor, și se gîndi că nu va mai fi nevoie s-o întrebe pe femeia cu pricina De fapt care e numele tău de fată, dar imediat își aminti că, așezat pe o bancă de piatră lîngă cuptor și avîndu-l ca martor pe cîinele Găsit, luase hotărîrea să considere nule și neavenite toate spusele și faptele exprimate și întîmplate între el și văduva Isaura Estudiosa, să nu uităm că vorbele pronunțate au fost exact S-a terminat, nu închei atît de ritos un episod al vieții sentimentale pentru ca două zile mai tîrziu să te răzgîndești. Ca efect imediat al acestor reflecții, Cipriano Algor și-a luat un aer distant și superior, și cu atîta convingere încît, fără să-i tremure mîna, s-a putut duce să ridice șervetul, Arată bine, spuse. În momentul acela, Martei i se păru cuvenit să adauge, Într-un fel e un cadou de despărțire. Mîna coborî încet, lăsă să cadă delicat șervetul peste prăjitura în formă de coroană circulară,

Despărţire, auzi Marta şi răspunse, Da, în caz că nu găseşte de lucru aici, De lucru, Îmi repeţi cuvintele, tată, Nu sînt un ecou, nu-ţi repet cuvintele. Marta nu dădu atenţie, Am băut o cafea, voiam să încep prăjitura, dar ea nu mi-a dat voie, a stat mai mult de o oră, am vorbit, mi-a povestit puţin despre viaţa ei, căsnicia, n-am avut timp să aflu dacă a fost fericită sau începuse să nu mai fie, sînt cuvintele ei, nu ale mele, în sfîrşit, dacă nu va găsi de lucru se întoarce în satul de unde a venit şi unde are familie, Aici nu e de lucru pentru nimeni, spuse sec Cipriano Algor, Aşa crede şi ea, de aceea prăjitura e ca o primă jumătate a despărţirii, Sper să nu fiu acasă în momentul celei de-a doua jumătăţi, De ce, întrebă Marta. Cipriano Algor nu răspunse. Ieşi din bucătărie, intră în cameră unde se dezbrăcă rapid, aruncă o privire la ceea ce oglinda comodei îi arăta din trupul său şi se băgă sub duş. Puţină apă sărată se amestecă cu apa dulce care curgea din pîlnie.

Cu apreciabilă și liniștitoare unanimitate privind semnificația cuvîntului, dicționarele definesc ca ridicol tot ce se arată demn de rîs și de batjocură, tot ce merită ironia, tot ce este derizoriu, tot ce dă naștere comicului. Pentru dicționare, circumstanța pare să nu existe, deși, silite să explice în ce constă, o numesc stare sau particularitate care însoțește un fapt, ceea ce, între paranteze, ne sfătuiește clar să nu separăm faptele de circumstanțele lor și să nu le judecăm pe unele fără să le ponderăm pe celelalte. Fie așadar în mod suprem ridicol acest Cipriano Algor care se chinuie să coboare panta gropii ducînd în brațe nedoritele vase în loc să le arunce de sus la nimereală, transformîndu-le in continenti în cioburi, cum depreciativ le-a clasificat cînd i-a descris fiicei lui aventurile și episoadele traumatizantei operațiuni de transbordare. Nu există, totuși, limite pentru ridicol. Dacă într-o zi, așa cum și-a imaginat Marta, un puștan din sat va recupera din grămadă și va duce acasă o farfurie crăpată, putem fi siguri că neplăcutul defect era acolo încă din magazie sau va fi apărut, din pricina inevitabilei ciocniri dintre vase, provocată de hîrtoapele drumului, în timpul transportului pînă la groapă. E destul să vedem cu cîtă grijă coboară panta Cipriano Algor de fiecare dată, cu cîtă atenție înșiră pe jos diferitele piese, cum le aranjează pe toate pe sortimente, cum le bagă unele în celelalte cînd e posibil si recomandabil, va fi destul să vedem derizoria

scenă care se arată ochilor noștri pentru a spune că aici nu s-a spart nici o farfurie, nici o ceașcă nu și-a pierdut toarta, nici un ceainic n-a rămas fără gît. Vasele îngrămădite acoperă în rînduri regulate colțul ales, înconjoară trunchiurile copacilor, se insinuează în vegetația joasă, ca și cum în vreo carte a celor mari ar scrie că doar așa trebuie să stea ordonate pînă la sfîrșitul timpurilor și la improbabila înviere a resturilor. S-ar crede că purtarea lui Cipriano Algor este complet ridicolă, dar, și în acest caz, ar fi bine să nu uităm importanța decisivă a punctului de vedere, ne referim acum la Marçal Gacho care, venind acasă pentru ziua de repaus și îndeplinindu-și elementarele datorii de solidaritate familială, nu numai că și-a ajutat socrul la descărcatul vaselor, dar și, fără să arate vreun strop de mirare sau de dubitativă perplexitate, fără întrebări directe sau pe ocolite, fără priviri ironice sau compătimitoare, i-a urmat liniștit exemplul, mergînd pînă la a aranja din proprie inițiativă un rînd care se clătina în mod periculos, rectificînd o aliniere defectuoasă, reducînd o înălțime excesivă. Este deci firesc ca, în cazul în care Marta va repeta peiorativa și nefericita vorbă pe care a folosit-o în conversația cu tatăl, propriul ei soț, grație incontestabilei autorități a celui care cu propriii lui ochi a văzut ce era de văzut, s-o corecteze, Nu e gunoi. Și dacă ea, pe care am cunoscut-o ca pe cineva care în totul are nevoie de explicație și limpezime, va insista că e gunoi, așa sînt numite dintotdeauna resturile și materialele inutile care sînt aruncate în gropi ca să le umple, fiind excluse din această denumire rămășițele umane care au alt

nume, cu siguranță Marçal îi va spune cu glasul lui serios, Nu e gunoi, am fost acolo. Nici ridicol, ar adăuga, dacă s-ar pune problema.

Cînd au intrat în casă au aflat două noutăți importante, fiecare în genul ei. Tîmplarul adusese în sfîrșit cofrajele, iar Marta citise în cartea ei că, în cazul umplerii pe cale lichidă, nu e prudent să te aștepți de la un mulaj la mai mult de patruzeci de copii satisfăcătoare, Adică, spuse Cipriano Algor, vom avea nevoie de cel puțin treizeci de mulaje, cîte cinci pentru fiecare două sute de păpuși, va fi mult de făcut înainte și mult după, și nu sînt sigur că mulajele ne vor ieși perfecte cu lipsa noastră de experiență, Cînd crezi că vei termina de scos toate vasele din magazia Centrului, întrebă Marta, Cred că nu voi avea nevoie în întregime de a doua săptămînă, poate două sau trei zile vor ajunge, A doua săptămînă e asta, corectă Marçal, A doua din patru, dar prima a transportului, a treia va fi a doua de lucru, explică Marta, Cu o asemenea încurcătură de săptămîni, una da, alta ba, nu e de mirare că tu și tata sînteți cam zăpăciți, Fiecare din motivele lui, eu, de exemplu, sînt gravidă și încă nu m-am obișnuit de tot cu ideea, Dar tata, Tata va spune singur, dacă vrea, Nu sufăr de altă zăpăceală decît că am o mie două sute de păpuși de fabricat și nu știu dacă sînt în stare, îi tăie vorba Cipriano Algor. Se aflau în olărie, aliniate pe masă cele șase păpuși păreau în mod dramatic șase obiecte insignifiante, unul mai grotesc decît celălalt prin ceea ce reprezentau, dar toate egale în fascinanta lor inutilitate. Pentru ca soțul ei să le poată vedea, Marta scosese pînzele muiate care le înveleau, dar

aproape că regreta c-a făcut-o, obtuzele momîi nu păreau să fi meritat efortul pe care-l pricinuiseră, repetata facere și desfacere, dorința și neputința, încercarea și corectarea, nu e adevărat că numai marile opere de artă s-au născut din suferință și îndoială, chiar și un simplu trup și niște simple membre de argilă sînt în stare să se împotrivească degetelor care le vor modela, ochilor care le interoghează, voinței care le-a vrut. Altădată voi cere concediu, v-aș putea ajuta cumva, spuse Marçal. Deși aparent completă în formularea ei, fraza conținea subînțelesuri problematice care n-au avut nevoie de a fi enunțate pentru a fi înțelese de Cipriano Algor. Ceea ce voise să spună Marçal și, fără să vrea, chiar spusese era că, așteptînd el o promovare mai mult sau mai puțin previzibilă la treapta de gardian rezident, superiorii lui n-ar fi mulțumiți dacă el ar pleca în concediu tocmai în această perioadă, ca și cum vestea publică a ascensiunii lui în carieră ar fi altceva decît un episod banal, fără importanță. Acest subînțeles era, totuși, evident și desigur cel mai puțin problematic dintre toate. Chestiunea esențială, involuntar subiacentă cuvintelor rostite de Marçal, continua să fie îngrijorarea privind viitorul olăriei, munca și oamenii care-o făceau și care, mai bine sau mai prost, din ea trăiseră pînă atunci. Cele șase păpuși erau ca șase ironice și insistente semne de întrebare, fiecare vrînd să afle de la Cipriano Algor dacă era atît de încrezător încît să-și închipuie că dispune, și pentru cîtă vreme, dragă domnule, de forțele necesare pentru a se ocupa singur de olărie cînd fiica lui și ginerele se vor muta în Centru, dacă

era atît de naiv încît să creadă că poate face față cu satisfăcătoare regularitate comenzilor următoare, în providențialul caz că vor veni, și, în sfîrșit, dacă era suficient de prost ca să-și imagineze că, pe viitor, relațiile lui cu Centrul și cu șeful departamentului de achiziții, comerciale și personale, vor fi o continuă și perenă mare de roze sau, așa cum cu o incomodă precizie și amar scepticism întreba eschimosul, Crezi tu că mă vor iubi veșnic. În clipa aceea amintirea Isaurei Madruga se ivi în mintea lui Cipriano Algor, se gîndi la ea ajutîndu-l la munca din olărie, însoțindu-l la Centru, așezată lîngă el în furgonetă, se gîndi la ea în diverse situații, din ce în ce mai intime și mai liniștitoare, mîncînd la aceeași masă, conversînd pe banca de piatră, dîndu-i de mîncare cîinelui Găsit, culegînd fructele dudului negru, aprinzînd felinarul de deasupra ușii, dînd la o parte cearșaful, fără îndoială prea multe gînduri și prea aventuroase pentru cel care refuzase pînă și să guste din prăjitură. Bineînțeles că vorbele lui Marçal nu cereau un răspuns, fuseseră o simplă constatare a unui fapt evident tuturor, era la fel ca a spune simplu Aș vrea să vă ajut, dar nu se poate, totuși Cipriano Algor consideră că ar trebui să exprime o parte din gîndurile care-i trecuseră prin minte în timpul tăcerii ce urmase spuselor lui Marçal, nu gîndurile intime, pe care le ține ferecate în seiful pateticului său orgoliu de bătrîn, ci gîndurile care, într-un fel sau altul, sînt comune tuturora în această casă, că le mărturisesc sau nu, și care se rezumă în cîteva cuvinte, ce ne așteaptă mîine. Și spuse, E ca și cum am umbla în întuneric, la pasul următor ori înaintăm, ori cădem,

vom începe să ne dăm seama ce ne așteaptă atunci cînd prima comandă va fi scoasă la vînzare, de atunci putem să sperăm că ne vor, mult, puțin, deloc, ca atunci cînd smulgi petalele unei margarete ca să vezi ce va fi, Viața seamănă cu smulgerea petalelor, observă Marta, Da, dar ce-am jucat în ani a început să se joace în săptămîni sau zile, viitorul a devenit deodată scurt, cred că am mai spus o dată ceva de genul ăsta. Cipriano Algor făcu o pauză, apoi adăugă strîngînd din umeri, Înseamnă că e adevărat, Nu sînt decît două căi, spuse Marta, hotărîtă și nerăbdătoare, fie muncim ca pînă acum, fără să ne batem capul mai mult decît e necesar pentru a o scoate cu bine la capăt, fie suspendăm totul, informăm Centrul că am renunțat la comandă și așteptăm, Ce așteptăm, întrebă Marçal, Să te promoveze, să ne mutăm în Centru, să se hotărască tata o dată pentru totdeauna dacă vrea să rămînă sau merge cu noi, dar nu mai putem continua cu această indecizie, care ține de săptămîni, Cu alte cuvinte, spuse Cipriano Algor, nici tata nu moare, nici noi nu mîncăm ciorba, Îți iert cuvintele, răspunse Marta, pentru că știu ce se petrece în capul dumitale, Nu vă certați, vă rog, îi rugă Marçal, îmi ajunge ce trebuie să suport în propria mea familie, Liniștește-te, nu-ți face griji, spuse Cipriano Algor, chiar dacă așa pare, nevasta ta și cu mine nu ne vom certa niciodată cu adevărat, Păi nu, dar sînt momente în care-mi vine să te bat, amenință Marta zîmbind, și uite că de acum înainte va fi și mai rău, aveți amîndoi mare grijă, din cîte am auzit, femeile gravide își schimbă brusc dispoziția, au capricii, manii, mofturi, atacuri de plîns, crize de nervi, pregătiți-vă așadar

cu ce-o să mai fie, În ce mă priveşte, eu sînt resemnat, spuse Marçal, şi imediat spre Cipriano Algor, Şi tata, Eu sînt resemnat de mulţi ani, de cînd s-a născut, În sfîrşit, toată puterea femeii, tremuraţi, bărbaţilor, tremuraţi şi temeţi-vă, exclamă Marta. Olarul nu urmă de astă dată tonul jovial al fiicei lui, ci vorbi serios şi senin ca şi cum aduna unul cîte unul cuvintele care rămăseseră în urmă, în locul unde fuseseră gîndite şi lăsate să se coacă, dar nu, aceste cuvinte n-au fost gîndite şi n-au trebuit să se coacă, au răsărit în momentul acela din spiritul lui ca rădăcinile care urcă deodată la suprafaţa pămîntului, Lucrul va continua normal, rosti, voi îndeplini angajamentele cît timp va fi cu putinţă, fără văicăreli şi proteste, iar cînd Marçal va fi promovat, voi lua în considerare situaţia, Vei lua în considerare situaţia, întrebă Marta, ce înseamnă asta, Avînd în vedere imposibilitatea de a menţine olăria în stare de funcţionare, o voi închide şi nu voi mai fi furnizor al Centrului, Foarte bine, şi din ce vei trăi după aceea, unde, cum, cu cine, îl înţepă Marta, Îmi voi însoţi fiica şi ginerele în Centru, dacă mă mai vor. Neprevăzuta şi categorica declaraţie a lui Cipriano Algor a avut efecte diferite asupra fiicei şi a ginerelui. Marçal a exclamat, În sfîrşit, şi şi-a îmbrăţişat cu putere socrul, Nu poţi să-ţi închipui ce bucurie mi-ai făcut, spuse, era ca un ghimpe în inimă. Marta şi-a privit tatăl mai întîi cu scepticism, ca şi cum nu credea ce aude, dar treptat chipul i s-a luminat a înţelegere, memoria serviabilă îi adusese în minte anumite expresii populare curente, urme de lecturi clasice, cîteva locuri comune, e adevărat că nu-şi

amintea tot ce era de amintit, de exemplu, a arde corăbiile, a tăia punțile, a lăsa baltă, a tăia răul din rădăcină, a se lăsa păgubaș, a se lăsa în voia sorții, a se da bătut, omului rătăcit nu-i trebuie sfaturi, a renunța în văzul țintei, sînt verzi, nu merită, mai bine o pasăre în mînă decît două pe gard, altele și altele, și toate spunînd pînă la urmă un singur lucru, Nu vreau ce nu pot, nu pot ce nu vreau. Marta se apropie de tatăl ei, îi trecu mîna peste obraz cu o mîngîiere îndelungată și tandră, aproape maternă, Așa e mai bine, dacă asta îți dorești cu adevărat, murmură, nu arătă mai multă mulțumire decît erau în stare să comunice aceste cuvinte, atît de sărace, atît de obișnuite, dar era sigură că tatăl ei va înțelege că nu le alesese din indiferență, ci din respect. Cipriano Algor își puse mîinile pe umerii fiicei sale, o trase la sine, îi dădu un sărut pe frunte și, cu o voce scăzută, pronunță singurul cuvînt pe care ea voia să-l audă sau să i-l citească în ochi, Mulțumesc. Marçal nu întrebă De ce mulțumesc, învățase de mult timp că teritoriul pe care se mișcau acest tată și această fiică, mai mult decît doar familial, era, într-un anume fel, sacru și inaccesibil. Nu simțea gelozie, doar melancolia celui care se știe definitiv exclus, totuși nu din acest teritoriu, care nu i-ar putea aparține niciodată, ci din altul unde, dacă ar putea fi vreodată împreună cu ei, și-ar găsi și și-ar recunoaște, în sfîrșit, propriul tată și propria mamă. Se pomeni gîndindu-se, fără prea multă surprindere că, odată ce socrul a hotărît să meargă să trăiască în Centru, ideea părinților lui de a-și vinde casa din sat și de a se muta împreună cu el va fi iremediabil

dată la o parte, oricît i-ar costa şi oricît ar protesta, în primul rînd pentru că e o normă inflexibilă a Centrului, determinată şi impusă chiar de structurile de locuit interne, să nu admită familii numeroase şi, în al doilea rînd, pentru că, neexistînd o relaţie de înţelegere între membrii acestora două, se poate uşor închipui infernul care le-ar deveni viaţa dacă ar trăi la un loc într-un spaţiu redus. În ciuda unor situaţii şi a unor mărturii care ar putea induce o opinie contrară, Marçal nu merită să fie considerat un fiu rău, vina nepotrivirilor de sentiment şi de voinţă din familia lui nu e numai a sa, şi totuşi, astfel demonstrîndu-se încă o dată în ce măsură sufletul omenesc este o fîntînă infectată de contradicţii, se simte mulţumit că nu trebuie să locuiască în aceeaşi casă cu cei care i-au dat viaţă. Acum că Marta e gravidă, speră că destinul necunoscut nu va confirma în ea şi în el vechea sentinţă care spune sever, Fiu eşti, tată vei fi, cum ai făcut, aşa vei găsi. E însă adevărat că, într-un fel sau altul, printr-un soi de infailibil tropism, natura profundă de fiu îi împinge pe fii să-şi caute taţi de substituţie ori de cîte ori, pe drept sau pe nedrept, ei nu pot, nu vor sau nu ştiu să se recunoască în ai lor proprii. În realitate, în ciuda multelor ei defecte, viaţa iubeşte echilibrul, dacă ar porunci numai ea, ar pune permanent culoarea aurului peste culoarea albastră, ar face ca orice concav să-şi aibă convexul, să nu aibă loc nici o despărţire fără sosire, s-ar strădui ca vorba, gestul şi privirea să se poarte ca nişte gemeni inseparabili care, în toate circumstanţele, spun acelaşi lucru. Urmînd căi pe care recunoaştem că n-avem

aptitudinea şi competenţa de a le caracteriza în detaliu, dar de a căror existenţă şi intrinsecă virtute comunicativă sîntem absolut siguri, ca de-ale noastre proprii, ansamblul observaţiilor dezvoltate înainte i-au dat lui Marçal Gacho o idee, pe dată transmisă socrului cu filiala solicitudine care se ghiceşte, E posibil să aducem restul de vase într-un singur transport, anunţă, Nu ştii nici măcar cîte mai avem acolo, cred că mai sînt cîteva furgonete, obiectă Cipriano Algor, Nu vorbesc de furgonete, dar spun că vasele nu pot fi aşa de multe încît un camion obişnuit să nu poată rezolva problema cu o singură încărcătură, Şi unde vom descoperi acest preţios camion, întrebă Marta, Îl închiriem, Costă mulţi bani, nu voi avea destui, spuse olarul, dar speranţa făcea să-i tremure vocea. O zi va ajunge pentru toată treaba, dacă ne punem banii la un loc, ai noştri şi ai dumitale, sînt convins că vom reuşi şi, în plus, fiind eu gardian intern, poate îmi fac o reducere, nu pierdem nimic dacă încercăm, Un singur om la încărcat şi descărcat, nu ştiu dacă rezist, deja mă dor braţele şi picioarele, Nu vei fi singur, merg cu tine, spuse Marçal, Nu, te pot recunoaşte şi ar fi rău pentru tine, Nu cred că e vreo primejdie, n-am fost decît o dată în departamentul de achiziţii, dacă-mi pun ochelari negri şi o şapcă pe cap pot fi oricine, E o idee bună, foarte bună, spuse Marta, ne-am putea apuca imediat de fabricarea păpuşilor, Aşa m-am gîndit şi eu, spuse Marçal, Şi eu, mărturisi Cipriano Algor. Se priviră lung, tăcuţi, zîmbitori, pînă cînd olarul întrebă, Şi cînd asta, Chiar mîine, răspunse Marçal, profităm de timpul meu liber, altă ocazie doar peste zece zile,

n-ar mai avea rost, Mîine, repetă Cipriano Algor, vrei să spui că am putea să începem imediat după aceea să lucrăm din plin, Da, spuse Marçal, și s-ar cîștiga aproape două săptămîni, Mi-ai dat o inimă nouă, spuse olarul, apoi întrebă, Cum facem, în sat nu cred că sînt camioane de închiriat, Închiriem din oraș, mîine plecăm de dimineață ca să avem timp să vedem cine ne oferă cel mai bun preț posibil, Înțeleg că e bine așa, spuse Marta, dar poate ar trebui să iei prînzul cu părinții tăi, ultima dată n-ai fost la ei și trebuie să fie foarte nemulțumiți. Marçal se crispă, N-am chef și, pe lîngă asta, se întoarse spre socru și întrebă, La ce oră trebuie să fii la magazie, La patru, Dacă iau masa la părinții mei, apoi mergem în oraș, drumul pînă acolo, să închiriem camionul și să fim la patru să luăm vasele, nu e timp, Le spui că trebuie neapărat să mănînci mai devreme, Chiar și așa nu e timp, în plus, n-am chef, o să mă duc în viitoarea mea zi liberă, Cel puțin dă-i un telefon mamei tale, O să-i dau, dar să nu te miri că iar o să întrebe cînd ne mutăm. Cipriano Algor își lăsase fata și ginerele să discute complicata problemă a prînzului cu familia Gacho și se apropiase de banca unde se aflau cele șase păpuși. Cu extremă grijă le scoase pînzele ude, le observă cu atenție, una cîte una, mai trebuiau cîteva retușuri pe cap și pe față, părți ale trupului care, figurile fiind de dimensiune mică, mai puțin de o palmă înălțime, inevitabil se resimt de la presiunea pînzelor, Marta va avea grijă să le facă să arate ca noi, apoi vor rămîne descoperite, ca să-și piardă umezeala înainte să intre în cuptor. Trupul îndurerat al lui Cipriano Algor a fost străbătut de un freamăt de

plăcere, se simțea ca și cum era gata să înceapă munca cea mai dificilă și mai delicată din viața lui de olar, aventuroasa coacere a unei piese de mare valoare estetică, modelată de un mare artist căruia nu-i pasă că-și coboară geniul la precarele condiții ale acestui loc umil și care nu va putea admite, de piesă vorbim, dar și de artist, consecințele dezastruoase pe care le-ar avea variația cu un grad de căldură, fie prin exces, fie prin lipsă. Despre ce va fi vorba cu adevărat aici, fără măreție, nici dramă, este de a duce în cuptor și a coace jumătate de duzină de statuete insignifiante pentru a fi reprodusă, fiecare dintre ele, în două sute de copii insignifiante, unii spun că ne-am născut cu toții cu destinul deja stabilit, dar ce sare în ochi este că numai unii au venit pe această lume pentru a face din lut adami și eve sau pentru a înmulți pîinile și peștii. Marta și Marçal au ieșit din olărie, ea ca să se ocupe de cină, el ca să aprofundeze relațiile începute cu cîinele Găsit, care, deși ezitînd încă să accepte fără crîcnire prezența unei uniforme în familie, pare dispus să asume o postură de tacită condescendență dacă numita uniformă este înlocuită, de la sosire, cu orice vestimentație de croială civilă, modernă sau veche, curată sau murdară, nu contează. Cipriano Algor e acum singur în olărie. A încercat distrat soliditatea unui cofraj, a mutat din loc, fără să fie nevoie, un sac de ghips și, ca și cum doar hazardul, și nu voința, i-ar fi condus pașii, a ajuns în fața figurilor pe care le modelase, bărbatul, femeia. În cîteva secunde bărbatul se transformă într-o grămăjoară informă de lut. Poate că femeia ar fi supraviețuit dacă, în

urechile lui Cipriano Algor, n-ar răsuna de pe acum întrebarea pe care Marta i-o va pune mîine, De ce, de ce bărbatul şi nu femeia, de ce unul şi nu amîndoi. Lutul femeii a fost frămîntat peste lutul bărbatului, sînt din nou un singur lut.

Primul act al spectacolului s-a terminat, podoabele scenei au fost scoase, actorii se odihnesc după efortul apoteozei. În magaziile Centrului n-a rămas nici o singură piesă de lut fabricată de olăria Algorilor, doar puțin praf roșu, împrăștiat pe rafturi, coeziunea materialelor nu e eternă, niciodată n-o vom repeta îndeajuns, dacă atingerea continuă a invizibilelor degete ale timpului le vine cu ușurință de hac marmurii și granitului, ce nu-i face unei simple argile cu compoziție precară și coacere probabil neregulată. Marçal Gacho n-a fost recunoscut în departamentul de achiziții, efect sigur al șepcii și ochelarilor negri, dar și a feței nebărbierite, o lăsase dinadins așa pentru a desăvîrși eficacitatea travestirii protectoare, odată ce printre diversele caracteristici care trebuie să-l distingă pe orice gardian intern al Centrului e inclus bărbieritul fără cusur. Oricum subșeful se miră de brusca ameliorare a vehiculului de transport, atitudine logică la cineva care nu doar o dată își permisese să zîmbească ironic la vederea vetustei furgonete, dar a fost surprinzătoare, și în respectiva circumstanță e minima denumire posibilă, izbucnirea lui de enervare cu greu reținută atunci cînd Cipriano Algor îl informă că venise să ridice restul vaselor, Pe toate, întrebă, Pe toate, răspunse olarul, am adus un camion și un ajutor. Dacă acest subșef cu o fire dovedit nesuferită va avea destul viitor în relatarea pe care o urmărim, într-o bună zi

ne vom aminti cu siguranță să-l rugăm să ne dezvăluie sentimentele sale în această împrejurare, adică motivul ultim al unei iritări, ilogice din toate punctele de vedere, pe care nu voise sau nu fusese în stare s-o ascundă. E foarte probabil că va încerca să ne păcălească spunînd, de exemplu, că se obișnuise cu vizitele zilnice ale lui Cipriano Algor și că, deși, din respect pentru adevăr, n-ar fi putut jura că sînt prieteni, oricum avea pentru el o anumită simpatie, mai ales din pricina nenorocoasei situații profesionale în care se afla bietul om. O minciună dintre cele mai nerușinate, cum este evident, de vreme ce, trecînd de la dezvăluire la excavarea adîncurilor, ne vom da seama de îndată că manifestarea de exasperare a subșefului nu făcuse decît să denunțe frustrarea că îi scăpase din mîini plăcerea, între toate perversă, a celor care se bucură de înfrîngerile altora chiar cînd nu au nici un profit de pe urma lor. Pretextînd că le-ar trebui ore ca să-și facă treaba și că îngreunau descărcatul altor furnizori, meschinul individ încercă să împiedice încărcarea camionului, dar Cipriano Algor puse, așa cum elocvent se spune, piciorul în prag și întrebă cine își ia răspunderea pentru cheltuiala cu închirierea mașinii în caz că trebuie s-o ducă înapoi, ceru caietul de reclamații și, ca finală și disperată lovitură, amenință că nu pleacă înainte de a vorbi cu șeful de departament. Se știe din manualele elementare de psihologie aplicată, capitolul comportament, că oamenii răi de muscă sînt adeseori lași, așa că nu va trebui să ne surprindă că teama de a fi certat în public de superiorul ierarhic schimbă într-o clipă atitudinea subșefului. Mai aruncă o

insolență ca să-și ascundă furia și se retrase în fundul magaziei, de unde apăru din nou numai cînd camionul, în sfîrșit încărcat, abandonă subterana. Nici la propriu, nici la figurat nu au strigat Cipriano Algor și Marçal Gacho victorie, erau prea obosiți ca să-și irosească restul de puteri cu triluri și felicitări, cel mai bătrîn spuse, O să ne mănînce sufletul cînd vom aduce cealaltă marfă, va examina păpușile cu lupa și le va respinge cu duzinile, iar cel mai tînăr răspunse că e probabil, dar nu sigur, șeful de departament se ocupa de problemă, de asta am scăpat, tată, cealaltă o să vedem atunci, așa trebuie să fie viața, cînd unul își pierde curajul, celălalt își adună forțele și-l îmbărbătează. Lăsaseră furgoneta parcată la colțul unei străzi apropiate, acolo va rămîne pînă vor descărca și ultimul vas în groapa de lîngă rîu, apoi vor duce camionul la garaj și, frînți de oboseală, mai mult morți decît vii, unul pentru că-și pierduse pe dreptele coridoare ale Centrului salutarul obicei al efortului fizic, altul pentru îndeajuns de cunoscutele dezavantaje ale vîrstei, vor ajunge în sfîrșit acasă, la lăsarea serii. Cîinele Găsit va coborî să-i întîmpine pe drum, țopăind și lătrînd așa cum îi cere condiția, și Marta îi va aștepta la ușă. Ea va întreba, Așadar, s-a rezolvat totul, și ei vor răspunde da, totul s-a rezolvat, și pe dată toți trei se vor gîndi sau vor simți, dacă există inegalitate între a simți și a gîndi, că ce s-a terminat e același lucru care așteaptă nerăbdător să înceapă, că actele spectacolului și ale vieții, primul, al doilea și al treilea, sînt tot timpul o singură piesă. E adevărat că unele accesorii au fost scoase din scenă, dar lutul din care se vor face

accesoriile noi e același ca ieri, iar actorii, mîine, cînd se vor trezi din somn în culise, își vor pune piciorul drept pe urma piciorului stîng, apoi îl vor pune pe stîngul înaintea dreptului și, orice s-ar întîmpla, nu se vor abate din drum. În ciuda oboselii bărbatului, Marta și Marçal vor repeta, de parcă ar fi prima oară, gesturile, gemetele și suspinele de amor. Și cuvintele. Cipriano Algor va dormi fără vise în patul lui. Mîine-dimineață, ca de obicei, își va duce ginerele la lucru. Poate că, la întoarcere, își va aminti să treacă pe la groapa de lîngă rîu, fără vreun motiv anume, nici măcar din curiozitate, știe perfect ce-a lăsat acolo, cu toate astea poate se va apropia de marginea adînciturii și, dacă o va face, va privi în jos, atunci se va întreba dacă n-ar fi cazul să taie cîteva crengi de arbore ca să acopere mai bine vasele, parcă ar vrea să nu afle nimeni ce se ascunde aici, adăpostit, ferit, pînă în ziua cînd vor fi din nou necesare, vai, ce greu e să ne despărțim de ceea ce-am făcut, fie obiect, fie vis, chiar atunci cînd l-am distrus cu mîinile noastre.

Mă duc să curăț cuptorul, a spus Cipriano Algor cînd a ajuns acasă. Experiențele anterioare ale cîinelui Găsit l-au făcut să creadă că stăpînul se pregătește să se așeze din nou pe banca meditațiilor, sărmanul avea spiritul tulburat de conflicte, cu viața curgîndu-i pe dos, acum se arată folositori cîinii, cînd vin să se posteze în fața noastră cu nelipsita întrebare în ochi, Ai nevoie de ajutor, și cu toate că, la prima vedere, nu pare la îndemîna unui animal ca acesta să găsească leacul pentru suferințe, angoase și alte necazuri omenești, pricina poate fi neputința

noastră de a percepe ce se află dincolo sau dincoace de umanitatea noastră, ca și cum celelalte dureri din lume n-ar căpăta o realitate aprehensibilă decît dacă sînt măsurabile după standardele durerilor noastre sau, pentru a folosi cuvinte mai simple, ca și cum doar umanul ar avea existență. Cipriano Algor nu se așează pe banca de piatră, trecu mai departe, apoi, după ce trase unul după altul cele trei mari zăvoare de bronz instalate la înălțimi diferite, sus, la mijloc, jos, deschise ușa cuptorului, care scîrțîi răgușit din balamale. După primele zile de cercetări senzoriale care mulțumiseră curiozitatea imediată a celui care tocmai ajunsese într-un loc nou, cuptorul încetase să-i mai atragă atenția cîinelui Găsit. Era o construcție de piatră, veche și greoaie, cu o ușă înaltă și îngustă, cu o destinație necunoscută și unde nu locuia nimeni, o construcție care avea deasupra trei forme care semănau cu niște coșuri, dar care sigur nu erau, de vreme ce din ele nu se desprinsese niciodată vreun instigator miros de mîncare. Acum ușa se deschise pe neașteptate și stăpînul intră înăuntru la fel de natural ca și cum și acolo era casa lui, ca dincoace. Un cîine trebuie, din principiu și prudență, să latre la toate surprizele care i se ivesc în viață, pentru că nu poate ști dinainte dacă cele bune nu vor deveni rele și cele rele nu vor înceta să fie ce-au fost, așadar cîinele Găsit se puse pe lătrat, mai întîi neliniștit cînd figura stăpînului păru că dispare în penumbra cuptorului, pe dată fericit văzîndu-l reapărînd întreg și cu o expresie schimbată, sînt micile miracole ale iubirii, să-ți placă ce faci ar trebui să merite tot acest nume. Cînd Cipriano Algor intră din

nou în cuptor, acum cu mătura în mînă, Găsit nu-şi mai făcu griji, un stăpîn, dacă te gîndeşti bine, e ca soarele şi luna, trebuie să avem răbdare cînd dispare, să aşteptăm să treacă timpul, dacă mult sau puţin nu poate spune un cîine, care nu distinge durate între oră şi săptămînă, între lună şi an, pentru un animal ca el nu există decît prezenţă şi absenţă. În timpul curăţării cuptorului, Găsit nu încercă să intre, se dădu la o parte ca să nu cadă pe el ploaia de mici fragmente de lut copt, de cioburi de vase sparte pe care mătura le împingea afară, şi se întinse pe jos, cu capul între labe. Părea neatent, aproape adormit, dar şi cel mai puţin experimentat cunoscător al tertipurilor canine şi-ar da seama, observînd modul disimulat în care din cînd în cînd deschidea şi închidea ochii, că Găsit pur şi simplu aştepta. După ce termină curăţenia, Cipriano Algor ieşi şi se îndreptă spre olărie. Cît timp a fost vizibil, cîinele nu s-a mişcat, dar imediat s-a ridicat încet, a înaintat cu gîtul întins pînă la intrarea în cuptor şi a privit. Era o odaie stranie şi goală, cu tavanul boltit, fără mobile sau podoabe, tapiţată cu paralelipipede albicioase, dar ce-a impresionat cel mai mult nasul cîinelui Găsit a fost uscăciunea extremă a aerului care se respira înăuntru, ca şi înţepătura intensă a singurului miros care se simţea, mirosul final al unei infinite calcinări, să nu vă surprindă flagranta şi asumata contradicţie între final şi infinit, căci nu ne ocupăm de senzaţii omeneşti, ci de ceea ce omeneşte ne-a fost cu putinţă să ne imaginăm despre ce-o fi simţit un cîine cînd a intrat prima oară într-un cuptor gol de olărie. Altfel decît era de aşteptat de la natura lui de

cîine, Găsit n-a marcat cu urină noul loc descoperit. E adevărat că, la început, a fost cît pe-aci să asculte ce-i spunea instinctul, e adevărat c-a apucat să-şi ridice ameninţător piciorul, dar, în ultima clipă, s-a stăpînit, poate speriat de tăcerea minerală care-l înconjura, de simplitatea grosolană a construcţiei, de tonul alburiu şi fantomatic al podelei şi pereţilor, sau poate, pur şi simplu, pentru că bănuia că stăpînul s-ar supăra pe el dacă şi-ar găsi spurcat de un pişat infam regatul, tronul şi altarul focului, creuzetul unde argila visează de fiecare dată că se va preschimba în diamant. Cu blana de pe spate zburlită, cu coada între picioare de parcă venea alergînd alungat de departe, cîinele Găsit a ieşit din cuptor. N-a văzut pe nici unul dintre stăpîni, casa şi cîmpul păreau abandonate, iar dudul negru, desigur din pricina unghiului de incidenţă a soarelui, părea să proiecteze o umbră stranie, care se tîra pe sol ca şi cum venea de la un alt copac. Spre deosebire de ce se crede în general, cîinii, oricît ar fi de îngrijiţi şi răsfăţaţi, nu au viaţa uşoară, în primul rînd pentru că pînă astăzi n-au reuşit să ajungă la o înţelegere cît de cît satisfăcătoare a lumii în care au fost aduşi, în al doilea rînd pentru că dificultatea este continuu agravată de contradicţiile şi de instabilităţile de conduită ale fiinţelor umane cu care împărtăşesc, ca să spunem aşa, casa, mîncarea şi uneori patul. A dispărut stăpînul, stăpîna nu apare, cîinele Găsit îşi revarsă melancolia şi băşica pe banca de piatră care nu foloseşte decît pentru meditaţii. În clipa aceea, Cipriano Algor şi Marta ieşiră din olărie. Găsit alergă spre ei, în astfel de momente are impresia că, în

sfîrșit, va înțelege totul, dar impresia n-a durat, nu durează niciodată, stăpînul scoase un țipăt enorm, Fugi de aici, stăpîna strigă alarmată, Stai, cine să-i mai înțeleagă pe oamenii ăștia, cîinele Găsit va observa doar peste cîteva clipe că stăpînii duc niște figuri de lut în echilibru pe niște mici tăblii, cîte trei pe fiecare, imaginați-vă dezastrul dacă nu mi-ar fi oprit la timp efuziunile. Se îndreaptă echilibriștii spre planșele de uscat care, de săptămîni, au fost golite de farfurii, căni, farfurioare, străchini, ceșcuțe, urcioare, vase și alte accesorii de casă și grădină. Cele șase păpuși, care vor sta să se usuce sub briză, protejate de umbra dudului negru și atinse din cînd în cînd de soarele care se insinuează și se deplasează în frunziș, sînt avangarda unei noi ocupații, a sute de figuri identice care, în batalioane strînse, vor acoperi planșele lungi, o mie două sute de figuri, de șase ori două sute după socotelile făcute la momentul respectiv, dar socoteala era greșită, bucuria victoriei nu este întotdeauna bună sfătuitoare, acești olari, în ciuda celor trei generații de experiențe, par să fi uitat că este indispensabil să rezerve mereu, pentru că pînă și foarfecele mănîncă din pînza pe care o taie, o marjă pentru pierderi, e figura care cade și se sparge, e figura care s-a deformat, e figura care s-a contractat prea mult sau prea puțin, e figura care a crăpat de căldură pentru că a fost prost fabricată, e figura care nu s-a copt bine din pricina defectuoasei circulații a aerului cald, și la toate astea, care țin de contingențele fizice ale unei activități foarte asemănătoare cu arta alchimiei, care nu e, cum știm, o știință exactă, la toate astea, spuneam, va trebui

adăugată examinarea riguroasă la care, ca de obicei, Centrul va supune fiecare păpușă, și pe deasupra cu subșeful acela, așa de pornit. În timp ce mătura cuptorul, Cipriano Algor și-a amintit numai de cele două amenințări, de cea sigură și de cea latentă, asta au bun asociațiile de idei, una trage de alta, trebuie să fii abil și să nu le pierzi firul, să înțelegi că un ciob de pe jos nu este doar prezentul lui de ciob de pe jos, este și trecutul lui, cînd nu era ciob, dar şi viitorul lui, cînd nu știe ce va deveni.

Se povestește că odinioară a existat un zeu care s-a hotărît să modeleze un bărbat din lutul pămîntului pe care-l crease anterior și, de îndată, ca să capete răsuflare și viață, i-a suflat în nări. Cîteva spirite încăpățînate și negativiste spun în șoaptă, cînd nu îndrăznesc s-o proclame scandalizînd pe toată lumea, că, după acest suprem act creator, zeul cu pricina nu s-a mai dedicat niciodată artelor olăriei, o manieră sucită de a-l denunța pentru că, pur și simplu, n-a mai lucrat. Problema, prin transcendența ei, este prea serioasă ca să fie tratată simplu, cere ponderație, multă imparțialitate, spirit obiectiv. Este un fapt istoric că munca de modelare, din acea zi memorabilă, n-a mai fost un atribut exclusiv al creatorului, pentru a reveni incipientei competențe a creaturilor, care, nu mai e nevoie s-o spunem, nu sînt înzestrate cu suficient suflu ventilator. Ca rezultat i s-a dat focului responsabilitatea tuturor operațiunilor subsidiare în stare să dea, atît prin culoare, cît și prin strălucire, și chiar prin sunet, o rezonabilă aparență de viață tuturor obiectelor care vor ieși din cuptoare. Dar asta înseamnă a judeca după aparențe.

Focul face mult, nimeni nu neagă, dar nu poate face totul, are serioase limitări, şi chiar cîte un defect grav, ca, de exemplu, insaţiabila bulimie de care suferă şi care-l face să devoreze şi să transforme în cenuşă tot ce întîlneşte în cale. Revenind însă la tema care ne preocupă, la olărie şi la funcţionarea ei, toţi ştim că lutul umed băgat în cuptor crapă mai repede decît ne ia să povestim. O primă şi irevocabilă condiţie stabilită de foc, dacă vrem să facă ce aşteptăm de la el, e ca lutul să intre cît mai uscat în cuptor. Şi aici ne întoarcem umili la suflatul în nări, aici va trebui să recunoaştem în ce măsură am fost nedrepţi şi imprudenţi cînd am împrumutat şi am adoptat păgîna idee că pomenitul zeu ar fi întors spatele, indiferent, propriei sale opere. Da, e adevărat, nimeni nu l-a mai văzut după aceea, dar ne-a lăsat poate ce avea mai bun, suflul, răsuflarea, briza, zefirul, adierea, care acum intră suav în nările celor şase păpuşi de lut pe care Cipriano Algor şi fiica lui le aşază, cu mare grijă, pe una dintre planşele pentru uscat. Pînă la urmă şi scriitor, nu numai olar, pomenitul zeu ştie şi să scrie drept cu linii strîmbe, nefiind de faţă ca să sufle personal, a avut grijă să lase pe cineva să facă munca în numele lui, pentru ca mîine viaţa încă fragilă a acestor figuri de ceramică să nu se stingă în îmbrăţişarea oarbă şi brutală a focului. A spune mîine este totuşi doar un fel de a vorbi, pentru că, dacă e adevărat că o singură răsuflare a fost de ajuns la inaugurare pentru ca lutul omului să capete suflet şi viaţă, multe vor fi răsuflările necesare pentru ca din măscărici, bufoni, asirieni cu barbă, mandarini, eschimoşi şi infirmiere, cei de aici şi cei care vor veni

în rînduri strînse să se alinieze pe aceste planșe, să se evapore încetul cu încetul apa fără de care n-ar fi ajuns ce sînt și să poată intra în cuptor siguri că se vor transforma în ceea ce trebuie să fie. Cîinele Găsit se ridicase pe labele din spate și-și sprijinise de planșă labele din față ca să vadă mai de aproape cele șase momîi aliniate în fața lui. Adulmecă o dată, de două ori și imediat își pierdu interesul, dar nu destul de repede ca să evite palma seacă și dureroasă pe care stăpînul i-o dădu peste cap, nici repetarea cuvintelor dure pe care le auzise înainte, Fugi de aici, cum putea el să explice că nu voia să le facă nici un rău păpușilor, ci doar să le vadă mai bine și să le miroasă, nu e drept să mă bați pentru un fleac, parcă n-ai ști că cîinii nu se slujesc numai de ochii din cap ca să cerceteze lumea exterioară, nasul e ca un ochi complementar, vede ceea ce miroase, din fericire ea n-a mai strigat acum, Stai, noroc că întotdeauna e cineva care înțelege motivele celorlalți, chiar ale celor care, din mutenie de la natură sau insuficiență de vocabular, n-au știut sau nu i-a ajutat limba să le explice, Nu trebuia să-l bați, tată, era doar curios, spuse Marta. Fără îndoială, Cipriano Algor n-a vrut să-i facă rău cîinelui, l-a mînat forța instinctului, pe care, împotriva credinței generale, ființele omenești nu l-au pierdut, nici nu-l vor pierde prea curînd. Se învecinează cu inteligența, dar e mult mai rapid, de aceea biata de ea se face deseori de rîs și este desconsiderată în atîtea împrejurări, așa s-a întîmplat în acest caz, olarul a reacționat la teama de a vedea distrus ceea ce făcuse cu atîta greutate, ca o leoaică văzîndu-și puii în pericol. Nu

toți creatorii uită de creaturile lor, fie ele căței sau păpuși de lut, nu toți pleacă și lasă în loc inconstanța unui zefir care suflă doar din cînd în cînd, ca și cum noi n-am avea nevoie să creștem, să mergem la cuptor, să știm cine sîntem. Cipriano Algor chemă cîinele, Vino aici, Găsit, vino aici, cine să înțeleagă aceste ființe, lovesc și îndată îl mîngîie pe cel lovit, îi lovesc și dau fuga să sărute mîna ce i-a lovit, poate că toate astea nu sînt decît o consecință a problemelor pe care le-am avut, de la îndepărtatul început al timpurilor, ca să reușim să ne înțelegem unii pe ceilalți, noi, cîinii, noi, oamenii. Găsit a uitat lovitura primită, dar stăpînul nu, stăpînul va uita mîine sau peste o oră, dar deocamdată nu poate, în asemenea cazuri memoria e ca atingerea instantanee a soarelui pe retină care lasă o arsură la suprafață, rană ușoară, neînsemnată, dar care chinuie cît durează, mai bine să cheme cîinele, să-i spună, Găsit, vino încoace, și Găsit va veni, vine mereu, linge mîna care-l mîngîie pentru că așa sărută cîinii, curînd arsura dispare, vederea se normalizează, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

Cipriano Algor se duse să vadă cîte lemne mai erau și văzu că erau puține. Ani de zile visase că va veni momentul cînd bătrînul cuptor de lemne va fi dărîmat pentru ca, în locul lui, să apară un cuptor nou, din cele moderne, cu gaz, în stare să obțină temperaturi uriașe, cu încălzire rapidă și excelente rezultate la coacere. În adîncul său, totuși, știa că asta nu se va întîmpla niciodată, în primul rînd din pricina costului, mai mare decît își poate permite, dar și din motive mai puțin materiale, pentru că i-ar

părea rău să distrugă ce construise bunicul lui şi tatăl lui perfecţionase, dacă ar face-o ar fi ca şi cum i-ar şterge la propriu de pe faţa pămîntului, căci tocmai pe faţa pămîntului se află cuptorul. Mai avea un alt motiv, mai puţin confesabil, pe care-l expedia în cinci cuvinte, Sînt prea bătrîn pentru asta, pentru că schimbarea ar fi însemnat utilizarea pirometrelor, tuburilor, piloţilor de siguranţă, a arzătoarelor, adică alte tehnici şi alte grij. Aşa că nu era altă soluţie decît să continue cuptorul vechi să fie alimentat ca pe vremuri, cu lemne, lemne şi iar lemne, poate lucrul cel mai greu de suportat în meseriile lutului. Ca un fochist al vechilor locomotive cu aburi, care-şi petrecea tot timpul aruncînd lopeţi de cărbune în gura cazanului, olarul, cel puţin acest Cipriano Algor, care nu poate plăti un ajutor, se chinuie ceasuri întregi să introducă arhaicul combustibil în cuptor, crengi pe care focul le cuprinde şi le devorează într-o clipă, crengi pe care flacăra le muşcă şi le linge încetul cu încetul pînă la tăciune, cel mai bine e cînd îl putem răsfăţa cu conuri de pin şi talaş, care ard mai încet şi dau mai multă căldură. Cipriano Algor se va aproviziona în împrejurimi, va comanda unor tăietori şi agricultori cîteva care cu lemne de ars, va cumpăra din atelierele şi tîmplăriile de pe Centura Industrială cîţiva saci cu rumeguş, preferabil de lemn tare, ca stejarul, nucul şi castanul, şi pe toate va trebui să le facă singur, evident nu-i trece prin cap să-i ceară fiicei lui, pe deasupra gravidă, să-l însoţească şi să urce sacii în furgonetă, îl va lua numai pe Găsit ca să facă pace, ceea ce pare să însemne că arsura din memoria lui Cipriano Algor,

de fapt, nu e complet vindecată. Lemnul din șopron va fi mai mult decît suficient pentru cele șase figuri pentru mulaje, dar Cipriano Algor are îndoieli, i se pare absurd, prostesc, o irosire de neiertat, enorma disproporție a mijloacelor față de scopurile de atins, adică, pentru a coace o nimica toată, jumătate de duzină de păpuși, va trebui folosit cuptorul de parcă ar fi vorba de o încărcătură pînă la tavan. I-a spus Martei care i-a dat dreptate, și peste o jumătate de oră soluția, Cartea explică aici cum se poate rezolva problema, are chiar un desen ca să înțelegem mai bine. E posibil ca străbunicul Martei, trăind în alte vremuri, să fi folosit vreodată, la începuturile profesiei sale de olar, procedeul, vechi și pe atunci, de coacere în groapă, dar instalarea primului cuptor trebuie să fi eliminat pînă și din memorie rustica practică, uitată de tatăl lui Cipriano Algor. Din fericire mai sînt cărțile. Le putem uita pe un raft sau în cufăr, le putem lăsa pradă prafului și moliilor, abandona în întunericul pivnițelor, putem să nu ne uităm la ele și să nu le atingem ani de zile, dar lor nu le pasă, așteaptă în tăcere, închise în sine pentru ca nimic dinăuntru să nu se piardă, momentul care vine mereu, ziua cînd ne întrebăm, Unde o fi cartea care ne învăța cum se coace lutul, iar cartea, în sfîrșit convocată, apare, e aici, în mîinile Martei, în timp ce tatăl ei sapă în fundul cuptorului o groapă de jumătate de metru adîncime și tot atît în lățime, păpușilor nu le trebuie mai mult, apoi dispune pe fundul găurii un strat de ramuri și le dă foc, flăcările urcă, mîngîie pereții, le reduc umiditatea de la suprafață, apoi focul pălește, rămîn doar cîteva flăcărui și cenușa

caldă, și peste ele Marta, după ce i-a trecut tatălui cartea deschisă la pagina care trebuie, coboară și așază, cu grijă extremă, cele șase păpuși de probă, una cîte una, mandarinul, eschimosul, asirianul cu barbă, măscăriciul, bufonul, infirmiera, înăuntrul gropii aerul cald încă vibrează, atinge epidermele cenușii de unde, ca și din interiorul masiv al trupurilor, aproape toată apa se evaporă grație curentului și adierii, iar acum, peste cavitate, în lipsa unui grătar mai potrivit acestui scop, Cipriano Algor pune, nici prea apropiate, nici prea depărtate, așa cum arată cartea, niște bare înguste de fier, printre care va cădea jăraticul rezultat din rugul pe care olarul îl încinge. Erau așa de fericiți că descoperiseră cartea salvatoare încît tatăl și fiica nu și-au dat seama că ora aproape crepusculară la care începuseră să muncească îi va obliga să alimenteze focul în timpul nopții pînă cînd jăraticul va umple complet groapa și coacerea se va termina. Cipriano Algor îi spuse fiicei lui, Tu du-te la culcare, eu rămîn să am grijă de foc, iar ea răspunse, N-aș pierde asta pentru tot aurul din lume. Se așezară pe banca de piatră contemplînd flăcările, din cînd în cînd Cipriano Algor se ridică și aruncă lemne pe foc, crengi nu prea groase pentru ca jăraticul să cadă printre barele de fier, cînd veni ora cinei, Marta se duse în casă să pregătească o masă ușoară, pe care după aceea au luat-o în lumina fluctuantă care se mișca pe peretele lateral al cuptorului, ca și cum și el ar fi ars pe dinăuntru. Cîinele Găsit se împărtăși și el din mîncare, apoi se întinse la picioarele Martei, privind fix flăcările, în viață mai fusese aproape de alte focuri, dar nici unul ca

acesta, probabil voia să spună altceva, focurile, mai mari sau mai mici, seamănă toate, sînt lemne care ard, tăciuni și cenușă, ce gîndea Găsit era că nu stătuse niciodată așa, la picioarele a doi oameni cărora le dăruise pentru totdeauna dragostea lui de cîine, lîngă o bancă de piatră propice meditațiilor serioase, așa cum el însuși, începînd de astăzi și din experiență personală, va putea mărturisi. Să umpli o jumătate de metru cub cu jăratic cere timp, mai ales dacă lemnul, cum se întîmplă, n-a fost complet uscat, ca dovadă i se văd fierbînd ultimele seve la extremitatea opusă celei care arde. Ar fi interesant, dacă ar fi posibil, să te uiți înăuntru, să vezi dacă jăraticul a urcat pînă la păpuși, dar poți să-ți închipui cum e interiorul gropii, vibrant și strălucitor, cu lumina multiplelor flăcări scurte care au consumat bucățelele de lemn incandescent care cad. Cum noaptea începuse să se răcorească, Marta s-a dus în casă să caute o pătură, sub care, trăgînd-o peste umeri, s-au adăpostit tatăl și fiica. În față nu aveau nevoie, era ca pe vremuri, cînd mergeam lîngă vatră să ne încălzim în nopțile de iarnă, spinarea dîrdîia de frig în timp ce fața, mîinile și picioarele frigeau. Picioarele mai ales, fiind mai aproape de foc. Mîine începe munca grea, spuse Cipriano Algor, Te ajut, spuse Marta, O să mă ajuți, fără îndoială, nici nu poți face altceva, spuse Cipriano Algor, Întotdeauna te-am ajutat, Dar acum ești gravidă, Cel mult într-o lună, încă n-am simptome, mă simt perfect, Mă tem că nu vom reuși să ducem asta pînă la capăt, Vom reuși, Dacă am găsi pe cineva să ne ajute, Chiar tu ai spus, tată, nimeni nu vrea să lucreze în olării, pe

lîngă asta ne-am irosi timpul învățîndu-l pe cel care ar veni și rezultatele n-ar fi deloc pe măsură, Sigur, confirmă Cipriano Algor, deodată distras. Își amintise că Isaura Estudiosa, sau Isaura Madruga, cum se pare că se numește acum, își caută de lucru, dacă nu va găsi va pleca din sat, dar acest gînd nu reuși să-l tulbure, de fapt, nici n-ar putea, nici n-ar vrea să și-o imagineze pe numita Madruga lucrînd la olărie, plină de lut, singurele cunoștințe pe care le avea despre meserie constau în acel mod de a îmbrățișa un urcior la piept, dar asta nu ajută cînd este vorba de a fabrica păpuși, și nu de a le legăna. La legănat, oricine se pricepe, se gîndi, dar știa că nu e adevărat. Marta spuse, Am putea chema pe cineva să aibă grijă de casă, să rămîn liberă pentru olărie, N-avem bani să plătim o servitoare sau o femeie în casă, sau cum s-o fi chemînd, îi reteză brusc vorba Cipriano Algor, Cineva care are nevoie de o ocupație și nu-i pasă dacă nu cîștigă mult un timp, insistă Marta. Nerăbdător, tatăl își aruncă pătura de pe umeri, de parcă se sufoca, Dacă te gîndești la ce-mi închipui, mai bine ne oprim aici, E de știut dacă ți-ai imaginat pentru că eu m-am gîndit, spuse Marta, sau dacă te-ai gîndit înainte de a-mi imagina eu, Nu te juca cu vorbele, te rog, ai darul ăsta, dar nu l-ai moștenit de la mine, Ceva propriu trebuie să am și eu, oricum, ce-ai numit joc cu cuvintele e numai un mod de a le face mai vizibile, Atunci pe astea le poți acoperi din nou, nu mă interesează. Marta puse pătura la loc, o aranjă pe umerii tatălui, Le-am acoperit, spuse, dacă cineva le va scoate într-o zi din nou la vedere, te asigur că nu voi fi eu. Cipriano Algor se

desprinse din pătură, Nu-mi e frig, spuse, și merse să pună mai mult lemn pe foc. Marta se simți mișcată observînd meticulozitatea cu care el punea trunchiurile noi peste așchiile în flăcări, atent și scrupulos ca unul care s-a obligat, ca să alunge gîndurile incomode, să-și fixeze toată puterea de concentrare asupra unui detaliu fără importanță. N-ar fi trebuit să reiau subiectul, își spuse, mai ales acum, cînd a spus că va merge cu noi la Centru, pe lîngă asta, presupunînd că ei s-ar înțelege așa de bine încît să vrea să trăiască împreună, vom avea o problemă greu sau chiar imposibil de rezolvat, una e să mergi la Centru cu fiica și ginerele, alta să-ți iei și nevasta, în loc de o familie ar fi două, sînt convinsă că nu ne-ar accepta, Marçal mi-a spus că apartamentele sînt mici, așadar ar trebui să rămînă aici, și din ce ar trăi doi oameni care de abia se cunosc, cît timp va dura înțelegerea, mai mult decît un joc cu cuvintele, ce fac eu e un joc cu sentimentele altora, cu sentimentele propriului meu tată, ce drept am eu, ce drept ai tu, Marta, încearcă să te pui în locul lui, nu poți, sigur, atunci, dacă nu poți, taci din gură, se spune că fiecare om este o insulă, și nu e adevărat, fiecare om este o tăcere, da, o tăcere, fiecare cu tăcerea lui, fiecare cu tăcerea care e. Cipriano Algor se întoarse pe banca de piatră, chiar el își trase pătura pe umeri, deși avea încă pe haine căldura focului, Marta se apropie de el, Tată, dragă tată, spuse, Ce e, Nimic, nu contează. Trecuse mult de ora unu cînd groapa se umplu în sfîrșit. Nu mai e nevoie de noi aici, spuse Cipriano Algor, mîine-dimineață, cînd s-au răcit, scoatem piesele, să vedem cum au

ieșit. Cîinele Găsit îi însoți pînă la ușa casei. Apoi se întoarse lîngă foc și se culcă. Sub fina peliculă de cenușă, iradiind o lumină palidă, jăraticul încă pîlpîia. Doar cînd s-a stins complet Găsit a închis ochii să doarmă.

Cipriano Algor visă că se află înăuntrul noului său cuptor. Era fericit pentru că reușise să-și convingă fiica și ginerele că brusca creștere de activitate a olăriei cerea schimbări radicale în procesele de elaborare și o promptă actualizare a mijloacelor și structurilor de fabricație, începînd cu urgenta substituție a vechiului cuptor, rămășiță arhaică a unei vieți artizanale care nici măcar ca ruină de muzeu în aer liber nu merită conservată. Să ne lăsăm de nostalgii care nu fac decît rău și ne țin pe loc, spusese Cipriano Algor cu o neobișnuită vehemență, progresul merge înainte, de nestăvilit, trebuie să ne hotărîm să-l urmăm, vai de cei care, de teama posibilelor neliniști viitoare, rămîn așezați pe marginea drumului, plîngînd un trecut care nici măcar n-a fost mai bun decît prezentul. Rotundă, perfectă și desăvîrșită, fraza i-a convins pe tinerii ezitanți. În orice caz, trebuie recunoscut că diferențele tehnologice dintre cuptorul nou și cuptorul vechi erau cît se poate de obișnuite, ce era învechit în primul era modern în al doilea, singura deosebire care sărea imediat în ochi consta în mărimea lucrării, în capacitatea de două ori mai mare, fiind adevărat, de asemenea, deși nu atît de evident, că erau diferite, și chiar puțin nefirești, relațiile de proporție pe care înălțimea, lungimea și lățimea respectivului gol interior le stabileau între ele. Fiind vorba de un vis, nu e de mirare. De mirare, însă, oricîte libertăți și exagerări îi permite celui

care visează logica onirică, este prezența unei bănci de piatră înăuntru, o bancă exact la fel ca aceea a meditațiilor, și din care Cipriano Algor nu poate vedea decît dosul spătarului, odată ce banca este în mod insolit întoarsă spre peretele din fund, la nu mai mult de cinci palme de el. Pietrarii trebuie s-o fi pus aici ca să se odihnească la ora prînzului, apoi au uitat s-o ia, își spuse Cipriano Algor, dar știa că nu putea fi adevărat, pietrarilor, și faptul e riguros istoric, le-a plăcut întotdeauna să mănînce în aer liber, chiar cînd au lucrat în deșert, cu atît mai mult într-un loc atît de agreabil de campestru ca acesta, cu plansetele de uscat sub dudul negru și plăcuta adiere a amiezii. Indiferent de unde vii, trebuie să ieși afară, spuse Cipriano Algor, problema e cum te scot de aici, ca să te duc în brațe ești prea grea, dacă te tîrăsc îmi distrugi dalele de pe jos, dar nu pricep de ce-ai fost adusă într-un cuptor și așezată în acest chip, cine stă pe tine ajunge cu nasul aproape lipit de perete. Pentru a-și demonstra sieși că are dreptate, Cipriano Algor se strecură ușor între un capăt al băncii și peretele lateral și se așeză. Descoperi că nasul lui nu risca să se julească de cărămizile refractare și că genunchii, deși mai avansați în plan orizontal, erau și ei feriți de rosături incomode. Mîna, în schimb, putea să ajungă la perete fără nici un efort. Or, chiar în momentul cînd degetele lui Cipriano Algor erau cît pe aci să-l atingă, un glas din afară spuse, Tu n-ai de ce să aprinzi cuptorul. Ordinul neașteptat era al lui Marçal, și tot a lui umbra care, timp de o secundă, a trecut pe peretele din fund, dispărînd imediat. Lui Cipriano Algor i se păru un

abuz și o absolută lipsă de respect adresarea absurdă folosită de ginere, Niciodată nu i-am permis, își spuse. Făcu o mișcare pentru a se întoarce ca să întrebe de ce n-avea rost să aprindă cuptorul și de ce îmi spui tu, dar nu reuși să se miște, se întîmplă des în vise, vrem să alergăm și vedem că picioarele nu ne ascultă, de obicei sînt picioarele, acum gîtul pare înțepenit. Umbra se dusese, și ei nu-i putea pune întrebări, în vana și irațională supoziție că o umbră are limbă pentru a articula răspunsuri, dar armonicele suplimentare ale cuvintelor rostite de Marçal continuau să răsune între boltă și podea, între un perete și celălalt. Înainte ca vibrațiile să se stingă complet și substanța dispersată a tăcerii întrerupte să aibă timp să se reconstituie, Cipriano Algor dorea să afle misterioasele motive pentru care n-avea rost să aprindă cuptorul, dacă, într-adevăr, asta îi spusese glasul ginerelui, acum i se părea că vorbele au fost altele, și mai enigmatice, Dumneata n-ai de ce să te sacrifici, de parcă Marçal crezuse că socrul lui, pe care, de fapt, nu-l tutuise, se hotărîse să încerce pe propriul trup puterile focului, înainte să le dăruiască lucrarea mîinilor sale. E nebun, murmură pentru sine olarul, ginerele meu trebuie să fie nebun de legat să-și imagineze asemenea lucruri, am intrat în cuptor doar ca să, fraza a trebuit să se întrerupă, de fapt, Cipriano Algor nu știe de ce se află aici, nu e de mirare, dacă de atîtea ori ni se întîmplă cînd sîntem treji, nu știm de ce am făcut sau facem una sau alta, cu atît mai mult atunci cînd, dormind, visăm. Cipriano Algor se gîndi că cel mai bine, cel mai simplu, ar fi să se scoale pur și simplu de pe banca de piatră și să iasă

să-şi întrebe ginerele ce naiba a vrut să spună, dar simţi că trupul îl apasă ca plumbul, sau nici măcar, căci niciodată plumbul nu va atîrna atît încît să nu-l ridice o forţă mai mare, de fapt, era legat de spătarul băncii, legat fără frînghii sau lanţuri, însă legat. Încercă din nou să-şi întoarcă faţa, dar gîtul nu-l asculta, Sînt ca o statuie de piatră, aşezată pe o bancă de piatră, uitîndu-se la un zid de piatră, îşi spuse, deşi ştia că nu era exact, zidul, cel puţin, aşa cum ochii lui, experţi în materii minerale, puteau să perceapă, nu era construit din pietre, ci din cărămizi refractare. În acest moment, umbra lui Marçal se proiectă din nou pe perete, Îţi aduc vestea bună după care tînjeam de atîta vreme, spuse vocea lui, am fost promovat în sfîrşit pe postul de gardian rezident, aşa că nu merită să continui lucrarea, le explicăm celor din Centru că am închis olăria şi vor înţelege, mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se întîmple, aşa că ieşi de acolo, camionul e la poartă să ia mobilele, s-au irosit banii daţi pe cuptor. Cipriano Algor deschise gura să răspundă, dar umbra plecase, olarul voia să spună că diferenţa între cuvîntul artizanului şi o poruncă divină constă în faptul că a doua a trebuit trecută în scris, deşi cu lamentabilele rezultate care se cunosc, şi, în plus, că, dacă se grăbea aşa de tare, putea să se care, expresie cam grosolană care contrazicea solemna declaraţie făcută numai cu cîteva zile în urmă, cînd le promisese fiicei şi ginerelui că va merge să stea cu ei în Centru dacă Marçal va fi promovat, dat fiind că mutarea va face imposibilă menţinerea în funcţiune a olăriei. Cipriano Algor era mîniat pe sine însuşi pentru că a promis ceea ce

onoarea nu-i va permite niciodată să facă, dar o nouă umbră se ivi pe peretele din fund. În lumina slabă care reuşeşte să se strecoare prin uşa îngustă a unui cuptor de o asemenea mărime, două umbre umane sînt foarte uşor de confundat, însă olarul ştiu imediat cine e, nici umbra, mai întunecată, nici vocea, mai groasă, nu-i aparţineau ginerelui, Domnule Cipriano Algor, am venit să vă informez că am anulat comanda de păpuşi de lut, rosti şeful departamentului de achiziţii, nu ştiu şi nu vreau să ştiu de ce v-aţi băgat acolo, dacă vreţi să vă daţi aere de erou romantic aşteptînd să vă dezvăluie pereţii secretele vieţii, mi se pare pur şi simplu ridicol, dar, dacă intenţia dumneavoastră merge mai departe, dacă intenţionaţi să pieriţi în foc, de exemplu, aflaţi că Centrul refuză să-şi asume vreo responsabilitate, n-ar mai lipsi decît să fim învinuiţi de sinuciderile comise de inşi incompetenţi şi ajunşi la faliment pentru că n-au fost în stare să înţeleagă regulile pieţei. Cipriano Algor nu-şi întoarse capul spre uşă, deşi avea certitudinea că acum poate s-o facă, ştia că visul s-a terminat, că nimic nu-l împiedică să se ridice cînd vrea de pe banca de piatră, îl mai tulbura însă o singură întrebare, evident absurdă, evident stupidă, totuşi de înţeles dacă luăm în considerare starea de perplexitate mentală provocată de gîndul că va trebui să trăiască în acelaşi Centru care i-a dispreţuit munca, iar această întrebare, ajungem şi la ea, n-am uitat, are de-a face cu banca de piatră. Cipriano Algor se întrebă dacă a dus o bancă de piatră în pat sau se va trezi plin de rouă pe altă bancă de piatră, cea a meditaţiilor, aşa sînt visele oamenilor, cîteodată

iau lucrurile reale şi le transformă în viziuni, alteori pun delirul să se joace de-a v-aţi ascunselea cu realitatea, de aceea spunem atît de frecvent că nu ştim pe ce lume sîntem, visul trage într-o parte, realitatea în cealaltă, linia dreaptă nu există decît în geometrie, şi chiar şi acolo nu e decît o abstracţiune. Cipriano Algor deschise ochii. Sînt în pat, se gîndi uşurat şi, în aceeaşi clipă, îşi dădu seama că amintirea visului pierea, că va reuşi să reţină doar cîteva fragmente şi nu ştia dacă trebuie să se bucure pentru că era puţin sau să se întristeze pentru că era excesiv, şi asta se întîmplă de multe ori după ce am visat. Era încă noapte, dar prima schimbare a cerului, vestitoare a zorilor, nu va întîrzia să se arate. Cipriano Algor n-a mai adormit. Se gîndea la multe lucruri, se gîndea că munca lui devenise definitiv inutilă, că existenţa lui nu mai avea justificare suficientă şi cît de cît acceptabilă, Sînt o povară pentru ei, murmură, în clipa aceea un fragment de vis îi apăru cu toată claritatea, ca şi cum fusese decupat şi lipit de perete, era şeful departamentului de achiziţii care îi spunea, Dacă intenţionaţi să vă daţi foc, dragă domnule, să vă fie de bine, vă previn totuşi că nu face parte din extravaganţele Centrului, dacă are vreuna, să trimită reprezentanţi şi coroane de flori la funeraliile foştilor furnizori. Cipriano Algor aţipise din nou pentru cîteva clipe, să consemnăm, fiindcă a venit vorba, şi înainte să ni se indice aparenta contradicţie, că a aţipi cîteva clipe nu e totuna cu a fi adormit, olarul nu făcuse decît să viseze rapid visul avut mai devreme şi, dacă vorbele şefului departamentului de achiziţii n-au sunat exact ca prima dată, motivul a fost că, nu doar

în viața cu ochii deschiși, cuvintele pe care le spunem depind de dispoziția de moment. Antipatica și complet deplasata referire la o ipotetică sinucidere prin foc a avut totuși meritul de a aduce gîndul lui Cipriano Algor la statuetele de lut lăsate la copt în groapă și, imediat, pe căi și cărări ale creierului imposibil de reconstituit și de descris cu suficientă precizie, la subita recunoaștere a avantajelor păpușii goale pe dinăuntru față de păpușa masivă, fie ca timp consumat, fie ca argilă folosită. Frecventa ezitare a evidenței de a se manifesta fără să se lase prea mult rugată ar trebui să facă obiectul unei profunde analize din partea specialiștilor, care fără îndoială sînt pe undeva, în distinctele, dar sigur nu și opusele naturi ale vizibilului și invizibilului, cu scopul de a verifica dacă, în interiorul cel mai intim a ceea ce se lasă văzut, există, cum e de bănuit, ceva chimic sau fizic cu o tendință perversă spre negare și ștergere, o alunecare amenințătoare spre zero, un vis obsesiv al golului. Oricum, Cipriano Algor e mulțumit. Acum cîteva minute se considera o povară pentru fiică și ginere, o piedică, un inutil, cuvînt care spune totul cînd trebuie să calificăm ceea ce presupunem că nu mai servește la nimic, dar iată că a fost în stare să conceapă o idee a cărei utilitate e dinainte dovedită de faptul că au mai avut-o și alții și au pus-o în practică. Nu e posibil mereu să ai idei originale, e de ajuns să fie utile. Cipriano Algor și-ar dori să prelungească tihna patului, să profite de somnul bun de dimineață care, poate pentru că n-avem despre el decît o conștiință vagă, este, din toate, cel mai reparator, însă excitația provocată de ideea care îi venise amintirea statuetelor

sub cenușa caldă și, de ce să nu mărturisim, precipitata informație anterioară că nu adormise din nou, toate astea la un loc l-au făcut să dea la o parte așternuturile și să alunece repede pe podea, la fel de proaspăt și de agil ca și în anii tinereții. Se îmbrăcă fără zgomot, ieși din cameră ducîndu-și ghetele în mînă și, pe vîrfurile picioarelor, se îndreptă spre bucătărie. Nu voia să-și trezească fiica, dar o trezi, sau era deja trează, ocupată să lipească fragmente din propriile vise sau trăgînd cu urechea la activitatea oarbă pe care viața, secundă cu secundă, o desfășura în uterul ei. Glasul răsună clar și limpede în liniștea casei, Tată, unde mergi așa devreme, Nu pot să dorm, mă duc să văd cum a ieșit lucrarea, stai acolo, nu te scula. Marta spuse doar, Bine, nu era deloc greu, cunoscîndu-l, să-și închipuie că tatăl ei dorea să fie singur în timpul serioasei operații de scoatere a cenușii și a statuetelor din groapă, ca un copil care, în liniștea nopții, tremurînd de frică și de emoție, înaintează pe pipăite pe coridorul întunecat să descopere ce jucării și daruri visate i-au fost puse în pantof. Cipriano Algor se încălță, deschise ușa bucătăriei și ieși. Frunzișul compact al dudului negru reținea cu fermitate noaptea, nu-i va da drumul prea curînd, prima rază a zorilor va mai întîrzia cel puțin o jumătate de oră. Se uită spre cușcă și își roti ochii de jur împrejur, mirat că nu vede cîinele. Fluieră încet, dar Găsit nu se arătă. Olarul trecu de la surpriza perplexă la o neliniște explicită, Nu cred c-a plecat, nu cred, murmură. Ar fi putut să strige numele cîinelui, dar nu voia să-și alarmeze fiica. Poate umblă pe undeva, adulmecînd vreo lighioană nocturnă, spuse

ca să se liniștească, dar, în timp ce traversa curtea spre cuptor, se gîndea mai mult la Găsit decît la jinduitele statuete de lut. Era la cîțiva metri de groapă cînd văzu cîinele ieșind de sub banca de piatră, Am tras o spaimă de zile mari, hoțomanule, de ce n-ai venit cînd te-am strigat, îl mustră, dar Găsit nu răspunse, era ocupat să se întindă, să-și pună mușchii la locul lor, mai întîi își întinse cu forță labele dinainte, coborînd în plan înclinat capul și coloana vertebrală, apoi execută ceea ce presupunem că era, în mintea lui, un indispensabil exercițiu de ajustare și compensare, lăsîndu-și în jos și încordîndu-și atît de mult partea posterioară încît dădea impresia că vrea să se separe de labele din spate. Toți știm că animalele au încetat să vorbească de foarte multă vreme, dar niciodată nu se va putea demonstra că n-au continuat să-și folosească în secret gîndirea. Iată, de exemplu, cazul acestui cîine Găsit, în ciuda slabei luminozități care coboară treptat din cer, pe fața lui se poate citi ce gîndește, La vorbe nebune, urechi surde, el vrea să spună pe limba lui că Cipriano Algor, cu lunga experiență de viață pe care o are, deși puțin variată, n-ar trebui să ignore care sînt îndatoririle unui cîine, e cunoscut că santinelele umane veghează cu seriozitate doar dacă li s-a dat un ordin categoric, în vreme ce cîinii, acesta în particular, nu așteaptă să li se spună Stai aici să ai grijă de foc, știm cu siguranță că, pînă nu se va stinge jăraticul, ei vor sta cu ochii deschiși. În orice caz, va trebui să facem dreptate gîndirii umane, cunoscuta ei încetineală n-o împiedică întotdeauna să ajungă la concluzii exacte, cum se întîmplă acum

în capul lui Cipriano Algor, deodată s-a aprins o lumină și a putut citi și rosti cu voce tare cuvintele de recunoștință pe care cîinele Găsit le merita pe bună dreptate, În timp ce eu dormeam la căldurică între cearșafuri, tu făceai pe santinela alertă, nu contează că vigilența ta n-ajută lucrarea, contează gestul. Cînd Cipriano Algor își sfîrși lauda, Găsit alergă să-și ridice laba și să se ușureze, apoi se întoarse, dînd din coadă, și se întinse în apropierea gropii, gata să asiste la scoaterea păpușilor din forme. Atunci se aprinse lumina din bucătărie, Marta se sculase. Olarul întoarse capul, nu vedea clar înlăuntrul său dacă prefera să fie singur sau dorea să fie de față și fiica lui, dar a știut-o un minut mai tîrziu cînd a înțeles că ea îi lăsase rolul principal pînă în ultima clipă. Ca marginea unei cupole luminoase venind să împingă cupola întunecată a nopții, frontiera dimineții se mișca încet spre occident. O subită adiere ridică în vîrtejuri cenușa de la suprafața gropii. Cipriano Algor îngenunche, îndepărtă barele de fier și, cu aceeași lopată cu care săpase groapa, începu să scoată cenușa, amestecată cu bucățele de cărbune nears. Aproape imponderabile, particulele albe i se lipeau de degete, unele, ușoare ca fulgul, aspirate de răsuflare, îi suiră în nas și-l obligară să strănute, așa cum face uneori Găsit. Pe măsură ce lopata se apropia de fundul gropii, cenușa devenea tot mai caldă, dar nu atît cît să-l ardă, era călduță, ca pielea unui om, și moale și suavă ca ea. Cipriano Algor puse deoparte lopata și-și cufundă amîndouă mîinile în cenușă. Atinse fina și inconfundabila asprime a lutului copt. Atunci, ca și cum ar fi ajutat la o naștere,

apucă între degetul mare şi degetele arătător şi mijlociu capul încă ascuns al unei păpuşi şi o trase afară. Se întîmplă să fie infirmiera. Îi scutură cenuşa de pe trup, suflă peste faţă, părea că-i dă un soi de viaţă, trecîndu-i suflul propriilor plămîni, pulsaţia propriei inimi. Apoi, una cîte una, celelalte păpuşi, asirianul cu barbă, mandarinul, bufonul, eschimosul, măscăriciul, au fost scoase din groapă şi puse lîngă infirmieră, mai mult sau mai puţin curate de cenuşă, dar fără binefacerea suplimentară a suflului vital. Nimeni nu era acolo să-l întrebe pe olar motivele diferenţei de tratament, determinate, la prima vedere, de diferenţa de sex, doar dacă intervenţia demiurgică nu se explică prin simplul fapt că figura infirmierei a ieşit prima din groapă, mereu, de cînd e lumea lume, aşa s-a întîmplat, creatorii s-au plictisit de creaţie de îndată ce n-a mai fost o noutate. Amintindu-ne, totuşi, complexele probleme de modelare cu care s-a confruntat Cipriano Algor în timp ce lucra pieptul infirmierei, nu va fi prea temerar să presupunem că ultima raţiune a suflului se află, deşi în mod obscur şi imprecis, în imensul său efort de a obţine ceea ce însăşi ductilitatea argilei îi refuza. Ghiciţi singuri despre ce e vorba. Cipriano Algor umplu din nou gaura cu pămîntul care prin drept natural îi aparţinea, o bătători ca nici un pumn de ţărînă să nu rămînă pe dinafară şi, cu trei păpuşi în fiecare mînă, se îndreptă spre casă. Curios, cu capul ridicat, Găsit ţopăia pe lîngă el. Umbra dudului negru se despărţise de noapte, cerul începea să se deschidă tot în primul albastru al dimineţii, soarele nu va întîrzia să apară pe orizontul care de aici nu se poate zări.

Cum au ieșit, întrebă Marta cînd tatăl ei intră, Cred că bine, pînă la urmă, dar trebuie să le curățăm de cenușa care s-a prins de ele. Marta turnă apă într-un lighenaș de lut, Spală-le aici, spuse. Prima care a intrat în apă, prima care a ieșit din cenușă, întîmplare sau coincidență, infirmiera va putea să aibă în viitor diverse motive de a se plînge, dar nu de lipsă de atenție. Cum e, întrebă Marta, neatentă la dezbaterea despre genuri, Bine, repetă tatăl scurt. Era într-adevăr bine, coaptă uniform, cu o frumoasă culoare roșie, fără defect, fără cea mai mică crăpătură, și perfecte erau și celelalte statuete, cu excepția asirianului cu barbă, care avea o pată neagră pe spate, efect din fericire restrîns al unui incipient proces de carbonizare, provocat de o nedorită intrare a aerului. Nu contează, n-o să aibă de suferit, spuse Marta, iar acum te rog să te așezi să te odihnești cît pregătesc eu micul dejun, te-ai sculat cu noaptea în cap, M-am trezit devreme, n-am mai reușit să adorm, Păpușile puteau aștepta dimineața, Dar eu nu, Cum spune vorba din bătrîni, cine își face griji nu se odihnește, Sau doarme ca să viseze la grijile pe care le are, Te-ai trezit atît de devreme ca să nu mai visezi, întrebă Marta, Sînt vise din care e mai bine să ieși repede, răspunse tatăl, Așa a fost azi-noapte, Da, așa a fost, Vrei să-mi povestești, Nu merită, În casa asta, grijile unuia au fost mereu grijile tuturor, Dar nu și visele, Doar dacă nu sînt despre griji, Cu tine nu pot să discut, Dacă e așa, nu mai pierde timpul, povestește-mi, Am visat că Marçal a fost promovat și comanda era anulată, Din astea cea mai probabilă nu e anularea comenzii, Așa cred și eu, dar grijile se

înlănţuie ca cireşele, una trage alta, şi amîndouă un coş plin, iar promovarea lui Marçal ştim că poate fi anunţată din clipă în clipă, E adevărat, Visul a fost un îndemn să lucrez repede, Visele nu sînt îndemnuri, dacă nu cumva visele ne îndeamnă, Te-ai trezit sentenţios, dragă tată, Fiecare vîrstă îşi are defectele ei, şi acesta s-a agravat în ultima vreme, Foarte bine, îmi plac sentinţele tale, învăţ din ele, Chiar cînd nu sînt decît simple jocuri de cuvinte, ca acum, întrebă Cipriano Algor, Cred că vorbele s-au născut doar ca să se poată juca unele cu altele, nu ştiu să facă altceva şi, invers decît se spune, nu există cuvinte goale, Sentenţioasă femeie, E o boală de familie. Marta puse micul dejun pe masă, cafeaua, laptele, nişte ouă bătute, pîine de casă şi unt, cîteva fructe. Se aşeză în faţa tatălui ei, privindu-l cum mănîncă. Dar tu, întrebă Cipriano Algor, Nu mi-e foame, răspunse ea, Semn rău, în starea în care eşti, Se spune că lipsa de poftă de mîncare e destul de obişnuită la gravide, Dar ai nevoie să te alimentezi bine, logic ar fi să mănînci cît doi, Sau cît trei, dacă am gemeni, Vorbesc serios, Nu te îngrijora, o să vină şi greţurile şi nu ştiu cîte alte necazuri. Se lăsă tăcerea. Cîinele se încolăci sub masă, se preface indiferent la mirosurile de mîncare, dar nu e decît resemnare, ştie că îi va veni rîndul peste cîteva ore. Te duci la treabă, întrebă Marta, De îndată ce termin de mîncat, răspunse Cipriano Algor. Altă tăcere. Tată, spuse Marta, închipuieşte-ţi că Marçal va suna astăzi să spună c-a fost promovat, Ai vreun motiv să crezi că aşa va fi, Nici unul, e doar o ipoteză, Foarte bine, să ne închipuim atunci că sună telefonul, tu te

scoli și răspunzi, e Marçal care ne informează că a primit gradul de gardian rezident, Ce vei face în acest caz, Voi termina de mîncat, voi duce păpușile în olărie și voi începe să fac mulajele, Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, Crezi că ar fi o hotărîre înțeleaptă, nu ți s-ar părea mai normal să renunți la muncă, să întorci pagina, Iubita mea fiică, e foarte posibil ca nesăbuința și inconsecvența să fie o datorie pentru cei tineri, pentru bătrîni sînt un drept absolut respectabil, Iau notă pentru ceea ce-mi revine, Chiar dacă tu și Marçal va trebui să vă mutați în Centru înainte, eu voi rămîne pînă cînd îmi voi termina treaba, apoi vin la voi, așa cum am promis, E o nebunie, tată, Nebunie, inconsecvență, nesăbuință, proastă părere ai despre mine, E o nebunie să vrei să faci singur o astfel de muncă, spune-mi cum îți imaginezi că mă voi simți știind ce se întîmplă aici, Și cum îți închipui tu că m-aș simți eu dacă aș lăsa treaba la jumătate, nu înțelegi că, în acest moment al vieții mele, nu mai sînt multe lucruri de care să mă agăț, Mă ai pe mine, vei avea un nepot, Iartă-mă, dar nu ajunge, Va trebui să ajungă cînd te vei muta cu noi, Presupun că așa va fi, dar barem îmi voi fi terminat ultima lucrare, Nu fi dramatic, tată, nu poți ști care și cînd va fi ultima ta lucrare. Cipriano Algor se ridică de la masă. Ți-a trecut brusc pofta de mîncare, îl întrebă fiica lui, văzînd că rămăsese mîncare în farfurie, Mi-e greu să înghit, am un nod în gît, Nervii, Probabil. Cîinele se ridicase și el, gata să-și urmeze stăpînul. Ah, făcu Cipriano Algor, era să uit să-ți spun că Găsit a rămas toată noaptea sub

banca de piatră ca să vegheze focul, După cum se vede, și de la cîini poți învăța ceva, Da, înveți mai ales să nu discuți ce trebuie făcut, și instinctul are avantajele lui, Vrei să spui că dumitale tot instinctul îți cere să termini treaba, că în ființele umane există un factor de comportament similar instinctului, întrebă Marta, Nu știu decît că rațiunea n-are să-mi dea decît un sfat, Care, Să nu fiu prost, n-o să se termine lumea pentru că nu-mi termin păpușile, Într-adevăr, ce importanță ar putea să aibă pentru lume cîteva păpuși de argilă în plus sau în minus, Pariez că n-ai fi așa de indiferentă dacă, în loc de păpuși de argilă, ar fi vorba de a noua sau a cincea simfonie, din păcate, fata mea, tatăl tău nu s-a născut muzician, Dacă chiar crezi că sînt indiferentă, mă întristezi, Sigur că nu, iartă-mă. Cipriano Algor dădu să iasă, dar se mai opri un moment în prag, În orice caz, trebuie să recunoaștem că și rațiunea e în stare să producă idei folositoare, astă-noapte, cînd m-am trezit, m-am gîndit că am cîștiga timp și ceva material dacă am face statuetele goale pe dinăuntru, se usucă și se coc mai repede și economisim lut, Trăiască rațiunea, așadar, Știu și eu, și păsările își fac cuiburile goale și nu se laudă în gura mare.

Începînd din ziua aceea, Cipriano Algor își întrerupse lucrul în olărie doar ca să mănînce și să doarmă. Puțina lui experiență tehnică îl făcu să încurce proporțiile de ghips și de apă în fabricarea jumătăților de mulaje, să strice tot cînd greși cantitățile de lut, apă și dizolvant necesare pentru un amestec echilibrat de barbotină de umplere, să toarne cu excesivă rapiditate amestecul obținut, creînd bule de aer în interior. Primele trei zile le pierdu făcînd și refăcînd, cuprins de disperare cînd greșea, blestemîndu-și neîndemînarea, tresărind de bucurie ori de cîte ori reușea să iasă cu bine din cîte o operație delicată. Marta se oferi să-l ajute, dar el o rugă să-l lase în pace, expresie deloc adecvată realității din vechiul atelier, între ghipsuri care se întăreau prea devreme și ape care soseau prea tîrziu, între paste care nu erau destul de uscate și amestecuri prea groase care refuzau să se lase strecurate, mult mai potrivit ar fi fost să spună Lasă-mă în pace cu războiul meu. În cea de-a patra dimineață, ca și cum răutăcioșii și furtivii spiriduși, care erau diversele materiale, ar fi regretat cruzimea cu care îl trataseră pe neașteptatul începător în noua artă, Cipriano Algor începu să găsească moliciuni acolo unde înfruntase asprimi, docilități care-l umpleau de recunoștință, secrete care se dezvăluiau. Ținea manualul ajutător pe bancă, umed, pătat de degete, îi cerea sfatul din cinci în cinci minute, uneori înțelegea prost ce citise, alteori

o subită intuiție îi lumina o pagină întreagă, nu e exagerat să spunem că Cipriano Algor oscila între nefericirea cea mai sfîșietoare și desăvîrșita beatitudine. Se ridica din pat la prima rază de soare, îmbuca ceva pe fugă și intra în olărie pînă la ora prînzului, apoi lucra toată după-amiaza și seara, făcînd o pauză rapidă ca să cineze, cu aceeași frugalitate. Fiica lui protesta, O să mi te îmbolnăvești lucrînd așa și mîncînd atît de puțin, Sînt bine, răspundea el, în viața mea nu m-am simțit atît de bine. Era adevărat și nu prea. Noaptea, cînd în sfîrșit se culca, după ce se spăla de mirosurile trupului și de murdăriile muncii, simțea că articulațiile îi scîrțîiau, că tot trupul era o durere continuă. Nu mai pot cît puteam, își spunea, dar, în străfundul conștiinței, un glas care era tot al lui replica, Niciodată n-ai putut atît de mult, Cipriano, niciodată n-ai putut atît de mult. Dormea așa cum ne imaginăm că trebuie să doarmă o piatră, fără vise, fără tresăriri, părea chiar că fără să respire, lăsînd în seama lumii toată povara infinitei lui oboseli. Uneori, ca o mamă îngrijorată, anticipînd, fără să-și dea seama, neliniști viitoare, Marta se trezea în mijlocul nopții ca să meargă să vadă cum se simte. Intra pe nesimțite în cameră, se apropia încet de pat, se înclina puțin ascultînd, apoi ieșea cu tot atîta grijă. Omul acela înalt, cu părul alb și chipul chinuit, tatăl ei, îi era și ca un fiu, știe puțin despre viață cine refuză să înțeleagă, plasele care învăluie relațiile umane, în general, și pe cele de rudenie, în particular, mai ales de sînge, sînt mai complexe decît par la prima vedere, spunem părinți, spunem copii, credem că știm perfect despre ce

vorbim şi nu ne interogăm asupra cauzelor profunde ale afecţiunii dintre ei, sau ale indiferenţei, sau ale urii. Marta iese din cameră şi se gîndeşte Doarme, iată un cuvînt care, aparent, nu exprimă decît constatarea unei stări de fapt, şi totuşi, în şase litere, în două silabe, a reuşit să traducă toată iubirea care, la un moment dat, poate să încapă într-o inimă omenească. Trebuie spus, pentru instruirea naivilor, că, în materie de sentimente, cu cît e mai multă grandilocvenţă, cu atît mai puţin va fi adevărul.

A patra zi s-a nimerit să fie cea în care trebuia să meargă să-l ia pe Marçal de la Centru pentru odihna pe care, de obicei, am numi-o săptămînală dacă n-ar fi, cum ştim, o dată la zece zile. Marta îi spuse tatălui că merge ea, să nu-şi întrerupă munca, dar Cipriano Algor îi răspunse nu, nici să nu se gîndească, Jafurile pe şosea au scăzut, e drept, dar există mereu un risc, Dacă e periculos pentru mine, e şi pentru tine, În primul rînd, sînt bărbat, în al doilea, nu sînt gravid, Respectabile motive care îţi fac cinste, Mai e un motiv important, Spune, N-aş putea să lucrez pînă nu te-ai întoarce, aşa că lucrul n-are de suferit, pe lîngă asta, drumul o să mă ajute să-mi aerisesc mintea, are nevoie, nu mă mai gîndesc decît la mulaje, măsurători şi amestecuri, Mă va ajuta şi pe mine să-mi aerisesc mintea, aşa că mergem amîndoi după Marçal, Găsit rămîne să păzească castelul, Dacă aşa vrei, Lasă, glumeam, dumneata, tată, obişnuieşti să mergi după Marçal, eu obişnuiesc să stau acasă, trăiască obiceiul, Serios, să mergem, Serios, du-te. Zîmbiră amîndoi şi dezbaterea chestiunii centrale, adică motivele obiective şi subiective ale obiceiului, a fost

amînată. După-amiază, cînd a venit momentul, şi fără să-şi schimbe hainele de lucru ca să nu piardă timp, Cipriano Algor porni la drum. Cînd să iasă din sat, observă că nu-şi întorsese capul trecînd prin faţa străzii unde locuia Isaura Madruga, şi cînd vorbim de întors capul, se înţelege într-o parte şi în alta, pentru că, altădată, Cipriano Algor se uitase uneori ca să vadă dacă vede, alteori unde era sigur că nu va vedea. Se gîndi să se întrebe cum interpretează această derutantă indiferenţă, dar o piatră din mijlocul drumului îi abătu atenţia şi pierdu ocazia. Călătoria spre oraş a decurs fără incidente, dar a suferit o întîrziere provocată de un baraj al poliţiei care oprea maşinile din două în două ca să examineze documentele şoferilor. În timp ce aştepta să-i fie înapoiate, Cipriano Algor a avut timp să observe că limita barăcilor părea să se fi deplasat mai aproape de şosea, Într-o zi, o s-o împingă din nou înapoi, se gîndi.

Marçal îl aştepta. Iartă-mă c-am întîrziat, spuse socrul, trebuia să fi ieşit mai devreme din casă, şi-a mai băgat şi poliţia nasul în hîrtii, Ce face Marta, întrebă Marçal, ieri n-am putut să telefonez, Cred că e bine, oricum trebuie să stai de vorbă cu ea, mănîncă puţin, n-are poftă de mîncare, spune că e normal la femeile gravide, aşa o fi, nu mă pricep la lucrurile astea, dar, în locul tău, nu m-aş încrede, O să stau de vorbă, n-ai nici o grijă, poate că aşa e la începutul sarcinii, Nu ştim nimic, în faţa acestor lucruri sîntem ca nişte copii neştiutori, trebuie s-o duci la doctor. Marçal nu răspunse. Socrul lui tăcu. Probabil că se gîndeau amîndoi la acelaşi lucru, că, în spitalul Centrului, ar fi îngrijită ca nicăieri

altundeva, cel puţin aşa se spunea, de altfel, fiind nevasta unui angajat, nici nu era obligatoriu să locuiască acolo ca să fie competent supravegheată. După un minut, Cipriano Algor spuse, Cînd vrei, o aduc pe Marta. Ieşiseră din oraş, se putea circula mai repede. Marçal întrebă, Cum merge treaba, Sîntem încă la început, am copt statuetele pe care le-am modelat, acum mă ocup de mulaje, Şi cum sînt, Oamenii se înşală, cred că orice lut e tot lut, că, dacă fac un lucru, fac şi altul, şi apoi înţeleg că nu e aşa, că trebuie să înveţe totul de la început. Făcu o pauză, adăugînd după aceea, Dar sînt mulţumit, am într-un fel impresia că încerc să mă nasc din nou, făcînd abstracţie de exagerare, Mîine te ajut, spuse Marçal, nu ştiu nimic, dar la ceva tot trebuie să fiu bun, Nu, tu vei sta cu nevastă-ta, ieşiţi, faceţi o plimbare, O plimbare, nu, dar mîine va trebui să mergem să prînzim acasă la părinţii mei, ei nu ştiu că Marta e gravidă, o să înceapă să se observe, imaginează-ţi ce-o să-mi audă urechile, Şi pe bună dreptate, trebuie să fim drepţi, spuse Cipriano Algor. Altă tăcere. E vreme bună, observă Marçal, Să sperăm că va ţine aşa două sau trei săptămîni, spuse socrul, păpuşile trebuie să meargă la cuptor cît mai uscate cu putinţă. O nouă tăcere, aceasta îndelungată. Poliţia ridicase barajul, şoseaua era liberă. De două ori Cipriano Algor încercă să vorbească, a treia chiar vorbi, Ceva nou despre promovarea ta, întrebă, Nimic deocamdată, răspunse Marçal, Crezi că s-au răzgîndit, Nu, e doar birocraţie, aparatul birocratic al Centrului e la fel de migălos ca oricare, Cu patrulele de poliţie care verifică permise de conducere, poliţe de

asigurare și certificate de sănătate, Da, mai mult sau mai puțin, Parcă n-am ști să trăim altfel, Poate că nu există alt mod de a trăi, Poate că e prea tîrziu să existe altul. N-au mai vorbit pînă cînd au intrat în sat. Marçal îi ceru socrului să se oprească la poarta casei părinților lui, Doar cît să-i anunț că venim mîine la prînz. Într-adevăr, așteptarea n-a fost lungă, dar, din nou, Marçal nu părea mulțumit cînd se urcă în furgonetă, Ce se întîmplă, întrebă Cipriano Algor, Se întîmplă că totul merge prost cu părinții mei, Nu exagera, omule, viața familiilor n-a fost niciodată o mare de roze, trăim cîteva ceasuri plăcute, cîteva proaste, și avem noroc cînd toate sînt așa și așa, Am intrat în casă, nu era decît mama, tata nu sosise, am explicat de ce am venit și ca să înviorez conversația mi-am luat un aer în același timp solemn și vesel ca să-i anunț că le voi face mîine o mare surpriză, Și apoi, Ești în stare să ghicești care a fost răspunsul mamei mele, Darurile mele divinatorii nu bat așa departe, M-a întrebat dacă marea surpriză e că se vor muta cu mine în Centru, Și tu ce-ai spus, Că nu, că, pînă la urmă, n-are rost să păstrez surpriza pentru mîine, află atunci, am spus eu, că Marta e gravidă, vom avea un copil, A fost mulțumită, bineînțeles, Da, mă tot săruta și îmbrățișa, Atunci de ce te plîngi, Cu ei trebuie mereu să fie cîte un nor negru pe cer, acum e ideea fixă de a locui în Centru, Știi că nu m-ar deranja să le cedez locul, Nici să nu te gîndești, nici nu se pune problema, și nu pentru că-mi schimb părinții pe socru, dar ei se au unul pe altul, în timp ce dumneata vei rămîne singur, N-aș fi singurul om de pe lume

care trăiește singur, Pentru Marta ai fi, te asigur, Mă pui în situația să nu știu ce să-ți răspund, Unele lucruri sînt așa cum sînt, n-au nevoie de explicații. În fața unei manifestări atît de categorice de înțelepciune elementară, olarul rămase a doua oară fără grai. Alt motiv trebuie să fi contribuit la amuțirea olarului, faptul că treceau chiar atunci pe lîngă strada Isaurei Madruga, circumstanță în fața căreia conștiința lui Cipriano Algor, spre deosebire de ce se întîmplase la dus, n-a reușit să rămînă indiferentă. Cînd ajunseră la olărie, Marçal avu bucuria neașteptată de a fi întîmpinat de Găsit de parcă, în locul intimidantei uniforme de gardian al Centrului, ar fi avut pe el veșmintele civile cele mai pașnice. Sensibila inimă a tînărului, încă îndurerată de nereușita discuție cu progenitoarea, a fost atît de mișcată de entuziastele demonstrații ale animalului, încît l-a luat în brațe ca și cum ar fi fost ființa pe care o iubea cel mai mult pe lume. Sînt momente speciale, nu e nevoie să amintim că ființa pe care Marçal o iubește cel mai mult este soția lui, care așteaptă cu un zîmbet tandru să fie îmbrățișată, dar așa cum sînt momente cînd o simplă mînă pusă pe umăr aproape că ne face să izbucnim în lacrimi, la fel se poate întîmpla ca bucuria dezinteresată a unui cîine să ne împace pentru o clipă cu durerile, decepțiile și necazurile pe care lumea ni le-a provocat. Cum Găsit știe puține despre sentimentele umane, a căror existență, atît a celor pozitive, cît și a celor negative, este dovedită în mod satisfăcător, iar Marçal și mai puține despre sentimentele canine, despre care certitudinile sînt rare și îndoielile mii, cineva va trebui să ne explice

într-o zi din ce naiba de motive, inteligibile de o parte și de alta, s-au îmbrățișat cei doi cînd nici măcar nu aparțin aceleiași specii. Cum fabricarea mulajelor era o noutate absolută pentru olărie, Cipriano Algor nu va putea evita să-i arate ginerelui ce făcuse zilele astea, dar amorul lui propriu, care-l făcuse să refuze ajutorul fiicei sale, suferea la ideea că el ar putea să-și dea seama de vreo eroare, de vreo greșeală prost corectată, de vreunul dintre nenumăratele semne care cu ușurință ar denunța agonia mentală în care trăise între cei patru pereți. Cu toate că Marçal era prea ocupat cu Marta ca să dea atenție luturilor, silicatelor de sodiu, ghipsurilor, cofrajelor și mulajelor, olarul se hotărî să nu lucreze după cină, să le țină companie seara, ceea ce i-a dat prilejul să discute cu destulă exactitate teoretică despre o materie de care, mai bine ca nimeni altul, știa în ce măsură și cu ce dezastruoase consecințe îi făcuse figuri în practică. Marçal o anunță pe Marta că a doua zi vor lua prînzul cu părinții lui, dar nu făcu nici o aluzie la neplăcutul dialog pe care îl avusese cu maică-sa, ceea ce-l îndemnă pe socru să creadă că subiectul devenise privat, o problemă care trebuia analizată în intimitatea camerei cuplului și nu tocată și comentată într-o conversație în trei, dacă nu cumva, cu cea mai lăudabilă prudență, Marçal a vrut pur și simplu să evite o nouă reluare a spinoasei chestiuni a mutării în Centru, care am văzut cum începe și cum obișnuiește să se termine.

A doua zi de dimineață, cînd Cipriano Algor se apucase iar de treabă, Marçal intră în olărie, Bună ziua, spuse, a venit ucenicul. Marta îl însoțea, dar nu se oferi să lucreze, deși era sigură că, de astă

dată, tatăl ei n-o va alunga. Olăria era ca un cîmp de bătălie unde un singur om luptase timp de patru zile cu sine însuși și cu tot ce-l înconjura. E cam dezordine, se scuză Cipriano Algor, nu e deloc ca înainte, cînd făceam vase aveam o normă, o rutină stabilită. E doar o chestiune de timp, spuse Marta, cu timpul mîinile și lucrurile se obișnuiesc unele cu celelalte, după aceea nici lucrurile nu se mai încurcă, nici mîinile nu se mai lasă încurcate, Noaptea mă simt atît de obosit încît mă dor mîinile numai cînd mă gîndesc că trebuie să pun ordine în acest haos, Cu toată bucuria aș fi luat eu curățenia asupra mea dacă nu mi s-ar fi interzis să intru, spuse Marta, Nu ți-am interzis, protestă tatăl, Nu chiar cu aceste cuvinte, nu, Nu vreau să te obosești, cînd va veni momentul să te apuci de vopsit, va fi altfel, vei lucra stînd pe scaun, nu va trebui să faci eforturi, Să vedem dacă atunci n-o să te gîndești să-mi spui că mirosul vopselelor îi face rău copilului, E clar că nu se poate sta de vorbă cu femeia asta, îi spuse Cipriano Algor lui Marçal, resemnîndu-se parcă să ceară ajutor, O cunoști de mai multă vreme decît mine, răbdare, dar că aici e nevoie de o curățenie serioasă și de o ordine făcută ca lumea nu e nici o îndoială, Pot să am o idee, întrebă Marta, îmi dați voie să am o idee, Ai avut-o, o să plesnești dacă nu-i dai drumul, bombăni tatăl, Ce idee, întrebă Marçal, În dimineața asta lutul se odihnește, să punem toate astea cît de cît în ordine și, cum dragul meu tată nu vrea să mă obosesc lucrînd, eu voi da ordinele. Cipriano Algor și Marçal schimbară o privire, să vadă care va vorbi primul, și cum nici unul nu se hotăra să ia cuvîntul, rostiră în

cor, Foarte bine. Încă înainte de ora cînd Marçal și Marta trebuiau să plece la prînz, olăria cu tot ce era în ea arăta atît de curată și de impecabilă cît te poți aștepta de la un loc de muncă unde noroiul e materia primă a produsului fabricat. În realitate, dacă adăugăm și amestecăm apă și lut, sau apă și ghips, sau apă și ciment, ne vom putea răscoli cît vrem imaginația ca să le inventăm un nume mai puțin grosolan, mai puțin prozaic, mai puțin ordinar, dar întotdeauna, mai devreme sau mai tîrziu, vom ajunge la cuvîntul exact, la cuvîntul care spune ce are de spus, noroi. Mulți zei, dintre cei mai cunoscuți, n-au vrut alt material pentru creațiile lor, dar e îndoielnic că această preferință reprezintă astăzi pentru noroi un punct în favoarea sau împotriva lui.

Marta lăsă pregătit prînzul tatălui. Trebuie doar încălzit, spuse ieșind cu Marçal. Zgomotul slab al motorului furgonetei se diminuă și se risipi rapid, tăcerea puse stăpînire pe casă și pe olărie, timp de mai bine de un ceas, Cipriano Algor va fi singur. Liniștit după excitația nervoasă din ultimele zile, nu-i trebui mult să observe că stomacul începuse să dea semne de nemulțumire. Mai întîi îi dădu de mîncare lui Găsit, apoi intră în bucătărie, dezveli cratița și mirosi. Mîncarea mirosea bine și era călduță. N-avea nici un motiv să aștepte. Cînd termină de mîncat, acum așezat pe scaunul lui de odihnă, se simțea împăcat. E bine cunoscut că mulțumirea spiritului nu e deloc insensibilă la o alimentație îndestulătoare a trupului, totuși, dacă, în acest moment, Cipriano Algor se simțea împăcat, dacă trăia un soi de încîntare în toată ființa, asta nu se

datora numai faptului material că mîncase. În ordine, contribuiau la această fericită stare de spirit incontestabilul avans cîștigat în domeniul tehnicilor de modelare, speranța că de acum înainte se vor termina în sfîrșit problemele sau se vor dovedi mai ușor de rezolvat, excelenta înțelegere dintre Marta și Marçal, care, cum se spune de obicei, sărea în ochi, și, în sfîrșit, nefiind însă mai puțin importantă, curățenia desăvîrșită a olăriei. Pleoapele lui Cipriano Algor au coborît încet, s-au mai ridicat o dată, apoi încă o dată cu mai mare efort, a treia oară n-a fost decît o încercare lipsită de convingere. Cu sufletul și stomacul în stare de plenitudine, Cipriano Algor se lăsă să alunece în somn. Afară, la umbra dudului negru, Găsit dormea și el. Ar fi putut sta așa pînă la întoarcerea lui Marçal și a Martei, dar deodată cîinele lătră. Tonul nu era de amenințare sau de teamă, era o simplă alarmă convențională, un cine e acolo din datorie, Deși o cunosc pe cea care a sosit, trebuie să latru pentru că asta se așteaptă de la mine. Totuși nu lătrăturile distrate ale lui Găsit l-au trezit pe Cipriano Algor, ci un glas de femeie care striga de afară, Marta, întrebînd, Marta, ești acasă. Olarul nu se ridică de pe scaun, doar își îndreptă trupul, ca pregătindu-se să fugă. Cîinele nu mai lătra. Ușa bucătăriei era deschisă, femeia se apropia din ce în ce mai mult, o să apară, dacă această nouă întîlnire nu este o întîmplare fortuită, o simplă și accidentală coincidență, dacă e prevăzută și consemnată în cartea destinelor, nici măcar un cutremur nu-i va putea bara drumul. Dînd din coadă, Găsit intră primul, imediat apăru Isaura Madruga. Ah, exclamă ea,

surprinsă. Lui Cipriano Algor nu i-a fost ușor să se scoale, scaunul scund și picioarele deodată șovăielnice erau vinovate pentru figura jalnică pe care știa c-o face. El spuse, Bună ziua. Ea spuse, Bună ziua, bună dimineața, nu știu bine cît e ceasul. El spuse, A trecut de prînz. Ea spuse, Credeam că e mai devreme. El spuse, Marta nu e acasă, dar intră, te rog. Ea spuse, Nu vreau să deranjez, vin altă dată, ce mă aduce aici nu e urgent. El spuse, S-a dus cu Marçal să ia masa la socri, nu poate întîrzia. Ea spuse, Voiam doar să-i spun Martei că mi-am găsit de lucru. El spuse, Ai găsit de lucru, unde. Ea spuse, Din fericire chiar aici, în sat. El spuse, Și ce vei face. Ea spuse, O să vînd într-un magazin, putea fi și mai rău. El spuse, Îți place munca asta. Ea spuse, În viață nu putem face întotdeauna ce ne place, principalul pentru mine era să rămîn aici, la asta n-a răspuns Cipriano Algor, rămase tăcut, tulburat de întrebările care, aproape fără să se gîndească, îi ieșiseră pe gură, este evident pentru oricine că, dacă întrebi, vrei să știi, și dacă a vrut să știe e pentru că a avut un motiv, acum chestiunea de principiu pe care Cipriano Algor trebuie s-o descurce în dezordinea sentimentelor sale este motivul întrebărilor care, înțelese literal, și, în acest caz, nu se vede că ar putea exista alt mod de a le înțelege, demonstrează un interes pentru viața și viitorul acestei femei care depășește cu mult ceea ce ai aștepta în mod firesc de la un bun vecin, un interes care, pe de altă parte, așa cum știm prea bine, se află într-o contradicție radicală și ireconciliabilă cu deciziile și gîndurile pe care, de-a lungul acestor pagini, același Cipriano

Algor le-a luat și le-a avut apropo de Isaura, mai întîi Estudiosa și acum Madruga. Problema este serioasă și ar impune o extinsă și profundă reflecție, dar logica ordonatoare și disciplina relatării, chiar dacă, din cînd în cînd, pot fi încălcate, ba chiar, cînd e cazul, e bine să fie, nu ne dau voie să-i mai lăsăm mult timp pe Isaura Madruga și Cipriano Algor unul în fața altuia, cu un cîine uitîndu-se la ei și neînțelegînd ce se întîmplă, cu un ceas de perete care s-o fi întrebînd probabil în tictacul lui de ce vor cei doi timpul dacă nu-l folosesc. Trebuie făcut ceva, așadar. Da, ceva, dar nu orice. Vom putea și va trebui să încălcăm logica ordonatoare și disciplina relatării, dar niciodată ceea ce constituie caracterul exclusiv și esențial al unei persoane, adică personalitatea ei, modul ei de a fi, trăsăturile ei proprii și inconfundabile. Să se admită în personaj toate contradicțiile, dar nici o incoerență, și asupra acestui punct insistăm în mod special, pentru că, spre deosebire de ce obișnuiesc să prescrie dicționarele, incoerența și contradicția nu sînt sinonime. În interiorul propriei sale coerențe se va contrazice o persoană sau un personaj, în timp ce incoerența, fiind, mai mult decît contradicția, o constantă a comportamentului, respinge contradicția, o elimină, nu înțelege să trăiască cu ea. Din acest punct de vedere, chiar riscînd să cădem în plasele paralizante ale paradoxului, n-ar trebui exclusă ipoteza că, pînă la urmă, contradicția este tocmai unul dintre cele mai coerente contrarii ale incoerenței. Vai de noi, aceste speculații, poate nu de tot lipsite de interes pentru cei ce nu se mulțumesc cu aspectul superficial și consuetudinar al conceptelor,

ne-au îndepărtat și mai mult de la spinoasa situație în care i-am lăsat pe Cipriano Algor și Isaura Madruga, acum singuri, de vreme ce Găsit, pricepînd cît de încurcate erau lucrurile, consideră că e cazul să se îndepărteze și să se întoarcă la umbra dudului negru ca să-și continue somnul întrerupt. E vasăzică momentul să căutăm o soluție pentru inadmisibila stare de lucruri, făcînd, de exemplu, ca Isaura Madruga, mai hotărîtă ca femeie, să pronunțe cîteva cuvinte doar ca să vadă ce se întîmplă, acestea vor servi la fel de bine ca altele, Bine, atunci plec, de multe ori nu trebuie mai mult, ajunge să rupem tăcerea, să ne mișcăm ușor trupul ca și cum ne-am pregăti să ne retragem, cel puțin în acest caz a fost o soluție binecuvîntată, deși olarului Cipriano Algor, din păcate, nu i-a trecut prin minte altceva decît să pună o întrebare care mai tîrziu îl va face să-și dea cu pumnii în cap, să judece fiecare dacă era cazul, Ce vești mai ai despre urciorul nostru, întrebă el, face în continuare treabă bună. Cipriano Algor își va da cu pumnii în cap, ca pedeapsă pentru ce va considera o prostie ireparabilă, dar să sperăm că, mai tîrziu, cînd îi va trece furia autopunitivă, își va aduce aminte că Isaura Madruga n-a slobozit un hohot insultător de rîs, n-a rîs fără milă, nici măcar n-a schițat acel minim zîmbet de ironie pe care situația părea că-l cere, și că, dimpotrivă, a devenit foarte serioasă, și-a încrucișat brațele peste piept ca și cum ar fi îmbrățișat încă urciorul, acela pe care Cipriano Algor, fără să-și dea seama de scăparea verbală, îl numise al nostru, poate că diseară, pînă să vină somnul, acest cuvînt îl va interoga asupra intenției efective pe care a avut-o rostindu-l, dacă

urciorul e al nostru doar pentru că a trecut într-o zi dintr-o mînă într-alta și despre el se vorbea în momentul respectiv sau al nostru pentru că e al nostru, al nostru fără ocolișuri, al nostru pur și simplu, al nostru și punct. Cipriano Algor nu va răspunde, va mormăi, ca altădată, Ce prostie, dar o va spune automat, pe un ton destul de vehement, desigur, dar fără o convingere reală. Acum că Isaura Madruga a plecat, după ce a murmurat un la revedere, acum că a ieșit pe ușă ca o umbră subtilă, acum că Găsit, după ce a însoțit-o pînă la capătul povîrnișului care coboară spre șosea, a intrat în bucătărie cu o expresie evident interogativă în înclinarea capului, în mișcarea cozii și în urechile ciulite, Cipriano Algor și-a dat seama că nici un cuvînt n-a răspuns întrebării lui, nici un da, nici un nu, doar acel gest de îmbrățișare a propriului trup, poate pentru a se regăsi în el, poate pentru a-l apăra sau a se apăra de el. Cipriano Algor se uită în jur perplex, parcă era pierdut, avea mîinile umede, inima îi bătea cu putere în piept, cu anxietatea celui care tocmai a scăpat de un pericol despre a cărui gravitate n-a reușit să aibă o imagine clară. Atunci își dădu primul pumn în cap.

Cînd Marta și Marçal se întoarseră de la masă, îl găsiră în olărie turnînd var lichid într-un mulaj, Te-ai distrat bine fără noi, întrebă Marta. N-am apucat să mor de dor, dacă asta voiai să spui, i-am dat de mîncare cîinelui, am prînzit, m-am odihnit puțin și iată-mă, dar acolo cum a fost, Nimic special, răspunse Marçal, cum le spusesem deja despre Marta, n-au fost mari sărbători, sărutările și îmbrățișările care se obișnuiesc în aceste ocazii, despre restul nu s-a

vorbit, Mai bine așa, spuse Cipriano Algor, și continuă să verse ghipsul moale în mulaj. Îi tremurau puțin mîinile. Vin să te ajut, mă duc să mă schimb, spuse Marçal. Marta nu-și urmă soțul. Peste un minut, Cipriano Algor, fără s-o privească, întrebă, Dorești ceva, Nu, nu doresc nimic, mă uitam la ce lucrezi. Mai trecu un minut, și a venit rîndul Martei să întrebe, Nu te simți bine, Sigur că mă simt bine, Îmi pari ciudat, diferit, Asta e de la ochii tăi, În general, ochii mei sînt de acord cu mine, Ai noroc, eu nu știu niciodată cu cine sînt de acord, răspunse tatăl ei sec. Marçal nu mai putea întîrzia mult. Marta întrebă din nou, S-a întîmplat ceva cît am lipsit. Tatăl lăsă găleata pe jos, își șterse mîinile cu o cîrpă și răspunse privindu-și fiica drept în ochi, A venit Isaura, acea Estudiosa sau Madruga, sau cum s-o mai fi numind, a venit să vorbească cu tine, A venit Isaura, În mai multe cuvinte, cred că tocmai asta ți-am spus, Nu avem toți capacitățile tale analitice, și ce voia, dacă pot să știu, Să-ți comunice că și-a găsit de lucru, Unde, Aici, Mă bucur, mă bucur foarte mult, acuși o să mă duc s-o văd. Cipriano Algor se ocupa acum de altă formă, Tată, începu să spună Marta, dar el o întrerupse, Dacă e despre acest subiect, te rog, nu mai continua, ce mi s-a cerut să transmit ai aflat, alte cuvinte sînt inutile, Și semințele se îngroapă, și ele ajung să răsară, iartă-mă dacă e același subiect. Cipriano Algor nu răspunse. Între plecarea fiicei sale și revenirea ginerelui își mai dădu un pumn în cap.

Că multe dintre miturile antropogenetice nu s-au lipsit de lut în crearea materială a omului e un fapt deja menționat aici și la îndemîna oricărui om mediu interesat de almanahuri eu-știu-tot și enciclopedii aproape-tot. Nu la fel se întîmplă, de regulă, și cu credincioșii de diferite religii, odată ce, pe căile organice ale bisericii din care fac parte, ei primesc și incorporează această informație și multe altele de importanță identică sau asemănătoare. Totuși, cel puțin într-un caz, lutul a trebuit băgat în cuptor pentru ca lucrarea să fie considerată terminată. Și chiar și atunci după multe încercări. Acest singular creator, la care ne referim și al cărui nume l-am uitat, ignora, probabil, sau nu avea suficientă încredere în eficacitatea taumaturgică a suflatului în nări la care un alt creator a recurs înainte sau va recurge după aceea, așa cum în zilele noastre a făcut, de altfel, și Cipriano Algor, deși cu intenția foarte modestă de a curăța de cenușă fața infirmierei. Revenind la creatorul care a trebuit să bage bărbatul în cuptor, episodul s-a petrecut așa cum vom explica, de unde se va vedea că frustrantele tentative la care ne-am referit au rezultat din insuficienta cunoaștere pe care numitul creator o avea în privința temperaturilor de coacere. La început, a făcut din lut o figură umană, de bărbat sau de femeie, nu are importanță, a pus-o în cuptor și a aprins focul necesar. După un interval care i s-a părut suficient, a scos-o si, Dumnezeule,

i-a sărit inima din piept. Figura ieșise neagră ca smoala, nu semăna deloc cu imaginea pe care și-o făcuse despre cum trebuia să arate bărbatul. Totuși, poate fiind încă la începutul activității, n-a avut inima să distrugă nefericitul produs al lipsei sale de talent. I-a dat viață, cu un bobîrnac în cap, după cum se presupune, și l-a trimis la plimbare. A modelat altă figură, a pus-o în cuptor, dar, de astă dată, a fost atent la foc. A reușit, dar a exagerat cu grija, pentru că figura se ivi albă precum cel mai alb din toate lucrurile albe. Nu era încă ce voia. Totuși, în ciuda noii greșeli, nu și-a pierdut răbdarea, probabil chiar s-a gîndit, indulgent, Săracul, nu e vina lui, în sfîrșit, a dat viață și acestui om și l-a trimis la plimbare. Pe lume se aflau așadar deja un negru și un alb, dar neîndemînaticul creator nu reușise încă creatura pe care o visase. S-a apucat din nou de treabă, altă figură umană și-a ocupat locul în cuptor, problema, chiar neexistînd încă pirometrul, trebuia să fie mai ușor de soluționat de acum înainte, secretul era să nu încălzească cuptorul nici prea mult, nici prea puțin și, fiind această socoteală de trei, ar fi trebuit să fie ultima oară. N-a fost. E adevărat că noua figură n-a ieșit neagră, e adevărat că n-a ieșit albă, dar, o, ceruri, a ieșit galbenă. Oricine ar fi renunțat, ar fi trimis la repezeală un potop ca să termine cu albul și cu negrul, i-ar fi rupt gîtul omului galben, era o concluzie logică a gîndului care-i trecuse prin minte sub formă de întrebare, Dacă nici măcar eu nu sînt în stare să fac un om ca lumea, cum voi putea mîine să-i cer socoteală de greșelile lui. Timp de cîteva zile, improvizatul nostru olar n-a mai avut

curajul să intre în olărie, dar apoi, cum se spune, mîncărimea creației l-a apucat din nou și, după cîteva ore, a patra figură era modelată și gata să meargă la cuptor. Presupunînd că deasupra acestui creator se afla alt creator, e foarte probabil că de la cel mai mic la cel mai mare s-a ridicat ceva ca o rugă, o implorare, o rugăciune, ceva de genul, Nu mă lăsa baltă. În sfîrșit, cu mîini nerăbdătoare a introdus figura de lut în cuptor, apoi a ales cu minuție și a cîntărit cantitatea de lemn care i s-a părut potrivită, a eliminat lemnul verde și pe cel prea uscat, a scos o creangă care ardea prost și fără viață, a pus alta care dădea o flacără veselă, a calculat cu aproximația posibilă durata și intensitatea căldurii și, repetînd implorarea, Nu mă lăsa baltă, a apropiat un chibrit de combustibil. Noi, oamenii de acum, care am trecut prin atîtea situații de stres, un examen dificil, o iubită care a lipsit de la întîlnire, un copil care se lăsa așteptat, o slujbă care ne-a fost refuzată, ne putem imagina cît a suferit acest creator în timp ce aștepta rezultatul celei de-a patra tentative, sudorile care probabil n-au fost înghețate numai din pricina apropierii de cuptor, unghiile roase pînă la carne, fiecare minut care trecea îi lua zece ani de viață, pentru prima oară în istoria diverselor creații ale lumii-univers însuși creatorul a cunoscut chinurile care ne așteaptă în viața eternă, pentru că e eternă, nu pentru că e viață. Dar a meritat osteneala. Cînd creatorul nostru a deschis ușa cuptorului și a văzut ce era înăuntru, a căzut în genunchi, extaziat. Omul nu mai era nici negru, nici alb, nici galben, era roșu, roșu ca aurora și apusul, roșu ca lava aprinsă a

vulcanilor, roșu ca focul din care ieșise, roșu ca sîngele care-i curgea deja prin vine, pentru că această figură omenească, fiind cea dorită, n-a avut nevoie de bobîrnac, a fost de ajuns să i se spună, Vino, și ea a ieșit pe propriile picioare din cuptor. Cine nu știe ce s-a întîmplat în epocile posterioare, în ciuda mulțimii de erori și de neliniști, sau datorită lor, prin virtutea instructivă și educativă a experimentării, va spune că povestea a avut pînă la urmă un final fericit. Ca în toate lucrurile acestei lumi, și desigur a tuturor celorlalte, judecata va depinde de punctul de vedere al observatorului. Oamenii pe care creatorul i-a respins, cei pe care, deși cu o bunăvoință demnă de mulțumiri, i-a alungat de la sine, adică cei cu pielea neagră, albă și galbenă, au prosperat ca număr, s-au multiplicat, acoperă tot globul pămîntesc, în timp ce oamenii cu pielea roșie, cei pentru care s-a chinuit atît și pentru care a suferit o mare de dureri și de temeri, sînt, în zilele noastre, neputincioasele dovezi ale modului cum un triumf se poate transforma, după un timp, în preludiul înșelător al unei înfrîngeri. A patra și ultima tentativă a primului creator de oameni care și-a băgat creaturile în cuptor, cea care aparent i-a adus victoria definitivă, a devenit, pînă la urmă, definitiva lui înfrîngere. Cipriano Algor, și el consumator asiduu de almanahuri și enciclopedii eu-știu-tot sau aproape-tot, citise această poveste în adolescență și, deși uitase atîtea în viață, povestea asta n-a uitat-o, nu se știe de ce. Era o legendă indiană, a pieilor-roșii, ca să fim mai exacți, cu care îndepărtații creatori ai mitului trebuie să fi vrut să dovedească superioritatea rasei lor asupra oricărei

alteia, incluzîndu-le și pe acelea de a căror efectivă existență n-aveau pe atunci habar. Anticipînd obiecția asupra ultimului punct, e zadarnic și inutil argumentul că, de vreme ce nu aveau cunoștință despre alte rase, nu și le puteau imagina albe, sau negre, sau galbene, sau de toate culorile. Mare greșeală. Cine ar aduce acest argument n-ar face decît să demonstreze că ignoră că avem de-a face cu un popor de olari și de vînători, pe care anevoioasa muncă de a transforma lutul într-un vas sau într-un idol îl învățase că, într-un cuptor, se poate întîmpla orice, dezastrul ca și gloria, perfecțiunea ca și mizeria, sublimul ca și grotescul. De cîte ori, vreme de cîte generații, vor fi fost ei nevoiți să scoată din cuptor piese deformate, plesnite, carbonizate, crude sau pe jumătate crude, bune de aruncat. De fapt, nu e mare deosebire între ce se petrece într-un cuptor de olărie și un cuptor de brutar. Coca pîinii este doar altfel de lut, făcut din făină, drojdie și apă, și, ca și primul, va ieși din cuptor copt sau crud sau ars. Înăuntru poate nu e nici o deosebire, bombănea Cipriano Algor, dar afară, garantez că, în acest moment, aș da orice să fiu brutar.

Zilele și nopțile se perindau, și serile și diminețile. Se știe din cărți și din viață că truda oamenilor a fost mereu mai lungă și mai grea decît a zeilor, să ne amintim de cazul citatului creator al pieilor-roșii care, cu totul, n-a făcut decît patru figuri umane, și pentru acest fleac, deși fără mare succes la publicul interesat, a intrat în istoria almanahurilor, în timp ce Cipriano Algor, pe care cu siguranță nu-l așteaptă răsplata unei înregistrări biografice și curiculare cu

litere mari, va trebui să smulgă din profunzimile lutului, doar în această primă fază, de o sută cincizeci de ori mai multe figuri, adică șase sute de păpuși cu origini, caracteristici și situații sociale diferite, trei dintre ele, bufonul, măscăriciul și infirmiera, mai ușor de definit prin activitatea pe care o exercită, lucru care nu se întîmplă cu mandarinul și cu asirianul cu barbă, despre care, în ciuda rezonabilei informații culese din enciclopedie, n-a fost posibil să se afle ce-au făcut în viață. În ce privește eschimosul, se presupune că va continua să vîneze și să pescuiască. Adevărul este că lui Cipriano Algor nu-i pasă. Cînd statuetele vor începe să iasă din mulaje, egale ca dimensiune, cu diferențele de vestimentație care le disting atenuate de uniformitatea culorii, va trebui să facă un efort de atenție ca să nu le confunde și să le amestece. Era atît de absorbit de lucru, încît va uita de cîteva ori că mulajele de ghips au o limită de folosire, cam patruzeci de utilizări, după care contururile încep să pălească, să-și piardă din vigoare și claritate, ca și cum figura ar obosi să existe, ca și cum ar fi atrasă de o stare originară de nuditate, nu doar a ei proprie, ca reprezentare umană, ci de nuditatea absolută a lutului înainte de a fi îmbrăcat de prima formă exprimată a ideii. Ca să nu piardă timp, la început aruncase păpușile prost făcute într-un colț, dar apoi, împins de un straniu și inexplicabil sentiment de milă, le luă, majoritatea deformate de șocul căderii, și le aranjă cu grijă pe un raft din olărie. Le-ar fi putut frămînta din nou pentru a le da o a doua posibilitate de viață, le-ar fi putut turti fără milă cum făcuse cu cele două figuri de bărbat și de

femeie pe care le modelase la început, lutul lor e încă aici, uscat, crăpat, inform, și totuși s-a dus să ridice din gunoi zămislirile diforme, le-a protejat, le-a adăpostit, de parcă și-ar fi iubit mai puțin reușitele decît erorile pe care n-a știut să le evite. Nu va băga aceste păpuși în cuptor, ar fi irosit lemnul ars pentru ele, însă le va lăsa aici pînă cînd lutul va crăpa și se va dezagrega, pînă cînd fragmentele se vor desprinde și vor cădea și, dacă va îngădui timpul, pînă cînd țărîna care sînt se va transforma din nou în argilă reînviată. Marta îl va întreba, Ce caută aici piesele astea defecte, iar el va răspunde, Îmi place de ei, nu va spune Îmi place de ele, dacă ar spune-o, le-ar expulza definitiv din lumea pentru care s-au născut, nu le-ar mai recunoaște ca fiind opera lui, condamnîndu-le să fie definitiv orfane. Tot opera lui, și foarte trudnică, sînt și zecile de păpuși terminate care, în fiecare zi, sînt transferate pe planșetele de uscare, afară, la umbra dudului negru, dar acestea, fiind așa de multe și nedistingîndu-se una de alta, nu cer altă grijă și atenție decît cea indispensabilă ca să nu se strice în ultimul ceas. Pe Găsit au fost nevoiți să-l lege ca să nu se urce pe planșete, unde, fără îndoială, ar face cea mai mare stricăciune văzută vreodată în turbulenta istorie a olăriei, bogată, așa cum se știe, în cioburi și nedorite amalgamări. Să amintim că atunci cînd primele șase păpuși, celelalte, prototipurile, au fost puse aici la uscat, iar Găsit a vrut să cerceteze, prin contact direct, despre ce era vorba, țipătul și palma instantanee a lui Cipriano Algor au fost de ajuns pentru ca instinctul lui de vînător, excitat de insolenta imobilitate a obiectelor,

să se retragă fără să apuce să provoace pagube, dar acum să recunoaștem că n-ar fi rezonabil să ne așteptăm de la un animal ca el să reziste impasibil provocării unei hoarde de bufoni și mandarini, de măscărici și infirmiere, de eschimoși și asirieni cu barbă, toți malițios travestiți în piei-roșii. O oră a durat privarea de libertate. Impresionată de expresia de reproș și chiar de supărare cu care Găsit suporta pedeapsa, Marta îi spuse tatălui că educația trebuie să servească la ceva, chiar cînd e vorba de cîini, Chestiunea e să ne adaptăm metodele, declară, Și cum vei face asta, Mai întîi îi dăm drumul, Și după aceea, Dacă încearcă să se urce pe planșete, îl legăm din nou, Și după aceea, Îi dăm drumul și îl legăm de cîte ori e necesar, pînă cînd învață, La prima vedere, poate să dea rezultate, oricum să nu te lași păcălită dacă ți se pare că și-a învățat lecția, sigur că n-o să îndrăznească să se urce dacă ești de față, dar, cînd va rămîne singur, fără să-l supravegheze nimeni, mă tem că metodele tale educative nu vor avea destulă forță ca să disciplineze instinctele bunicului șacal care stă la pîndă în capul lui Găsit, Bunicuțul șacal al lui Găsit nu și-ar bate capul nici măcar să adulmece păpușile, ar trece mai departe și și-ar continua drumul, căutînd ceva care ar putea fi cu adevărat mîncat, Bine, te rog doar să te gîndești ce s-ar întîmpla dacă cîinele se va urca pe planșete, cîtă muncă vom pierde, Va fi mult, va fi puțin, o să vedem imediat, dar, dacă se întîmplă, mă angajez să refac toate păpușile care se vor strica, poate așa te voi convinge să mă lași să te ajut, Nu vorbim despre asta, du-te la experiența ta pedagogică. Marta ieși din olărie și,

fără să spună un cuvînt, desprinse lanţul din zgardă. Apoi făcu cîţiva paşi spre casă şi se opri fără să-i dea atenţie. Cîinele o privi şi se întinse pe jos. Marta mai avansă cîţiva paşi, se opri din nou şi, imediat, hotărîtă, intră în bucătărie, lăsînd uşa deschisă. Cîinele nu se mişcă. Marta închise uşa. Cîinele aşteptă puţin, apoi se ridică şi, încet, se apropie de planşete. Marta nu deschise uşa. Cîinele privi în direcţia casei, ezită, privi din nou, apoi îşi puse labele pe marginea planşetei unde se uscau asirienii cu barbă. Marta deschise uşa şi ieşi. Cîinele îşi coborî rapid labele şi rămase pe loc, aşteptînd. Nu avea motive să fugă, conştiinţa nu-l acuza de nimic rău. Marta îl apucă de zgardă şi, din nou, fără să pronunţe nici un cuvînt, îl prinse în lanţ. Apoi intră din nou în bucătărie şi închise uşa. Pariul era că Găsit se va gîndi la cele întîmplate, se va gîndi sau va face ce obişnuieşte în asemenea situaţie. După două minute, îl eliberă din nou din lanţ, se cuvenea să nu-i dea animalului timp să uite, în memoria lui trebuia instalată relaţia între cauză şi efect. Cîinele întîrzie mai mult să-şi pună labele pe planşetă, dar, în sfîrşit, se hotărî, cu mai puţină convingere decît înainte, s-ar zice. În curînd era din nou legat. După a patra încercare începu să dea semne că pricepe ce i se cere, dar continua să-şi pună labele pe planşetă, de parcă voia să se convingă că nu are voie. În tot acest timp, Marta nu scosese o vorbă, intra şi ieşea din bucătărie, închidea şi deschidea uşa, la fiecare mişcare a cîinelui, aceeaşi tot timpul, răspundea cu propria ei mişcare, mereu aceeaşi, într-un lanţ de acţiuni succesive şi reciproce care se va termina doar cînd unul dintre ei, printr-o

mișcare diferită, va rupe secvența. A opta oară cînd Marta închise ușa bucătăriei, Găsit avansă din nou spre planșete, dar, ajuns acolo, nu mai ridică labele ca să arate că vrea să ajungă la asirienii cu barbă, rămase cu ochii întorși spre casă, imobil, așteptînd, ca și cum își provoca stăpîna să fie mai îndrăzneață decît el, ca și cum întreba Ce răspuns vei da tu acum jocului meu genial, care-mi va aduce victoria, și pe tine te va învinge. Marta murmura, mulțumită, Am cîștigat, era sigură că cîștigase. Se duse spre cîine, îl mîngîie pe cap, îi spuse cu blîndețe, Găsit cuminte, Găsit simpatic, tatăl ieșise în ușa olăriei ca să asiste la fericitul deznodămînt, Foarte bine, acum e de văzut dacă va fi definitiv, Bag mîna în foc că niciodată nu se va mai urca pe planșete, spuse Marta. Sînt puține cuvintele omenești pe care cîinii reușesc să le incorporeze în vocabularul propriu de mîrîituri și lătrături, numai din acest motiv, pentru că nu înțelegea, Găsit nu protestă împotriva iresponsabilei mulțumiri pe care o arătau stăpînii lui, de vreme ce orice persoană pricepută în aceste materii și în stare să aprecieze obiectiv cele întîmplate aici va spune că învingătorul întrecerii n-a fost Marta, stăpîna, oricît ar fi ea de convinsă, ci cîinele, deși va trebui să recunoaștem și că vor zice exact contrariul persoanele care nu știu să judece decît după aparențe. Să se laude așadar fiecare cu victoria pe care presupune c-a obținut-o, chiar și asirienii cu barbă și colegii lor, din fericire la adăpost de agresiuni. În privința lui Găsit, nu ne vom resemna să-l lăsăm cu o nedreaptă reputație de învins. Ca dovadă că victoria a fost a lui, el s-a transformat din ziua aceea în cel mai

grijuliu paznic care a protejat vreodată momîi de lut. Merita să-l auzi cum a lătrat, chemîndu-şi stăpînii, cînd o neaşteptată rafală de vînt a trîntit pe jos cîteva infirmiere.

Primele ieşite din cuptor au fost trei sute de statuete sau, mai bine zis, trei sute cincizeci, socotind probabilitatea erorilor. Nu încăpeau mai multe. S-a întîmplat să coincidă cu ziua liberă a lui Marçal şi a fost pentru el o zi grea de lucru. Răbdător, amabil, îşi ajută socrul să aranjeze păpuşile pe rafturile interioare, îşi luă sarcina să alimenteze cuptorul, treabă pentru bărbaţi robuşti, atît din pricina efortului fizic cerut de transportul şi introducerea lemnelor în cuptor, cît şi a duratei, căci un cuptor, ca ăsta, vechi, rudimentar în raport cu noile tehnologii, are nevoie de mult timp ca să atingă temperatura optimă de coacere, fără să uităm că, după ce-a atins-o, trebuie menţinută cît mai stabilă cu putinţă. Marçal a muncit toată noaptea, pînă la ora cînd socrul, după ce-a terminat lucrarea pe care s-a străduit s-o grăbească în olărie, a venit să-l înlocuiască. Marta i-a dus cina tatălui, apoi i-o adus-o şi lui Marçal şi, aşezaţi amîndoi pe banca ce fusese folosită pentru meditat, au mîncat împreună. Nici unul n-avea poftă de mîncare, fiecare din motivele lui. Nu mănînci, trebuie să fii foarte obosit, spuse ea, Destul, da, m-am dezobişnuit de efort, de aceea mi-e mai greu, spuse el. Ideea de a face statuetele a fost a mea, Ştiu foarte bine, A fost a mea, dar în ultimele zile m-a chinuit un soi de remuşcare, tot timpul mă întreb dacă a meritat să ne apucăm să fabricăm păpuşi, dacă n-o fi totul jalnic de inutil, În acest moment, cel mai important lucru

pentru tatăl tău este munca pe care o face, nu utilitatea ei, dacă îi iei munca, îi iei, într-un anume fel, chiar raţiunea de a trăi, şi dacă îi spui că ceea ce face nu serveşte la nimic, chiar dacă ar fi evident, cel mai probabil nu va crede, pentru că pur şi simplu nu poate, Centrul a renunţat la vasele noastre, şi el a reuşit să suporte şocul, Pentru că ai avut imediat ideea de a face păpuşi, Presimt că se apropie zile grele, mai rele decît acum, Promovarea mea ca gardian rezident, care nu mai trebuie să întîrzie, va fi o zi grea pentru tatăl tău, A spus că se mută cu noi în Centru, E adevărat, dar a spus-o aşa cum spunem cu toţii că vom muri într-o zi, o parte din mintea noastră refuză să admită ceea ce ştie că este destinul tuturor fiinţelor vii, se preface că n-o priveşte, aşa şi cu tatăl tău, spune că vine cu noi, dar, undeva, în străfunduri, e ca şi cum n-ar crede, Ca şi cum ar aştepta o întorsătură de ultimă clipă care-l va duce pe alt drum, Ar trebui să ştie că, pentru Centru, există un singur drum, cel care duce din Centru în Centru, muncesc acolo, ştiu despre ce vorbesc, Nu lipsesc cei care spun că viaţa în Centru e un miracol de fiecare ceas. Marçal nu răspunse imediat. Îi dădu o bucată de carne cîinelui, care, de la început, aşteptase răbdător să rămînă şi pentru el un rest de mîncare, şi, doar după aceea, răspunse, Da, aşa cum lui Găsit trebuie să i se fi părut un miracol, la ora asta din noapte, carnea pe care i-am dat-o. Îşi trecu mîna peste spinarea animalului, de două ori, de trei ori, prima dată din simplă şi obişnuită afecţiune, celelalte cu îngrijorată insistenţă, parcă era indispensabil să-l liniştească fără întîrziere, de fapt pe sine însuşi trebuia

să se liniștească, să alunge o idee care se ivise brusc din colțul din memorie unde se ascunsese, În Centru nu primesc cîini. E adevărat, nu admit cîini în Centru, nici pisici, doar păsări de colivie sau pești de acvariu, și chiar și pe aceștia tot mai puțin de cînd au fost inventate acvariile virtuale, fără pești cu miros de pește, nici apă care trebuie schimbată. În acvarii înoată grațios cincizeci de exemplare din zece specii diferite care, ca să nu moară, trebuie îngrijite și alimentate ca și cum ar fi vii, calitatea apei inexistente trebuie vegheată, trebuie de asemenea controlată temperatura și, ca să nu fie totul obligație, nu numai fundul acvariului va putea fi decorat cu diverse tipuri de rocă și plante, dar fericitul posesor al acestei minuni va avea la dispoziție o gamă de sunete care îi va permite, cît timp își contemplă peștii fără mațe sau solzi, să se înconjoare de ambianțe sonore atît de diverse ca o plajă caraibeană, o junglă tropicală sau o furtună pe mare. În Centru nu vor cîini, se gîndi din nou Marçal, și observă că această preocupare o ștergea, în anumite momente, pe cealaltă, Îi vorbesc de asta, nu-i vorbesc, la început înclină spre da, apoi consideră că ar fi preferabil să lase chestiunea pe mai tîrziu, cînd va deveni inevitabil, cînd nu va mai avea altă ieșire. Luă deci hotărîrea să tacă, dar, cum voința plutește inconstantă în acvariul virtual al minții noastre, peste nici un minut îi spunea Martei, Mi-am amintit acum că nu-l vom putea lua pe Găsit cu noi la Centru, nu acceptă cîini, va fi o problemă serioasă, bietul animal, va trebui să-l abandonăm, Poate reușim să găsim o soluție, spuse Marta, Înțeleg că te-ai și gîndit la această problemă, se arătă surprins

Marçal, Da, m-am gîndit de multă vreme, Și care e soluția, M-am gîndit că Isaura nu va refuza să aibă grijă de Găsit, pentru ea cred chiar că ar fi o mare bucurie, în plus se și cunosc, Isaura, Da, Isaura, cea cu urciorul, îți amintești, care ne-a adus o prăjitură, care a venit să vorbească cu mine ultima dată cînd am luat masa la părinții tăi, Ideea mi se pare bună, Pentru Găsit cred că va fi cea mai bună, E de văzut dacă tatăl tău își va da acordul, Se știe că jumătate din el va protesta, va spune nu, o femeie singură nu e o bună companie pentru un cîine, îmi închipui că e capabil să inventeze o teorie a nepotrivirilor, va spune că sigur mai sînt și alții care ar vrea să primească animalul, dar știm și că cealaltă jumătate va dori cu toată puterea să nu cîștige prima, Cum le merge cu amorul, întrebă Marçal, Biata Isaura, bietul tata, De ce spui biata Isaura, bietul tata, Pentru că e clar că ea l-ar vrea, dar nu reușește să treacă peste bariera pe care el a ridicat-o, Și el, El, e din nou povestea cu cele două jumătăți, una probabil nu se gîndește decît la asta, Și cealaltă, Cealaltă are șaizeci și patru de ani, cealaltă se teme, Într-adevăr, oamenii sînt foarte complicați, E adevărat, dar, dacă am fi simpli, n-am fi oameni. Găsit nu era acolo, își amintise brusc că nu mai era nimeni în casă care să-i țină de urît stăpînului cel vîrstnic, singur în olărie, trudind la a doua serie de trei sute de păpuși din prima livrare de șase sute, un cîine vede lucrurile astea și îl tulbură, le simte, dar nu reușește să le înțeleagă, atîta muncă, atîta efort, atîta sudoare, și acum nu mă refer la suma de bani care se va cîștiga în afacere, va fi puțin, va fi așa și așa, mult sigur nu va fi, ci

mai ales la ce-a spus Marta adineauri, dacă n-o fi totul jalnic de inutil. Cum s-a mai văzut înainte, iar acum, grație extinsului și profundului dialog dintre Marta și Marçal, am avut prilejul să ni se confirme, banca de piatră își justifică din plin gravul și importantul nume pe care i l-am pus, cel de bancă a meditațiilor, dar iată că nevoia obligă, e timpul să ne întoarcem atenția spre cuptor, să băgăm mai multe lemne, cu grijă, totuși, Marçal, nu uita că oboseala amorțește reflexele de apărare, le încetinește, vezi să nu sară din nou dinăuntru, cum s-a întîmplat în ziua aceea nenorocoasă, vipera șuierătoare de foc care ți-a însemnat mîna stîngă pentru totdeauna. Cam asta i-a spus Marta, mă duc să spăl vasele și să mă culc, ai grijă, Marçal.

A doua zi de dimineață, foarte devreme, ca întotdeauna, Cipriano Algor îl duse pe Marçal la Centru cu furgoneta. I-a spus ieșind din casă, Nu știu cum să-ți mulțumesc pentru ajutorul pe care mi l-ai dat, și Marçal i-a răspuns, M-am străduit și eu, să sperăm că totul va merge bine în continuare, Sînt convins că viitoarele păpuși îmi vor da mai puțină bătaie de cap, am găsit niște trucuri ca să simplific munca, e avantajul experienței, cred că cele trei sute din noua serie vor putea ajunge pe planșetele de uscare într-o săptămînă, Dacă peste zece zile, cînd vin acasă, vor fi pregătite să meargă la cuptor, contează pe mine, Mulțumesc, să-ți spun ceva, tu și cu mine, dacă n-ar fi această criză blestemată, am putea face o echipă bună, ai lăsa slujba de gardian la Centru și te-ai dedica olăritului, E posibil, dar e prea tîrziu să mă gîndesc la asta, de altfel, amintește-ți că, dacă o

făceam, acum eram amîndoi fără lucru, Eu încă am de lucru, E adevărat. Mai tîrziu, pe șoseaua spre oraș, după o lungă tăcere, Cipriano Algor spuse, Am o idee, vreau să știu ce crezi despre ea, Spune, Să duc la Centru, de îndată ce sînt vopsite, primele trei sute de păpuși, așa Centrul ar vedea că lucrăm serios și ar începe să vîndă înainte de data prevăzută, ar fi bine pentru ei și mai bine pentru noi, n-ar mai trebui să așteptăm atîta timp rezultatele și, dacă totul merge cum ne așteptăm, am putea pregăti cu mai mult calm producția viitoare, nu în grabă ca acum, ce părere ai, Da, cred că e o idee bună, spuse Marçal, și, în clipa aceea, își aminti că i se păruse bună și ideea Martei de a lăsa cîinele în grija vecinei cu urciorul, După ce te las la serviciu, mă duc să vorbesc cu șeful departamentului de achiziții, sînt sigur că va fi de acord, spuse Cipriano Algor, Să sperăm, răspunse Marçal, și observă din nou că repetase un cuvînt pe care-l rostise cu puțin înainte, așa ni se întîmplă mereu cu cuvintele, le repetăm tot timpul, dar, în unele cazuri, nu se știe bine de ce, o remarcăm. Cînd furgoneta intră în oraș, Marçal întrebă, Cine va vopsi acum păpușile, Marta insistă să le vopsească ea, spune că nu pot ține liturghia și trage clopotul în același timp, mă rog, n-a folosit chiar aceste cuvinte, dar ăsta era înțelesul, Tată, vopselele pot intoxica, Așa e, și în starea în care e Marta mi se pare nepotrivit, Eu mă voi ocupa de substrat, voi folosi pistolul, e adevărat că împrăștie vopseaua în aer, dar compensează prin viteză, Și apoi, Apoi vine vopsitul cu pensula, nu face rău, Ar fi trebuit să cumpărăm cel puțin o mască, E scumpă,

murmură Cipriano Algor, ca și cum i-ar fi fost rușine de propriile-i cuvinte, Dacă am reușit să facem rost de bani ca să închiriem camionul care a luat de la Centru ce-a mai rămas din vase, vom găsi și bani pentru mască, Nu ne-am gîndit, spuse Cipriano Algor, apoi corectă, întristat, Nu m-am gîndit. Acum mergeau pe bulevardul care ducea în linie dreaptă la Centru, în ciuda distanței se puteau citi cuvintele giganticului anunț fixat pe el, SÎNTEȚI CLIENTUL NOSTRU CEL MAI BUN, DAR, VĂ RUGĂM, NU SPUNEȚI VECINULUI. Cipriano Algor nu făcu nici un comentariu, pe Marçal îl surprinse un gînd, Se distrează pe socoteala noastră. Cînd furgoneta se opri în fața ușii serviciului de siguranță, Marçal spuse, După ce vorbești cu șeful de departament treci pe aici, o să văd dacă fac rost de o mască, Pentru mine nu e nevoie, ți-am spus, iar Marta va folosi doar pensulele, O cunoști la fel de bine ca mine, cu prima ocazie te prinde distrat în olărie și, cînd vei observa ce s-a întîmplat, va fi prea tîrziu, Nu știu cît o să întîrzii la departamentul de achiziții, întreb apoi de tine sau intru și te caut, Nu intra, n-are rost să intri, o să las colegului meu de la ușă masca, Cum vrei, Pe curînd, Pe curînd, Ai grijă de Marta, tată, O să am grijă, da, du-te liniștit, n-o iubești mai mult decît mine, Dacă e mai mult sau mai puțin, nu știu, o iubesc altfel, Marçal, Spune, Dă-mi, te rog, o îmbrățișare. Cînd Marçal coborî din furgonetă avea ochii umezi. Cipriano Algor nu-și dădu un pumn în cap, doar își spuse, cu un surîs pe jumătate trist, Uite unde ajunge un om, imploră o îmbrățișare ca un copil însetat de dragoste. Porni furgoneta, ocoli

clădirea, acum mai întinsă din pricina lărgirii Centrului, Curînd nimeni n-o să-și mai aducă aminte ce era înainte aici, se gîndi. Cincisprezece minute mai tîrziu, înstrăinat ca unul care, întorcîndu-se după o lungă absență, nu găsește schimbări care să justifice obiectiv acest sentiment, dar care, cu toate acestea, nu-l poate evita, cobora rampa spre subteran. După ce îl anunță pe paznicul de la intrare că venise să ceară o informație, și nu ca să descarce, parcă furgoneta pe aleea laterală. Se vedea un lung șir de camioane care așteptau, unele enorme. Mai erau două ore pînă la deschiderea serviciului de recepție a mărfurilor. Cipriano Algor se sprijini de scaun și încercă să doarmă. Ultima privire pe care-o aruncase prin ferestruica de la cuptor, înainte să vină în oraș, arăta că procesul de coacere se terminase, acum trebuia doar să lase cuptorul să se răcească în voia lui, fără grabă, încet-încet, ca unul care merge la pas. Ca să adoarmă, începu să numere păpușile de parcă număra oi, începu cu bufonii și îi numără pe toți, apoi trecu la măscărici și reuși să-i numere și pe ei pînă la capăt, cincizeci din ăia, cincizeci din ăștia, de cei care prisoseau, cei din provizia pentru stricăciuni, nu se interesă, vru să treacă la eschimoși, dar i se băgară în față, fără explicații, infirmierele și, în lupta pe care trebui s-o ducă pentru a le respinge, adormi. Nu era prima dată cînd își termina somnul de dimineață în subterana Centrului, nu-l trezea pentru prima oară, amplificat și multiplicat de ecouri, huruitul motoarelor de camioane. Coborî din furgonetă și avansă spre ghișeu, spuse cine e, spuse că venise pentru o lămurire, voia să vorbească

cu șeful, dacă se poate, Este o problemă importantă, adăugă. Angajatul care îi răspunse îl privi cu un aer de îndoială, era mai mult decît evident că nu puteau fi importante nici problema, nici persoana care stătea în fața lui, coborîtă dintr-o mizerabilă furgonetă pe care scria Olărie, de aceea spuse că șeful e ocupat, În ședință, preciză, și va fi ocupat toată dimineața, să-i spună lui din ce motiv venise. Olarul îi explică ce era de explicat, nu uită, ca să-și impresioneze interlocutorul, să facă aluzie la conversația telefonică pe care a avut-o cu șeful de departament și, în sfîrșit, îl auzi pe celălalt spunînd, O să întreb un subșef. Cipriano Algor se temu că va da iar peste nesuferitul care-i făcuse viața amară, dar subșeful care se ivi era politicos și atent și se arătă de acord că ideea este excelentă, Bine gîndit, da, domnule, e bine pentru dumneavoastră și mai bine pentru noi, în timp ce fabricați a doua serie de trei sute și pregătiți producția celorlalte șase sute, fie că va fi în două livrări, ca în cazul prezent, fie într-una, vom observa cum le primește publicul cumpărător, reacțiile la noul produs, comentariile explicite și implicite, vom avea timp pentru a promova niște sondaje, orientate după două idei, mai întîi, situația precedînd achiziția, adică interesul, apetența, dorința spontană sau motivată a clientului, în al doilea rînd, situația decurgînd din uz, adică plăcerea obținută, utilitatea recunoscută, satisfacerea amorului propriu, atît din punct de vedere personal, cît și de grup, familial, profesional sau oricare altul, chestiunea esențială pentru noi este să verificăm dacă valoarea de uz, element fluctuant, instabil, subiectiv prin

excelență, se situează prea jos sau prea sus în raport cu valoarea de schimb, Și dacă se întîmplă așa, ce faceți, întrebă Cipriano Algor ca să se afle în treabă, la care subșeful răspunse pe un ton condescendent, Dragă domnule, presupun că nu așteptați să vă dezvălui secretul albinei, Mereu am auzit că secretul albinei nu există, că e o mistificare, un fals mister, o fabulă care a rămas de inventat, o poveste care ar fi putut fi, dar n-a fost, Aveți dreptate, secretul albinei nu există, dar noi îl cunoaștem. Cipriano Algor se retrase ca și cum ar fi fost victima unei neașteptate agresiuni. Subșeful zîmbea, insista complezent că ideea e bună, chiar foarte bună, că aștepta prima livrare și că, după aceea, îi va da de știre. Apăsat, cu o neliniștitoare impresie de amenințare, Cipriano Algor urcă în furgonetă și ieși din subteran. Ultima frază a subșefului i se învîrtea în minte, Secretul albinei nu există, dar noi îl cunoaștem, nu există, dar noi îl știm. Văzuse căzînd o mască și înțelesese că, în dosul ei, era alta, exact la fel, înțelegea că măștile următoare vor fi în mod fatal identice cu cele care căzuseră, e adevărat că secretul albinei nu există, dar ei îl știu. Nu va putea vorbi despre această poveste tulburătoare cu Marta și cu Marçal pentru că ei n-ar înțelege, și n-ar înțelege pentru că n-au fost acolo cu el, în fața ghișeului, auzind un subșef de departament explicînd ce e valoarea de schimb și valoarea de uz, probabil că secretul albinei constă în a crea și a impulsiona în client stimuli și sugestii suficiente pentru ca valorile de uz să urce progresiv în prețuirea lui, pas căruia îi va urma în scurt timp creșterea valorilor de schimb,

impusă de şiretenia producătorului unui cumpărător căruia i-au fost luate încetul cu încetul, subtil, apărările interioare ce rezultă din conştiinţa propriei personalităţi, cele care înainte, dacă vreodată a existat un înainte intact, i-au dat, deşi precar, o anumită posibilitate de rezistenţă şi autodominare. Vina pentru această laborioasă şi confuză explicaţie îi aparţine în întregime lui Cipriano Algor, care, fiind ceea ce este, un simplu olar fără diplomă de sociolog sau pregătire de economist, a îndrăznit, în rusticul său cap, să alerge după o idee, ajungînd, ca rezultat al lipsei unui vocabular adecvat şi din cauza gravelor şi evidentelor imprecizii în proprietatea termenilor pe care a trebuit să-i utilizeze, să se recunoască incapabil s-o transpună într-un limbaj îndeajuns de ştiinţific care să ne permită, în sfîrşit, să înţelegem ce-a vrut el să spună. Va rămîne doar pentru memoria lui Cipriano Algor acest moment de răvăşire a vieţii şi de inadecvare a înţelegerii lui, cînd, mergînd la departamentul de achiziţii al Centrului ca să pună cea mai simplă întrebare, s-a întors cu cel mai complex şi încurcat răspuns, atît de tenebros şi de obscur, încît era cum nu se poate mai firesc să se rătăcească în labirinturile propriului său creier. Cel puţin rămîne intactă intenţia. În favoarea lui, Cipriano Algor va putea susţine mereu c-a făcut tot ce era posibil în condiţia lui de olar ca să descurce sensul ocult al sibilinei fraze a subşefului surîzător, şi chiar dacă era evident că nu reuşise, cel puţin devenea clar pentru cel care ar fi luat-o pe aceeaşi cale că n-avea rost să-i calce pe urme. Lucrurile astea sînt pentru cei care se pricep, îşi spuse Cipriano Algor,

fără a reuși să-și stăpînească agitația interioară. Oricum, spunem noi, alții au făcut mai puțin, dar și-au imaginat mai mult.

Pachetul pe care Marçal îl lăsase la gardianul de la poartă conținea două măști, nu una. În caz că vreuneia i s-ar strica sistemul de purificare a aerului, spunea biletul. Și din nou rugămintea, Ai grijă de Marta, te rog. Era aproape ora prînzului. O dimineață pierdută, își spuse Cipriano Algor, amintindu-și de mulaje, de lutul care aștepta, de cuptorul care-și pierdea căldura, de șirurile de păpuși dinăuntru. Apoi, în mijlocul bulevardului, cu spatele întors la peretele Centrului unde fraza, Sînteți clientul nostru cel mai bun, dar, vă rugăm, nu spuneți vecinului, trasa cu obrăznicie ironică diagrama relațională în care se consuma complicitatea inconștientă a orașului cu înșelăciunea conștientă care îl manipula și îl absorbea, lui Cipriano Algor îi veni în minte că nu se pierduse numai dimineața, obscena frază a subșefului făcuse să dispară ce rămăsese din realitatea lumii unde învățase și se obișnuise să trăiască, de acum înainte totul va fi doar iluzie, absență a sensului, interogații fără răspuns. Îți vine să intri cu furgoneta în zid, se gîndi. Se întrebă de ce n-o făcea și de ce n-o va face, probabil, niciodată, apoi începu să enumere motivele. Deși rupt de contextul analizei, trebuie spus că, cel puțin în principiu, oamenii se sinucid tocmai pentru că sînt încă în viață, primul motiv puternic al lui Cipriano Algor pentru a n-o face era tocmai faptul că era viu, de îndată se ivi fiica lui, Marta, și atît de apropiată, atît de intim legată de viața tatălui, încît apăru aproape în același

timp cu primul motiv, urmă olăria, cuptorul și, de asemenea, ginerele Marçal, evident, care e un băiat atît de bun și o iubește atît de mult pe Marta, și Găsit, deși multora li s-ar putea părea scandalos că-l invocă, și obiectiv nu se poate explica, dar chiar și un cîine e în stare să facă un om să se agațe de viață, și mai, și mai ce. Cipriano Algor nu mai găsea alte motive, totuși avea impresia că lipsea unul, care o fi, care n-o fi, brusc, fără să-l prevină, memoria îi puse înainte numele și chipul nevestei decedate, numele și chipul Justei Isasca, de ce, dacă Cipriano Algor căuta motive să nu intre cu furgoneta într-un zid și le găsise în număr și substanță suficiente, adică el însuși, Marta, olăria, cuptorul, Marçal, cîinele Găsit, și în plus dudul negru, omis înainte, e absurd ca ultimul dintre ele, neașteptata motivație, a cărei existență o observase neliniștit ca pe o umbră sau o negare, să fie cineva care nu mai aparține acestei lumi, e adevărat că nu e vorba de o persoană oarecare, e femeia cu care a fost căsătorit, tovarășa de muncă, mama fiicei lui, totuși, oricît talent dialectic s-ar cheltui, e greu să susții că amintirea unui mort poate face o ființă vie să hotărască să rămînă în viață. Un amator de proverbe, adagii, zicale și alte maxime populare, din acei rari excentrici care își închipuie că știu mai mult decît au fost învățați, ar spune că aici e o pisică ascunsă, cu coada afară. Cu scuze pentru nepotrivita și nepoliticoasa comparație, vom spune că, în cazul de față, coada felinei este răposata Justa și că, pentru a găsi ce lipsește din pisică, nu trebuie decît să dăm colțul. Cipriano Algor n-o va face. Totuși, cînd va ajunge în sat, va lăsa furgoneta

la poarta cimitirului, unde nu se mai întorsese din ziua aceea, şi se va îndrepta spre mormîntul soţiei. Va sta acolo cîteva minute gîndindu-se, poate pentru a mulţumi, poate pentru a întreba, De ce-ai venit, poate pentru a auzi întrebarea, De ce-ai venit, apoi îşi va ridica ochii, privind în jur parcă în căutarea cuiva. Pe atîta soare, la ora prînzului, nu e probabil.

Primele cincizeci de păpuși care au ieșit din cuptor au fost eschimoșii, care erau cei mai la îndemînă, imediat la intrare. O fericită întîmplare, în imediata opinie a Martei, pentru antrenament n-ar fi putut începe mai bine, sînt ușor de vopsit, mai ușor decît ei nu sînt decît infirmierele, îmbrăcate în alb. Cînd statuetele s-au răcit complet, le-au transportat pe planșetele de uscare, unde Cipriano Algor, înarmat cu pistolul de pulverizat și adăpostit de filtrul măștii, le-a acoperit metodic cu un strat de alb mat. Mormăi pentru sine că nu merita să-și astupe gura și nasul, Ar fi de-ajuns să mă așez împotriva vîntului, și vopseaua ar zbura, nu m-ar atinge, dar de îndată se gîndi că era nedrept și nerecunoscător, fără să uite că pe vremea bună de acum vor fi și zile cînd nu va bate nici o adiere. După ce-și termină partea lui de lucru, Cipriano Algor își ajută fiica să instaleze vopselele, recipientul de petrol, pensulele, desenele colorate care serviseră ca modele, aduse banca pe care va trebui să șadă și, văzînd-o dînd o primă pensulă, observă, Nu e bine gîndit, cu păpușile înșirate așa vei fi nevoită să muți tot timpul banca de-a lungul planșei, o să obosești, Marçal a spus, Ce-a spus Marçal, întrebă Marta, Că trebuie să ai mare grijă, să eviți oboseala, Ce mă obosește pe mine e să aud de atîtea ori aceeași recomandare, E spre binele tău, Uite, dacă îmi pun în față o duzină de păpuși, vezi, le am pe toate la îndemînă și nu va

trebui să mut banca decît de patru ori, și apoi chiar îmi face bine să mă mișc, iar acum că ți-am explicat funcționarea acestui lanț de montaj pe dos, îți amintesc că nu e nimic mai dăunător pentru cine lucrează decît prezența celor care nu fac nimic, cum mi se pare că e cazul dumitale, N-o să uit să-ți spun același lucru cînd voi lucra, Ai spus, adică ai făcut mai rău, m-ai alungat, Plec, nu se poate vorbi cu tine, Două lucruri înainte de a pleca, primul e că, dacă poți vorbi cu cineva, eu sînt aceea, Și al doilea, Dă-mi un sărut. Doar ieri Cipriano Algor i-a cerut o îmbrățișare ginerelui, acum Marta îi cere un sărut tatălui, se întîmplă ceva cu familia asta, mai lipsește să apară pe cer comete, aurore boreale și vrăjitoare galopînd, călare pe mături, să urle Găsit toată noaptea la lună, chiar dacă lună nu e, să devină sterp dudul negru de la o clipă la alta. Doar dacă nu cumva toate astea n-or fi altceva decît efectul unor sensibilități excesiv de impresionabile, cea a Martei pentru că e gravidă, cea a lui Marçal pentru că Marta e gravidă, cea a lui Cipriano Algor din toate motivele pe care noi le cunoaștem sau le știe numai el. În sfîrșit, tatăl își sărută fiica, fiica își sărută tatăl, îi dădură atenție și lui Găsit, nu se va putea plînge. Cum se spune de obicei, o să fie bine. Cipriano Algor intră în olărie să înceapă modelarea celor trei sute de păpuși din a doua livrare, iar Marta, la umbra dudului negru, sub privirea atentă a lui Găsit, care se întorsese la responsabilitățile lui de paznic, se pregăti de vopsitul eschimoșilor. Dar nu putea, uitase că, mai întîi, păpușile trebuiau șlefuite, apoi netezite neregularitățile suprafeței, defectele de finisaj, apoi curățate

de praf și, cum un necaz nu vine niciodată singur, și o uitare, în general, aduce aminte de altele, de asemenea nu le poate picta cum plănuise, trecînd de la o culoare la alta, succesiv, fără întrerupere, pînă la ultima tușă. Își amintea pagina de manual, acolo unde se spunea clar că numai cînd va fi bine uscată o culoare, se va aplica următoarea, Acum, da, îmi prindea bine un lanț de montaj de-adevăratelea, spuse, păpușile să treacă prin fața mea o dată ca să primească albastrul, o dată pentru galben, apoi pentru violet, apoi pentru negru, și roșu, și verde, și alb, și binecuvîntarea finală, cea care poartă în sine toate culorile curcubeului, Dumnezeu să-ți dea putere, că eu am făcut ce-am putut, și nu atît prin virtutea adițională cu care Dumnezeu, supus, ca orice muritor obișnuit, uitărilor și lipsei de prevedere, va contribui la încoronarea eforturilor comise, ci prin conștiința umilă că n-am reușit să facem mai bine pentru că pur și simplu n-am fost în stare. A discuta despre ce-ar trebui să fie a fost mereu o pierdere de vreme, argumentele nu sînt decît ansambluri mai mult sau mai puțin întîmplătoare de cuvinte care așteaptă să primească de la ordonarea sintactică un sens pe care nu sînt sigure că-l posedă. Marta îl lăsă pe Găsit să se uite la păpuși și, fără alte dezbateri despre inevitabil, se duse la bucătărie să caute singura foaie de glaspapir fin pe care știa că o are în casă, Se va termina într-o clipă, se gîndi, va trebui să mai cumpăr. Dacă s-ar fi uitat prin ușa olăriei, ar fi văzut că nici acolo lucrurile nu stăteau bine. Cipriano Algor se lăudase față de Marçal că născocise cîteva trucuri ca să grăbească lucrarea, ceea ce, dintr-un punct de

vedere să-i spunem global, era adevărat, dar rapiditatea se va arăta curînd incompatibilă cu perfecțiunea, drept care vor rezulta o mulțime de păpuși defectuoase, mai multe decît în prima serie. Cînd Marta se întoarse la lucru, primele păpuși estropiate erau așezate pe raft, dar Cipriano Algor, făcînd socoteala timpului pe care-l cîștiga și a păpușilor pe care le pierdea, se decise să nu renunțe la fecundele, dar imperfectele și niciodată explicatele trucuri. Și așa au trecut zilele. Eschimoșii au fost urmați de măscărici, apoi au ieșit infirmierele, și imediat mandarinii, și asirienii cu barbă, și, în sfîrșit, bufonii, care se aflau lîngă peretele din fund. Marta se dusese în sat a doua zi pentru a cumpăra două duzini de foi de glaspapir. În magazinul acela începuse să lucreze Isaura, așa cum Marta știa de cînd o vizitase imediat după tulburătoarea întîlnire, emoțional vorbind, să ne înțelegem, pe care vecina o avusese cu tatăl ei. Aceste femei nu se văd des, dar au destule motive pentru a deveni prietene bune. Cu discreție, ca vorbele ei să nu poată ajunge la urechile stăpînului magazinului, Marta o întrebă pe Isaura dacă îi plăcea munca, iar ea îi răspunse da, se simțea bine, te obișnuiești. Vorbise fără mulțumire, dar cu fermitate, ca și cum voia să arate clar că plăcerea n-avea nici o legătură cu slujba, că fusese voința, și numai ea, cea care o făcuse să accepte. Marta își amintea c-o auzise spunînd cu o vreme în urmă, Orice muncă, numai să pot rămîne aici. Întrebarea pe care Isaura o puse după aceea, în timp ce împacheta foile de glaspapir, nu foarte strîns, cum e recomandat, Marta o percepu ca pe un ecou, distorsionat, totuși

recognoscibil, al cuvintelor, Dar acasă, ce fac ai tăi, Obosiţi, cu multă treabă, dar, în general, bine, Marçal, bietul de el, a trebuit să lucreze la cuptor în ziua lui liberă, presupun că încă îl mai doare spinarea. Foile de glaspapir erau împachetate. În timp ce primea banii şi dădea restul, Isaura, fără să-şi ridice ochii, întrebă, Şi tatăl tău. Marta reuşi să răspundă doar că tata se simţea bine, un gînd neliniştit îi traversase deodată creierul, ce-o să facă femeia asta cînd vom pleca. Isaura îşi luă rămas-bun, trebuia să se ocupe de alt client, Salută-i din partea mea, spuse, dacă în momentul acela Marta ar fi întrebat-o, Ce se va întîmpla cu tine cînd vom pleca, poate ar fi răspuns ca adineauri, liniştită, Te obişnuieşti. Da, am auzit spunîndu-se de multe ori sau o spunem noi înşine, Te obişnuieşti, o spunem sau ni se spune cu o seninătate care pare autentică, pentru că, într-adevăr, nu există, sau încă nu s-a descoperit, un alt mod de a ne mărturisi resemnările cu demnitate, ce nu întreabă nimeni este cît de greu te obişnuieşti. Marta ieşi din magazin aproape în lacrimi. Cu un soi de remuşcare disperată, ca şi cum s-ar fi acuzat că a înşelat-o pe Isaura, se gîndi, Dar ea nu ştie nimic, nici măcar nu ştie că sîntem pe picior de plecare.

De două ori au uitat să-i dea de mîncare cîinelui. Amintindu-şi de timpurile de indigenţă, cînd speranţa în ziua de mîine era singura hrană care-i rămăsese în multele ore în care stomacul tînjise după mîncare, Găsit n-a cerut, dezinteresat de obligaţiile lui de paznic, s-a întins lîngă cuşcă, vechea înţelepciune spune că trupul culcat suportă multă foame, aşteptînd, răbdător, ca unul dintre stăpîni să-şi dea o palmă

peste frunte și să exclame, oh, la naiba, am uitat de cîine. Nu e de mirare, odată ce, în zilele acelea, chiar de ei înșiși uitaseră. Dar datorită acestei totale dăruiri față de sarcinile lor, furînd ore somnului, deși Cipriano Algor niciodată n-a renunțat să protesteze pe lîngă Marta, Trebuie să te odihnești, trebuie să te odihnești, grație acestui efort paralel, toate cele trei sute de păpuși ieșite din cuptor erau șlefuite, periate, vopsite și uscate, cînd sosi ziua în care Cipriano Algor trebuia să se ducă să-și ia ginerele de la Centru, iar celelalte trei sute, corecte și semețe în lutul lor crud, fără defecte vizibile, erau și ele, cu ajutorul căldurii și al brizei, eliberate de umezeală și pregătite pentru copt. Olăria părea că se odihnește după o mare oboseală, tăcerea se culcase să doarmă. La umbra dudului negru, tatăl și fiica priveau cele șase sute de păpuși aliniate pe planșete și li se părea că făcuseră treabă bună. Cipriano Algor spuse, Mîine nu lucrez în olărie, Marçal nu trebuie să facă singur toată treaba de la cuptor, iar Marta spuse, Cred c-ar trebui să ne odihnim cîteva zile înainte de a începe a doua parte a comenzii, iar Cipriano Algor întrebă, Ce zici de trei zile, Marta răspunse, Mai bine decît deloc, și Cipriano Algor întrebă din nou, Cum te simți, iar Marta răspunse, Obosită, dar bine, Cipriano Algor spuse, Eu mă simt mai bine ca niciodată, și Marta spuse, Asta trebuie să fie ceea ce numim satisfacția datoriei împlinite. În ciuda aparențelor, nu era nici o ironie în aceste cuvinte, în ele răsuna doar o oboseală pe care ne-ar plăcea s-o numim infinită dacă acest calificativ n-ar fi în mod evident disproporționat. Oricum, nu munca

trupului o obosise, ci faptul că asista neputincioasă, fără să poată face nimic, la supărarea amară și la rău ascunsa tristețe a tatălui, la schimbările lui de dispoziție, la pateticele lui elanuri de siguranță și de autoritate, la afirmarea categorică și obsesivă a propriilor îndoieli, ca și cum ar fi crezut că, în acest fel, va reuși să și le scoată din cap. Și mai era și femeia aceea, Isaura, Isaura Madruga, vecina cu urciorul, căreia zilele trecute nu-i răspunsese decît E bine la întrebarea pe care o murmurase, cu ochii în jos, în timp ce număra monedele, Și tatăl tău, cînd, de fapt, ar fi trebuit s-o ia de braț, s-o aducă la olărie, să intre acolo unde lucra tatăl, să spună, A venit, și apoi să închidă ușa și să-i lase înăuntru pînă cînd ar fi putut vorbi, de vreme ce tăcerile, bieții de ei, nu sînt altceva decît tăcere, nimeni nu ignoră că, de multe ori, chiar și cele care au părut elocvente au dat prilejul, cu consecințe dintre cele mai serioase și uneori fatale, unor interpretări greșite. Sîntem prea temători, prea lași ca să ne aruncăm într-o aventură din astea, se gîndi Marta, contemplîndu-și tatăl care părea adormit, sîntem prea prinși în plasa așa-numitelor convenții sociale, în pînza de păianjen a ceea ce se cuvine sau nu, dacă aș face așa ceva și s-ar afla, pe dată mi s-ar spune că a băga o femeie pe gîtul unui bărbat, asta ar fi expresia, este o absolută lipsă de respect față de identitatea altuia și, pe deasupra, o iresponsabilă imprudență, cine știe ce li se va întîmpla pe viitor, fericirea oamenilor nu e ceva care se fabrică și de care putem fi siguri că va mai dura și mîine, într-o zi îi vom găsi despărțiți

pe cei pe care i-am adus aproape și riscăm să ne spună E vina ta.

Marta nu vru să se dea bătută în fața acestui discurs al bunului-simț, rod consecvent și sceptic al durelor bătălii ale vieții. E o prostie să ratezi prezentul doar de teamă că nu vei cîștiga viitorul, își spuse și imediat adăugă, De altfel, nu se întîmplă totul mîine, rămîne și pentru poimîine, Ce-ai spus, întrebă tatăl brusc, Nimic, răspunse, eram tăcută și liniștită ca să nu te trezesc, Nu dormeam, Așa mi s-a părut, Ai spus că rămîne și pentru poimîine, Ce straniu, am spus eu așa ceva, întrebă Marta, N-am visat, Atunci am visat eu, probabil că am adormit și m-am trezit imediat, așa sînt visele, fără cap și coadă, sau au și cap și coadă, dar aproape întotdeauna coada e într-o parte și capul în cealaltă, așa se explică de ce sînt visele atît de greu de interpretat. Cipriano Algor se ridică, Se apropie ora cînd trebuie să mă duc după Marçal, dar m-am gîndit că ar fi bine să mă duc mai devreme și să trec pe la departamentul de achiziții, îi anunț că primele trei sute de păpuși sînt gata și stabilim data predării, Cred că ar fi bine, spuse Marta. Cipriano Algor se schimbă, își puse o cămașă curată, altă pereche de pantofi, și în nici zece minute se urca în furgonetă, Pe curînd, spuse, Pe curînd, tată, ai grijă cum mergi, Și întoarce-te cu și mai multă grijă, nu e nevoie să spui, Da, cu și mai multă grijă, pentru că veți fi doi, Am spus întotdeauna și voi spune mereu, cu tine nu se poate discuta, nici argumenta, găsești răspuns la toate. Găsit veni să-și întrebe stăpînul dacă de data asta putea merge cu el, dar Cipriano Algor îl refuză, să aibă răbdare, orașele nu sînt bune pentru cîini.

O călătorie după atîtea altele, excursia pînă în oraș n-ar fi avut istorie dacă n-ar fi fost neliniștitorul presentiment al olarului că se va întîmpla ceva rău. Își aminti întîmplător că-și auzise fiica spunînd, Rămîne și pentru poimîine, cuvinte răzlețe, fără cauză sau sens aparent, pe care ea n-a știut sau n-a vrut să i le explice, Nu cred că dormea, dar nu înțeleg de ce o fi spus că visase, se gîndi, și imediat, în continuarea frazei amintite, își lăsă gîndul s-o apuce pe aceeași cale, începînd să intoneze în minte o litanie obsesivă, Rămîne și pentru poimîine, rămîne pentru mîine, rămîne pentru azi, reluînd apoi secvența inversată, Rămîne pentru azi, rămîne pentru mîine, rămîne pentru poimîine, de atîtea ori a repetat-o încît i-a pierdut sunetul și înțelesul, semnificația lui mîine și poimîine, îi rămase în cap, ca un bec de alarmă care se tot aprindea și se tot stingea, doar Azi, azi, azi, azi, azi, azi. Azi, ce, se întrebă cu violență, încercînd să reacționeze împotriva absurdei nervozități care făcea să-i tremure mîinile pe volan, mă duc în oraș să-l iau pe Marçal, merg la departamentul de achiziții ca să anunț că prima parte din comandă e gata de livrare, tot ce fac acum sînt lucruri obișnuite, curente, logice, n-am nici un motiv să fiu îngrijorat, și conduc cu grijă, traficul e redus, atacurile pe șosea s-au terminat, cel puțin n-am mai auzit despre ele, așadar nu mi se va putea întîmpla nimic în afara monotoniei dintotdeauna, aceiași pași, aceleași cuvinte, aceleași gesturi, ghișeul achizițiilor, subșeful zîmbitor sau celălalt prost crescut sau șeful, dacă nu e în ședință și are chef să mă primească, după aceea ușa furgonetei se va deschide, va urca Marçal, Bună

ziua, tată, Bună ziua, Marçal, cum ți-a mers săptămîna asta, nu știu dacă zece zile pot fi numite săptămînă, dar nu știu să spun altfel, Ca de obicei, va zice el, Am terminat prima serie de păpuși, am stabilit livrarea cu departamentul de achiziții, voi zice eu, Ce face Marta, va întreba el, Obosită, dar bine, voi răspunde eu, și aceste cuvinte le spunem tot timpul, cînd vom trece pe lumea cealaltă n-ar fi de mirare dacă ne vom aduna forțele pentru a răspunde cuiva căruia i-a venit imbecila idee de a ne întreba cum ne simțim, Muribund, dar bine, așa vom spune. Ca să uite gîndurile de rău augur care nu voiau să-i dea pace, Cipriano Algor încercă să se concentreze asupra peisajului, o făcea în disperare de cauză pentru că știa că nimic liniștitor nu-i putea fi oferit de deprimantul spectacol al serelor de plastic întinse cît vezi cu ochii, de o parte și de alta, pînă la orizont, cum mai bine se distingea din vîrful povîrnișului pe care furgoneta îl urca în acest moment. Și asta se numește Centură Verde, își zise, această dezolare, acest camping sumbru, această turmă de blocuri de gheață murdară, topită de sudoarea celor care lucrează în interior, pentru multă lume serele astea sînt mașini, mașini de făcut vegetale, într-adevăr, n-au nici o dificultate, ca într-o rețetă, se amestecă ingredientele adecvate, se reglează termostatul și higrometrul, se apasă pe un buton și imediat iese o salată. Sigur că neplăcerea lui Cipriano Algor nu-l împiedică să recunoască faptul că, datorită acestor sere, a început să vadă tot anul verdețuri în farfurie, însă nu poate suporta ideea că a fost botezat Centură Verde un loc unde tocmai această culoare nu există,

cu excepția celor cîteva fire de iarbă lăsate să crească în afara serelor. Ai fi oare mai fericit dacă plasticul ar fi verde, îl întrebă deodată gîndul care lucrează la etajul inferior al creierului, acel gînd agitat care nu se consideră niciodată satisfăcut de ce-a gîndit și a hotărît cel de la etajul superior, însă Cipriano Algor a preferat să nu răspundă acestei foarte pertinente întrebări, s-a prefăcut că n-a auzit, poate din pricina tonului impertinent pe care-l iau automat întrebările pertinente, doar pentru că sînt puse și oricît ar încerca s-o ascundă. Centura Industrială, semănînd din ce în ce mai mult cu o construcție tubulară în expansiune continuă, cu o combinație de tuburi proiectată de un ins furios și executată de un nebun, nu-i îmbunătăți dispoziția, cu toate că, din fericire, presentimentul său neliniștitor și tulbure începuse să mormăie în surdină. Observă că alinierea vizibilă a cartierelor de barăci ajunsese mult mai aproape de șosea, ca un furnicar care se întoarce la potecă după ploaie, își zise, ridicînd din umeri, atacurile camioanelor vor fi curînd reluate și, în sfîrșit, făcînd un enorm efort pentru a îndepărta umbra care-l însoțise, pătrunse în traficul confuz al orașului. Nu era încă momentul să-l ia pe Marçal, avea destul timp pentru a se duce la departamentul de achiziții. N-a cerut să vorbească cu șeful, știa bine că subiectul care îl adusese era doar un pretext pentru a-i face să-și amintească de el, un mesaj în treacăt ca să nu uite că există, la vreo treizeci de kilometri de aici, un cuptor care coace harnic lutul și o femeie care vopsește și tatăl ei care modelează, toți cu ochii fixați asupra Centrului, și să nu-mi spuneți că cuptoarele n-au

ochi, ba au, dacă n-ar avea, n-ar ști ce fac, au ochi așadar, dar nu seamănă cu ai noștri. L-a primit subșeful de zilele trecute, cel simpatic și zîmbitor, Ce vă aduce azi pe la noi, întrebă, Cele trei sute de păpuși sînt gata, am venit să întreb cînd vreți să le aduc, Cînd doriți, chiar mîine, Mîine nu știu dacă pot, ginerele meu vine acasă în ziua lui liberă, profită ca să mă ajute să le modelez pe celelalte trei sute, Atunci, poimîine, cît de repede puteți, mi-a venit o idee pe care vreau s-o punem repede în practică, Vă referiți la păpușile mele, Exact, vă amintiți că am vorbit de un sondaj, Îmi amintesc, desigur, domnule, privind situația anterioară achiziției și cea posterioară uzului, Felicitări, aveți o memorie bună, Pentru vîrsta mea nu e rău, Ei, această idee, de altfel aplicată și în alte cazuri cu rezultate apreciabile, constă în distribuirea păpușilor unui număr de cumpărători potențiali, în funcție de universul social și cultural ce va fi definit, verificînd după aceea ce părere și-au făcut despre articol, spun asta simplificînd, schema întrebărilor noastre e mai complexă, cum vă închipuiți, probabil, N-am experiență, domnule subșef, nici n-am întrebat niciodată, nici n-am fost întrebat, Mă gîndesc chiar să folosesc pentru anchetă primele trei sute de păpuși, voi alege cincizeci de clienți, oferind gratis fiecăruia cîte o colecție completă de șase statuete și, în cîteva zile, voi afla părerea pe care și-au făcut-o despre produs, Gratis, întrebă Cipriano Algor, vreți să spuneți că nu mi le veți plăti, Ba da, dragă domnule, experiența e pe socoteala noastră, noi ne asumăm așadar costurile, nu vrem să vă aducem prejudicii. Ușurarea simțită de

Cipriano Algor făcu să se retragă, pentru moment, preocuparea care îi irupsese brusc în minte, și anume, Ce se va întîmpla dacă rezultatul anchetei îmi e nefavorabil, dacă majoritatea clienților chestionați, sau toți, vor rezolva toate întrebările printr-un singur și definitiv răspuns, Nu mă interesează. Își auzi propria voce spunînd, Mulțumesc, nu numai din bună-creștere, ci și din spirit de dreptate, căci nu în fiecare zi ne liniștește cineva cu binevoitoarea informație că nu ne vrea răul. Neliniștea reîncepuse să-i strîngă stomacul, dar acum chiar el va împiedica întrebarea să-i iasă pe gură, va pleca de aici ca și cum ar duce în buzunar o scrisoare care trebuie deschisă în largul mării și în care destinul lui a fost fixat, trasat, consemnat, azi, mîine, poimîine. Subșeful întrebase, Ce vă aduce azi pe la noi, apoi încheiase, Atunci rămîne pentru poimîine, e adevărat că așa sînt cuvintele, se duc și se întorc, se întorc și se duc, însă de ce m-au așteptat aici, de ce-au ieșit cu mine din casă și nu mi-au dat pace tot drumul, nu mîine, nu poimîine, ci azi, chiar acum. Deodată Cipriano Algor îl urî pe omul din fața lui, subșeful simpatic și cordial, aproape afectuos, cu care zilele trecute reușise să discute practic de la egal la egal, păstrînd, desigur, evidentele distanțe și diferențe de vîrstă și condiție socială, neîmpiedicînd totuși nici una dintre ele, cum i se păruse atunci, o relație bazată pe respect reciproc. Dacă îți înfig un cuțit în inimă, cel puțin să aibă decența morală de a-ți arăta o figură în acord cu acțiunea asasină, o față plină de ură și ferocitate, o expresie plină de furie dementă, chiar și de răceală inumană, dar, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-ți

zîmbească în timp ce-ți sfîșie inima, să nu te disprețuiască într-atît încît să-ți dea false speranțe, spunîndu-ți, de exemplu, Nu vă faceți griji, e o nimica toată, cu cîteva cusături veți fi ca înainte, ori, Doresc sincer ca rezultatul sondajului să vă fie favorabil, puține lucruri mi-ar da mai multă satisfacție, credeți-mă. Cipriano Algor dădu vag din cap, cu un gest care putea să însemne și da, și nu, neînsemnînd poate nimic, apoi spuse, Trebuie să mă duc să-l iau pe ginerele meu.

Ieși din subteran, înconjură Centrul și parcă furgoneta în fața ușii serviciului de siguranță. Marçal întîrzie mai mult ca de obicei, urcînd în furgonetă părea nervos, Bună ziua, tată, spuse, și Cipriano Algor răspunse, Bună ziua, cum ți-a mers săptămîna asta, Ca de obicei, răspunse Marçal, iar Cipriano Algor spuse, Am terminat prima serie de păpuși, am fixat livrarea cu departamentul de achiziții, Ce face Marta, E obosită, dar bine. N-au mai vorbit pînă la ieșirea din oraș. Doar cînd au ajuns în dreptul barăcilor, Marçal spuse, Tată, tocmai m-au anunțat c-am fost promovat, de azi sînt gardian rezident al Centrului. Cipriano Algor întoarse capul spre ginere, îl privi de parcă îl vedea pentru prima dată, azi, nu poimîine, nu mîine, azi, a avut dreptate presentimentul. Azi, ce anume, se întrebă, amenințarea care se ascunde în întrebările sondajului sau cea de acum, împlinită în sfîrșit, după ce a fost promisă de atîta timp. S-a văzut, deși mai puțin în viața reală decît în cărțile care spun povești, că o surpriză subită îi poate lua glasul pentru cîteva momente celui surprins, însă o jumătate de surpriză asupra

căreia s-a lăsat tăcerea, poate vrînd să pară o surpriză completă, în principiu n-ar trebui să fie luată în considerare. Atenție, doar în principiu. Am știut întotdeauna că bărbatul care conduce furgoneta n-a avut nici o îndoială că temuta veste va veni într-o zi, însă e de înțeles că astăzi, prins între două focuri, s-a văzut brusc fără puterea de a hotărî pe care să-l stingă primul. Să dezvăluim, totuși, încă de pe acum, știind că vom dăuna ordinii pe care trebuie s-o respecte evenimentele, că Cipriano Algor nu le va comunica, zilele următoare, nici ginerelui, nici fiicei lui nimic despre neliniștitoarea conversație avută cu subșeful departamentului de achiziții. Va vorbi despre subiect, da, dar mai tîrziu, cînd totul se va fi pierdut. Acum nu-i spune ginerelui său decît, Felicitări, bănuiesc că ești mulțumit, cuvinte banale și aproape indiferente, care n-aveau nevoie de atîta timp pentru a se manifesta, iar Marçal nu-i va mulțumi, nici nu-i va confirma că se simte satisfăcut după cum și-a imaginat socrul, mai puțin sau mai mult, ce spune el e la fel de serios ca o mînă întinsă, Pentru dumneata, vestea nu e bună. Cipriano Algor îi înțelese intenția, îl privi pieziș, zîmbind ușor de parcă ar fi rîs de propria resemnare, și spuse, Nici cele mai bune vești nu sînt bune pentru toată lumea, O să vezi că totul se va rezolva cum nu se poate mai bine, spuse Marçal, Nu-ți face probleme, am luat hotărîrea în ziua cînd am spus că mă voi muta cu voi la Centru, mi-am dat cuvîntul, l-am pronunțat și nu mă răzgîndesc, Viața în Centru nu este un exil, spuse Marçal, Nu știu ce înseamnă viața în Centru, voi ști cînd voi ajunge acolo, dar tu, da, tu știi, însă din

gura ta n-am auzit niciodată o explicație, o relatare, o descriere care să mă facă să pricep cu adevărat ceea ce tu, cu atîta siguranță, afirmi că nu e un exil, Tată, ai fost în Centru, De puține ori și mereu în trecere, ca un cumpărător care știe ce caută, Cred că Centrul poate fi cel mai bine explicat dacă îl considerăm ca un oraș înăuntrul altui oraș, Nu știu dacă e explicația cea mai bună, oricum nu este suficient ca să înțeleg ce e înăuntrul Centrului, Sînt aceleași lucruri ca într-un oraș obișnuit, magazine, trecători care cumpără, stau de vorbă, mănîncă, se distrează, lucrează, Adică exact ca în sătucul înapoiat în care locuim, Mai mult sau mai puțin, în fond e o chestiune de mărime, Adevărul nu poate fi așa de simplu, Presupun că unele adevăruri sînt simple, E posibil, dar nu cred că le putem găsi în Centru. O pauză, apoi Cipriano Algor spuse, Și pentru că tot vorbim de mărimi, e curios că ori de cîte ori privesc Centrul din afară am impresia că e mai mare chiar decît orașul, vreau să spun că Centrul e în oraș, dar e mai mare decît orașul, fiind o parte, este mai mare decît întregul, probabil pentru că e mai înalt decît toate clădirile care-l înconjoară, mai înalt decît orice clădire din oraș, probabil pentru că, de la început, a înghițit străzi, piețe, cartiere întregi. Marçal nu răspunse imediat, socrul lui dăduse o expresie aproape vizuală senzației confuze de rătăcire care punea stăpînire pe el cînd se întorcea în Centru după ziua liberă, mai ales în timpul rondurilor nocturne cu iluminația redusă, parcurgînd galeriile pustii, coborînd și urcînd cu ascensorul, de parcă ar fi supravegheat nimicul pentru a continua să fie nimic. În interiorul unei

mari catedrale goale, dacă ne ridicăm ochii spre boltă, spre elementele superioare, vom avea impresia că e mai înaltă decît înălțimea la care vedem cerul pe un cîmp deschis. După un moment de tăcere, Marçal rosti, Cred că îți înțeleg ideea, și se opri aici, nu voia să alimenteze în mintea socrului un curent de gînduri care l-ar fi putut face să se închidă în spatele unei noi linii de disperată rezistență. Dar grijile lui Cipriano Algor o luaseră în altă direcție, Cînd ne mutăm, Cît mai curînd posibil, am văzut apartamentul care mi-a fost destinat, e mai mic decît casa noastră, dar asta se înțelege, oricît de mare ar fi Centrul, spațiul nu e infinit, trebuie raționalizat, Crezi că încăpem cu toții acolo, întrebă olarul dorindu-și ca ginerele să nu-i observe tonul de melancolică ironie care, în ultima clipă, se amestecase în cuvinte, Încăpem, fii fără grijă, pentru o familie ca a noastră apartamentul e suficient, răspunse Marçal, nu va trebui să dormim pe rînd. Cipriano Algor se gîndi, L-am supărat, mai bine nu-l întrebam. N-au mai vorbit pînă acasă. Marta a primit vestea fără să manifeste nici un sentiment. Ce se știe că se va întîmpla într-un anume sens e ca și cum s-ar fi întîmplat deja, așteptările nu numai că anulează surprizele, ci tocesc și emoțiile, le banalizează, tot ce doreai sau de care te temeai a fost deja trăit în timp ce ai dorit sau te-ai temut. În timpul cinei, Marçal le-a dat o informație importantă de care uitase, care nu i-a plăcut deloc Martei, Vrei să spui că nu ne putem lua lucrurile cu noi, Pe unele da, cele de decorație a casei, de exemplu, dar nu mobilele, nici vesela, nici sticlele, nici tacîmurile, nici fețele de

masă, nici perdelele, nici așternutul de pat, apartamentul are tot ce ne trebuie, Vasăzică mutare, ceea ce se numește mutare, nu vom avea, spuse Cipriano Algor, Se mută oamenii, asta înseamnă mutarea, O să lăsăm casa cu tot ce are înăuntru, spuse Marta, Vezi bine că nu avem ce face. Marta s-a gîndit puțin, apoi a fost nevoită să accepte inevitabilul, O să vin aici din cînd în cînd să deschid ferestrele, să aerisesc camerele, o casă închisă e ca o plantă pe care am uitat s-o udăm, moare, se usucă, se ofilește. Cînd au terminat de mîncat, și înainte ca Marta să se ridice pentru a strînge farfuriile, Cipriano Algor spuse, M-am gîndit. Fiica lui și ginerele se uitară unul la celălalt transmițîndu-și parcă un semnal de alarmă, Niciodată nu poți ști ce iese cînd se apucă să gîndească. La început m-am gîndit, continuă olarul, să mă ajute mîine Marçal cu lucrul la cuptor, Dă-mi voie să-ți amintesc că ne-am înțeles să avem trei zile de odihnă, îi aminti Marta, Zilele tale încep mîine, Și ale dumitale, Ale mele nu vor întîrzia, vor trebui doar să mai aștepte puțin, Bine, asta a fost prima dumitale idee, și a doua care este, sau a treia, întrebă Marta, Mîine, în zori, punem în cuptor păpușile care sînt de copt, dar nu-l aprindem, mă voi ocupa eu mai tîrziu, după aceea voi mă ajutați să încarc în furgonetă păpușile terminate și, cît timp le duc la Centru și mă întorc, stați și voi liniștiți, fără un tată și un socru care să se bage unde nu-i fierbe oala, Ăsta a fost acordul pe care l-ai făcut cu departamentul de achiziții, să livrezi păpușile mîine, întrebă Marçal, n-am rămas cu impresia asta, am crezut că le vom duce cînd vom merge cu toții, E mai bine așa, răspunse

Cipriano Algor, cîștigăm timp, Cîștigăm de o parte și pierdem de cealaltă, celelalte păpuși vor întîrzia, Nu vor întîrzia mult, cînd mă întorc de la Centru, aprind imediat cuptorul, cine știe dacă nu pentru ultima dată, Ce idee mai e și asta, mai avem de făcut încă șase sute de păpuși, spuse Marta, Nu sînt chiar așa de sigur, De ce, În primul rînd, mutarea, Centrul nu-l va aștepta pe socrul gardianului rezident Marçal Gacho să-și termine comanda, deși trebuie spus că, în timp, presupunînd că l-aș avea, aș putea s-o termin singur, și în al doilea rînd, În al doilea rînd, ce, întrebă Marçal, În viață, vine mereu ceva în al doilea rînd, cîteodată ni se pare că știm ce este, dar preferăm să ignorăm, alteori nici măcar nu reușim să ne imaginăm ce-ar putea să fie, dar știm că e acolo, Nu mai vorbi ca un oracol, te rog, spuse Marta, Foarte bine, să tacă oracolul, să ne oprim atunci la ce vine în primul rînd, am vrut să spun că, dacă ne mutăm curînd, nu vom avea timp să rezolvăm problema celor șase sute de păpuși rămase, Trebuie discutat cu Centrul, spuse Marta, adresîndu-se soțului ei, trei sau patru săptămîni în plus nu vor însemna mare lucru, vorbește cu ei, dacă le-a trebuit atîta timp pentru a decide promovarea, ar putea să ne ajute acum, de altfel, ar însemna să se ajute chiar pe ei pentru că ar primi comanda completă, Nu vorbesc, n-are rost, spuse Marçal, avem exact zece zile pentru mutare, nici o oră în plus, ăsta e regulamentul, următoarea zi de odihnă va trebui s-o petrec în apartament, Ai putea veni s-o petreci aici, spuse Cipriano Algor, în casa ta de la țară, Ar face o impresie proastă să fiu promovat ca gardian

rezident și să lipsesc din Centru în prima mea zi liberă, Zece zile e puțin timp, spuse Marta, Poate ar fi puțin dacă ar trebui să ducem mobilele și restul, dar singurele lucruri pe care cu adevărat le mutăm sînt trupurile noastre, cu hainele de pe noi, iar acestea ar intra în apartament în mai puțin de o oră dacă va fi nevoie, Dacă așa stau lucrurile, ce vom face cu restul de comandă, întrebă Marta, Centrul o știe, Centrul ne-o va spune cînd va considera că e cazul, spuse olarul. Ajutată de bărbat, Marta strînse masa, apoi ieși în prag ca să scuture fața de masă, se opri puțin, privind afară, și, cînd se întoarse, rosti, Mai e o problemă de rezolvat și care nu poate fi lăsată pe ultima clipă, Ce problemă, întrebă Marçal, Cîinele, răspunse ea, Găsit, rectifică Cipriano Algor, și Marta continuă, Nefiind noi oamenii care l-ar putea omorî sau abandona, trebuie să-i găsim un rost, să-l încredințăm cuiva, În Centru nu sînt primite animalele, lămuri Marçal pentru socru, Nici măcar o țestoasă de apartament, nici măcar un canar, nici măcar o blîndă turturică, vru să afle Cipriano Algor, Se pare că dintr-odată nu te mai interesează soarta cîinelui, spuse Marta, A lui Găsit, Cîinele, Găsit, e același lucru, important este să ne hotărîm ce facem cu el, în ce mă privește, am o propunere, Și eu o intenție, îi tăie vorba Cipriano Algor, și imediat se ridică și merse în cameră. Reapăru după cîteva minute, traversă bucătăria fără să scoată un cuvînt și ieși. Chemă cîinele, Vino încoace, facem o plimbare, spuse. Coborî aleea urmat de cîine, ajungînd pe șosea se întoarse la stînga, în direcția opusă satului, și o luă pe cîmp. Găsit se ținea scai de stăpîn, își amintea probabil de

vremea nefericitei sale vagabondări, cînd îl alungau din curți, refuzîndu-i pînă și apa. Deși nu e un fricos și nu se teme de umbrele nopții, ar prefera să stea acum în cușcă sau, și mai bine, încovrigat în bucătărie, la picioarele unuia dintre ei, nu spune unul dintre ei din indiferență, ca și cum i-ar fi totuna, ci pentru că i-ar avea și pe ceilalți doi aproape de nasul și ochii lui și pentru că și-ar putea schimba locul cînd ar avea chef fără ca armonia și fericirea momentului să sufere din pricina schimbării. Plimbarea n-a fost prea lungă. Piatra pe care Cipriano Algor s-a așezat în cele din urmă ține locul băncii meditațiilor, de-aia a ieșit din casă, dacă se așeza pe cea autentică, fiica lui l-ar vedea din ușa bucătăriei și n-ar întîrzia să se apropie întrebîndu-l dacă se simte bine, e o grijă pentru care sîntem, în mod evident, recunoscători, dar natura umană e atît de stranie încît pînă și cele mai sincere și mai spontane mișcări ale inimii pot deveni inoportune în anumite circumstanțe. Despre ce-a gîndit Cipriano Algor n-are rost să vorbim, pentru că la fel a gîndit și cu alte ocazii și despre gîndurile lui am dat informații mai mult decît suficiente. Ce s-a întîmplat nou aici au fost lacrimile grele pe care le-a lăsat să curgă, stăvilite de mult timp, mereu gata să izbucnească, dar păstrate pentru acest ceas trist, pentru această noapte fără lună, pentru această singurătate care nu s-a resemnat. Dar n-a fost nici o noutate, pentru că s-a mai întîmplat în istoria fabulelor și a minunilor lumii canine, faptul că Găsit s-a apropiat de Cipriano Algor ca să-i lingă lacrimile, gest de supremă consolare care, totuși, oricît de mișcător ni se pare, în stare să înmoaie pînă și inimile

cel mai puțin înclinate spre manifestări de sensibilitate, nu va trebui să ne facă să uităm cruda realitate că gustul de sare, atît de prezent în ele, este deosebit de apreciat de marea majoritate a cîinilor. Un lucru totuși nu-l exclude pe celălalt, dacă-l vom întreba pe Găsit dacă din cauza sării i-a lins el fața lui Cipriano Algor, probabil ne va răspunde că nu ne meritățm pîinea pe care o mîncăm, că sîntem incapabili să vedem mai departe decît vîrful nasului. Au stat acolo peste două ceasuri cîinele și stăpînul lui, fiecare cu gîndurile lui, fără lacrimile pe care unul le-a vărsat, iar celălalt le-a șters, poate așteptînd ca rotația lumii să pună toate lucrurile la locul lor, fără să le uite pe cele care pînă acum n-au reușit să-și afle locul.

A doua zi de dimineață, așa cum hotărîseră, Cipriano Algor duse păpușile terminate la Centru. Celelalte erau deja lîngă cuptor, așteptîndu-și rîndul. Cipriano Algor se sculase devreme, fiica și ginerele încă mai dormeau, și cînd, în sfîrșit, Marçal și Marta, somnoroși, s-au ivit în ușa bucătăriei, jumătate din treabă era făcută. Au luat micul dejun împreună schimbînd fraze de circumstanță, mai vrei cafea, dă-mi pîinea, mai e marmeladă, apoi Marçal și-a ajutat socrul să termine ce era de făcut, s-a ocupat de delicata operație de a așeza cele trei sute de păpuși terminate în lăzile folosite înainte la transportul vaselor. Marta îi spuse tatălui că va merge cu Marçal la socri acasă, trebuia să-i informeze de apropiata mutare, e de văzut cum vor primi vestea, oricum nu vor sta la masă, Probabil vom fi aici cînd te vei întoarce de la Centru, încheie. Cipriano Algor spuse că-l lua cu el pe Găsit, iar Marta îl întrebă dacă se gîndise la cineva din oraș ieri-seara cînd spusese că are și el o idee pentru a rezolva problema cîinelui, iar el răspunse nu, dar că ar fi o idee bună, astfel Găsit ar rămîne lîngă ei, ar putea să-l vadă ori de cîte ori ar dori. Marta observă că nu știa ca tatăl ei să fi avut prieteni apropiați în oraș, oameni de atîta încredere încît să merite, sublinie intenționat cuvintele să merite, să rămînă cu un animal care, la ei în casă, era prețuit ca o ființă omenească. Cipriano Algor răspunse că nu-și aducea aminte să fi spus

vreodată că are prieteni apropiați în oraș, lua cîinele cu el ca să-și alunge gîndurile care nu-i plăceau. Marta spuse că, dacă are asemenea gînduri, ar trebui să i le împărtășească fiicei sale, la care Cipriano Algor răspunse că, dacă i-ar vorbi de gîndurile lui, ar fi ca și cum ar turna apă în fîntînă, ea cunoscîndu-le la fel de bine sau chiar mai bine decît el însuși, nu cuvînt de cuvînt, desigur, ca o înregistrare de magnetofon, ci în esența lor profundă, și atunci ea spuse că, după umila ei părere, lucrurile stăteau exact pe dos, nu știa nimic despre esența profundă, multe dintre cuvintele pe care le auzise de la el nu erau decît perdele de fum, lucru care, pe de altă parte, nu e deloc de mirare fiindcă vorbele, de multe ori, doar la asta servesc, deși poate fi și mai rău, atunci cînd ele tac de tot și se preschimbă într-un zid de tăcere compactă, în fața acestui zid nu mai știi ce să faci, Ieri-seara am rămas aici să aștept, Marçal s-a dus după o oră la culcare, iar eu am așteptat și am tot așteptat, în timp ce tatăl meu se plimba cu cîinele nu se știe pe unde, Pe afară, pe cîmp, Evident, pe cîmp, într-adevăr, ce poate fi mai plăcut decît să umbli noaptea pe cîmp, fără să vezi pe unde calci, Ar fi trebuit să te culci, Așa am făcut în cele din urmă, firește, înainte să mă transform în statuie, Atunci totul e bine, să nu mai vorbim despre asta, Nu e totul bine, nu, domnule, De ce, Pentru că mi-ai furat ce-mi doream mai mult în momentul ăla, Și anume, Să te văd întorcîndu-te, doar asta, să te văd întorcîndu-te, Într-o zi vei înțelege, Sper că da, dar nu cu vorbe, te rog, sînt sătulă de vorbe. Ochii Martei străluceau plini de lacrimi, Nu mă băga în seamă,

spuse, din cît se pare, noi, femeile fragile, nu ştim să ne purtăm altfel cînd sîntem gravide, trăim totul în mod exagerat. Marçal strigă din curte că furgoneta era gata încărcată, putea să plece cînd voia. Cipriano Algor ieşi, urcă în furgonetă şi îl strigă pe Găsit. Cîinele, căruia nu-i trecuse prin minte posibilitatea unui asemenea noroc, sări ca un fulger lîngă stăpîn şi se instală, zîmbitor, cu botul căscat şi limba atîrnînd, bucuros de călătoria care începea, în cazul acesta, ca şi în atîtea altele, fiinţele omeneşti sînt precum cîinii, îşi pun toate speranţele în ce-o să apară după colţ, şi apoi spun c-o să mai vedem. Cînd furgoneta dispăru după primele case ale satului, Marçal întrebă, Te-ai supărat pe el, E aceeaşi problemă dintotdeauna, dacă nu vorbim sîntem nefericiţi, şi, dacă vorbim, nu ne înţelegem, Trebuie să ai răbdare, nu e nevoie de o acuitate a vederii ieşită din comun ca să-ţi dai seama că tatăl tău se vede pe sine ca şi cum ar trăi pe o insulă care devine tot mai mică cu fiecare zi, o bucată, altă bucată, duce păpuşile la Centru, apoi se întoarce acasă şi aprinde cuptorul, dar le face pe toate de parcă s-ar îndoi că au avut vreodată o raţiune de a exista, parcă ar dori să-i apară înainte un obstacol imposibil de depăşit ca să poată spune, în sfîrşit, s-a terminat, Cred că ai dreptate, Nu ştiu dacă am dreptate, însă încerc să mă pun în locul lui, într-o săptămînă tot ce se vede aici îşi va pierde mare parte din semnificaţia pe care a avut-o, casa va fi în continuare a noastră, dar nu vom mai locui în ea, cuptorul nu-şi va mai păstra numele de cuptor dacă nu va fi cine să i-l dea în fiecare zi, dudul negru se va încăpăţîna să-şi facă dudele, dar

nimeni nu le va culege, dacă nici mie, care nu m-am născut și n-am crescut sub acest acoperiș, nu-mi va fi ușor să mă despart de toate astea, ce să mai spunem de tatăl tău, Vom veni aici de multe ori, Da, în casa de la țară, cum a numit-o el ironic, Mai e o soluție, spuse Marta, renunți la slujba de gardian și vii să lucrezi cu noi în olărie, făcînd vase pe care nu le vrea nimeni sau păpuși pe care nimeni nu le va dori prea multă vreme, Așa cum stau lucrurile, și pentru mine există o singură soluție, slujba de gardian rezident al Centrului, Ai obținut ce-ai vrut, Cînd mă gîndesc că am vrut așa ceva, Și acum, În ultima vreme am învățat de la tatăl tău cîte ceva din ce mai trebuie să știu, poate n-ai observat, dar e de datoria mea să te anunț că bărbatul cu care ești măritată e mult mai bătrîn decît pare, Nu-mi spui o noutate, am avut privilegiul să asist la îmbătrînire, spuse Marta, zîmbind. Însă apoi chipul ei deveni grav, E adevărat că ni se strînge inima la gîndul că trebuie să abandonăm toate astea, spuse. Se aflau sub dudul negru, așezați unul lîngă altul pe una dintre scîndurile de uscat, priveau în fața lor casa, olăria care se rezema de ea, dacă și-ar întoarce puțin capul, ar vedea printre frunze ușa deschisă a cuptorului, dimineața e frumoasă, însorită, dar răcoroasă, poate că se schimbă vremea. Se simțeau bine, în ciuda tristeții, se simțeau aproape fericiți, în felul acela melancolic pe care fericirea adesea îl alege ca să se manifeste, dar, brusc, Marçal se ridică de pe scîndura de uscat și exclamă, Am uitat, părinții mei, trebuie să mergem să vorbim cu părinții mei, pun pariu doi la unu că se vor întoarce la ideea că ei trebuie să meargă la

Centru, şi nu tatăl tău, Cu mine de faţă, probabil că nu vor vorbi despre asta, e o chestiune de politeţe, de bun-simţ, Sper că da, sper că ai dreptate.

N-a avut. Cînd Cipriano Algor, întorcîndu-se după ce dusese păpuşile la Centru, traversa satul spre casă, îşi văzu fiica şi ginerele mergînd în faţa lui. El îi pusese un braţ în jurul umerilor şi părea că încearcă s-o consoleze. Cipriano Algor opri furgoneta, Urcaţi, spuse, nu-l trimise pe Găsit pe bancheta din spate pentru că ştia că vor să stea împreună. Marta încerca să-şi şteargă lacrimile în timp ce Marçal spunea, Nu te supăra, ştii cum sînt, dacă bănuiam cum se vor purta, nu te luam cu mine, Ce s-a întîmplat, întrebă Cipriano Algor, Acelaşi lucru dintotdeauna, au zis că vor să meargă să trăiască în Centru, că merită mai mult decît alţii, că e timpul să se bucure de viaţă, nu le-a păsat că Marta era de faţă, într-adevăr, a fost o scenă penibilă, îmi cer scuze în numele lor. De astă dată, Cipriano Algor nu repetă că era dispus să facă schimb, ar fi turnat gaz pe foc, se mărgini să întrebe, Şi cum s-a terminat discuţia, Le-am spus că apartamentul care mi-a fost atribuit este, în esenţă, pentru o pereche cu un copil, cel mult se mai poate admite prezenţa unei singure persoane din familie, dacă se va mulţumi cu un mic compartiment care, în principiu, este destinat depozitării, dar nicidecum două persoane, n-au loc, Şi ei ce-au spus, Au vrut să afle ce se întîmplă dacă avem mai mulţi copii şi le-am spus adevărul, în acest caz, Centrul ne-ar muta într-un apartament mai mare, iar ei au întrebat din ce motiv, atunci, nu pot să ne mute acum, avînd în vedere faptul că părinţii gardianului rezident vor şi

ei să locuiască împreună cu el, Și tu, Le-am spus că pretenția n-a fost prezentată la timpul cuvenit, sînt reguli, termene, regulamente care trebuie respectate, dar că, poate mai încolo, voi putea să abordez din nou subiectul, Ai reușit să-i convingi, Nu cred, în orice caz, ideea că mai tîrziu se vor putea muta în Centru le-a îmbunătățit ușor dispoziția, Pînă data viitoare, Da, ca dovadă că n-au uitat să-mi spună că nu e vina lor că subiectul n-a fost abordat din timp, Părinții tăi nu sînt proști, Mai ales maică-mea, în fond, războiul ăsta e mai mult al ei decît al lui, întotdeauna a fost afurisită. Marta nu mai plîngea, Dar tu cum te simți, întrebarea venea de la Cipriano Algor, Umilită și rușinată, mai întîi a fost umilința de a fi nevoită să asist la o discuție care mă viza direct, fără să pot interveni, acum mi-e rușine, Ce vrei să spui, Fie că ne place sau nu, au aceleași drepturi ca și noi, noi răstălmăcim lucrurile pentru ca ei să nu se poată muta în Centru, Nu noi, eu, îi tăie vorba Marçal, eu nu vreau să locuiesc cu părinții mei, tu și tatăl tău n-aveți nici un amestec, Dar sîntem complicii unei nedreptăți, Știu că atitudinea mea pare criticabilă văzută din afară, dar am luat această hotărîre liber și conștient pentru a evita rele și mai mari, dacă eu nu vreau să trăiesc cu părinții mei, cu atît mai mult nu doresc ca soția și copilul meu să fie nevoiți să-i suporte, dragostea unește, dar nu pe toți, și se poate întîmpla chiar ca motivele unora pentru uniune să fie tocmai motivele celorlalți pentru dezbinare, Și cum de ești tu sigur că motivele noastre vor înclina spre uniune, întrebă Cipriano Algor, Nu există decît un motiv pentru care sînt

fericit că nu sînt fiul dumitale, răspunse Marçal, Să ghicesc, Nu e greu, Pentru că, dacă ai fi, nu te mai însurai cu Marta, Exact, ai ghicit. Au rîs amîndoi. Marta spuse, Sper că, în acest moment, fiul meu a luat înţeleapta hotărîre de a se naşte fiică, De ce, întrebă Marçal, Pentru că sărmana mamă nu va avea putere să suporte singură şi neajutorată înfumurarea tatălui şi a bunicului. Au rîs din nou, din fericire nu erau de faţă părinţii lui Marçal, şi-ar fi închipuit că Algorii rîd pe socoteala lor, năucindu-le într-atît fiul încît îl făceau şi pe el să rîdă de cei care-i dăduseră viaţă. Ultimele case din sat rămăseseră în urmă. Găsit lătră de mulţumire văzînd cum apare în susul coastei acoperişul olăriei, dudul negru, coama unui perete lateral al cuptorului. Cunoscătorii spun că a călători e foarte important pentru formarea spiritului, cu toate acestea nu e nevoie să fii o lumină a intelectului ca să pricepi că spiritele, oricît ar fi de călătoare, au nevoie din cînd în cînd să se întoarcă acasă pentru că numai acolo reuşesc să capete şi să păstreze despre sine o idee cît de cît mulţumitoare. Marta spuse, Vorbim de incompatibilităţi familiale, de ruşine, de umilinţe, de vanitate, de ambiţii monotone şi meschine, şi nu avem un gînd pentru acest sărman animal care nu-şi poate închipui că peste zece zile nu va mai fi cu noi. Eu mă gîndesc, spuse Marçal. Cipriano Algor nu vorbi. Îşi luă mîna dreaptă de pe volan şi o trecu peste capul cîinelui ca şi cum ar fi mîngîiat un copil. Cînd furgoneta se opri lîngă şopronul cu lemne, Marta coborî prima, Mă duc să pregătesc masa, spuse. Găsit nu aşteptă să i se deschidă uşa din partea lui, se strecură printre cele

două scaune din față, sări peste picioarele lui Marçal și porni glonț spre cuptor, cu vezica brusc în alertă, reclamînd o satisfacție urgentă. Marçal spuse, Acum c-am rămas singuri, povestește-mi cum a fost predarea mărfii, Ca de obicei, nimic nou, am dat hîrtiile, am descărcat lăzile, s-a făcut socoteala, angajatul a examinat păpușile una cîte una și n-a găsit nici un defect, nici una nu era spartă și vopseaua nu era ciupită, ai făcut o treabă excelentă cînd le-ai ambalat, Nimic altceva, De ce întrebi, De ieri am impresia că ascunzi ceva, Ți-am povestit ce s-a întîmplat, n-am ascuns nimic, Nu mă refeream acum la livrarea mărfii, dar am impresia asta de cînd ai venit după mine la Centru, Atunci la ce te referi, Nu știu, aștept să-mi explici, de exemplu, enigmaticele subînțelesuri ale conversației de ieri-seara, de la cină. Cipriano Algor tăcea, bătea cu degetele pe arcul volanului ca și cum se hotăra, după cum avea să iasă par sau impar numărul bătăilor, ce răspuns să dea. În cele din urmă spuse, Vino cu mine. Ieși din furgonetă și, urmat de Marçal, se îndreptă spre cuptor. Avea deja mîna pe zăvor, dar se opri o clipă și ceru, Nu-i spui Martei nici un cuvînt din ce vei auzi, Promit, Nici un cuvînt, Am promis. Cipriano Algor deschise ușa cuptorului. Lumina zilei făcu să apară brusc statuetele grupate și aliniate, orbite de întuneric înainte, orbite de lumină acum. Cipriano Algor spuse, E posibil, e chiar foarte probabil că aceste trei sute de păpuși nu vor mai ieși de aici, Ce tot spui, întrebă Marçal. Departamentul de achiziții s-a hotărît să facă un sondaj pentru a măsura gradul de interes al clienților, păpușile pe care le-am dus azi vor fi folosite pentru

asta, Un sondaj pentru niște păpuși de lut, întrebă Marçal, Așa mi-a explicat unul dintre subșefi, Acela care nu te poate suferi, Nu, altul, unul cu aere de om simpatic, zîmbitor, care vorbește cu tine de parcă vrea să ți se bage sub piele. Marçal se gîndi puțin și spuse, În fond, e indiferent, e totuna, oricum ne vom muta la Centru peste zece zile, Chiar crezi că e indiferent, că e totuna, îl întrebă socrul, Uite, dacă rezultatul sondajului va fi pozitiv, vom mai avea timp să terminăm păpușile și să le predăm, cît privește restul comenzii, în mod logic, va fi automat anulată de desființarea olăriei, Și dacă rezultatul va fi negativ, Atunci aș fi tentat să spun că ar fi și mai bine, vă scutește pe dumneata și pe Marta de efortul de a coace păpușile și de a le vopsi. Cipriano Algor închise încet ușa cuptorului și spuse, Ai uitat cîteva aspecte ale problemei, ce-i drept, neînsemnate, Care, Uiți ce lovitură este să-ți vezi respins rodul muncii tale, uiți că, dacă aceste nefaste evenimente n-ar coincide întîmplător cu mutarea în Centru, am fi în aceeași situație ca atunci cînd ei au refuzat să ne mai cumpere vasele, dar acum fără absurda speranță că ne vor salva viața niște ridicole păpuși de lut, Trebuie să trăim cu ce este, și nu cu ce-ar putea fi sau cu ce-ar fi putut fi, Admirabilă și pacifică filozofie, Iartă-mă dacă nu sînt în stare să înțeleg mai bine, Nici eu nu înțeleg prea multe, dar m-am născut cu o minte care suferă tocmai de incurabila boală de a se gîndi la ce-ar putea fi sau ar fi putut să fie, Și la ce ți-a folosit, întrebă Marçal, La nimic, ai dreptate, așa cum foarte bine mi-ai amintit trebuie să trăim cu ceea ce este, nu cu fantezii despre ce-ar fi putut

fi, dacă ar fi. Scăpat de urgența fiziologică și cu picioarele dezmorțite de alergăturile nebunești pe care le făcuse prin vecinătate, Găsit se apropie dînd din coadă, demonstrație obișnuită de mulțumire și de cordialitate, dar care, de astă dată, avînd în vedere apropierea orei prînzului, însemna altă necesitate insistentă a trupului. Cipriano Algor îl mîngîie, răsucindu-i ușor o ureche, Trebuie să așteptăm să ne cheme Marta, băiete, cîinele casei nu dă bine să mănînce înaintea stăpînilor, trebuie să respectăm ierarhia, spuse. Apoi, spre Marçal, ca și cum ideea i-ar fi venit în clipa aceea, O să aprind azi cuptorul, Ai spus că nu-l aprinzi decît mîine, cînd te întorci de la Centru, M-am gîndit mai bine, mi-aș ocupa timpul cît vă odihniți sau, dacă preferați, luați furgoneta și faceți o plimbare, după mutare probabil n-o să aveți chef să plecați prea curînd din casa nouă, mai ales în direcția asta, Dacă venim sau nu aici, și cînd, o să vedem după aceea, dar vreau să-mi spui dacă crezi într-adevăr că eu sînt omul care ar pleca cu Marta la plimbare, lăsîndu-te să bagi singur lemnele în cuptor, Pot s-o fac fără ajutor, Sigur că da, dar acum, dacă nu te superi, și mie mi-ar plăcea să particip ultimă oară cînd e aprins cuptorul, dacă va fi ultima oară, Începem după prînz, dacă vrei, De acord, Amintește-ți, te rog, nici un cuvînt despre sondaj, Fii liniștit. Cu cîinele pe urme, se îndreptă spre casă și erau la cîțiva metri distanță cînd Marta apăru în ușa bucătăriei, Veneam să vă chem, spuse, prînzul e gata, Mai întîi îi dau cîinelui de mîncare, drumul cred că i-a deschis apetitul, spuse tatăl, Mîncarea lui e acolo, arătă Marta. Cipriano Algor

luă cratița și spuse, Vino cu mine, Găsit, norocul tău că nu ești om, dacă erai, te-ar fi făcut bănuitor toată grija și atenția cu care te-am tratat în ultima vreme. Strachina lui Găsit era, ca de obicei, lîngă cușcă, și într-acolo se îndreptă Cipriano Algor. Vărsă conținutul cratiței și rămase o clipă, uitîndu-se la cîinele care mînca. În bucătărie, Marçal spunea, Vom aprinde focul după-masă, Azi, se miră Marta, Tatăl tău nu vrea să lase munca pe mîine, Nu era nici o grabă, aveam trei zile de odihnă, Are motivele lui, Și, ca de obicei, motive pe care numai el le știe. Marçal consideră preferabil să nu răspundă, gura este un organ cu atît mai demn de încredere cu cît e mai tăcut. În curînd, Cipriano Algor intră în bucătărie. Mîncarea era pe masă. Marta servea. În curînd, tatăl va spune, Vom aprinde azi cuptorul, și Marta va răspunde, Știu, mi-a spus Marçal.

Cu aceste cuvinte sau cu altele s-a amintit aici că toate zilele trecute au fost ajunuri și așa vor fi și toate zilele viitoare. A fi din nou ajun, barem pentru un ceas, e imposibila dorință a fiecărui ieri care a trecut și a fiecărui azi care trece. Nici o zi n-a reușit să fie ajun atît cît și-ar fi dorit. Mai ieri Cipriano Algor și Marçal Gacho băgau lemne în cuptor, cine ar fi trecut pe acolo și n-ar fi fost la curent cu faptele și-ar fi zis, închipuindu-și că are dreptate, Uită-te la ei, toată viața o să facă asta, dar acum iată-i în furgoneta care încă mai are cuvîntul Olărie scris pe aripile laterale ale caroseriei, în drum spre oraș și spre Centru, Marta e cu ei, așezată lîngă șofer, care acum e soțul ei. Cipriano Algor stă singur pe bancheta din spate, Găsit n-a venit, a rămas să aibă grijă de

casă. E dis-de-dimineață, soarele n-a răsărit, Centura Verde nu va întîrzia să apară, în curînd va veni și Centura Industrială, apoi cartierele de barăci, pămîntul nimănui, clădirile în construcție de la periferie, în sfîrșit, orașul, marele bulevard, Centrul. Pe orice drum ai lua-o ajungi la Centru. Cît va dura călătoria, nici unul dintre pasagerii furgonetei nu va deschide gura. Oameni de obicei așa de vorbăreți par acum că n-au nimic să-și spună. De fapt, ce rost ar avea să vorbească, să piardă timp și să-și consume saliva articulînd discursuri, fraze, vorbe și silabe cînd ceea ce gîndește unul este gîndit și de ceilalți. Dacă Marçal, de exemplu, va spune, Mergem la Centru să vedem casa unde vom locui, Marta va spune, Curioasă coincidență, și eu m-am gîndit la același lucru, și cu toate că Cipriano Algor ar nega, Ba eu mă gîndeam să nu intru, rămîn să vă aștept afară, dar, oricît de peremptoriu ne-ar suna tonul lui în urechi, nu trebuie să-i dăm mare importanță, Cipriano Algor are șaizeci și patru de ani, a trecut vîrsta mofturilor de copil și mai are încă destul de trăit înainte să vină vremea mofturilor de bătrîn. Ce gîndește cu adevărat Cipriano Algor e că nu are altă soluție decît să-și însoțească fiica și ginerele, să întîmpine cu calm comentariile ambilor, să-și dea cu părerea dacă i se va cere, în sfîrșit, cum se spunea în vechile romane și drame, să bea cupa amărăciunii pînă la fund. Datorită orei matinale, Marçal găsi un loc de parcare la numai vreo două sute de metri de Centru, va fi altfel cînd vor locui acolo, gardienii rezidenți au dreptul la uzufructul a șase metri pătrați de garaj în interior. Am ajuns, spuse inutil Marçal cînd opri. Centrul nu

se zărea, dar se ivi imediat în fața lor după colțul străzii unde lăsaseră mașina. A vrut întîmplarea ca aceea să fie latura sau partea sau fața sau extremitatea sau capătul unde locuiau rezidenții. Priveliștea nu constituia o noutate pentru nici unul dintre cei trei, dar e o mare deosebire între a privi doar pentru a privi și a privi în timp ce ni se spune, Două din ferestrele acelea sînt ale noastre, Doar două, întrebă Marta, Nu ne putem plînge, sînt apartamente care n-au decît una, spuse Marçal, fără să mai vorbim de cele care le au spre interior, Interiorul cui, Interiorul Centrului, evident, Vrei să spui că sînt apartamente ale căror ferestre dau spre interiorul Centrului, Află că mulți le preferă, cred că priveliștea de acolo este infinit mai agreabilă, variată și amuzantă, în timp ce în partea cealaltă sînt mereu aceleași acoperișuri și același cer, Oricum, cine trăiește în aceste apartamente nu reușește să vadă decît etajul Centrului care coincide cu înălțimea la care locuiește, observă Cipriano Algor, dar mai puțin din interes real cît pentru a nu da impresia că s-a retras ostentativ din conversație, Etajele comerciale sînt înalte, spațiile sînt ample și deschise, am auzit că oamenii nu se mai satură de spectacol, mai ales cei în vîrstă, N-am remarcat niciodată existența ferestrelor, se grăbi să spună Marta pentru a împiedica previzibilul comentariu al tatălui asupra distracțiilor care li se potrivesc cel mai bine bătrînilor, Sînt ascunse de vopsea, spuse Marçal. Mergeau de-a lungul fațadei unde se afla intrarea rezervată personalului de siguranță. Cipriano Algor mergea doi pași în urmă, șovăielnic, de parcă l-ar fi tras un fir invizibil. Am emoții, rosti încet

Marta ca să n-o audă tatăl, O să vezi că, după ce ajungem aici, totul va deveni simplu, trebuie doar să ne obișnuim, răspunse Marçal, și el cu voce scăzută. După cîțiva pași, cu un glas acum normal, Marta întrebă, La ce etaj este apartamentul, La al treizeci și patrulea, Așa de sus, Mai sînt încă paisprezece etaje deasupra noastră, O pasăre, într-o colivie atîrnată la geam, și-ar putea închipui că e liberă, Ferestrele nu se pot deschide, De ce, Din cauza aerului condiționat, Bineînțeles. Ajunseră la ușă. Marçal intră primul, dădu bună ziua celor doi paznici de planton, spuse în treacăt, Soția mea, socrul meu, și deschise ușa care dădea spre interior. Au intrat într-un ascensor, Să luăm cheia, spuse Marçal. Au ieșit la etajul al doilea, au parcurs un coridor lung și îngust, cu pereții cenușii, cu uși distanțate, de o parte și de alta. Marçal a deschis o ușă. Aici e secția mea, spuse. Își salută colegii de pichet, făcu din nou prezentările, Soția mea, socrul meu, apoi adăugă, Am venit să ne vedem apartamentul. Se îndreptă spre un fișet pe care era scris numele lui, îl deschise, luă o legătură de chei și-i spuse Martei, Astea sînt. S-au urcat în alt ascensor. Are două viteze, explică Marçal, să începem cu cea mai mică. Apăsă pe butonul respectiv, apoi pe cel cu numărul douăzeci, Mergem mai întîi pînă la etajul douăzeci ca să aveți timp să apreciați, spuse. Latura ascensorului dinspre interior era în întregime din sticlă. Ascensorul urca, parcurgînd încet etajele, arătînd succesiv nivelele, galeriile, magazinele, scările principale, scările rulante, punctele de întîlnire, cafenelele, restaurantele, terasele cu mese și scaune, cinematografele și teatrele, discotecile,

niște ecrane enorme de televiziune, nenumăratele decorații, jocurile electronice, baloanele, fîntînile și alte efecte acvatice, platformele, grădinile suspendate, afișele, banderolele, panourile publicitare, manechinele, cabinele de probă, o fațadă de biserică, intrarea la plajă, un bingo, un cazinou, un teren de tenis, o sală de gimnastică, o montagne-russe, o grădină zoologică, o pistă de automobile electrice, o ciclorama, o cascadă, toate în așteptare, toate cufundate în liniște, apoi alte magazine, și alte galerii, și alte manechine, și alte grădini suspendate, și alte lucruri cărora probabil nu le știe nimeni numele, ca într-o ascensiune în paradis. La ce servește viteza asta, ca să admiri priveliștea, întrebă Cipriano Algor, La viteza asta, ascensoarele sînt folosite doar ca un mijloc complementar de supraveghere, spuse Marçal, Nu sînt suficienți gardienii, detectoarele, camerele video și celelalte echipamente băgărețe, întrebă din nou Cipriano Algor, Pe aici trec în fiecare zi cîteva zeci de mii de persoane, trebuie păstrată siguranța, răspunse Marçal, cu chipul încordat și cu reproș în glas, Tată, spuse Marta, lasă-l, te rog, în pace, Nu-ți face probleme, spuse Marçal, noi ne înțelegem întotdeauna, chiar cînd dăm impresia opusă. Ascensorul continua să urce încet. Iluminația etajelor superioare e încă redusă la minim, se văd puțini oameni, cîte un angajat care s-a sculat în zori de nevoie sau de plăcere, mai e cel puțin o oră pînă cînd ușile se vor deschide publicului. Locatarii care lucrează în Centru n-au nevoie să se prezinte, cei care trebuie să iasă nu traversează spațiile comerciale și de divertisment, coboară direct din apartamentele lor în garajele

subterane. Marçal apăsă pe butonul de viteză rapidă cînd se opri liftul, peste cîteva secunde ajunseră la etajul treizeci şi patru. În timp ce parcurgeau coridorul care ducea la zona rezidenţială, Marçal preciză că unele ascensoare erau pentru uzul exclusiv al locatarilor, azi l-au folosit pe acesta pentru c-a trebuit să treacă să ia cheia. De acum înainte, cheile rămîn la noi, sînt ale noastre, spuse. În ciuda aşteptărilor Martei şi ale tatălui ei, nu era un singur coridor între blocurile de apartamente cu vedere spre exterior şi cele cu vedere spre interior. Erau două coridoare şi, între ele, un alt bloc de apartamente, dar acesta cu lăţime dublă faţă de celelalte, ceea ce, explicat în detaliu, înseamnă că partea locuită a Centrului este constituită din patru secvenţe verticale şi paralele de apartamente, dispuse ca nişte plăci de baterie sau ca nişte faguri de stup, cele interioare lipite spate în spate, cele exterioare legate de partea centrală prin structura pasajelor. Marta spuse, Oamenii ăştia nu văd lumina zilei cînd sînt acasă, Nici cei care locuiesc în apartamentele care dau spre interiorul Centrului, răspunse Marçal, Dar ei, cum ai spus tu, se pot distra oricînd cu priveliştea şi mişcarea lumii, în timp ce dincoace sînt practic închise, nu poate fi uşor să trăieşti în aceste apartamente, fără lumina soarelui, respirînd toată ziua un aer de conservă, Mulţi le preferă, li se par mai comode, au mai multe facilităţi, ca să-ţi dau doar cîteva exemple, toate au aparate de raze ultraviolete, regeneratoare atmosferice şi aparate de reglat temperatura şi umiditatea atît de riguroase încît e posibil să ai în casă, zi şi noapte, în orice anotimp al anului, o umezeală

şi o temperatură constante, Bine că nu ne-au dat un apartament din astea, nu ştiu dacă aş reuşi să trăiesc în el mult timp, spuse Marta, Gardienii rezidenţi trebuie să se considere mulţumiţi cu un apartament obişnuit, cu ferestre, Niciodată nu mi-aş fi închipuit că a fi socrul unui gardian rezident va fi cel mai mare noroc şi privilegiu pe care mi le-a rezervat viaţa, spuse Cipriano Algor. Apartamentele erau identificate ca nişte camere de hotel, cu diferenţa că între numărul etajului şi numărul uşii era pusă o liniuţă. Marçal băgă cheia, deschise şi se dădu la o parte, Vă rog să intraţi, am ajuns acasă, spuse cu glas tare, simulînd un entuziasm pe care nu-l simţea. Nu erau nici mulţumiţi, nici entuziasmaţi de noutate. Marta se opri în prag, apoi făcu trei paşi nesiguri, privind în jur. Marçal şi tatăl ei rămaseră în urmă. După cîteva momente de ezitare, de parcă nu ştia ce se cuvenea să facă, se îndreptă singură spre uşa cea mai apropiată, aruncă o privire înăuntru şi trecu mai departe. Aşa a fost primul ei contact cu casa, trecînd rapid din dormitor în bucătărie, din bucătărie în baie, din camera de zi, care va fi şi sufragerie, în micul compartiment destinat tatălui, Nu e loc pentru copil, se gîndi şi, pe dată, Cît va fi mic va sta cu noi, apoi vom mai vedea, probabil ne vor muta în alt apartament. Se întoarse la intrare, unde aşteptau Marçal şi Cipriano Algor, Tu le-ai văzut, îşi întrebă bărbatul, Da, Cum ţi se par, Mie mi se pare bine, trebuie să fi observat că mobilele sînt noi, totul e nou, cum ţi-am spus, Dar dumitale, tată, cum ţi se pare, Nu pot să-mi dau cu părerea despre ce n-am văzut, Atunci vino, fac eu pe ghidul. Era vizibil

încordată, nervoasă, atît de departe de starea ei de spirit obișnuită încît anunța numele încăperilor ca și cum le-ar fi făcut un elogiu, Aici e dormitorul, aici e bucătăria, aici e baia, aici e camera de zi unde vom lua și mesele, aici confortabila și spațioasa cameră unde va dormi iubitul meu tată, bucurîndu-se de o binemeritată odihnă, nu se vede nici un loc unde va sta fetița cînd va crește, dar, pînă atunci, se va găsi o soluție, Nu-ți place casa, întrebă Marçal, E casa pe care o vom avea, n-are nici un rost să discutăm dacă ne place mult sau puțin sau deloc, parcă am smulge petalele unei margarete. Marçal se întoarse spre socru, cerîndu-i ajutor, n-a spus nimic, doar l-a fixat cu privirea, Trebuie să recunoaștem că nu arată rău deloc, spuse Cipriano Algor, casa e nouă, mobila e dintr-un lemn bun, evident, mobilele trebuiau să fie diferite de ale noastre, așa se poartă acum, în tonuri clare, nu ca acelea pe care le avem dincolo, care par trecute prin cuptor, cît despre restul, omul se obișnuiește întotdeauna, întotdeauna se obișnuiește. Marta se încruntă ascultînd discursul tatălui, se sili să zîmbească și porni din nou prin casă, de astă dată deschizînd și închizînd sertare și dulapuri, evaluîndu-le conținutul. Marçal făcu un gest de mulțumire spre socru, apoi se uită la ceas și anunță, Se apropie ora să mă prezint la serviciu. Marta spuse dinăuntru, Nu întîrzii, vin acum, astea sînt avantajele micilor apartamente, scoți în surdină un suspin pe care l-ai înăbușit și, de îndată, cineva de la celălalt capăt al casei denunță, Ai suspinat, să nu negi. Și mai sînt unii care se plîng de gardieni, de camerele video, de detectoare și de celelalte bagatele. Vizita casei era

gata și, după deosebirea dintre aerul pe care l-au avut la intrare și aerul pe care l-au avut la ieșire, fără să vrem să dezvăluim secretul inimilor, părea că meritase. Au coborît direct la parter de la etajul treizeci și patru pentru că, nefiind încă Marta și tatăl înarmați cu documentele care îi vor confirma ca rezidenți, Marçal trebuia să-i însoțească pînă la ieșire. Nici nu făcuseră primii pași după ce se închiseseră ușile liftului că Cipriano Algor spuse, Ce senzație stranie, am impresia că podeaua vibrează sub tălpi. Se opri, își încordă auzul și adăugă, Și am impresia că aud ceva ca un zgomot de excavatoare, Chiar sînt excavatoare, spuse Marçal, grăbind pasul, se lucrează în ture de șase ore, fără oprire, au ajuns la o oarecare adîncime, O lucrare, întrebă Cipriano Algor, Da, se spune că se vor instala noi magazii frigorifice, probabil și altceva, poate alte parcări, aici lucrările nu se termină niciodată, Centrul crește în fiecare zi chiar dacă nu bagi de seamă, dacă nu lateral, în sus, dacă nu în sus, în jos, Îmi închipui că atunci cînd intră totul în funcțiune, nu se mai aude zgomotul excavatoarelor, spuse Marta, Cu muzica, anunțurile de articole la megafoane, rumoarea conversațiilor, scările rulante urcînd și coborînd fără încetare, nu se va mai auzi nimic. Ajunseseră la ușă. Marçal spuse că va telefona de cum va avea vești, pînă atunci era bine să pregătească cele necesare pentru mutare, făcînd o selecție pentru a aduce doar strictul necesar, Acum că ați văzut spațiul de care dispunem, probabil ați înțeles că nu e loc pentru multe lucruri. Erau pe trotuar, pe punctul de a-și lua rămas-bun, dar Marta adăugă, De fapt, e ca și

cum nu ne-am muta, casa olăriei e în continuare a noastră, de acolo nu putem aduce aproape nimic, e ca și cum ne-am scoate o haină ca să ne punem alta, un soi de carnaval, Da, observă tatăl, în aparență așa este, dar, spre deosebire de ceea ce se crede în general și negîndit se afirmă, într-adevăr haina îl face pe om, omul e făcut și din hainele pe care le poartă, dar s-ar putea să nu se observe imediat, ci doar în timp. La revedere, la revedere, spuse Marçal în timp ce se despărțea de nevastă cu un sărut, aveți tot drumul pentru filozofie, profitați. Marta și tatăl ei se îndreptară spre locul unde lăsaseră furgoneta. Pe fațada Centrului, deasupra capetelor lor, un nou afiș gigantic proclama, VĂ VOM VINDE TOT CE VĂ TREBUIE, DACĂ NU PREFERĂM SĂ AVEȚI NEVOIE DE CEEA CE AVEM DE VÎNZARE.

Pe drumul spre casă, sau, cum spusese Marta ca s-o deosebească de cealaltă, spre casa olăriei, tatăl și fiica, în ciuda îndemnului pe jumătate glumeț, pe jumătate duios al lui Marçal, au vorbit puțin, foarte puțin, deși cel mai simplu examen al multiplelor probabilități decurgînd din această situație sugerează că au gîndit mult. Să ne aventurăm să ghicim, prin temerare supoziții sau prin aventuroase deducții sau, și mai rău, prin iresponsabile ghiceli, ce-or fi gîndit n-ar fi, în principiu, dacă vom considera rapiditatea și obrăznicia cu care în relatări de asemenea natură se încalcă secretul inimii, n-ar fi, spuneam, o sarcină imposibilă, dar, odată ce aceste gînduri, mai devreme sau mai tîrziu, vor ajunge să se exprime prin acte, sau prin cuvinte care duc la acte, ni s-a părut preferabil să trecem mai departe și să așteptăm în liniște să fie actele și cuvintele cele care manifestă gîndurile. Pe primul dintre ei n-a trebuit să-l așteptăm mult. Tatăl și fiica au prînzit liniștiți, ceea ce înseamnă că noi gînduri se vor fi alăturat celor de pe drum și deodată ea s-a hotărît să rupă tăcerea, Ideea dumitale de a ne odihni trei zile era excelentă și nu numai că era demnă de mulțumiri, dar avea și o justificare la momentul respectiv, promovarea lui Marçal a schimbat însă complet situația, bagă de seamă că n-avem decît o săptămînă pentru a organiza mutarea și a vopsi cele trei sute de statuete coapte din cuptor, cel puțin avem obligația

să le predăm, Și eu m-am gîndit la păpuși, dar am ajuns la o concluzie diferită de a ta, Nu înțeleg, Centrul a primit în avans trei sute de păpuși, deocamdată sînt suficiente, statuetele de lut nu sînt jocuri pe computer, nici brățări magnetice, oamenii nu se îmbulzesc țipînd vreau eschimosul meu, vreau asirianul meu cu barbă, vreau infirmiera, Foarte bine, îmi închipui că clienții Centrului nu se vor lua la bătaie din pricina mandarinului, sau a bufonului, sau a măscăriciului, dar asta nu înseamnă, totuși, că nu trebuie să ne terminăm lucrul, Sigur că nu, dar nu mi se pare că are rost să ne pripim, Îți amintesc că n-avem decît o săptămînă pentru toate, N-am uitat, Atunci, Atunci, așa cum chiar tu ai spus la ieșirea din Centru, în fond e ca și cum nu ne-am muta deloc, casa olăriei, așa ai numit-o, e aici, și, fiind aici casa, evident și olăria este cu ea, Știu, tată, că-ți plac foarte mult enigmele, Nu-mi plac enigmele, îmi plac lucrurile clare, Tot aia, nu-ți plac enigmele, dar ești enigmatic, așa că ți-aș fi foarte recunoscătoare dacă mi-ai explica unde vrei să ajungi, Vreau să ajung exact unde sîntem în acest moment, unde vom mai fi încă o săptămînă și sper că multe altele după aceea, Nu mă face să-mi pierd răbdarea, te rog, Te rog spun eu, e la fel de simplu ca doi și cu doi fac patru, În capul dumitale, doi și cu doi fac mereu cinci, sau trei, sau orice număr, orice în afară de patru, O să-ți pară rău, Mă îndoiesc, Închipuie-ți atunci că nu mai vopsim statuetele, ne mutăm în Centru și le lăsăm în cuptor așa cum sînt acum, Mi-am închipuit, Viața în Centru, așa cum Marçal a explicat cu mare claritate, nu e un exil, oamenii nu

sînt încarceraţi, sînt liberi să iasă cînd vor, să-şi petreacă toată ziua în oraş sau la ţară şi să se întoarcă seara. Cipriano Algor făcu o pauză şi-şi privi curios fiica, ştiind că va asista la deşteptarea înţelegerii ei. Aşa s-a întîmplat, Marta spuse zîmbind, Îmi cer iertare, în capul dumitale doi şi cu doi pot face şi patru, Ţi-am spus că e simplu, Vom veni să terminăm lucrul cînd va fi nevoie, şi astfel nu va trebui să anulăm comanda celor şase sute de statuete care mai sînt de făcut, cu Centrul mai sînt de stabilit termenele de livrare care să convină ambelor părţi, Exact. Fiica îşi aplaudă tatăl, tatăl mulţumi. Ba chiar, spuse Marta, deodată entuziasmată de oceanul de posibilităţi pozitive care i se deschidea înainte, presupunînd că Centrul îşi păstrează interesul pentru păpuşi, ne-am putea continua munca, nu va trebui să închidem olăria, Exact, Şi dacă spunem păpuşi, spunem şi orice altă idee care ne-ar veni şi îi va convinge şi pe ei, sau am putea adăuga alte figuri celor şase pe care le avem, Aşa e. În timp ce tatăl şi fiica savurează luminoasele perspective care încă o dată demonstrează că diavolul nu întotdeauna stă la pîndă după uşă, să folosim pauza ca să examinăm valoarea reală şi semnificaţia adevărată a gîndurilor fiecăruia, a celor două gînduri care, după o linişte îndelungată, în sfîrşit s-au exprimat. Anunţăm însă, de pe acum, că nu vom putea ajunge la o concluzie, chiar provizorie, cum sînt toate, dacă nu vom începe prin a admite o premisă iniţială, desigur şocantă pentru sufletele drepte şi bine formate, şi totuşi nu mai puţin adevărată, premisa că, în multe cazuri, gîndul manifestat a fost, ca să spunem aşa, aruncat

în față de un alt gînd care n-a considerat oportun să se manifeste. În ce-l privește pe Cipriano Algor, nu va fi greu de priceput că unele dintre insolitele sale procedee sînt motivate de preocupările care îl frămîntă privind rezultatul sondajului și că, amintindu-i fiicei lui că, chiar locuind în Centru, ar putea veni să lucreze la olărie, n-a vrut pur și simplu decît s-o facă să renunțe la vopsitul păpușilor, ca nu cumva să vină mîine sau mai tîrziu un ordin de anulare a lucrării de la subșeful cel zîmbitor sau de la superiorul lui, fiind ea nevoită atunci să suporte suferința de a abandona munca neterminată sau, dacă va fi terminată, inutilă. Mai surprinzător ar fi comportamentul Martei, impulsiva și într-un fel nepotrivita bucurie în fața unei îndoielnice supoziții că olăria s-ar menține în activitate, dacă n-ar fi posibilă stabilirea unei relații între acest comportament și gîndul care i-a dat naștere, un gînd care a urmărit-o tenace de cînd a intrat în apartamentul din Centru și pe care ea și-a jurat să nu-l mărturisească nimănui, nici măcar tatălui, deși îl are aici atît de aproape, nici, închipuiți-vă, propriului ei soț, în ciuda afecțiunii pe care i-o poartă. Ce i-a trecut Martei prin minte și a prins rădăcini, pe cînd pășea în noul ei cămin, la acel foarte înalt al treizeci și patrulea etaj cu mobile deschise la culoare și cu două ferestre vertiginoase de care n-avusese curaj să se apropie, a fost gîndul că nu va suporta să trăiască aici tot restul vieții, fără alte certitudini decît că e soția gardianului rezident Marçal Gacho, fără alt mîine decît fiica pe care crede că o poartă în pîntece. Sau fiul. S-a gîndit la asta tot drumul pînă au ajuns la casa olăriei, a

continuat să se gîndească în timp ce, fără poftă, împingea cu furculița mîncarea din farfurie dintr-o parte într-alta, a continuat să se gîndească pe cînd îi spunea tatălui ei că, înainte să se mute în Centru, aveau stricta obligație să termine statuetele care îi așteptau în cuptor. Statuetele mai trebuiau vopsite, și vopsitul era tocmai treaba care îi revenea, cel puțin să-i mai fie date trei sau patru zile de stat sub dudul negru, cu Găsit întins lîngă ea, rîzînd cu botul deschis și limba atîrnînd. Ca și cum ar fi fost vorba de ultima dorință disperată a unui condamnat, nu cerea mai mult, și deodată, cu un simplu cuvînt, tatăl îi deschisese poarta spre libertate, de fapt, putea să vină din Centru de cîte ori dorea, să deschidă ușa casei ei cu cheia casei ei, să regăsească în același loc tot ce-a lăsat, să intre în olărie ca să verifice dacă lutul avea umiditatea potrivită, apoi să se așeze la roată, să-și încredințeze mîinile argilei proaspete, doar acum înțelegea că iubea aceste locuri așa cum un arbore, dacă ar putea, și-ar iubi rădăcinile care-l hrănesc și-l ridică în aer. Cipriano Algor își privea fiica, citea pe chipul ei ca în paginile unei cărți deschise și îl durea inima pentru că cele spuse s-ar fi dovedit o minciună dacă rezultatele sondajului vor fi negative și vor convinge departamentul de achiziții al Centrului să renunțe definitiv la păpuși. Marta se ridicase de pe scaun, venise să-i dea un sărut, o îmbrățișare, Ce va fi peste cîteva zile, se întrebă Cipriano Algor, răspunzînd mîngîierilor, totuși cuvintele pe care le-a pronunțat au fost altele, cele dintotdeauna, Așa cum credeau mai mult sau mai puțin strămoșii noștri, cît trăim sperăm. Tonul resemnat

cu care le-a rostit ar fi făcut-o poate pe Marta să cadă pe gînduri dacă nu s-ar fi lăsat purtată de propriile ei expectative fericite. Să ne bucurăm atunci în pace de cele trei zile de odihnă, spuse Cipriano Algor, adevărul e că le meritäm pe deplin, nu le-am furat de la nimeni, mai tîrziu vom începe să organizăm mutatul, Dă exemplu şi du-te să tragi un pui de somn, spuse Marta, ieri ai lucrat cît a fost ziulica de lungă, chiar pentru un tată ca al meu rezistenţa are limite, în ce priveşte mutatul, o să ajungem şi acolo, e treaba stăpînei casei. Cipriano Algor se retrase în dormitor, se dezbrăcă cu gesturile lente ale unei oboseli care nu era numai a trupului şi se întinse în pat, scoţînd un suspin adînc. Nu rămase mult timp aşa. Se ridică de pe pernă şi privi în jur ca şi cum ar fi intrat pentru prima dată în această cameră şi avea nevoie s-o fixeze în memorie dintr-un motiv obscur, ca şi cum venise aici pentru ultima oară şi voia ca memoria să-i amintească în viitor mai mult decît pata de pe perete, dunga de lumină de pe podea, portretul de femeie de pe comodă. Afară, Găsit lătră de parcă auzise vreun necunoscut urcînd spre casă, dar curînd tăcu, probabil că doar răspunsese fără vreun interes special lătratului unui cîine de departe sau pur şi simplu încercase să-şi facă amintită prezenţa, presimte probabil că se pregăteşte ceva de neînţeles pentru el. Cipriano Algor închise ochii chemînd somnul, dar alta le-a fost voinţa. Nu e nimic mai trist, mai cumplit de trist ca un bătrîn care plînge.

Vestea sosi a patra zi. Vremea se schimbase, cădea din cînd în cînd cîte o ploaie violentă care îneca într-un minut curtea şi bătea darabana pe frunzele

încrețite ale dudului negru ca zece mii de bețe de tobă. Marta se ocupase de alcătuirea listei de lucruri care, în principiu, trebuiau duse în apartament, dar cu conștiința foarte clară, în fiecare clipă, a contradicției între două impulsuri care coexistau în ea, unul care-i spunea un adevăr evident, și anume că o mutare nu e mutare dacă nu muți nimic, altul care pur și simplu o sfătuia să lase totul așa cum este, Cu atît mai mult, amintește-ți că te vei întoarce de multe ori să lucrezi și să respiri aerul cîmpului. Cît despre Cipriano Algor, pentru a-și limpezi mintea de păienjenișul de temeri care, în timpul zilei, îl făceau să se uite de zeci de ori la ceas, el măturase și spălase olăria de sus pînă jos, refuzînd din nou ajutorul pe care i-l oferise Marta, Va trebui să-l ascult pe Marçal, spuse. Găsit a fost trimis în cușcă după ce a murdărit în mod lamentabil podeaua bucătăriei cu noroiul pe care îl adusese pe labe din prima incursiune pe care se hotărîse s-o facă pe afară, profitînd de înseninarea cerului. Apa nu va fi niciodată atît de multă încît să-i intre în cușcă, dar, pentru orice eventualitate, stăpînul a pus dedesubt patru cărămizi, transformînd în palafită preistorică un foarte obișnuit refugiu canin. Era prins cu această activitate cînd a sunat telefonul. A răspuns Marta, în prima clipă, auzind în receptor, Centrul la telefon, se gîndi că era Marçal, crezu că-l vor chema, dar nu acestea au fost cuvintele care au urmat, Domnul șef al departamentului de achiziții vrea să vorbească cu domnul Cipriano Algor. În general, o secretară știe ce subiect va aborda patronul cînd îi cere să stabilească o legătură telefonică, dar o telefonistă propriu-zisă nu știe absolut

nimic, de aceea are vocea neutră, indiferentă, a unei persoane care nu mai aparține acestei lumi, oricum, să fim drepți și să ne închipuim că ar fi vărsat lacrimi de tristețe dacă ar fi bănuit ce s-a întîmplat după ce a rostit mecanic, Puteți vorbi. Marta și-a imaginat că șeful departamentului de achiziții voia să-și exprime nedumerirea pentru întîrzierea livrării celor trei sute de statuete care mai erau de făcut, poate și pentru cele șase sute care nici măcar nu fuseseră începute, și, după ce i-a spus telefonistei, Un moment, și a alergat să-și cheme tatăl din olărie, s-a gîndit să-i arunce în treacăt un reproș pentru greșeala făcută necontinuîndu-și munca după ce a fost terminată prima serie de păpuși. Cuvîntul recriminator i-a rămas totuși pe limbă cînd a văzut cum s-a transformat chipul tatălui la auzul anunțului, Este șeful departamentului de achiziții, vrea să vorbească cu dumneata. Cipriano Algor își zise că nu merita să se grăbească, era destul că pășea cu hotărîre spre tribunalul unde i se va citi sentința. Luă telefonul pe care fiica lui îl lăsase pe masă, Cipriano Algor la telefon, telefonista spuse, Foarte bine, vă fac legătura, se lăsă o tăcere, un bîzîit subțire, și vocea șefului de la departamentul de achiziții, sonoră, plină, răsună în receptor, Bună seara, domnule Cipriano Algor, Bună seara, domnule, Presupun că știți de ce vă telefonez astăzi, Da, domnule, continuați, vă rog, Am în față rezultatele și concluziile sondajului privind articolele dumneavoastră, pe care unul dintre subșefii departamentului, cu aprobarea mea, a decis să-l comande, Și aceste rezultate cum sînt, domnule, întrebă Cipriano Algor, Regret că

trebuie să vă informez că n-au fost atît de bune pe cît ne-am fi dorit, În cazul ăsta, nimeni n-o regretă mai mult decît mine, Mă tem că participarea dumneavoastră la viața Centrului nostru a luat sfîrșit, În fiecare zi începem cîteva lucruri, dar, mai tîrziu sau mai devreme, totul se termină, Nu doriți să vă citesc rezultatele, Mă interesau mai mult concluziile, și le-am aflat, Centrul nu ne va mai cumpăra statuetele. Marta, care ascultase cu tot mai multă îngrijorare cuvintele tatălui, își duse mîinile la gură ca pentru a-și reține o exclamație. Cipriano Algor făcu un gest pentru a-i cere să se liniștească, în timp ce răspundea unei întrebări a șefului departamentului de achiziții, Vă înțeleg dorința de a mă lămuri pe deplin, sînt de acord cu ce-ați spus, că a prezenta concluzii fără expunerea prealabilă a motivelor care le-au determinat ar putea fi înțeles ca un mod prea puțin abil de a ascunde o decizie arbitrară, lucru care nu se va întîmpla niciodată în cazul Centrului, Mă bucur că sînteți de acord cu mine, Ar fi greu să nu fiu de acord, domnule, Luați atunci notă de rezultate, Spuneți, vă rog, Universul clienților care au participat la sondajul nostru a fost definit de la început prin excluderea persoanelor care, prin vîrstă, poziție socială, educație și cultură, ca și prin obiceiurile lor cunoscute de consum, erau în mod previzibil radical opuse achiziționării de articole de acest tip, e bine să știți că am luat această hotărîre, domnule Algor, tocmai pentru a nu vă prejudicia de la bun început, Mulțumesc foarte mult, domnule, Vă dau un exemplu, dacă am fi selecționat cincizeci de tineri moderni, cincizeci de băieți și ~~fete~~ ~~ai~~ vremurilor noastre,

puteți fi sigur, domnule Algor, că nici unul n-ar fi vrut să ia acasă o păpușă de-a dumneavoastră sau, dacă o lua, o folosea pentru a trage la țintă, Înțeleg, Am ales douăzeci și cinci de persoane de fiecare sex, cu profesiuni și cîștiguri medii, persoane cu antecedente familiale modeste, încă legate de gusturile tradiționale și în casele cărora rusticitatea produsului n-ar distona prea mult, Și cu toate astea, E adevărat, domnule Algor, cu toate astea rezultatele au fost negative, Asta e, domnule, Douăzeci de bărbați și zece femei au răspuns că nu le plac păpușile de lut, patru femei au spus că poate le-ar cumpăra dacă ar fi mai mari, trei că le-ar putea cumpăra dacă ar fi mai mici, dintre cei cinci bărbați rămași, patru au spus că nu mai sînt la vîrsta jucăriilor și unul a protestat pentru că trei statuete reprezintă străini, pe deasupra exotici, cît despre cele opt femei care mai sînt de menționat, două s-au declarat alergice la lut, patru aveau amintiri negative despre acest soi de obiecte, și numai ultimele două au răspuns mulțumind pentru posibilitatea care le-a fost dată de a-și decora gratuit casa cu niște păpușele așa de simpatice, trebuie adăugat că e vorba de persoane în vîrstă care locuiesc singure, Aș dori să cunosc numele și adresele acestor doamne ca să le mulțumesc, spuse Cipriano Algor, Regret, dar nu am permisiunea de a dezvălui datele personale ale celor chestionați, respectarea anonimatului răspunsurilor este o condiție strictă a oricărui sondaj de acest tip, Poate că este posibil, totuși, să-mi spuneți dacă aceste persoane trăiesc în Centru, La cine vă referiți, la toate, întrebă șeful de departament, Nu, domnule, doar la cele care

au avut amabilitatea să ne considere simpatice păpuşile, spuse Cipriano Algor, Fiind vorba de o dată fără deosebită importanţă, presupun că nu voi trăda deontologia sondajelor dacă vă voi spune că cele două femei nu locuiesc în Centru, ci în oraş, Vă mulţumesc foarte mult pentru informaţie, domnule, Pentru ce aţi dorit să ştiţi asta, M-am gîndit că s-ar putea ivi ocazia să le mulţumesc personal, dar, cum trăiesc în oraş, este aproape imposibil, Şi dacă locuiau aici, La începutul conversaţiei noastre, cînd mi-aţi spus că participarea mea la viaţa Centrului a luat sfîrşit, eram pe punctul de a vă întrerupe, De ce, Pentru că, deşi credeţi contrariul şi nu vă mai doriţi vasele şi păpuşile acestui olar, viaţa mea va fi în continuare legată de Centru, Nu înţeleg, vă rog să-mi explicaţi mai clar, În cinci sau şase zile mă mut acolo, ginerele meu a fost promovat gardian rezident şi voi merge împreună cu fiica şi ginerele meu, Vestea mă bucură şi vă felicit, pînă la urmă sînteţi un om norocos, nu vă puteţi plînge, aţi cîştigat totul cînd credeaţi că aţi pierdut totul, Nu mă plîng, domnule, E cazul să afirmăm că Centrul scrie drept cu linii strîmbe, dacă i se întîmplă să ia cu o mînă, repede intervine să compenseze cu cealaltă, Dacă-mi amintesc bine, chestia cu scrisul drept cu linii strîmbe se spunea despre Dumnezeu, observă Cipriano Algor, În vremurile noastre e practic acelaşi lucru, nu exagerez deloc afirmînd că Centrul, ca perfect distribuitor de bunuri materiale şi spirituale, a ajuns să genereze de la sine şi în sine, din pură necesitate, ceva care, deşi poate şoca anumite ortodoxii mai sensibile, ţine de natura divinului, Distribuie şi bunuri spirituale,

domnule, Da, și nu vă puteți imagina în ce măsură, detractorii Centrului, de altfel tot mai puțin numeroși și combativi, sînt complet orbi la aspectul spiritual al activității noastre, cînd adevărul este că datorită ei viața a putut căpăta un nou sens pentru milioane și milioane de oameni care înainte erau nefericiți, frustrați, neajutorați, iar acest lucru, că vrem sau nu, credeți-mă, n-a fost rodul materiei infame, ci al spiritului sublim, Da, domnule, Îmi face plăcere să vă spun, domnule Algor, că am găsit în dumneavoastră un om cu care, chiar în situații dificile cum e cea de acum, mi-a făcut întotdeauna plăcere să stau de vorbă despre subiecte serioase, țin foarte mult la ele din pricina dimensiunii transcendentale pe care, într-un anume fel, o dau muncii mele, sper că, după mutarea dumneavoastră la Centru, ne vom putea întîlni din nou, continuîndu-ne schimbul de idei, Și eu, domnule, La revedere, La revedere. Cipriano Algor puse telefonul în furcă și își privi fiica. Marta se așezase, cu mîinile în poală, ca și cum deodată ar fi trebuit să ocrotească prima și de abia perceptibila rotunjime a pîntecelui. Nu mai cumpără, întrebă, Da, au făcut un sondaj printre clienți și rezultatul a fost negativ, Nu vor mai cumpăra nici măcar cele trei sute de păpuși din cuptor, Nu. Marta se ridică, se duse la ușa bucătăriei, privi ploaia care curgea fără oprire, și de acolo, întorcîndu-și puțin capul, întrebă, Nu ai nimic să-mi spui, Ba da, răspunse tatăl, Atunci, vorbește, sînt numai urechi. Cipriano Algor se rezemă de ușă, respiră adînc, apoi începu, Aveam o bănuială, știam că s-ar putea întîmpla, unul dintre subșefii departamentului mi-a

spus că vor face un sondaj pentru a evalua dispoziția clienților față de statuete, cel mai probabil ideea i-a venit chiar șefului, Așadar, în ultimele trei zile, am fost mințită, mințită de dumneata, tată, visînd la o olărie care funcționează, imaginîndu-mă ieșind din Centru dimineața devreme, ajungînd aici și suflecîndu-mi mînecile, respirînd mirosul de lut, lucrînd cot la cot, cu Marçal alături de mine în zilele libere, N-am vrut să suferi, Sufăr de două ori mai mult, buna dumitale intenție nu m-a scutit de suferință, Îți cer iertare, Și, te rog, nu-ți pierde vremea cerîndu-mi să te iert, știi bine că te iert întotdeauna, orice ai face, Dacă hotărîrea era inversă, dacă Centrul s-ar fi hotărît pînă la urmă să cumpere păpușile, n-ai fi știut niciodată cît am riscat, Acum nu mai e un risc, e o realitate, Avem casa, putem veni cînd vrem, Da, avem casa, o casă cu vedere spre cimitir, Ce cimitir, Olăria, cuptorul, planșetele de uscat, grămada de lemne, ce era și nu mai este, vrei un cimitir mai mare ca ăsta, întrebă Marta, gata să izbucnească în plîns. Tatăl îi puse mîna pe umăr, Nu plînge, recunosc că a fost o greșeală că nu ți-am povestit ce se întîmplă. Marta nu răspunse, își repeta că nu are dreptul să-și critice tatăl, că și ea are un secret pe care-l ascunsese de soțul ei și pe care nu i-l va spune niciodată, Cum vei reuși acum, fără această speranță, să trăiești în apartamentul acela, se întreba. Găsit ieșise din cușcă, picături mari de apă curgeau pe el din dudul negru, dar nu-i păsa. Avea labele murdare, îi picura blana și era sigur că nu va fi bine primit. Și totuși, despre el se vorbea la ușa bucătăriei. Văzîndu-l apărînd și oprindu-se să-i privească, Marta

întrebase, Ce vom face cu cîinele. Liniştit, de parcă ar fi fost un subiect discutat de mii de ori şi la care nu merita să revină, tatăl răspunse, O s-o întreb pe vecina Isaura dacă vrea să-l ţină ea, Nu ştiu dacă am auzit bine, repetă, te rog, tată, chiar ai spus că o vei întreba pe vecina Isaura Madruga dacă vrea să-l ţină pe Găsit, Ai auzit foarte bine, aşa am spus, Pe Isaura Madruga, Dacă ţii neapărat, voi răspunde Pe Isaura Madruga, şi atunci tu vei întreba din nou Pe Isaura Madruga, şi o ţinem aşa tot restul după-amiezii, A fost o surpriză enormă, Surpriza nu poate fi chiar atît de mare, şi tu tot la ea te-ai gîndit, Surpriza nu e persoana, pentru mine, surpriza e că dumneata, tată, ai avut această idee, Nu e nimeni în sat, poate nici în lume, căruia i l-aş lăsa pe Găsit, mai bine l-aş omorî. Curios, dînd încet din coadă, animalul continua să se uite la ei de la distanţă. Cipriano Algor se aplecă şi chemă, Găsit, vino încoace. Împroşcînd cu apă în toate direcţiile, cîinele mai întîi se scutură tot, ca şi cum de stăpîn se putea apropia doar arătînd decent şi prezentabil, apoi dădu fuga, ajungînd în clipa următoare, cu capul apăsat pe pieptul lui Cipriano Algor cu atîta forţă încît părea că vrea să-l străpungă. Atunci Marta îşi întrebă tatăl, Pentru ca toate să fie perfecte, pentru ca să nu te îmbrăţişeze numai Găsit, spune-mi dacă ai vorbit cu Marçal despre sondaj, Am vorbit, Nu mi-a spus nimic, Din acelaşi motiv pentru care nu ţi-am spus nici eu. Ajungînd dialogul în acest punct, poate că vă aşteptaţi de la Marta să spună, Zău, tată, nu-mi vine să cred, lui i-ai spus, şi pe mine m-ai lăsat să ignor faptele, aşa reacţionează de obicei

oamenii, nimănui nu-i place să fie lăsat deoparte, desconsiderîndu-i-se dreptul la informație și la cunoaștere, cu toate acestea, din cînd în cînd, mai dai peste cîte o excepție în această fastidioasă lume a repetițiilor, cum ar fi numit-o înțelepții orfici, pitagoreici, stoici și neoplatonici, dacă n-ar fi preferat, cu poetică inspirație, să-i dea numele mai frumos și mai sonor de eternă reîntoarcere. Marta nu protestă, nu făcu o scenă, se mărgini să spună, Mă supăram pe dumneata dacă nu-i povesteai lui Marçal. Cipriano Algor se dezlipi de cîine, îl trimise înapoi în cușcă și spuse, Din cînd în cînd, fac ce trebuie. Rămaseră uitîndu-se la ploaia care nu se mai oprea, ascultînd monologul dudului negru, și atunci Marta întrebă, Ce putem face pentru păpușile din cuptor, iar tatăl răspunse, Nimic. Sec, tăios, cuvîntul nu lăsa loc pentru îndoieli, Cipriano Algor n-a spus, în locul lui, una din frazele curente care, vrînd să se asume ca definitiv negative, nu țin seama de faptul că poartă două negații, ceea ce, după competenta opinie a lingviștilor, le-ar transforma într-o categorică afirmație, ca și cum o propoziție ca, de exemplu, Nu putem face nimic și-ar bate capul să se nege singură ca să semnifice că, de fapt, încă se mai poate face ceva.

Marçal telefonă după masa de seară, Îți vorbesc de acasă, spuse, astăzi am părăsit dormitorul personalului de siguranță și, la noapte, voi dormi în patul nostru, Mai bine așa, ești mulțumit, desigur, Da, și am vești, Și noi, spuse Marta, Cu care începem, cu ale mele sau ale voastre, întrebă el, Poate cel mai bine e să începem cu veștile proaste și să le lăsăm pe cele bune, dacă sînt, la sfîrșit, Ale mele nu sînt

nici rele, nici bune, sînt veşti pur şi simplu, Atunci voi începe cu cele de aici, azi după-amiază ne-au comunicat de la Centru că nu vor cumpăra statuetele, au făcut un sondaj şi concluzia a fost negativă. La celălalt capăt se lăsă tăcerea. Marta aşteptă. Marçal spuse, Ştiam despre acest sondaj, Ştiu că ştiai, tata mi-a povestit, Mă temeam că ăsta va fi rezultatul, Teama s-a adeverit, Eşti supărată pe mine pentru că nu ţi-am spus ce se întîmplă, Pe nici unul dintre voi, aşa stau lucrurile, va trebui să facem un efort ca să înţelegem şi să acceptăm, cel mai greu mi-a fost să-mi pierd iluzia că, şi dacă vom trăi în Centru, vom putea continua să lucrăm în olărie, Nu m-am gîndit niciodată la această posibilitate, Ideea n-a fost a mea, a apărut pe cînd vorbeam cu tata, Dar el nu putea fi sigur că păpuşile vor fi acceptate, A vrut să mă cruţe, ca şi tine, rezultatul minciunii a fost că m-am simţit fericită ca o pasăre zilele trecute, aşa că n-a fost zadarnic, în sfîrşit, să nu plîngem laptele vărsat care a făcut să curgă atîtea lacrimi în lume, vorbeşte-mi de veştile pe care le ai pentru mine, Mi-au acordat trei zile pentru mutare, inclusiv ziua liberă, care, de data asta, va cădea într-o zi de luni, aşadar o să vin vineri pe seară, cu taxiul, n-are rost să vină tatăl tău după mine, pregătim totul de sîmbătă, şi duminică dimineaţă ridicăm pînzele, Am pus deoparte ce era de luat, spuse Marta cu o voce distrată. Se lăsă din nou tăcerea. Nu eşti mulţumită, întrebă Marçal, Ba da, sînt mulţumită, răspunse Marta. Apoi repetă, Ba da, sînt mulţumită. Afară, cîinele Găsit lătră, se mişcase vreo umbră a nopţii.

Furgoneta era încărcată, ferestrele și ușile olăriei și ale casei fuseseră deja închise, mai trebuia, cum spusese Marçal cu cîteva zile mai devreme, să ridice pînzele. Amărît, cu o expresie încordată, părînd deodată mai bătrîn, Cipriano Algor chemă cîinele. În ciuda tonului lui de îngrijorare pe care un auz atent îl putea distinge, glasul stăpînului schimbă în bine dispoziția lui Găsit. Rătăcise prin curte, perplex, neliniștit, alergînd de colo-colo, adulmecînd valizele și pachetele care erau aduse din casă, scheuna cu putere ca să atragă atenția, și iată că presentimentele lui se adeveriseră, ceva singular, ieșit din comun, se pregătise în ultima vreme, și acum sosise ora în care soarta sau destinul, sau hazardul, sau instabilitatea voințelor și obligațiilor umane îi vor decide existența. Se întinsese lîngă cușcă, cu capul pe labe, așteptînd. Cînd stăpînul spusese, Găsit, vino, crezu că-l chema ca să urce în furgonetă cum se întîmplase altădată, semn că, în sfîrșit, nu se schimbase nimic în viața lui, că ziua de azi va fi la fel ca cea de ieri, cum este visul constant al cîinilor. Se miră că i s-a pus zgarda, nu era obișnuit cînd călătoreau, dar mirarea crescu, deveni confuzie, cînd stăpîna și stăpînul mai tînăr veniră să-l mîngîie pe creștet, în timp ce murmurau cuvinte de neînțeles printre care propriul nume, Găsit, răsuna în mod neliniștitor, deși ce-i spuneau nu era chiar așa de rău, O să venim să te vedem într-o zi. O atingere ușoară îl făcu să

înțeleagă că trebuia să-și urmeze stăpînul, situația redevenise clară, furgoneta era pentru ceilalți stăpîni, cu acesta va merge pe jos. Chiar și așa, zgarda continua să-l surprindă, dar era vorba de un amănunt fără importanță. Cînd vor ajunge pe cîmp, stăpînul îl va lăsa liber ca să alerge după orice animal viu care-i va apărea înainte, chiar dacă nu era decît un fleac de omidă. Dimineața e răcoroasă, cerul înnorat, dar nu amenință să plouă. Ajunși pe șosea, în loc s-o ia la stînga, spre cîmpul deschis, cum se aștepta, stăpînul a luat-o la dreapta, vor merge așadar în sat. De trei ori, pe drum, Găsit a trebuit să se oprească brusc. Cipriano Algor mergea așa cum mergem cu toții în situații asemănătoare, cînd ne apucăm să discutăm în tihnă cu ființa noastră intimă dacă vrem sau nu vrem ceea ce în mod evident a devenit clar că vrem, începem o frază și n-o terminăm, ne oprim deodată, alergăm ca și cum ar trebui să ne salvăm tatăl de la spînzurătoare, ne oprim din nou, cel mai răbdător și mai dedicat cîine va ajunge să se întrebe dacă nu i-ar conveni un stăpîn mai hotărît. Nu știe totuși cît de categorică este hotărîrea lui. Cipriano Algor e deja la ușa Isaurei Madruga, întinde mîna să bată, ezită, o întinde din nou, în aceeași clipă ușa se deschide ca și cum l-ar fi așteptat, dar nu era adevărat, Isaura Madruga auzise soneria și venise să vadă cine e. Bună ziua, doamnă Isaura, spuse olarul, Bună ziua, domnule Algor, Iartă-mă că te deranjez, dar am o problemă pe care doresc s-o discut cu dumneata, o mare favoare să-ți cer, Intră, Am putea vorbi chiar aici, nu trebuie să intru, Asta-i bună, intră, nu te formaliza, Cîinele poate intra și el,

întrebă Cipriano Algor, are labele murdare, Găsit e din familie, sîntem vechi cunoştinţe. Uşa se închise, penumbra micii sufragerii se lăsă asupra lor, Isaura făcu un gest indicînd un scaun, se aşeză şi ea. Am impresia că ştii de ce am venit, spuse olarul în timp ce-i făcea semn cîinelui să se întindă la picioarele lui, Probabil, Poate că fiica mea a stat de vorbă cu dumneata, Despre ce, Despre Găsit, Nu, n-am vorbit niciodată despre Găsit în acest sens, Ce sens, Cel de care ai vorbit, că am avut o conversaţie despre el, am vorbit, bineînţeles, despre Găsit de mai multe ori, dar nu am avut o conversaţie propriu-zisă despre el. Cipriano Algor îşi plecă ochii, Am venit să te rog să-l ţii pe Găsit în absenţa mea, Plecaţi, întrebă Isaura, Chiar acum, cum îţi închipui, nu putem lua cîinele, în Centru nu primesc animale, Sînt de acord, Ştiu c-o să ai grijă de el ca şi cum ar fi al dumitale, O să-l îngrijesc mai bine decît dacă ar fi al meu, pentru că e al dumitale. Fără să se gîndească ce face, poate pentru a-şi potoli nervii, Cipriano Algor trăsese de zgarda cîinelui. Cred c-ar trebui să-mi cer scuze, spuse, De ce, Pentru că nu am fost întotdeauna bine-crescut faţă de dumneata, Memoria mea îşi aminteşte alte lucruri, după-amiaza cînd ne-am întîlnit în cimitir, ce-am vorbit despre toarta desprinsă a urciorului, venirea dumitale la mine acasă dinadins ca să-mi aduci un urcior nou, Da, dar după aceea m-am purtat incorect, grosolan, şi nu s-a întîmplat doar o dată sau de două ori, ci de mai multe ori, N-avea importanţă, Avea, Dovada că n-a avut e că eşti acum aici, Dar pe punctul de a nu mai fi, Da, pe punctul de a nu mai fi. Nori întunecaţi trebuie să fi astupat cerul,

penumbra înăuntrul casei deveni mai densă, firesc ar fi să se ridice Isaura de pe scaun și să aprindă lumina. Cu toate astea, n-a făcut-o, nu din indiferență sau vreun motiv ascuns, ci pentru că nu-și dăduse seama că de-abia reușea să distingă trăsăturile lui Cipriano Algor, așezat chiar în fața ei, l-ar fi putut atinge cu mîna dacă s-ar fi aplecat puțin înainte. Urciorul ține în continuare apa bună, proaspătă, întrebă Cipriano Algor, Ca în prima zi, răspunse Isaura, și în acest moment își dădu seama cît era de întuneric, Ar trebui să aprind lumina, își spuse, dar nu se ridică. Niciodată nu i se spusese că multor oameni din lume li s-a schimbat radical destinul din pricina gestului atît de simplu de a aprinde sau a stinge lumina, fie o candelă veche, fie o lumînare sau o lampă cu gaz sau un bec modern, e adevărat că s-a gîndit c-ar trebui să se ridice, așa cereau convenienţele, dar trupul se opunea, nu se mișca, refuza să îndeplinească ordinul minții. Aceasta era penumbra care-i lipsise lui Cipriano Algor pentru a îndrăzni, în sfîrșit, să declare, Țin la dumneata, Isaura, iar ea răspunse cu o voce care părea îndurerată, Și mi-o spui în ziua cînd pleci, Ar fi fost inutil s-o fac înainte, ca și acum, de altfel, Și totuși mi-ai spus-o, Era ultima ocazie, ia-o ca pe un rămas-bun, De ce, Nu am nimic să-ți ofer, sînt o specie pe cale de dispariție, nu am viitor, nu am nici măcar un prezent, Prezent ai, acest moment, această încăpere, fiica și ginerele dumitale care te iau cu ei, acest cîine care ți s-a întins la picioare, Dar nu această femeie, N-ai întrebat, Nici nu vreau să întreb, De ce, Repet, pentru că nu am nimic de oferit, Dacă ce-ai spus

adineauri a fost simțit și gîndit, ai iubirea, Iubirea nu e casă, nici haine, nici mîncare, Dar mîncarea, hainele și casa, singure, nu sînt iubire, Să nu ne jucăm cu cuvintele, un bărbat nu-i cere unei femei să se mărite cu el dacă nu are mijloace să-și cîștige existența, E cazul dumitale, întrebă Isaura, Știi bine că da, olăria s-a închis și eu n-am învățat să fac altceva, Dar vei trăi pe socoteala ginerelui dumitale, N-am altă soluție, Ai putea trăi și din ce-ar cîștiga nevasta, Cît timp ar dura iubirea în acest caz, întrebă Cipriano Algor, Nu am lucrat cît am fost căsătorită, am trăit din ce cîștiga soțul meu, Era normal, așa e obiceiul, dar pune un bărbat în această situație și povestește-mi după aceea ce s-a întîmplat, Ar trebui dragostea să moară obligatoriu din acest motiv, întrebă Isaura, iubirea moare din motive așa de simple, Nu sînt în situația de a putea răspunde, îmi lipsește experiența. Discret, Găsit se ridică, după părerea lui, vizita de curtoazie se prelungea deja prea mult, acum voia să se întoarcă în cușcă, la dudul negru, la banca meditațiilor. Cipriano Algor spuse, Trebuie să plec, mă așteaptă, Așa ne despărțim, întrebă Isaura, Vom veni din cînd în cînd să vedem ce face Găsit, să vedem dacă mai e în picioare casa, nu e un adio pentru totdeauna. Apucă din nou zgarda și i-o dădu Isaurei, Îl las în mîinile dumitale, e numai un cîine, totuși. Nu vom ști niciodată ce ontologice considerații se pregătea Cipriano Algor să dezvolte după conjuncția pe care o lăsă suspendată în aer, pentru că mîna lui dreaptă, care ținea zgarda, se pierdu sau ajunse în mîinile Isaurei Madruga, femeia pe care n-a vrut s-o includă în prezentul lui și care, cu toate

acestea, îi spunea acum, Țin la dumneata, Cipriano, știi că țin mult la dumneata. Zgarda alunecă pe jos, simțindu-se liber, Găsit se îndepărtă ca să adulmece o draperie, cînd curînd își întoarse capul văzu că vizita luase o altă turnură, nu mai e simplă politețe îmbrățișarea, nici sărutările, nici respirația întretăiată, nici cuvintele care, deși dintr-un motiv foarte diferit, și ele încep, dar nu sînt duse pînă la capăt. Cipriano Algor și Isaura se ridicaseră, ea plîngea de bucurie și de durere, el bîiguia, Mă voi întoarce, mă voi întoarce, e într-adevăr păcat că poarta de la stradă nu se deschide larg pentru ca vecinii să poată să vadă și să ducă vorba că văduva lui Estudioso și bătrînul de la olărie se iubesc cu o iubire adevărată și în sfîrșit mărturisită. Cu un glas care aproape își recăpătase tonul natural, Cipriano Algor repetă, Mă voi întoarce, mă voi întoarce, trebuie să existe o soluție pentru noi, Singura soluție este să rămîi, spuse Isaura, Știi bine că nu pot, Te vom aștepta aici, Găsit și cu mine. Cîinele nu înțelegea din ce motiv femeia îl ținea de zgardă, mergînd tustrei spre ușă, semn evident că el și stăpînul lui vor pleca în sfîrșit, nu înțelegea din ce motiv zgarda încă nu trecuse în mîna celui care, de drept, i-o pusese. Panica îi urca în gît, dar, în același timp, membrele îi tremurau din pricina excitației rezultînd din planul pe care instinctul deodată i-l dicta, de a se elibera cu o smucitură violentă cînd ușa va fi deschisă, așteptîndu-și apoi, triumfător, stăpînul afară. Ușa s-a deschis numai după alte îmbrățișări și alte sărutări, alte cuvinte murmurate, totuși femeia îl ținea cu fermitate, în timp ce spunea, Rămîi, rămîi, așa sînt

vorbele, același verb care fusese incapabil să-l rețină pe Cipriano Algor nu-l lăsa acum pe Găsit să scape. Ușa se închise, separă animalul de stăpînul lui, dar, așa sînt sentimentele, angoasa abandonului unuia nu putea, cel puțin în acest moment, să aștepte simpatie, nici înțelegere în sfîșiata fericire a celuilalt. Nu e departe ziua cînd vom afla cum a fost viața lui Găsit în noua lui casă, dacă i-a fost ușor sau greu să se adapteze cu noua lui stăpînă, dacă bunul tratament și afecțiunea fără limite pe care ea i le-a oferit au fost de ajuns ca să-l facă să uite tristețea de a fi fost pe nedrept abandonat. Acum trebuie să-l urmăm însă pe Cipriano Algor, doar să-l urmăm, să mergem după el, să-i însoțim pașii somnambuli. În ce privește posibilitatea de a se alătura într-o singură persoană sentimente atît de opuse precum, în cazul de față, cea mai profundă bucurie și cea mai sfîșietoare durere, pentru ca apoi să descopere sau să creeze acel unic nume cu care va fi desemnat sentimentul particular decurgînd din această joncțiune, este o sarcină care a fost de multe ori întreprinsă și abandonată în trecut, ca un orizont care se deplasează tot timpul, neajungînd nici măcar pe pragul inefabilităților care așteaptă să nu mai fie. Expresia vocabulară umană nu știe încă, și probabil nu va ști niciodată, să cunoască, să recunoască și să comunice tot ce e uman experimentabil și sensibil. Sînt unii care afirmă că pricina acestei foarte serioase dificultăți rezidă în faptul că ființele umane sînt făcute din argilă, care, așa cum enciclopediile serviabil ne explică, este o rocă sedimentară detritică, formată din fragmente minerale minuscule, cît a două sute cincizeci și șasea

parte dintr-un milimetru. Pînă azi, oricît s-a străduit limbajul, n-a reușit să găsească un nume pentru asta.

Între timp, Cipriano Algor ajunsese la capătul străzii, se întorsese spre șoseaua care împărțea așezarea în două și, nici mergînd, nici tîrîndu-se, nici alergînd, nici zburînd, parcă visînd că vrea să se elibereze de sine însuși, izbindu-se însă tot timpul de propriul lui trup, ajunse pe înălțimea unde furgoneta îl aștepta cu ginerele și fiica. Cerul, înainte, păruse liniștit, dar acum începuse să cadă o ploaie nehotărîtă, indolentă, care poate n-a venit ca să dureze, dar care exacerba melancolia acestor oameni la un pas de a se separa de locurile iubite, pînă și Marçal simțea că i se contractă stomacul de îngrijorare. Cipriano Algor urcă în furgonetă, se așeză lîngă șofer, pe locul lăsat gol, și spuse, Să mergem. Nu va mai pronunța alt cuvînt pînă cînd vor ajunge la Centru, pînă cînd au urcat în liftul care i-a dus cu valizele și pachetele la etajul treizeci și patru, pînă cînd au deschis ușa apartamentului, pînă cînd Marçal a exclamat, Am ajuns, doar atunci a deschis gura ca să emită cîteva sunete organizate, totuși nimic personal, se mărgini să repete, cu un mic adaos retoric, fraza ginerelui, E adevărat, am ajuns. La rîndul lor, Marta și Marçal vorbiseră puțin în timpul drumului. Singurele cuvinte care merită înregistrate în această poveste, chiar dacă în treacăt, în mod pur accidental, pentru că aveau legătură cu oameni de care abia am auzit vorbindu-se, au fost cele schimbate trecînd prin fața casei părinților lui Marçal, I-ai anunțat că plecăm azi, întrebă Marta, Da, alaltăieri, cînd am venit de

la Centru, am stat puţin, mă aştepta taxiul, Nu vrei să te opreşti, întrebă ea din nou, Sînt obosit de discuţii, mi s-a acrit, Totuşi, Aminteşte-ţi cum s-au purtat cînd i-am vizitat amîndoi, cu siguranţă nu vrei să se repete scena, spuse Marçal, E păcat, orice ar fi, sînt părinţii tăi, Ce expresie curioasă, Care, Orice ar fi, Aşa se spune, E adevărat, cuvinte care, la prima vedere, par nişte simple ornamente dispensabile în toate sensurile ajung să te sperie cînd te gîndeşti la ele şi înţelegi unde vor să ajungă, Orice ar fi, spuse Marta, e un mod voalat de a spune ce să-i faci, asta e situaţia, sau de a-ţi arăta resemnarea, care e cuvîntul tare, În sfîrşit, tot trebuie să trăim cu părinţii pe care-i avem, spuse Marçal, Fără să uităm că cineva va trăi cu părinţii care sîntem, conchise Marta. Atunci Marçal privi în dreapta lui şi spuse, zîmbind, Evident că această discuţie despre părinţi şi copii care nu se înţeleg n-are nimic de-a face cu dumneata, dar Cipriano Algor nu răspunse, se mulţumi să dea vag din cap. Aşezată în spatele soţului ei, Marta îşi vedea tatăl aproape din profil. Ce s-o fi întîmplat cu Isaura, se gîndi, nu cred că doar a intrat, l-a lăsat pe Găsit şi s-a întors, după cît a stat, ceva trebuie să-şi fi spus unul celuilalt, ce n-aş da să ştiu la ce se gîndeşte, chipul lui pare senin, dar arată şi ca un om care nu-şi poate veni în fire, de parcă ar fi scăpat de o primejdie şi se miră că e încă în viaţă. Ar afla mult mai mult dacă şi-ar putea privi tatăl în ochi, atunci poate i-ar spune, Cunosc aceste lacrimi care nu cad şi se consumă în ochi, cunosc această durere fericită, ştiu ce înseamnă a fi şi a nu fi, să ai şi să nu ai, să vrei şi să nu poţi.

Ar fi însă prea devreme ca Cipriano Algor să-i răspundă. Ieșiseră din sat, lăsaseră în urmă cele trei case ruinate, acum treceau podul peste rîul cu ape negre și rău mirositoare. În față, în mijlocul cîmpului, unde se zărea un pîlc de copaci, mascat de tufișuri, se ascunde tezaurul arheologic al olăriei lui Cipriano Algor. Oricine ar spune că au trecut zece mii de ani de cînd au fost descărcate aici ultimele rămășițe ale unei vechi civilizații.

Cînd, în dimineața următoare, Marçal coborî de la etajul treizeci și patru ca să se prezinte la serviciu ca gardian, rezident din toate punctele de vedere, apartamentul era aranjat, curat, pus la punct, cu obiectele aduse din cealaltă casă la locurile lor și așteptînd ca și locatarii să înceapă, fără împotrivire, să-și ocupe locurile care în ansamblu le reveneau. Nu va fi ușor, omul nu e un lucru pe care-l lepezi într-un loc și-l lași acolo, omul se mișcă, gîndește, întreabă, se îndoiește, cercetează, vrea să știe și, dacă e adevărat că, silit de obișnuința conformismului, pare, mai devreme sau mai tîrziu, că s-a supus obiectelor, să nu se creadă că supunerea este, în toate cazurile, definitivă. Prima problemă pe care noii locatari vor trebui s-o rezolve, cu excepția lui Marçal Gacho care-și va continua cunoscuta și rutiniera activitate de a veghea siguranța persoanelor și bunurilor instituțional sau ocazional legate de Centru, prima problemă, spuneam, va fi să răspundă la întrebarea, Și acum ce-o să fac. Marta trebuie să se îngrijească de casă, cînd va veni momentul va avea un copil de crescut, și asta va fi mai mult decît suficient ca s-o țină ocupată multe ore din zi și cîteva

ore din noapte. Cu toate acestea, fiind oamenii, cum s-a semnalat mai sus, ocupaţi nu numai să facă, ci şi să gîndească, nu va trebui să ne mire că ea se va întreba, în mijlocul unei activităţi care i-a luat un ceas şi îi va mai lua încă două, Şi acum ce-o să fac. În orice caz, Cipriano Algor e cel care se confruntă cu situaţia cea mai gravă, se uită la mîini, ştiind că nu folosesc la nimic, se uită la ceas şi ştie că ora care vine va fi la fel ca aceea de acum, se gîndeşte la ziua de mîine şi ştie că va fi la fel de goală ca aceea de azi. Cipriano Algor nu e un adolescent, nu-şi poate petrece ziua întins într-un pat care de-abia încape în camera minusculă, gîndindu-se la Isaura Madruga, repetînd cuvintele pe care şi le-au spus, retrăind, dacă se poate da un nume atît de ambiţios imaterialelor operaţii ale memoriei, îmbrăţişările şi săruturile pe care şi le-au dat. S-ar putea gîndi unii că cel mai bun leac pentru suferinţele lui Cipriano Algor ar fi să meargă imediat la garaj, să urce în furgonetă şi să-i facă o vizită Isaurei Madruga, care, mai mult ca sigur, trece prin identice frămîntări ale trupului şi spiritului, şi că, pentru un bărbat în situaţia lui, căruia viaţa nu-i mai rezervă triumfuri industriale şi artistice de primă sau secundă importanţă, faptul că mai are încă o femeie pe care o iubeşte şi care i-a mărturisit aceeaşi afecţiune este un mare noroc şi o minunată binecuvîntare. Ar însemna însă că nu-l cunoaştem pe Cipriano Algor. Aşa cum înainte ne-a spus că un bărbat nu-i va cere unei femei să se căsătorească cu el dacă nu are mijloace nici măcar pentru a-şi asigura propria subzistenţă, acum ne-ar spune că nu va profita de ocazia favorabilă, purtîndu-se ca şi

cum ar avea niscaiva drepturi decurgînd din faptul că e bărbat și că și-a fixat atenția și dorințele asupra unei femei. Cu alte cuvinte, mai clare și mai directe, ce nu vrea Cipriano Algor, chiar dacă i-ar alina toate suferințele și amărăciunile singurătății, este să joace rolul insului care periodic își vizitează ibovnica, întorcîndu-se de la ea fără amintiri mai sentimentale decît o seară sau o noapte de agitație a trupului și simțurilor, lăsînd la plecare un sărut distrat pe un chip care și-a pierdut machiajul și, în cazul particular de care ne ocupăm, o mîngîiere pe capul unui cîine, Atunci, pe curînd, Găsit. Totuși, Cipriano Algor mai are două soluții de a scăpa din închisoarea în care brusc s-a transformat apartamentul, fără să vorbim de privitul cerului dincolo de geamul ferestrei, simplu paliativ vremelnic. Prima soluție este orașul, Cipriano Algor, care a trăit mereu în insignifiantul sat pe care abia am ajuns să-l cunoaștem și care din oraș nu știe decît ce ieșea în calea mașinii, va putea acum să-și petreacă timpul plimbîndu-se, rătăcind, scuturîndu-și penele, expresie figurată și caricaturală care trebuie să vină din vremuri trecute cînd nobilii și domnii de la curte aveau pene la pălărie și ieșeau să se aerisească cu ele fluturînd în vînt. Are la dispoziție și parcurile și grădinile publice ale orașului unde vîrstnicii obișnuiesc să se adune seara, oameni care au figura și gesturile tipice pensionarilor și șomerilor, care sînt două moduri diferite de a spune același lucru. Li s-ar putea alătura lor, devenindu-le prieten și jucînd cărți cu entuziasm pînă se lasă întunericul, cînd ochii lui miopi nu vor mai fi în stare să distingă dacă cupele mai sînt roșii sau au

devenit negre. Își va cere revanșa, dacă va pierde, va acorda revanșa, dacă va cîștiga, regulile în grădină sînt simple și se învață repede. A doua soluție, se înțelege de la sine, e chiar Centrul unde trăiește. Îl cunoaște, evident, dinainte, dar mai puțin decît orașul, pentru că niciodată n-a reușit să rețină traseele în cele cîteva dăți cînd a intrat aici, mereu împreună cu fiica lui, pentru cumpărături. Acum, cum s-ar spune, tot Centrul e al lui, i-a fost adus pe o tavă de sunet și lumină, poate rătăci în interior cît îi dorește inima, se poate bucura de muzica facilă și de vocile îmbietoare. Dacă, atunci cînd au venit să vadă apartamentul, ar fi luat un ascensor de pe partea opusă, ar fi putut aprecia, în timpul urcușului domol, pe lîngă noile galerii, magazine, scări rulante, puncte de întîlnire, cafenele și restaurante, multe alte instalații cu nimic mai prejos ca interes și varietate, precum un carusel cu cai, un carusel cu rachete spațiale, un centru pentru copii, un centru pentru vîrsta a treia, un tunel al dragostei, un pod suspendat, un tren fantomă, un cabinet de astrologie, un local de pariuri, un teren de tir, un cîmp de golf, un spital de lux, altul mai puțin luxos, un bowling, un salon de biliard, o baterie, o hartă gigantică, o ușă secretă, alta cu un afiș care spune încercați senzații naturale, ploaie, vînt și zăpadă la discreție, un zid chinezesc, un taj-mahal, o piramidă egipteană, un templu din karnak, un apeduct al apelor libere din lisabona care funcționează douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, o mănăstire din mafra, turnul clericilor din porto, un fiord, un cer de vară cu nori albi plutind, un lac, un palmier autentic, un

schelet de tiranozaur, altul care pare viu, un himalaia cu everestul lui, un fluviu amazon cu indieni, o plută de piatră, un cristos de pe corcovado, un cal din troia, un scaun electric, un pluton de execuție, un înger suflînd în trompetă, un satelit de comunicații, o cometă, o galaxie, un pitic gigantic, un gigant mic, în sfîrșit, o listă atît de vastă de minuni, încît n-ar ajunge nici optzeci de ani de viață trîndavă ca să le viziteze cu folos, chiar dacă persoana respectivă s-ar fi născut în Centru, neieșind niciodată în exterior.

Fiind exclusă din pricina manifestei ei insuficiențe contemplarea orașului și a acoperișurilor lui din spatele ferestrelor apartamentului, eliminate parcurile și grădinile pentru că Cipriano Algor încă n-a ajuns la o stare de suflet clasificabilă ca disperare surdă sau silă absolută, date la o parte, din puternicele motive deja expuse, tentantele, dar problematicele vizite de răbufnire sentimentală și fizică la Isaura Madruga, ce-i rămînea tatălui Martei, dacă nu voia să-și petreacă tot restul vieții căscînd și dîndu-se, figurat vorbind, cu capul de pereții carcerei sale interioare, era să se apuce să descopere și să investigheze metodic insula minunată unde fusese adus după naufragiu. În fiecare dimineață, așadar, după micul dejun, Cipriano Algor îi aruncă fiicei sale un La revedere grăbit și pornea, ca unul care merge la lucru, uneori urcînd pînă la ultimul etaj, alteori coborînd la parter, utilizînd ascensoarele, în funcție de necesitățile de observație, cînd viteza maximă, cînd viteza minimă, avansînd pe coridoare și pasaje, traversînd saloane, ocolind enorme și complexe ansambluri de vitrine, tejghele, ghișee cu tot ce există de mîncat și

de băut, de îmbrăcat și de încălțat, pentru păr și pentru piele, pentru unghii și depilat, sus și jos, pentru a atîrna la gît, pentru a atîrna de urechi, pentru a pune pe degete, pentru a clincăni la încheieturi, pentru a face și a desface, pentru a coase și a găti, pentru a picta și a șterge, pentru a mări și a micșora, pentru a îngroșa și a subția, pentru a lungi și a scurta, a umple și a goli, și spunînd asta n-am spus nimic, de vreme ce n-ar fi suficienți optzeci de ani de viață trîndavă pentru a citi și analiza cele cincizeci și cinci de mii de volume de o mie cinci sute de pagini de format in-quarto fiecare, care constituie catalogul comercial al Centrului. Evident, Cipriano Algor nu este interesat de articolele expuse, de altfel, cumpărăturile nu sînt de responsabilitatea și competența lui, de asta se ocupă cel care cîștigă bani, adică ginerele, iar apoi fiica lui, care-i administrează și le alege destinația. El merge cu mîinile în buzunare, oprindu-se ici și colo, întrebînd drumul pe cîte un gardian, totuși, chiar cînd dă peste el, nu-l întreabă niciodată pe Marçal, ca să nu transpară legăturile de familie, și mai ales profită de cel mai prețios și mai rîvnit avantaj al celor care locuiesc în Centru, bucurîndu-se, la prețuri reduse, de multiplele atracții care se află la dispoziția clienților. Am făcut deja două relatări sobre și condensate, una despre ce s-a văzut din ascensorul de pe o latură, a doua despre ce s-ar fi putut vedea din ascensorul opus, totuși, dintr-un scrupul de obiectivitate și de rigoare informativă, vom aminti că, într-un caz ca și în celălalt, n-am fost niciodată dincolo de etajul treizeci și patru. Deasupra acestuia, cum vă veți aminti, mai e un

univers de încă paisprezece etaje. Fiind vorba de un om cu un spirit rezonabil de curios, aproape că n-ar trebui să spunem că primii pași ai investigației lui Cipriano Algor se îndreptară spre misterioasa ușă secretă, care totuși a rămas misterioasă, odată ce, în ciuda insistenței cu care a sunat și a bătut, nimeni nu s-a ivit dinăuntru să-l întrebe ce dorește. În schimb, a trebuit să dea explicații prompte și complete unui gardian care, atras de zgomot sau, mai probabil, condus de imaginile circuitului intern de camere video, a venit să-l întrebe cine e și ce face acolo. Cipriano Algor a explicat că locuia la etajul treizeci și patru și că, în timp ce se plimba, atenția i-a fost atrasă de inscripția de pe ușă, Simplă curiozitate, domnule, o simplă curiozitate a unui om care nu mai are nimic de făcut. Gardianul îi ceru cartea oficială de identitate, care îl acredita ca rezident, îi compară figura cu poza, examină cu lupa amprentele digitale imprimate pe documente și, în final, îi luă o amprentă a aceluiași deget, pe care Cipriano Algor, după ce fusese instruit, l-a apăsat pe ceea ce probabil era un lector al computerului portabil pe care gardianul îl extrăsese dintr-o gentuță prinsă la brîu, în timp ce-i spunea, Nu vă îngrijorați, sînt simple formalități, în orice caz vă dau un sfat, nu mai veniți aici, v-ar putea crea probleme, curiozitatea se scuză prima dată, de altfel nici nu merită, nu e nimic secret dincolo de ușa asta, pe vremuri era, dar acum nu, Dacă e așa cum spuneți, de ce nu scot inscripția, întrebă Cipriano Algor, E o momeală ca să aflăm care sînt persoanele curioase care locuiesc în Centru. Gardianul așteptă să se îndepărteze Cipriano Algor

la vreo zece metri, apoi îl urmări pînă cînd întîlni un coleg, căruia, pentru a nu fi recunoscut, îi pasă misiunea, Ce-a făcut, întrebă gardianul Marçal Gacho, ascunzîndu-și neliniștea, Bătea la ușa secretă, Nu e grav, se întîmplă de cîteva ori pe zi, spuse Marçal, ușurat, Da, dar oamenii trebuie să învețe să nu fie curioși, să treacă mai departe, să nu-și bage nasul unde nu le fierbe oala, e o problemă de timp și de pricepere, Sau de forță, spuse Marçal, Forța, cu excepția unor cazuri extreme, nu mai e necesară, sigur că l-aș fi putut reține pentru interogatoriu, dar am preferat să-i dau sfaturi, am mers pe psihologie, Trebuie să mă duc după el, spuse Marçal, să nu-mi scape, Dacă observi ceva suspect, informează-mă, ca să anexăm raportului, vom semna amîndoi. Celălalt gardian plecă, iar Marçal, după ce urmări de departe plimbarea socrului pe încă două etaje superioare, renunță. Se întreba ce-ar fi mai potrivit să facă, să vorbească cu el și să-i recomande mai multă grijă în deambulările lui prin Centru sau să se prefacă a nu fi aflat despre micul incident, sperînd să nu se întîmple altele mai grave. Aceasta a fost în cele din urmă decizia, dar cum, la cină, Cipriano Algor i-a povestit, rîzînd, ce se întîmplase, fu nevoit să-și asume rolul de mentor și să-l roage să se poarte în așa fel încît să nu atragă atenția nimănui, fie el gardian sau nu, Este singura conduită corectă pentru cei care locuiesc aici. Atunci Cipriano Algor scoase o hîrtie din buzunar, Am copiat aceste fraze de pe niște afișe expuse, zise, sper că n-am atras atenția nici unui spion sau observator, Și eu sper, spuse Marçal, prost dispus, E suspect să copiezi fraze care sînt expuse

pentru a fi citite de clienți, întrebă Cipriano Algor, E normal să le citești, nu să le copiezi, și tot ce nu e normal e cel puțin suspect de anormalitate. Marta, care pînă atunci nu participase la discuție, îi ceru tatălui, Citește ce-ai scris. Cipriano Algor netezi hîrtia pe masă și începu să citească, Fiți îndrăzneți, visați. Își privi fiica și ginerele, și cum ei nu păreau dispuși să comenteze, continuă, Trăiți cutezanța de a visa, asta e o variantă a primeia, și acum vin altele, unu, deveniți operaționali, doi, fără a ieși din casă mările sudului vă stau la dispoziție, trei, aceasta nu e ultima dumneavoastră șansă, dar e cea mai bună, patru, ne gîndim tot timpul la voi, e rîndul vostru să vă gîndiți la noi, cinci, aduceți-vă și prietenii dacă vor să cumpere, șase, cu noi nu veți dori să fiți altceva, șapte, sînteți clientul nostru cel mai bun, dar nu spuneți vecinului, Ăsta a fost afară, pe fațadă, spuse Marçal, Acum e înăuntru, le-o fi plăcut clienților, răspunse socrul. Și ce-ai mai găsit în aventuroasa dumitale explorare, întrebă Marta, O să adormi dacă mă apuc să le înșir pe toate, Atunci, fă-mă să adorm, Ce m-a distrat cel mai mult, începu Cipriano Algor, au fost senzațiile naturale, Ce înseamnă asta, Încearcă să-ți închipui, Voi încerca, Intri într-o sală de primire, îți plătești biletul, mie mi-au luat doar zece la sută, mi-au făcut o reducere de patruzeci și cinci la sută pentru că sînt rezident și altă reducere egală pentru că am peste șaizeci de ani, Pare grozav să ai peste șaizeci de ani, spuse Marta, Exact, cu cît ești mai bătrîn, cu atît ești mai în cîștig, cînd vei muri, vei fi bogat, Și ce s-a întîmplat după aceea, întrebă Marçal, nerăbdător, N-ai intrat niciodată acolo, se

miră socrul, Știam că există, dar n-am intrat, n-am avut timp, Atunci n-ai idee ce-ai pierdut, Dacă nu povestești, mă duc la culcare, amenință Marta, Bine, după ce plătești și-ți dau un impermeabil, o pălărie, niște cizme de cauciuc și o umbrelă, toate colorate, poți să te îmbraci și în negru, dar trebuie să plătești în plus, intri într-un vestiar unde o voce dintr-un megafon îți poruncește să-ți pui cizmele, impermeabilul și pălăria, și imediat intri într-un soi de coridor unde oamenii se aliniază în șiruri de cîte patru, dar cu destul spațiu între ei ca să se miște în voie, eram cam treizeci, cîțiva pentru prima oară, ca mine, alții care, din cîte mi-am dat seama, veneau acolo din cînd în cînd, și cel puțin cinci dintre ei trebuie să fi fost veterani, pe unul chiar l-am auzit spunînd E ca un drog, îl guști și devii dependent, Și apoi, întrebă Marta, Apoi a început să plouă, mai întîi cîteva picături, apoi mai tare, toți ne-am deschis umbrelele, și atunci vocea din megafon ne-a ordonat să avansăm, și nu se poate descrie, trebuie să vezi cu ochii tăi, ploaia a început să cadă torențial, deodată devine furtună, vine o rafală, alta, cîte o umbrelă se întoarce pe dos, cîte o pălărie zboară de pe cap, femeile țipă ca să nu rîdă, bărbații rîd ca să nu țipe, și vîntul se întețește, e ca un taifun, oamenii alunecă și cad, se ridică, iarăși cad, ploaia devine potop, ne-au trebuit peste zece minute ca să parcurgem, cred, douăzeci și cinci sau treizeci de metri, Și apoi, întrebă Marta, căscînd, Apoi ne-am întors și a început să ningă, la început cîțiva fulgi rari ca niște ghemotoace de bumbac, apoi tot mai mari și mai deși, cădeau în fața noastră ca o perdea prin care de-abia ne mai

vedeam colegii, unii își țineau în continuare umbrelele deschise, ceea ce ne stînjenea și mai mult mișcările, în sfîrșit, am ajuns în vestiar și acolo era un soare strălucitor, Un soare în vestiar, rosti întrebător Marçal, În momentul acela nu mai era vestiar, ci un fel de cîmpie, Și astea au fost senzațiile naturale, întrebă Marta, Da, Asta se vede toată ziua afară, Exact așa am spus și eu cînd am dat înapoi materialul, dar ar fi fost mai bine să tac din gură, De ce, Unul dintre veterani s-a uitat la mine cu dispreț și mi-a zis Mi-e milă de dumneata, n-o să înțelegi niciodată. Ajutată de soț, Marta începu să strîngă masa. Mîine sau poimîine o să mă duc la plajă, anunță Cipriano Algor, Și eu am fost o dată acolo, spuse Marçal, Și cum e, În genul tropical, foarte cald și apa e plăcută, Și nisipul, Nu e nisip, podeaua e de plastic, dar de departe pare autentic, Dar nu sînt valuri, bineînțeles, Te înșeli, în interior e un mecanism care produce o ondulație exact la fel ca marea, Nu mai spune, Zău, Ce lucruri sînt în stare să născocească oamenii, Da, spuse Marçal, e destul de trist. Cipriano Algor se ridică, se învîrti puțin prin casă, îi ceru fiicei lui o carte și cînd intră în cameră spuse, Am fost la parter, podeaua nu mai vibrează și nu se aude zgomotul excavatoarelor, iar Marçal răspunse, Trebuie să fi terminat lucrul.

Marta îi propusese soțului ei ca, în prima lui zi liberă de cînd se mutaseră în Centru, să meargă să aducă din casa olăriei cîteva lucruri de care, spunea ea, avea mare nevoie, Într-o mutare normală, iei tot ce ai, dar nu ăsta a fost cazul nostru, de altfel, sînt convinsă că va trebui să mai mergem acolo și, în fond, e chiar plăcut, putem să dormim în patul nostru și să ne întoarcem a doua zi de dimineață, cum făceai tu înainte. Marçal răspunse că nu i se părea bine să creeze o situație în care, pînă la urmă, nu vor mai ști unde locuiesc cu adevărat, Tatăl tău pare că vrea să ne dea impresia că se amuză descoperind secretele Centrului, dar eu îl cunosc, dincolo de expresia pe care o afișează, mintea lui lucrează în continuare, Nu mi-a spus nici o vorbă despre ce s-a întîmplat acasă la Isaura, s-a închis complet, și n-a fost niciodată obiceiul lui, într-un fel sau altul, chiar enervat, chiar prost dispus, mereu ajungea să-mi spună ce gîndește, cred că, dacă am merge acum acasă, poate i-ar fi de ajutor, sigur ar dori să vadă ce mai face Găsit, ar sta din nou de vorbă cu ea, Foarte bine, dacă așa crezi, mergem, dar gîndește-te la ce-ți spun, ori trăim aici, ori trăim la olărie, a trăi în ambele locuri ca și cum ar fi unul singur ar fi ca și cum n-am trăi nicăieri, Poate că pentru noi așa va trebui să fie, Așa, cum, Să nu trăim nicăieri, Toată lumea are nevoie de o casă, noi nu facem excepție, Casa pe care o aveam ne-a fost luată, Continuă să fie a noastră, Dar nu ca

înainte, Acum casa noastră e aici. Marta se uită în jur și spuse, Nu cred că va fi vreodată. Marçal strînse din umeri, se gîndi că acești Algori sînt oameni greu de înțeles, dar că și așa, nu i-ar schimba cu alții pentru nimic în lume. Îi spunem tatălui tău, întrebă, Doar în ultima clipă, ca să nu înceapă să se consume și să se învenineze.

Cipriano Algor nu află însă că fiica lui și ginerele aveau planuri pentru el. Ziua liberă a lui Marçal a fost anulată, și așa s-a întîmplat și cu colegii săi de tură. În secret absolut, gardienii rezidenți și numai ei, fiind considerați mai demni de încredere, au fost anunțați că lucrările pentru construirea noilor depozite frigorifice au scos la iveală la etajul zero-cinci un lucru care va avea nevoie de o atentă și îndelungată investigație, Deocamdată, accesul în acest loc este condiționat, le spuse comandantul gardienilor, peste cîteva zile o echipă mixtă de specialiști va începe să lucreze acolo, vor fi geologi, arheologi, sociologi, antropologi, medici legiști, specialiști în publicitate, mi s-a spus chiar că din grup fac parte și doi filozofi, nu mă întrebați de ce. Făcu o pauză, își plimbă privirea peste fețele celor douăzeci de bărbați aliniați în fața lui și continuă, N-aveți voie să vorbiți absolut cu nimeni despre ce v-am comunicat și despre ce veți afla pe viitor, și cînd spun nimeni asta înseamnă soție, copii, părinți, vă cer un secret total și absolut, ați înțeles, Da, domnule, au răspuns în cor bărbații, Foarte bine, intrarea în peșteră, am uitat să vă spun că e vorba de o peșteră, va fi păzită zi și noapte, fără întrerupere, în ture de patru ore, pe tablă puteți vedea în ce ordine se va face supravegherea, e ora

cinci după-amiază, începem la șase. Unul dintre bărbați ridică mîna, voia să știe, dacă era posibil, cînd a fost descoperită peștera și cine o păzise de atunci, Responsabilitatea pentru siguranță, spuse, ne va reveni numai de la ora șase, așa că nu vom putea fi făcuți vinovați de vreo incorectitudine întîmplată înainte, Intrarea în peșteră a fost descoperită azi-dimineață cînd se transporta manual pămîntul, lucrul a fost imediat întrerupt și a fost informată administrația, din acel moment trei ingineri au stat tot timpul la fața locului, E ceva în interiorul peșterii, vru să afle alt gardian, Da, răspunse comandantul, veți avea ocazia să vedeți despre ce e vorba cu propriii voștri ochi, E periculos, trebuie să ne înarmăm, întrebă același gardian, Din cîte știu, nu există nici un pericol, totuși, din precauție, nu trebuie să atingeți nimic, nici să vă apropiați prea mult, nu ne dăm seama de consecințele care ar putea rezulta din vreun contact, Pentru noi sau pentru ce se află acolo, se hotărî Marçal să întrebe, Pentru noi și pentru ei, Sînt mai mulți în peșteră, Da, spuse comandantul și chipul lui își schimbă expresia. Apoi, părînd că face un efort, continuă, Și acum, dacă nu aveți alte întrebări, luați notă de următoarele, în primul rînd, în ce privește întrebarea dacă să mergeți înarmați sau nu, consider suficient să vă luați bastonul, nu pentru că aș crede că va fi nevoie să-l folosiți, ci ca să vă simțiți mai siguri pe voi, bastonul este ca o piesă fundamentală de îmbrăcăminte, fără ea, gardianul în uniformă se simte gol, în al doilea rînd, cine nu e de gardă va trebui să se îmbrace civil și să circule pe toate etajele cu scopul de a auzi conversațiile

care au sau par să aibă legătură cu peștera, în cazul că așa ceva se întîmplă, deși probabilitățile sînt practic inexistente, serviciul central va trebui informat imediat, vom lua măsurile necesare. Comandantul făcu o pauză și conchise, E tot ce trebuie să știți și, o dată în plus, atenție la cuvîntul de ordine, secret absolut, e în joc cariera voastră. Gardienii se apropiară de tabla pe care erau stabilite turele de supraveghere, Marçal văzu că numele lui era al nouălea, deci va fi de planton între ora două noaptea și șase dimineața, peste două zile. Undeva, sub pămînt, la treizeci sau patruzeci de metri adîncime, nu se va observa diferența între zi și noapte, va fi, cu siguranță, numai beznă, întreruptă de luminile reflectoarelor și lămpilor electrice. În timp ce ascensorul îl ducea la etajul treizeci și patru, se gîndea ce i-ar putea spune Martei fără să încalce prea mult angajamentul pe care și-l luase, interdicția i se părea absurdă, omul are, mai mult decît dreptul, obligația de a se încrede în propria familie, dar asta e teorie, oricît s-ar gîndi, n-are altă soluție decît să respecte mandatul, ordinul e ordin. Socrul nu era acasă, trebuia să fi plecat într-una din expedițiile lui de copil curios, în căutarea înțelesului lucrurilor, și înzestrat cu suficientă șiretenie pentru a-l găsi oricît de bine ar fi fost ascuns. Îi spuse Martei că își schimbase temporar atribuțiile, acum trebuia să meargă îmbrăcat civil, nu va fi așa mereu, doar cîteva zile. Marta întrebă de ce și el răspunse că nu avea permisiunea să spună, era confidențial, Mi-am dat cuvîntul de onoare, se justifică, dar nu era adevărat, comandantul nu le ceruse un astfel de angajament, sînt formule din alte timpuri,

ţinînd de alte obiceiuri, pe care, din cînd în cînd, le rostim fără să gîndim, aşa cum se întîmplă cu memoria, care mereu are mai mult de dat decît puţinul pe care i-l cerem. Marta nu răspunse, deschise dulapul şi scoase unul dintre cele două costume ale soţului, Presupun că ăsta e bun, spuse, E perfect, spuse Marçal, mulţumit că erau de acord asupra acestui punct important. Se gîndi că cel mai bine ar fi să-i spună şi restul, să rezolve chestiunea o dată pentru totdeauna, dacă ar fi în locul colegului care în curînd va merge la gardă ar trebui să-i comunice Martei chiar în acest moment, Sînt de serviciu de la şase la zece, nu mă întreba nimic, e secret, fraza e bună, doar trebuie schimbate orele şi zilele, Sînt de serviciu poimîine, de la două noaptea la şase dimineaţa, nu mă întreba nimic, e secret. Marta îl privi intrigată, La ora aia Centrul e închis, Bine, nu e chiar în Centru, Atunci e afară, E în interior, dar nu e în Centru, Nu înţeleg, Aş prefera să nu-mi pui întrebări, Nu spun decît că nu înţeleg că un lucru poate fi, în acelaşi timp, înăuntrul şi în afara unui loc, Este vorba de excavaţiile destinate magaziilor frigorifice, dar nu voi spune nimic altceva, Au găsit petrol, o mină de diamante sau piatra care marchează buricul lumii, întrebă Marta, Nu ştiu ce-au găsit, Şi cînd o să afli, Cînd voi fi de gardă, Sau cînd îţi vei întreba colegii care au fost acolo înainte, Ni s-a interzis să vorbim între noi despre acest subiect, spuse Marçal, întorcîndu-şi privirea, pentru că aceste cuvinte nu-şi meritau numele de adevărate, fiind o versiune interesată a ordinelor şi recomandărilor comandantului, liber adaptate la dificultăţile retorice ale ocaziei,

Mare mister, după cît se pare, spuse Marta, Se pare că da, încuviință Marçal, în timp ce încerca cu o grijă exagerată să-și potrivească mînecile cămășii ca să apară cu lungimea corectă de sub mînecile hainei. Îmbrăcat civil, arăta mai vîrstnic decît era în realitate. Vii la masă, întrebă Marta, Nu am primit ordin contrar, dar, dacă nu voi putea veni, telefonez. Ieși înainte să apuce nevasta să-i pună și alte întrebări, ușurat că reușise să scape de curiozitatea ei insistentă, dar și amărît că discuția nu fusese, din partea lui, un recomandabil model de loialitate, Am fost loial, da, domnule, protestă în sinea lui, am anunțat-o imediat că e vorba de un secret. În ciuda vehemenței și îndreptățirii protestului lui, Marçal nu reuși să se convingă. Cînd, după mai bine de o oră, Cipriano Algor, care de-abia își revenise din spaimele trenului fantomă, se întoarse acasă, Marta îl întrebă, Ți-ai văzut ginerele, Nu, nu l-am văzut, Probabil, chiar dacă l-ai fi văzut, nu l-ai fi recunoscut, De ce, A venit să se schimbe, acum face de gardă îmbrăcat civil, E ceva nou, Sînt ordinele pe care le-a primit, Supravegherea în civil nu e supraveghere, e spionaj, afirmă tatăl. Marta îi povesti ce știa, adică aproape nimic, dar a fost suficient pentru ca Cipriano Algor să simtă cum i se risipește interesul față de fluviul amazon cu indienii lui, unde intenționase să se ducă a doua zi, E straniu, de la început am avut presentimentul că se pregătește ceva, Ce vrei să spui, cum adică de la început, întrebă Marta, Podeaua pe care am simțit-o cum tremură, cum vibrează, zgomotul excavatoarelor, îți aduci aminte, cînd am venit să vedem apartamentul,

Bine am mai duce-o dacă am avea presentimente ori de cîte ori auzim un excavator, ca acel zgomot de maşină de cusut pe care ni se părea că-l auzim din peretele bucătăriei şi despre care mama spunea că este semnul condamnării unei croitorese, biata de ea, pentru păcatul de a fi lucrat duminica, Dar de astă dată se pare că am nimerit-o, Aşa se pare, spuse Marta, repetînd cuvintele soţului ei, O să vedem ce va avea de povestit cînd se va întoarce, spuse Cipriano Algor. N-au aflat mai multe. Marçal se mărgini la ceea ce spusese înainte, le repetă de mai multe ori şi, în final, se hotărî să pună capăt discuţiei, Dacă insistaţi, voi fi primul care recunoaşte că ordinul e aiurea, dar l-am primit şi nu mai e nimic de spus despre acest subiect, Cel puţin spune-ne de ce ai început pe neaşteptate să patrulezi în civil, ceru socrul, Nu facem patrule, veghem la siguranţa Centrului, nimic mai mult, Foarte bine, aşa o fi, Nu am nimic de adăugat, nu mă mai întreba, te rog, îi tăie vorba Marçal, iritat. Se uită spre nevastă ca şi cum ar fi întrebat-o din ce motiv tăcea, de ce nu-l apăra, iar ea spuse, Marçal are dreptate, tată, nu insista, iar apoi, sărutîndu-şi bărbatul pe frunte, Iartă-ne, noi, Algorii, sîntem cam neciopliţi. După cină, se uitară la un program de televiziune transmis de canalul intern al Centrului, exclusiv pentru rezidenţi, apoi se retraseră în camere. După ce stinseră luminile, Marta îi ceru din nou scuze, Marçal o sărută, dar nu continuă pentru că-şi dădu seama la timp că, dacă va continua aşa, îi va spune pînă la urmă totul. Aşezat pe pat, cu lumina aprinsă, Cipriano Algor se gîndise şi iar se gîndise, ajungînd la concluzia că

trebuia să descopere ce se petrecea în adîncurile Centrului, dacă acolo era o ușă secretă, cel puțin acum nu-i vor putea spune că dincolo de ea nu se află nimic. N-avea rost s-o ia de la capăt cu Marçal, era și o nedreptate față de bietul băiat, dacă avea ordine să nu vorbească și le îndeplinea, ar fi trebuit felicitat și nu supus la diferitele și impudicele metode de șantaj sentimental la care familiile sînt atît de pricepute, eu sînt socrul tău, tu ești ginerele meu, povestește-mi totul, Marta avea dreptate, își spuse, noi, Algorii, sîntem cam neciopliți. Mîine va lăsa în pace fluviul amazon cu indienii lui cu tot și va parcurge Centrul de la un capăt la altul, trăgînd cu urechea la ce spune lumea. În esență, secretul este mai mult sau mai puțin asemenea cifrului unui seif, chiar dacă nu-l cunoaștem, știm că se compune din șase numere, că este posibil chiar ca unul sau unele să se repete și că oricît de numeroase ar fi secvențele posibile, nu sînt infinite. Ca toate lucrurile din viață e o chestiune de timp și de răbdare, o vorbă aici, una dincolo, un subînțeles, un schimb de priviri, o tăcere subită, mici crăpături discrete care se deschid în zid, arta criptografului constă în a ști să le apropie, să elimine ce le separă, va veni mereu un moment cînd ne vom întreba dacă visul, ambiția secretă a secretelor n-o fi, în fond, posibilitatea, chiar vagă, chiar depărtată, de a nu mai fi secrete. Cipriano Algor se dezbrăcă, stinse lumina, se gîndi că va avea o noapte de insomnie, dar după cinci minute căzu într-un somn atît de adînc, de opac, încît nici măcar Isaura Madruga n-ar fi putut trece de ultima ușă care se închidea în el.

Cînd Cipriano Algor ieși din cameră, mai tîrziu ca de obicei, ginerele plecase deja la muncă. Încă pe jumătate somnoros, își salută fiica, se așeză să-și ia micul dejun, dar atunci sună telefonul. Marta răspunse și reveni imediat, E pentru dumneata. Inima lui Cipriano Algor tresări cu putere, Pentru mine, cine ar putea să vrea să vorbească cu mine, întrebă, sigur că fiica lui îi va răspunde, E Isaura, dar ea spuse, E de la departamentul de achiziții, un subșef. Ezitînd între decepția că apelul nu venea de la cine i-ar fi plăcut și ușurarea că nu va trebui să-i explice fiicei lui motivul unei asemenea intimități cu vecina, deși nu trebuie să uităm că ar putea fi vorba pur și simplu de ceva legat de Găsit, tristețea absenței, de exemplu, Cipriano Algor se duse la telefon, spuse cine e și curînd auzi la celălalt capăt al firului vocea subșefului celui simpatic, A fost o surpriză pentru mine să aflu că v-ați mutat în Centru, după cum vedeți, diavolul nu stă mereu la pîndă după ușă, e o zicală veche, dar mult mai adevărată decît ne închipuim, Într-adevăr, așa e, spuse Cipriano Algor, Motivul pentru care v-am sunat este să vă rog să veniți azi după-amiază ca să vă plătim statuetele, Ce statuete, Cele trei sute pe care ni le-ați dat pentru sondaj, Dar aceste păpuși nu au fost vîndute, deci nu e nimic de plătit, Dragul meu domn, spuse subșeful cu o neașteptată severitate în glas, permiteți-ne să fim noi judecătorii acestei chestiuni, oricum aflați că și atunci cînd o plată înseamnă o pierdere de mai mult de sută la sută, cum s-a întîmplat în acest caz, Centrul își plătește întotdeauna datoriile, este o problemă de etică, acum că locuiți la noi veți putea

înțelege mai bine, Foarte bine, doar că nu pricep cum se poate ca o daună să urce la peste sută la sută, Pentru că lumea nu se gîndește la asemenea lucruri, economiile familiale se duc de rîpă, Păcat că n-am știut, Atenție, în primul rînd vă vom plăti statuetele la valoarea exactă care a fost calculată, nici un ban în minus, Pînă aici am înțeles, În al doilea rînd, evident, trebuie să plătim și sondajul, adică materialele folosite, persoanele care au analizat datele, timpul cît a durat, or, dacă vă veți gîndi că aceste materiale, aceste persoane și acest timp puteau fi folosite în activități rentabile, nu va trebui să fiți dotat cu mare inteligență ca să ajungeți la concluzia că a fost într-adevăr o pierdere mai mare de sută la sută, avînd în vedere cît nu s-a vîndut și cît s-a cheltuit pentru a ajunge la concluzia că nu va trebui să vindem, Îmi pare rău că am pricinuit atîta bătaie de cap Centrului, Asta ne e meseria, uneori se pierde, alteori se cîștigă, oricum n-a fost grav, era vorba de o afacere minusculă, Și eu aș putea, spuse Cipriano Algor, să-mi invoc propriile scrupule etice ca să refuz să fiu plătit pentru o lucrare pe care oamenii au refuzat s-o cumpere, dar banii îmi prind bine, Este un motiv bun, cel mai bun dintre toate, Voi veni după-amiază, Nu e nevoie să mă căutați, mergeți direct la casierie, e ultima operație pe care o facem cu fosta dumneavoastră întreprindere, vrem să rămîneți cu cele mai bune amintiri, Mulțumesc foarte mult, Și acum bucurați-vă de restul vieții dumneavoastră, vă aflați în locul ideal pentru așa ceva, Așa mi se pare și mie, domnule, Profitați de noroc, Asta și fac. Cipriano Algor puse telefonul în furcă, Ne

plătesc păpușile, spuse, n-am pierdut chiar tot. Marta făcu un gest din cap care putea să însemne orice, acord, dezacord, indiferență, și se retrase în bucătărie. Nu te simți bine, întrebă tatăl, urmînd-o la ușă, Doar puțin obosită, poate de la sarcină, Îmi pari apatică, cu mintea departe, ar trebui să te distrezi, să te plimbi pe aici, Ca dumneata, Da, ca mine, Te interesează mult ce vezi, întrebă Marta, gîndește-te de două ori înainte de a-mi răspunde, Mi-a ajuns să mă gîndesc o dată, nu mă interesează deloc, doar mă prefac, Față de dumneata, evident, Ești destul de mare ca să știi că nu există alt mod, chiar dacă pare, nu față de ceilalți ne prefacem, ci față de noi înșine, Mă bucur să aud asta din gura dumitale, De ce, pentru că îmi confirmă ce gîndeam despre povestea cu Isaura Madruga, Situația s-a modificat, Asta mă bucură și mai mult, Dacă va veni momentul, voi spune, acum sînt ca Marçal, o gură ferecată.

Expediția auditivă a lui Cipriano Algor nu a dus la nici un rezultat, apoi, în timpul prînzului, printr-un soi de acord tacit, nici unul dintre cei trei nu îndrăzni să atingă spinosul subiect al săpăturilor și a ce s-o fi găsit acolo. Socrul și ginerele au ieșit în același timp, Marçal ca să-și reia activitatea de ascultare și spionaj, la fel de infructuoasă, probabil, pe cît fusese pentru amîndoi dimineața, și Cipriano Algor ca să întrebe, pentru prima dată, cum se ajungea din interiorul Centrului la departamentul de achiziții. Înțelese că insigna lui de rezident, și ea cu poză și amprente digitale, îi va aduce anumite facilități de circulație, cînd gardianul căruia îi pusese întrebarea îi indică drumul ca și cum ar fi fost vorba de lucrul

cel mai firesc din lume, Luați-o pe acest coridor, drept înainte, cînd veți ajunge la capătul lui, va trebui doar să urmați indicațiile, nu puteți greși, spuse. Se afla la parter, la un moment dat va trebui să coboare în subterana unde, în vremuri mai fericite, judecată pe care cu siguranță subșeful cel simpatic n-o va împărtăși, se prezenta pentru a-și descărca farfuriile și cănile. O săgeată și o scară rulantă i-au spus pe unde s-o ia. Cobor, se gîndi. Cobor, cobor, repetă și, pe dată, Ce prostie, evident cobor, la asta servesc scările cînd nu servesc la urcare, pe o scară, cei care nu coboară urcă, și cei care nu urcă coboară. Părea că ajunsese la o concluzie irefutabilă, din cele pentru care nu există nici o posibilitate de contestare logică, dar deodată, ca un fulger instantaneu și izbitor, un alt gînd îi trecu prin cap, Să cobor, să cobor pînă acolo. Da, să coboare acolo. Decizia pe care a luat-o Cipriano Algor a fost că la noapte va încerca să meargă în locul unde va face de gardă Marçal, între două și șase dimineața, să nu uităm. Bunul-simț și prudența, care, în aceste situații, au mereu un cuvînt de spus, l-au întrebat cum își imaginează că va reuși să ajungă într-un loc atît de ascuns, iar el răspunse că hazardul are combinații și asocieri nesfîrșite, dar nu infinite, și că va merita întotdeauna mai mult să te urci într-un smochin ca să încerci să culegi smochina decît să te întinzi la umbra lui și să aștepți să-ți cadă în gură. Cipriano Algor, care se prezentă la casieria departamentului de achiziții după ce se rătăcise de două ori, în ciuda ajutorului săgeților și inscripțiilor, n-a fost același pe care ne-am obișnuit să-l cunoaștem. Dacă mîinile

i-au tremurat atît, asta nu s-a întîmplat din pricina entuziasmului meschin pricinuit de faptul că primea pentru munca lui nişte bani pe care nu contase, ci pentru că ordinele şi orientările creierului, ocupat acum cu subiecte de o importanţă mai transcendentă, îi soseau acum dezordonate, confuze, contradictorii la respectivele terminale. Cînd se întoarse în zona comercială a Centrului părea mai liniştit, agitaţia devenise interioară. Scutit de a se mai ocupa de mîini, creierul născocea succesive şmecherii, şiretlicuri, capcane, stratageme, trame, subtilităţi, ajungea chiar să admită posibilitatea de a recurge la telekinezie pentru ca, într-o secundă, să transporte de la etajul treizeci şi patru la misterioasele săpături acest trup nerăbdător pe care atît de greu îl stăpîneşte.

Deşi încă mai avea înainte lungi ore de aşteptare, Cipriano Algor se hotărî să meargă acasă. Vru să-i dea fiicei lui banii pe care-i primise, dar ea spuse, Ţine-i pentru dumneata, nu-mi fac trebuinţă, şi apoi întrebă, Vrei o cafea, Da, e o idee bună. Cafeaua a fost făcută, turnată într-o ceaşcă, băută, totul arată că deocamdată nu vor mai fi alte cuvinte între ei, pare, aşa cum Cipriano Algor s-a gîndit uneori, deşi aceste gînduri nu le-am înregistrat la timpul potrivit, că locul ăsta, casa unde trăiesc acum, are darul malign de a-i face pe oameni să tacă. Cu toate acestea, creierului lui Cipriano Algor, care a trebuit să dea la o parte, din lipsa unui antrenament suficient, recursul la telekinezie, îi este indispensabilă o anumită informaţie fără de care planul incursiunii nocturne se va duce pur şi simplu pe apa sîmbetei. De aceea lansează întrebarea, în timp ce, ca şi cum ar fi distrat, învîrte

cu linguriţa restul de cafea care a rămas pe fundul ceştii, Ştii la ce adîncime se află săpăturile, De ce vrei să ştii, Din simplă curiozitate, nimic mai mult. Marçal nu vorbi. Cipriano Algor îşi ascunse cît de bine putu contrarietatea şi spuse că va trage un pui de somn. Îşi petrecu toată după-amiaza în cameră şi nu ieşi decît atunci cînd fiica îl chemă să mănînce, Marçal era deja la masă. Pînă la sfîrşitul cinei, aşa cum se întîmplase la prînz, nu se vorbi de săpături, doar cînd Marta îi aminti bărbatului, Ar trebui să dormi pînă la ora cînd vei coborî, o să stai treaz toată noaptea, iar el răspunse, E prea devreme, nu mi-e somn, iar Cipriano Algor, profitînd de ocazia neaşteptată, îşi repetă întrebarea, La ce adîncime sînt săpăturile, De ce vrei să ştii, Ca să-mi fac o idee, din simplă curiozitate. Marçal ezită înainte să-i răspundă, dar consideră că informaţia nu putea face parte din grupul celor strict confidenţiale, Accesul se face pe la etajul zero-cinci, spuse în cele din urmă, Am crezut că excavatoarele au săpat mult mai adînc, În orice caz, tot sînt cincisprezece sau douăzeci de metri sub pămînt, spuse Marçal, Ai dreptate, e destul de adînc. N-au mai atins subiectul. Marçal nu dăduse impresia că ar fi fost contrariat din pricina conversaţiei rapide, dimpotrivă, s-ar spune că se simte uşurat că putuse, fără să intre în zone periculoase şi rezervate, să vorbească puţin despre o chestiune care îl preocupă, aşa cum se observă cu uşurinţă. Marçal nu e mai fricos decît restul oamenilor, dar nu-i e deloc pe plac perspectiva de a-şi petrece patru ore într-o groapă, într-o tăcere absolută, ştiind ce are în spate. N-am fost antrenaţi pentru o situaţie ca asta,

îi spusese unul dintre colegi, să sperăm că specialiștii de care a vorbit comandantul se vor prezenta repede ca să fim scutiți de garda asta, Ți-a fost teamă, întrebă Marçal, Teamă, ceea ce se numește teamă, poate că nu, dar te previn că te vei simți, în fiecare moment, ca și cum cineva ți-ar pune mîna pe umăr, Nu va fi cel mai rău lucru care s-ar putea întîmpla, Depinde de mînă, dacă vrei să-ți vorbesc cu toată sinceritatea, sînt patru ore de luptat cu o dorință nebună de a fugi, de a scăpa, de a dispărea de aici, Un om prevenit face cît doi, așa știu ce mă așteaptă, Nu știi, doar îți imaginezi, și încă prost, corectă colegul. Acum e unu și jumătate noaptea, Marçal își ia rămas-bun de la Marta cu un sărut, ea îl roagă, Să nu întîrzii după ce-ți termini tura, O să vin repede, mîine îți povestesc totul, promit. Marta îl conduse la ușă, se mai sărutară o dată, apoi se întoarse înăuntru, aranjă mai întîi niște lucruri și merse la culcare. Nu-i era somn. Își spunea că n-avea motive de îngrijorare, că și alți gardieni stătuseră de planton în locul acela și nu se întîmplase nimic, de cîte ori s-au prefăcut pentru nimica toată că dețin niște mistere teribile, ca și cum ar fi fost adevărați balauri cu șapte capete, și cînd s-au apropiat de ele s-a văzut că nu erau decît fum, vînt, iluzie, voință de a crede în incredibil. Minutele treceau, somnul era departe, Marta își spuse c-ar fi mai bine să aprindă lumina și să se apuce să citească o carte, cînd i se păru că aude deschizîndu-se ușa de la camera tatălui. Cum el nu avea obiceiul să se trezească în timpul nopții, își ciuli urechile, probabil voia să meargă la baie, dar pașii imediat începură să răsune, prudenți, însă

perceptibili, în sălița de la intrare. Poate se duce la bucătărie să bea apă, își zise. Zgomotul inconfundabil al zăvorului de la intrare o făcu să se scoale rapid. Își puse în grabă halatul și ieși. Mîna tatălui era pe clanța ușii. Unde pleci la ora asta, întrebă Marta, Pe afară, spuse Cipriano Algor, Ai dreptul să te duci unde vrei, ești major și vaccinat, dar nu poți să pleci fără o vorbă, ca și cum n-ar mai fi nimeni în casă, Nu mă face să pierd timpul, De ce, ți-e teamă c-o să ajungi după șase, Dacă știi unde vreau să mă duc, n-ai nevoie de alte explicații, Cel puțin gîndește-te că-i poți crea probleme ginerelui tău, Cum ai spus chiar tu, sînt major și vaccinat, Marçal nu poate fi făcut responsabil de actele mele, Poate că patronii lui vor fi de altă părere, N-o să mă vadă nimeni și, dacă apare cineva și mă trimite înapoi, o să-i spun că sînt somnambul, Glumele dumitale sînt complet deplasate în acest moment, Atunci voi vorbi serios, Sper c-o vei face, Acolo jos se întîmplă ceva și eu am nevoie să știu ce e, Orice ar fi, nu va putea rămîne secret o viață întreagă, Marçal mi-a spus că ne va povesti totul, cînd se va întoarce din tură, Foarte bine, dar mie nu-mi ajunge o descriere, trebuie să văd cu propriii mei ochi, Dacă e așa, du-te, du-te și nu mă mai chinui, spuse Marta, izbucnind în plîns. Tatăl se apropie de ea, o luă de umeri, o îmbrățișă, Te rog, nu plînge, cel mai rău, știi, e că nu mai sîntem aceiași de cînd ne-am mutat aici. Îi dădu o sărutare, apoi ieși închizînd ușa încet. Marta își luă o pătură și o carte, se așeză pe o sofa mică din sufragerie, își acoperi genunchii. Nu știa cît timp va dura așteptarea.

Planul lui Cipriano Algor nu putea fi mai simplu. Trebuia să coboare într-un lift de mărfuri pînă la etajul zero-cinci, iar de acolo se va lăsa în voia sorții și hazardului. Cu mult mai puține arme s-au cîștigat bătălii, își spuse. Și cu mult mai multe s-au pierdut, adăugă, vrînd să fie imparțial. Observase că lifturile de mărfuri, probabil fiind destinate exclusiv transportului de materiale, nu aveau camere video, cel puțin vizibile, și dacă era vreuna, din cele mici și ascunse, fără îndoială că atenția supraveghetorilor din centrală se concentra asupra punctelor de acces exterioare și a etajelor comerciale și de atracție. Dacă se înșela, avea s-o afle în curînd. În primul rînd, presupunînd că etajele de locuit situate deasupra nivelului solului formau un bloc cu cele zece etaje subterane, trebuia să folosească liftul cel mai apropiat de fațada anterioară pentru a nu pierde timp căutîndu-și drumul printre recipientele de toate tipurile și dimensiunile care-și imagina că erau păstrate sub pămînt, în particular la etajul zero-cinci care-l interesa. Cu toate acestea n-a fost deosebit de surprins cînd dădu peste un spațiu amplu, deschis, fără mărfuri, care evident era destinat să faciliteze accesul spre locul săpăturilor. O parte din peretele de rezistență, între doi stîlpi, fusese demolat, pe acolo se intra. Cipriano Algor se uită la ceas, era două și patruzeci și cinci de minute. Deși redusă, iluminarea permanentă a etajului subteran nu lăsa să se vadă dacă vreo lumină în interiorul excavației amortiza bezna care avea să-l înghită. Ar fi trebuit să aducă o lanternă, își zise. Atunci își aduse aminte că citise într-o zi că, dacă vrei să vezi imediat, intrînd într-un

loc întunecat, cel mai bine era să închizi ochii înainte și să-i deschizi după aceea. Da, se gîndi, asta trebuie să fac, închid ochii și cad înăuntru, pînă în centrul pămîntului. N-a căzut însă. Aproape la nivelul pămîntului, în stînga, era o luminozitate palidă care curînd se intensifică, după cîțiva pași, într-un șir de lămpi electrice. Luminau o rampă care forma o platformă de unde cobora din nou. Atît de grea, atît de densă era tăcerea, încît Cipriano Algor își putea auzi bătăile inimii. Să mergem, își zise, Marçal o să tragă spaima vieții lui. Începu să coboare rampa, ajunse pe platformă, coborî rampa următoare, altă platformă, aici se opri. În față, două reflectoare, așezate la extremități ca să nu lumineze direct interiorul, dezvăluiau forma ovală a intrării unei peșteri. Pe o terasă la dreapta se aflau două excavatoare mici. Marçal stătea pe un taburet, lîngă el era o masă unde se afla o lanternă. Încă nu-și văzuse socrul. Cipriano Algor ieși din penumbra ultimei platforme și rosti cu voce tare, Nu te speria, eu sînt. Marçal se ridică grăbit, vru să vorbească, dar vorbele i se încleștaseră în gît, nu era de mirare, doar nu ne așteptam să spună cu tot calmul din lume, Bună, ce mai faci. Doar cînd socrul ajunse în fața lui, Marçal, deși cu greutate, reuși să îngaime, Ce faci aici, ce idee prostească te-a făcut să vii, totuși, invers decît ar cere logica, nu se simțea supărare în glasul lui, ce se observa în schimb, dincolo de ușurarea firească a celui care vede că nu e, de fapt, atacat de o nălucă nefastă, era un soi de satisfacție rușinată, ceva ca un emoționat sentiment de recunoștință care poate într-o zi va fi mărturisit. Ce faci aici, repetă, Am venit să văd, spuse Cipriano

Algor, Şi nu te-ai gîndit la problemele pe care o să le am dacă află cei de sus, nu te-ai gîndit că m-ar putea costa slujba, Vei spune că socrul tău e un idiot, un iresponsabil care ar trebui internat la casa de nebuni, băgat într-o cămaşă de forţă, Aş cîştiga mult cu asemenea explicaţii, fără îndoială. Cipriano Algor îşi întoarse ochii spre cavitate şi întrebă, Ai văzut ce e înăuntru, Am văzut, răspunse Marçal, Ce e, Judecă singur, ia lanterna, dacă vrei, Vii cu mine, Nu, şi eu am fost singur, E vreo cărare, vreun pasaj, Nu, trebuie să mergi mereu pe partea stîngă şi să nu pierzi contactul cu peretele, în fund vei găsi ce-ai venit să cauţi. Cipriano Algor aprinse lumina şi intră. Am uitat să închid ochii, îşi zise. Lumina indirectă a lanternei îi permitea să vadă la trei sau patru metri înainte, restul era negru ca interiorul unui trup. Mergea pe o pantă nu foarte pronunţată, dar neregulată. Cu grijă, pipăind peretele cu mîna stîngă, Cipriano Algor începu să coboare. La un moment dat i se păru că la dreapta era o platformă şi un zid. Îşi spuse că, la întoarcere, o să vadă despre ce era vorba, Probabil o lucrare ca să fixeze pămîntul, şi continuă să coboare. Avea impresia că mersese mult, poate treizeci sau patruzeci de metri. Se uită în urmă, spre gura peşterii. Decupată de lumina reflectoarelor, părea într-adevăr departe, N-am mers aşa de mult, îşi spuse, dar încep să mă rătăcesc. Îşi dădea seama că panica începuse, insidioasă, să-i zgîlţîie nervii, atît de viteaz a crezut că este, superior lui Marçal, şi acum era pe punctul de a se întoarce cu spatele, luînd-o la fugă pe pantă în sus. Se rezemă de stîncă, respiră adînc, Şi dacă trebuie să mor aici,

spuse, și o porni din nou la drum. Deodată, ca și cum s-ar fi rotit în unghi drept, peretele apăru în fața lui. Ajunsese în fundul peșterii. Coborî lanterna pentru a se convinge de fermitatea solului, făcu doi pași și îl începuse pe al treilea cînd genunchiul drept se lovi de ceva tare care îl făcu să scoată un geamăt. Din pricina șocului, lumina oscilă, în fața ochilor se ivi, într-o clipă, ceea ce părea o bancă de piatră și imediat, în momentul următor, aliniate, niște siluete nedefinite apărură și dispărură. Un tremur violent zgudui membrele lui Cipriano Algor, curajul lui slăbi ca o frînghie din care se rupeau ultimele fire, dar înăuntrul său auzi un țipăt care îl chema la ordine, Amintește-ți, chiar dacă mori. Lumina tremurătoare a lanternei mătură încet piatra albă, atinse ușor niște pînze întunecate, urcă, și se văzu corpul unui om așezat. Lîngă el, acoperite tot cu pînze întunecate, mai erau cinci trupuri, tot așezate, drepte toate ca și cum un cîrlig de fier le traversa craniul și le ținea înșurubate în piatră. Peretele neted din fundul peșterii se afla la zece palme de orbitele adîncite, unde globii oculari fuseseră reduși la un grăunte de praf. Ce e asta, murmură Cipriano Algor, ce coșmar e ăsta, cine sînt oamenii ăștia. Se apropie mai mult, plimbă încet lanterna peste capetele întunecate și scofîlcite, ăsta e bărbat, asta e femeie, alt bărbat, altă femeie, încă un bărbat, și altă femeie, trei bărbați și trei femei, văzu resturi de legături care păreau că serviseră să le imobilizeze gîturile, apoi coborî lumina, alte legături la picioare. Atunci, încet, foarte încet, ca o lumină care nu se grăbea să apară, dar care venea să arate adevărul lucrurilor pînă în ascunzișurile lor

cele mai dosnice şi întunecate, Cipriano Algor se văzu din nou intrînd în cuptorul olăriei, văzu banca de piatră pe care o uitaseră pietrarii şi se aşeză pe ea, şi din nou auzi glasul lui Marçal, totuşi cuvintele de acum sînt diferite, cheamă iar şi iar, neliniştite, de departe, Tată, mă auzi, răspunde-mi. Vocea răsună înăuntrul peşterii, ecourile trec de la un perete la altul, se multiplică, dacă Marçal nu tace un minut nu vom putea auzi vocea lui Cipriano Algor spunînd, de departe, ca şi cum şi ea ar fi fost un ecou, Sînt bine, nu te îngrijora, vin acum. Teama dispăruse. Lumina lanternei mîngîie din nou nefericitele chipuri, mîinile numai piele şi os încrucişate pe picioare şi, mai mult, îi conduse mîna lui Cipriano Algor care atinse, cu un respect care ar fi religios, dacă n-ar fi pur şi simplu uman, fruntea uscată a primei femei. Nu mai era nimic de făcut aici, Cipriano Algor înţelesese. Ca drumul circular al unui calvar care mereu va întîlni un calvar înainte, urcuşul a fost lent şi dureros. Marçal coborîse să-l întîmpine, îi întinse mîna ca să-l ajute, ieşind din întuneric în lumină erau îmbrăţişaţi şi nu ştiau de cînd. Secătuit de putere, Cipriano Algor se lăsă să cadă pe taburet, îşi înclină capul deasupra mesei şi, fără zgomot, abia se observa tremurul umerilor, începu să plîngă, Lasă, tată, şi eu am plîns, spuse Marçal. În curînd, revenindu-şi întru cîtva din emoţie, Cipriano Algor îşi privi în tăcere ginerele, ca şi cum, în clipa aceea, doar aşa îi putea arăta cît de mult îl respectă, apoi întrebă, Ştii ce e aia, Ştiu, am citit ceva pe vremuri, răspunse Marçal, Şi ştii că ce e acolo, fiind ce este, nu poate fi real, Ştiu, Şi totuşi am atins cu mîna

aceasta fruntea unei femei, n-a fost o iluzie, n-a fost un vis, dacă acum m-aș întoarce acolo aș găsi aceiași trei bărbați și aceleași trei femei, aceleași frînghii care îi leagă, aceeași bancă de piatră, același perete în față, Dacă nu sînt aceia, de vreme ce n-au existat, cine sînt, întrebă Marçal, Nu știu, dar după ce i-am văzut m-am gîndit că poate ceea ce nu există în realitate este ceea ce numim inexistență. Cipriano Algor se ridică încet, picioarele încă îi tremurau, dar, în general, puterile trupului reveniseră. Spuse, Cînd coboram am avut impresia că văd la un moment dat ceva care ar putea fi un zid sau o platformă, dacă ai putea schimba orientarea unui reflector, nu trebui să termine fraza, Marçal începu să învîrtă o roată, acționă o manetă, și îndată lumina se întinse pe sol pînă la un zid care traversa peștera dintr-o parte într-alta, fără să ajungă însă la pereți. Nu era nici o platformă, ci doar un pasaj de-a lungul zidului. Mai lipsește un lucru, murmură Cipriano Algor. Avansă cîțiva pași și deodată se opri, Aici e, spuse, Pe jos se vedea o pată mare, neagră, pămîntul era ars în locul acela, ca și cum multă vreme ar fi ars un foc. Nu mai are rost să ne întrebăm dacă au existat sau nu, spuse Cipriano Algor, dovezile sînt aici, fiecare va trage ce concluzii va crede de cuviință, eu le-am tras pe ale mele. Reflectorul se întoarse la locul lui, la fel și întunericul, apoi Cipriano Algor întrebă, Vrei să stau cu tine, Nu, mulțumesc, întoarce-te acasă, Marta trebuie să fie supărată, gîndindu-se la ce e mai rău, Pe curînd, atunci, Pe curînd, tată, făcu o pauză și, imediat, cu un zîmbet forțat, ca al unui adolescent care în aceeași clipă cînd se dăruiește, se și retrage, adăugă, Mulțumesc că ai venit.

Cipriano Algor se uită la ceas cînd ajunse la etajul zero-cinci. Era patru şi jumătate. Liftul îl duse la etajul treizeci şi patru. Nu-l văzuse nimeni. Marta îi deschise uşa în tăcere, cu aceeaşi grijă o închise, Ce face Marçal, întrebă, E bine, n-ai de ce să fii îngrijorată, ai un bărbat grozav, ascultă-mă pe mine, Ce e acolo jos, Lasă-mă mai întîi să mă aşez, mă simt de parcă aş fi bătut, eforturile astea nu mai sînt de vîrsta mea, Ce e acolo jos, repetă Marta după ce se aşezară, Sînt şase oameni morţi, trei bărbaţi şi trei femei, Nu mă surprinde, bănuiam că e vorba de rămăşiţe omeneşti, se întîmplă adeseori în timpul săpăturilor, dar nu înţeleg de ce atîta mister, atîta secret, atîta supraveghere, oasele nu fug, şi nu cred că furtul lor ar merita efortul, Dacă ai fi coborît cu mine, ai fi înţeles, de altfel, mai ai timp să cobori, Nici nu mă gîndesc, Nu e uşor să nu te gîndeşti după ce-ai văzut ce-am văzut eu, Ce-ai văzut, cine sînt oamenii aceia, Oamenii aceia sîntem noi, zise Cipriano Algor, eu, tu, Marçal, întreg Centrul, probabil lumea întreagă, Fii, te rog, mai clar, Fii atentă, ascultă. Povestea a durat o jumătate de oră. Marta a ascultat fără o vorbă. La sfîrşit, n-a spus decît, Da, cred că ai dreptate, noi sîntem. N-au mai vorbit pînă a sosit Marçal. Cînd a intrat, Marta l-a îmbrăţişat cu putere, Ce-o să facem, întrebă, dar Marçal n-a avut timp să răspundă. Cu glas hotărît, Cipriano Algor spunea, Voi vă veţi hotărî viaţa, eu plec.

Lucrurile dumitale sînt aici, spuse Marta, nu erau multe, încăpeau fără probleme în valiza cea mai mică, parcă ar fi ştiut că venea doar pentru trei săptămîni, Vine un moment în viaţă cînd ar trebui să ne fie de ajuns că ne putem urni propriul trup, spuse Cipriano Algor, Fraza e frumoasă, da, domnule, dar mi-ar plăcea să-mi spui din ce vei trăi, Uită-te la crinii cîmpului, care nu torc şi nu ţes, Şi fraza asta e frumoasă, de aceea crinii nu sînt decît crini, Eşti o sceptică furibundă, o cinică respingătoare, Te rog, tată, vorbesc serios, Iartă-mă, Înţeleg că a fost un şoc pentru dumneata, aşa cum a fost şi pentru mine, deşi n-am fost acolo, înţeleg că bărbaţii şi femeile acelea sînt mult mai mult decît nişte simpli oameni morţi, Nu continua, tocmai pentru că sînt mult mai mult decît nişte simpli oameni morţi nu vreau să mai trăiesc aici, Dar noi, dar eu, întrebă Marta, Voi vă veţi hotărî viaţa, eu am hotărît-o pe a mea, nu voi rămîne tot restul vieţii legat de o bancă de piatră privind un perete, Şi cum vei trăi, Am banii pe care mi i-au plătit pentru păpuşi, îmi ajung o lună sau două, apoi o să văd, Nu mă refeream la bani, într-un fel sau altul nu vei duce lipsă de alimente şi haine, ce vreau să spun e că va trebui să trăieşti singur, Îl am pe Găsit, şi voi o să mă vizitaţi din cînd în cînd, Tată, Ce e, Isaura, Ce are a face Isaura, Mi-ai spus că situaţia dintre voi s-a schimbat, nu mi-ai explicat cum sau de ce, dar mi-ai

spus-o, Şi e adevărat, În acest caz, În acest caz, ce, Aţi putea trăi împreună, vreau să spun. Cipriano Algor nu răspunse. Îşi luă valiza, Am plecat, spuse. Fiica lui îl cuprinse în braţe, Venim în prima zi liberă a lui Marçal, pînă atunci dă-ne veşti, cînd ajungi, telefonează-mi ca să-mi spui cum ai găsit casa şi pe Găsit, să nu uiţi de Găsit. Din prag, Cipriano Algor mai spuse, Îmbrăţişează-l pe Marçal din partea mea, L-ai îmbrăţişat deja, ţi-ai luat rămas-bun de la el, Da, dar mai îmbrăţişează-l o dată. Cînd ajunse la capătul coridorului, se întoarse. Fiica lui stătea în prag, îi făcea un gest de rămas-bun cu o mînă în timp ce-şi astupa gura cu cealaltă ca să nu izbucnească în suspine. Pe curînd, spuse, dar ea nu-l auzi. Liftul de mărfuri îl duse la garaj, acum trebuia să vadă unde lăsase furgoneta şi dacă ea mai pornea după trei săptămîni în care nu se mişcase, uneori bateria îi juca feste, Numai asta mi-ar mai lipsi, se gîndi, neliniştit. Dar teama lui nu se adeveri, furgoneta îşi făcu datoria. E adevărat că motorul n-a reuşit să pornească din prima încercare, nici din a doua, dar a treia oară demară cu un zgomot demn de alt motor. După cîteva minute, Cipriano Algor era pe bulevard, drumul nu era liber înaintea lui, dar ar fi putut fi mai rău, îl purta chiar curentul traficului, în ciuda încetinelii. Aglomeraţia n-avea de ce să-l mire, automobilelor le place duminica şi stăpînului unei maşini îi este aproape imposibil să reziste la presiunea psihologică, automobilului îi e de ajuns că se află undeva, n-are nevoie să vorbească. În sfîrşit, oraşul a rămas în urmă, cartierele periferiei s-au dus, în curînd vor apărea barăcile, în trei săptămîni

or fi ajuns la șosea, nu, mai au vreo treizeci de metri, și imediat vine Centura Industrială, aproape totul e oprit, doar cîteva fabrici care par a-și fi făcut din activitatea continuă un soi de religie, și acum trista Centură Verde, serele murdare, cenușii, livide, de aceea trebuie să-și fi pierdut culoarea căpșunile, nu mai e mult pînă vor fi albe și pe dinafară așa cum sînt pe dinăuntru, și fără nici un gust. Să întoarcem acum la stînga, acolo, departe, unde se văd niște copaci, da, care sînt lipiți ca într-un mănunchi, se află o importantă stațiune arheologică încă neexplorată, o știu din sursă sigură, nu primești în fiecare zi o asemenea informație chiar din gura fabricantului. Cipriano Algor se întreba cum de se lăsase închis timp de trei săptămîni fără să vadă soarele și stelele, altfel decît sucindu-și gîtul de la un al treizeci și patrulea etaj cu ferestre care nu se puteau deschide, cînd avea aici acest rîu, sigur că urît mirositor și cu ape puține, acest pod, sigur că vechi și prost întreținut, și aceste ruine ale unor case în care au locuit oameni, și satul unde se născuse, crescuse și lucrase, cu șoseaua la mijloc și piața alături, cei care merg pe stradă, bărbatul și femeia, sînt părinții lui Marçal, încă nu i-am văzut în atîta timp de cînd durează povestea, la prima vedere nimeni n-ar crede că au firea nesuferită care li se atribuie și pe care au dovedit-o de nenumărate ori, acesta este pericolul aparențelor, cînd ne înșală e mereu spre mai rău. Cipriano Algor își scosese brațul pe geamul furgonetei și le făcea semne ca și cum îi erau prietenii cei mai buni, ar fi fost mai bine să n-o facă, acum vor crede probabil că și-a bătut joc de ei, și nu e adevărat,

nu asta i-a fost intenţia, Cipriano Algor e pur şi simplu mulţumit, în trei minute o va vedea pe Isaura şi Găsit îi va sări în braţe, dacă nu se va întîmpla exact pe dos, adică Isaura îi va sări în braţe şi Găsit va ţopăi, aşteptînd să i se dea atenţie. Piaţa a rămas în urmă, deodată, fără veste, i s-a strîns inima lui Cipriano Algor, el ştie din viaţă, amîndoi ştiu, că nici o bucurie de azi nu va micşora amărăciunea de mîine, apa din acest izvor nu-ţi va putea potoli setea din deşertul acela, Nu am de lucru, nu am de lucru, murmură, acesta era răspunsul pe care ar fi trebuit să-l dea, fără alte podoabe sau subterfugii, cînd Marta l-a întrebat din ce va trăi, Nu am de lucru. Pe aceeaşi şosea, în acelaşi loc, ca în ziua cînd venise de la Centru cu vestea că nu-i vor mai cumpăra vasele, Cipriano Algor reduse viteza furgonetei. Nu voia să ajungă, voia să fi ajuns deja, dar iată colţul străzii pe care locuieşte Isaura Madruga, uite casa, deodată furgoneta se opri, deodată sări din ea Cipriano Algor, deodată urcă treptele, deodată sună la uşă. Sună o dată, de două, de trei ori. Nimeni nu veni să deschidă uşa, nimeni nu se mişcă înăuntru, Isaura n-a venit, Găsit n-a lătrat, deşertul de mîine era astăzi. Ar trebui să fie amîndoi aici, azi e duminică, nu se lucrează, se gîndi. Nedumerit, se întoarse la furgonetă, îşi încrucişă braţele peste volan, normal ar fi să meargă să vorbească cu vecinii, dar nu i-a plăcut niciodată să-şi facă cunoscută viaţa, cînd întrebăm despre cineva spunem despre noi înşine mult mai mult decît s-ar putea imagina, noroc că oamenii întrebaţi, în majoritatea lor, nu au auzul pregătit ca să perceapă ce se ascunde în dosul cuvintelor aparent

atît de inocente ca acestea, Ați văzut-o din întîmplare pe Isaura Madruga. Două minute după aceea recunoștea că, gîndindu-se bine, avea un aer la fel de suspect, stînd în fața casei sau întrebîndu-l pe primul vecin, cu aere de falsă naturalețe, dacă din întîmplare o văzuse plecînd pe Isaura. O să-i caut, își zise, poate că dau peste ei. Plimbarea prin sat a fost inutilă, Isaura și Găsit păreau că dispăruseră de pe fața pămîntului. Cipriano Algor se hotărî să se ducă acasă, se va întoarce pe seară, S-au dus undeva, se gîndi. Motorul furgonetei cîntă cîntecul întoarcerii acasă, șoferul vedea coroana înaltă a dudului, cînd, deodată, ca un fulger negru, Găsit veni de sus, lătrînd, alergînd pe pantă înnebunit, inima lui Cipriano Algor îi sări în piept gata să cedeze, și n-a fost din pricina animalului, această iubire, oricît ar fi de mare, nu merge așa de departe, ci pentru că se gîndi că Găsit nu putea fi singur, era o singură persoană pe lume care putea fi cu el. Deschise ușa furgonetei, dintr-un salt cîinele îi sări în brațe, pînă la urmă tot el a fost primul, și îi lingea fața și nu-l lăsa să vadă drumul, la capătul căruia apare, uimită, Isaura Madruga, să se suspende acum totul, vă rog, să nu vorbească nimeni, să nu se miște nimeni, să nu se bage nimeni, aceasta este scena mișcătoare prin excelență, mașina care urcă pe alee, femeia care a făcut doi pași și deodată n-a mai putut merge, priviți-o cum își ține mîinile strînse la piept, Cipriano Algor a coborît din furgonetă ca și cum ar intra într-un vis, Găsit vine după el și i se încurcă printre picioare, dar nu se va întîmpla nimic rău, asta ar mai lipsi, să-l lăsăm să cadă inestetic pe unul dintre personajele principale

în punctul culminant al acțiunii, această îmbrățișare și acest sărut, aceste săruturi și aceste îmbrățișări, de cîte ori va trebui să vă amintim că aceeași iubire care devorează imploră să fie devorată, așa a fost întotdeauna, întotdeauna, dar uneori băgăm de seamă mai mult. Între două săruturi, Cipriano Algor întrebă, Cum se face că ești aici, dar Isaura nu răspunse imediat, mai erau săruturi de dat și de primit, la fel de urgente ca și primul dintre toate, în sfîrșit își recăpătă suflul și spuse, Găsit a fugit chiar în ziua cînd ai plecat, a făcut o gaură în gardul de la curte și a venit aici, nu l-am putut sili să se întoarcă, era hotărît să te aștepte pînă nu știu cînd, n-am avut ce face, l-am lăsat aici, îi aduc mîncare și apă, îi țin puțin de urît, deși nu cred că are nevoie. Cipriano Algor căuta în buzunare cheia casei, în timp ce se gîndea și își imagina, Vom intra împreună, vom intra împreună, și o avea în sfîrșit în mînă cînd văzu că ușa era deschisă, așa cum trebuie să fie ușile pentru cel care sosește, venind de departe, n-a trebuit să întrebe de ce, Isaura îi spunea liniștită, Marta mi-a lăsat o cheie ca să vin din cînd în cînd să aerisesc casa, să șterg puțin praful, dar, din pricina lui Găsit, am început să vin în fiecare zi, dimineața, înainte să merg la magazin, și după-amiaza, după ce-mi termin treaba. Părea că mai avea ceva de adăugat, dar buzele i se strînseră de parcă le-ar fi ferecat calea cuvintelor, Nu veți ieși de acolo, ordonau, dar ele se adunară, își uniră puterile, iar pudoarea nu reuși decît s-o facă pe Isaura să-și plece capul, transformîndu-i vocea într-un murmur, Într-o noapte am dormit în patul tău, spuse. Să ne înțelegem, acest

bărbat e olar, lucrător manual vasăzică, fără finețuri de formație intelectuală și artistică, cu excepția celor necesare exercițiului profesiunii lui, cu o vîrstă mai mult decît matură, a crescut într-o vreme în care oamenii obișnuiau să-și reprime expresia sentimentelor și dorințele trupului la ei și la toți ceilalți, și dacă e adevărat că nu sînt mulți cei care, în mediul lui social și cultural, ar fi putut să i-o ia înainte în materie de sensibilitate și inteligență, auzind pe nepusă masă din gura unei femei cu care niciodată nu fusese intim că a dormit, ea, în patul lui, oricît de energic ar fi mers spre casa unde se petrecuse echivoca întîmplare, își va suspenda fără îndoială pasul, privind uluit îndrăzneața creatură, bărbații, s-o mărturisim o dată pentru totdeauna, nu vor reuși niciodată să înțeleagă femeile, din fericire acesta a reușit, fără să știe prea bine cum, să descopere în mijlocul confuziei cuvintele exacte pe care le cerea momentul, N-o să mai dormi niciodată în altul. Într-adevăr, fraza era așa cum trebuia să fie, s-ar fi pierdut tot efectul dacă el ar fi spus, de exemplu, ca unul care își pune semnătura pe un contract de convenință, Bine, dacă tu ai dormit în patul meu, atunci și eu o să dorm într-al tău. Se îmbrățișară din nou Isaura și Cipriano Algor, după cele spuse de el, nu e greu de imaginat cu cît entuziasm, dar el tresări brusc, uitînd parcă de sentimentele pasionate, Am uitat să scot valiza din mașină, atît a spus. Fără să prevadă încă urmările prozaicului act, cu Găsit tropăind pe urmele lui, deschise ușa furgonetei și luă valiza. Avu o primă intuiție asupra a ce urma să se petreacă intrînd în bucătărie, a doua cînd intră

în cameră, dar siguranța absolută n-a avut-o decît atunci cînd Isaura, cu un glas care se străduia să nu tremure, îl întrebă, Ai venit ca să rămîi. Valiza era pe jos, așteptînd s-o deschidă cineva, dar această operație, oricît de necesară, putea să rămînă pe mai tîrziu. Cipriano Algor închise ușa. Sînt momente din astea în viață, ca să se deschidă cerul trebuie să se închidă o ușă. Jumătate de oră mai tîrziu, deja în pace, ca o plajă de pe care se retrage mareea, Cipriano Algor povesti ce s-a întîmplat la Centru, descoperirea peșterii, impunerea secretului, supravegherea, coborîrea în excavație, bezna dinăuntru, spaima, morții legați de banca de piatră, cenușa focului. La început, cînd îl văzuse urcînd panta în furgonetă, Isaura se gîndise că Cipriano Algor se întorcea acasă pentru că nu mai putuse îndura separarea și absența, și această idee, cum ne putem închipui, i-a mîngîiat neliniștita ei inimă iubitoare, dar acum, cu capul odihnindu-se pe umărul lui, simțindu-i mîna pe mijloc, ambele rațiuni i s-au părut la fel de juste și, pe lîngă asta, dacă ne vom da osteneala să observăm, există de obicei o față, a insuportabilului, în care amîndouă se ating și devin comune, automat nu mai există o motivație serioasă pentru a afirma că cele două rațiuni sînt contradictorii între ele. Isaura Madruga nu este prea versată în povești de demult și invenții mitologice, dar au fost de ajuns două cuvinte simple ca să înțeleagă esențialul chestiunii. Deși le cunoaștem, nu se pierde nimic dacă le mai scriem o dată, Sîntem noi.

Seara, așa cum stabiliseră, Cipriano Algor îi telefonă Martei ca să-i spună că a ajuns cu bine, casa arăta de parcă de-abia ieri plecaseră, Găsit

mai-mai să înnebunească de fericire, iar Isaura îi îmbrățișa. De unde vorbești, întrebă Marta, De acasă, evident, Și Isaura, Isaura e aici, lîngă mine, vrei să vorbești cu ea, O să vorbesc, dar spune-mi mai întîi ce se petrece, La ce te referi, La asta, la faptul că Isaura e acolo, Te deranjează, Nu spune prostii și nu te mai învîrti în jurul cozii, răspunde-mi, Isaura rămîne cu mine, Și dumneata, tată, cu cine rămîi, Rămînem unul cu celălalt, dacă asta voiai să auzi. De cealaltă parte se lăsă o tăcere. Apoi Marta spuse, Mi-ai făcut o mare bucurie, După tonul tău nu s-ar zice, Tonul n-are de-a face cu aceste cuvinte, ci cu celelalte, Care, Ziua de mîine, viitorul, Vom avea timp să ne gîndim la viitor, Nu te preface, nu-ți închide ochii în fața realității, știi perfect că prezentul s-a terminat pentru noi, Voi sînteți bine, noi o să ne descurcăm, Nici eu nu sînt bine, nici Marçal nu e bine, De ce, Dacă acolo nu e viitor, nici aici nu e, Explică-mi mai limpede, te rog, Am un copil care-mi crește în burtă, dacă el va vrea vreodată, cînd va fi stăpîn pe acțiunile lui, să trăiască într-un loc ca acesta, o să facă după capul lui, dar să-l nasc aici, nu, Ar fi trebuit să te gîndești la asta înainte, Nu e niciodată prea tîrziu ca să îndrepți o greșeală, chiar cînd consecințele nu se mai pot drege, și încă mai pot apărea, Cum, Mai întîi va trebui să stăm îndelung de vorbă, Marçal și cu mine, apoi vom vedea, Gîndește-te bine, nu te pripi, Greșeala, tată, poate fi consecința faptului că m-am gîndit bine, pe lîngă asta, din cîte știu, nu e nicăieri scris că graba duce neapărat la rezultate greșite, Sper să nu te înșeli niciodată, Nu sînt atît de ambițioasă, n-aș vrea decît să nu mă

înșel de astă dată, și acum, dacă-mi dai voie, punct final în dialogul dintre tată și fiică, cheam-o pe Isaura, am multe să-i spun. Cipriano Algor lăsă telefonul din mînă și ieși în curte. Aici se află olăria unde se usucă un rest de lut solitar, aici e cuptorul unde trei sute de păpuși se întreabă unele pe altele de ce naiba le-au făcut, aici e lemnul care va aștepta inutil să fie dus în foc. Și Marta care spune, Dacă acolo nu va fi viitor, nici aici nu e. Cipriano Algor a cunoscut azi fericirea, cerul senin al iubirii care, declarată, s-a consumat, și acum iată au venit din nou norii de furtună, umbrele maligne ale îndoielii și spaimei, suma plătită de Centru pentru statuete, chiar dacă strîng cureaua, nu le va ajunge mai mult de două luni, iar diferența între ce cîștigă vînzătoarea Isaura Madruga la magazin și zero trebuie să fie practic un alt zero. Și apoi, întrebă, privind dudul negru și el răspunse, Apoi, bătrîne prieten, ca întotdeauna, viitorul.

După patru zile, Marta telefonă din nou, Venim mîine după-amiază. Cipriano Algor făcu niște socoteli rapide, Dar ziua liberă a lui Marçal nu trebuia să fie acum, Nu, Atunci, Păstrează-ți întrebările pentru cînd ajungem, Vrei să vin după voi, N-are rost, luăm un taxi. Cipriano Algor îi spuse Isaurei că vizita i se părea ciudată, Doar dacă, adăugă, distribuirea zilelor libere n-o fi fost modificată din pricina vreunei confuzii birocratice pe care a provocat-o descoperirea peșterii, dar, în acest caz, ar fi fost firesc să-mi spună și nu să-mi ceară să-mi țin întrebările pentru cînd sosesc. O zi trece repede, spuse Isaura, mîine o să știm. Pînă la urmă, ziua n-a trecut chiar așa de repede cum credea Isaura. Douăzeci și patru de ore de

gînduri sînt multe, douăzeci și patru se zice pentru că visul nu e totul, noaptea, probabil, sînt și alte gînduri în capul nostru care trag o cortină și continuă să gîndească fără să știe nimeni. Cipriano Algor nu uitase categoricele cuvinte ale Martei despre copilul nenăscut, Să-l nasc aici, nu, o frază absolut explicită, fără ocolișuri, nu una dintre acele adunări de cuvinte mai mult sau mai puțin organizate care, chiar și cînd afirmă, par că se îndoiesc de ele însele. Concluzia, așadar, după logică, nu putea fi decît una, Marta și Marçal vor părăsi Centrul. Dacă o fac, e o prostie, spunea Cipriano Algor, din ce vor trăi după aceea, Aceeași întrebare ni s-ar putea pune și nouă, spuse Isaura, și totuși nu vezi că mă frămînt. Crezi în divina providență care se îngrijește de nevoiași, Nu, ce cred eu e că sînt momente în viață cînd trebuie să ne lăsăm purtați de curentul a ceea ce se întîmplă, ca și cum n-am avea forțe să ne împotrivim, dar deodată ne dăm seama că rîul ne e favorabil, nimeni altcineva n-a observat, doar noi, cine se uită ar crede că sîntem pe punctul de a naufragia, și cînd colo n-am navigat niciodată mai bine, Să sperăm că momentul în care ne aflăm este unul din acestea. Nu vor întîrzia să afle. Marçal și Marta coborîră din taxi, descărcară din portbagaj cîteva pachete, mai puține decît duseseră înainte la Centru, Găsit își revărsă emoția în două entuziaste alergături în jurul dudului negru și, cînd mașina coborî aleea ca să se întoarcă în oraș, Marçal spuse, Nu mai sînt angajat al Centrului, mi-am dat demisia. Cipriano Algor și Isaura n-au considerat că ar trebui să se arate surprinși, ceea ce pe deasupra ar suna și fals, dar cel

puțin o întrebare trebuiau să pună, una dintre acele întrebări inutile fără de care se pare că nu putem trăi, Ești sigur că e cel mai bine pentru voi, iar Marçal a răspuns, Nu știu dacă e cel mai bine sau cel mai rău, am făcut ce trebuia făcut, și n-am fost singurul, și-au dat demisia și alți doi colegi de-ai mei, un extern și un rezident, Și Centrul, ei cum au reacționat, Cine nu se ajustează nu folosește și nu mă mai ajustam, ultimele două fraze au fost spuse după cină, Și cînd ai simțit că nu te mai ajustai, întrebă Cipriano Algor, Peștera a fost ultima picătură pentru mine, așa cum a fost și pentru dumneata, Și pentru colegii tăi, Da, și pentru ei. Isaura se ridicase și începuse să strîngă masa, dar Marta spuse, După aceea strîngem amîndouă, acum trebuie să hotărîm ce vom face, Isaura, spuse Cipriano Algor, e de părere că ar trebui să ne lăsăm purtați de curentul a ceea ce se întîmplă, vine mereu un moment cînd ne dăm seama că rîul ne este favorabil, N-am spus mereu, corectă Isaura, am spus uneori, oricum nu dați importanță, e doar o fantezie care mi-a trecut prin cap, Mie mi se pare bună, aprobă Marta, cel puțin seamănă cu tot ce ni s-a întîmplat, Ce vom face atunci, întrebă tatăl, Marçal și cu mine ne vom căuta norocul departe de aici, am hotărît, am terminat-o cu Centrul, olăria s-a terminat, de la o oră la alta am devenit ca niște străini pentru lumea asta, Și noi, întrebă Cipriano Algor, Nu trebuie să te aștepți să vă spun eu ce aveți de făcut, Înțeleg bine dacă cred că propui să ne separăm, Înțelegi prost, ce spun eu e că motivele unora pot să nu fie motivele tuturora, Pot să am o părere, să sugerez o idee, întrebă Isaura, în realitate

nu ştiu dacă am acest drept, sînt în familie de nici şase zile, şi totuşi mă simt ca şi cum aş fi venit la încercare, ca şi cum aş fi intrat pe uşa din dos, Eşti deja aici de cînd cu faimosul urcior, spuse Marta, cît despre restul cuvintelor pe care le-ai spus să-ţi răspundă tatăl meu, În afară de faptul că are o părere, o idee de sugerat, n-am mai auzit nimic, aşadar orice apreciere a mea în acest moment ar fi cu siguranţă în afara dezbaterii, spuse Cipriano Algor, Despre ce idee vorbeai, întrebă Marta, Are legătură cu fantezia aceea despre curentul care ne poartă, spuse Isaura, Explică-te, E lucrul cel mai simplu din lume, Ştiu care e ideea, întrerupse Cipriano Algor, Care e, întrebă Isaura, Să mergem şi noi, Exact. Marta respiră adînc, Pentru idei folositoare, nu e nimeni ca o femeie, E bine să nu ne pripim, spuse Cipriano Algor, Ce vrei să spui, întrebă Isaura, Ai o casă, o slujbă, Şi ce dacă, Laşi totul baltă, întorci spatele, Am mai lăsat totul baltă şi înainte, am mai întors şi înainte spatele, cînd am strîns urciorul la piept, îţi aduci aminte, într-adevăr trebuia să fii bărbat ca să nu înţelegi că te strîngeam pe tine, ultimele cuvinte aproape că se pierdură într-o subită izbucnire de suspine şi lacrimi. Cipriano Algor întinse timid mîna, o atinse pe braţ, şi ea nu-şi putu stăpîni plînsul care se înteţi, sau poate avea nevoie de asta, uneori nu sînt suficiente lacrimile pe care le-am plîns, trebuie să le cerem Vă rugăm să continuaţi.

Pregătirile le luară toată ziua care a urmat. Mai întîi dintr-o casă, apoi din cealaltă, Marta şi Isaura aleseră ce li se părea necesar pentru o călătorie care nu are o destinaţie cunoscută şi care nu ştie nici

cum, nici unde se va termina. Furgoneta a fost încărcată de bărbaţi, ajutaţi de lătrăturile încurajatoare ale lui Găsit, deloc neliniştit azi de ceea ce era, cu o limpezime totală, o nouă mutare, pentru că mintea lui de cîine nici măcar nu-şi punea problema că va fi din nou abandonat. Dimineaţa plecării aduse un cer cenuşiu, plouase în cursul nopţii, în curte erau, ici şi colo, bălţoace de apă, iar dudul negru, pe vecie prins de pămînt, încă mai picura. Mergem, întrebă Marçal, Mergem, răspunse Marta. Se urcară în furgonetă, bărbaţii în faţă, femeile în spate, cu Găsit între ele, şi cînd Marçal se pregătea să pornească maşina, Cipriano Algor spuse brusc, Aşteaptă. Ieşi din furgonetă şi se îndreptă spre cuptor, Unde te duci, întrebă Marta, Ce are de gînd, murmură Isaura. Uşa cuptorului a fost dată la o parte, Cipriano Algor a intrat. Cînd a ieşit peste cîteva clipe era doar în cămaşă, iar în haină transporta ceva greu, cîteva păpuşi, nu putea fi altceva, Vrei să le iei ca amintire, spuse Marçal, dar se înşela. Cipriano Algor se apropie de uşa casei şi începu să pună statuetele pe pămînt, în picioare, ferme pe pămîntul ud, şi cînd le puse pe toate, se întoarse în cuptor, în momentul acela, ceilalţi călători coborîră din maşină, nici unul nu puse întrebări, unul după altul intrară şi ei în cuptor şi aduseră păpuşile afară, Isaura dădu fuga la furgonetă ca să aducă un coş, un sac, ceva, şi păpuşile ocupară treptat spaţiul din faţa casei, şi atunci Cipriano Algor intră în olărie şi retrase cu mare grijă de pe raft statuetele defectuoase pe care le adunase acolo şi le alătură surorilor lor corecte şi sănătoase, ploaia le va transforma în noroi, iar apoi

soarele le va usca, preschimbîndu-le în praf, dar acesta e destinul fiecăruia dintre noi, acum statuetele nu mai fac de gardă doar în faţa casei, apără şi intrarea în olărie, la sfîrşit vor fi peste trei sute de păpuşi privind drept înainte, măscărici, bufoni, eschimoşi, mandarini, infirmiere, asirieni cu barbă, pînă acum Găsit n-a răsturnat nici una, Găsit e un cîine conştient, sensibil, aproape uman, n-are nevoie să i se explice ce se întîmplă aici. Cipriano Algor închise uşa cuptorului, spuse, Acum putem pleca. Furgoneta făcu o manevră şi coborî panta. Ajungînd în şosea o coti la stînga. Marta plîngea cu ochii uscaţi, Isaura o îmbrăţişa, în timp ce Găsit se încolăcise într-un colţ al scaunului, neştiind pe cine să ajute. După cîţiva kilometri, Marçal spuse, Le voi scrie părinţilor mei cînd ne oprim să luăm prînzul. Şi imediat, adresîndu-i-se Isaurei şi socrului, Era un afiş, din acelea mari, pe faţada Centrului, sînteţi în stare să ghiciţi ce spunea, întrebă, Nu avem idee, răspunseră amîndoi, şi atunci Marçal spuse, ca şi cum ar fi recitat, ÎN CURÎND SE DESCHIDE PUBLICULUI PEŞTERA LUI PLATON, ATRACŢIE EXCLUSIVĂ, UNICĂ ÎN LUME, CUMPĂRAŢI-VĂ BILET DIN TIMP.